

การศึกษาเรื่องวิบากกรรมในพุทธศาสนาเถรวาท

THE STUDY OF VIPĀKAKAMMA IN THERAVĀDA BUDDHISM

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

การศึกษาเรื่องวิปากกรรมในพุทธศาสนาเถรวาท

พระอินทรีย์ อตถยุตโต (กัณฑ์วงศ์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

THE STUDY OF VIPĀKAKAMMA IN THERAVĀDA BUDDHISM

PHRA INSEE ATTHAYUTTO (KUNTHAWONG)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts

(Buddhist studies)

Graduate School

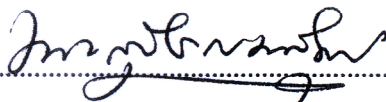
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

C.E.2011

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

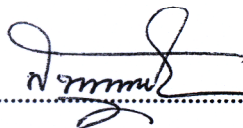
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นักศึกษานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา

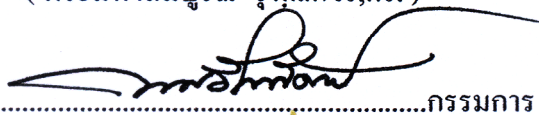
(พระสุธีธรรมานุวัตร, ศศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

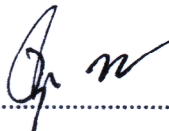
คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ
(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

กรรมการ
(พระเมธีธรรมาลังการ, ศศ.ดร.)

กรรมการ
(ดร. จุฑามาศ วารีแสงทิพย์)

กรรมการ
(ดร. วิกานดา ใหม่เพย)

กรรมการ
(ดร. วรณา มังกิตะ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระเมธีธรรมาลังการ, ศศ.ดร.

ประธานกรรมการ

ดร. วิกานดา ใหม่เพย

กรรมการ

ดร. วรณา มังกิตะ

กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาเรื่องวิบากกรรมในพุทธศาสนาเถรวาท

ผู้วิจัย : พระอินทรีย์ อุตถยุตโต (กัณฑ์วงศ์)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระเมธีธรรมาลังการ (ประยูทธ ภูริทตฺโต), ผศ., ดร.
(ป.ธ.๙, พธ.บ., M.A., Ph.D.)

: ดร.วิภาดา ไหมเพย, Ph.D

: ดร.วรรณ มั่งกิตตะ, Ph.D

วันสำเร็จการศึกษา

: ๓ ตุลาคม ๒๕๕๔

บทคัดย่อ

งานวิจัย เรื่อง การศึกษาเรื่องวิบากกรรมในพุทธศาสนาเถรวาทนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องวิบากกรรมในพุทธศาสนาเถรวาท ๒. เพื่อศึกษาตัวอย่างผู้ได้รับวิบากกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรมในสังคมปัจจุบัน

จากการวิจัยพบว่า แนวคิดเรื่องวิบากกรรมในพุทธศาสนาเถรวาท แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ (๑) กุศลวิบาก หมายถึง วิบากกรรมที่ดี ให้ผลเป็นความสุข (๒) อกุศลวิบาก หมายถึง วิบากกรรมที่ไม่ดี ให้ผลเป็นความทุกข์ โดยมีองค์ประกอบการกระทำด้วยเจตนาทางกาย วาจา ใจ ทั้ง ๒ ประเภท นี้ จะส่งผลกับเหล่าสัตว์ให้ทรมานและประณิตต่างกันไปจนกว่าจะเข้าถึงพระนิพพาน

ส่วนตัวอย่างผู้ที่ได้รับวิบากกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ที่เป็นวิบากกรรมของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา อุบาสก อุบาสิกา บุคคลทั่วไปนั้น โดยหลักใหญ่ ๆ แบ่งออกได้เป็น ๒ อย่าง คือ วิบากกรรมฝ่ายที่เป็นอกุศล กับ วิบากกรรมที่เป็นกุศล ทั้งสองประการนี้ปรากฏค่อนข้างมากในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท แม้ในบางครั้งจะเป็นวิบากกรรมที่เป็นฝ่ายอกุศล หรือวิบากกรรมที่เป็นกุศล เพียงเศษกรรมเล็กน้อยก็ตามแต่ก็มีผลข้ามภพข้ามชาติไม่รู้จักจบสิ้น จนกว่าวิบากกรรมเหล่านั้นจะได้รับการชดใช้จนหมดไป

แต่ในวิบากกรรมในสังคมปัจจุบันที่เราได้พบ เช่น การเกิดแผ่นดินไหว , การเกิดคลื่นสึนามิ , การเกิดภัยแล้ง หรือทุพภิกขภัย (Droughts) , การเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เกิดมาจากสาเหตุหลัก ๒ ประการ คือ ๑. เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติเอง ตาม

กฎของไตรลักษณ์ ๒.เกิดจากการกระทำของมนุษย์ แต่ไม่ว่าจะเกิดโดยสาเหตุใดก็ตามก็ย่อมได้รับผลของวิบากกรรมร่วมกัน ผู้ที่ได้รับวิบากกรรมเล็กน้อย ก็คือ การสูญเสียทรัพย์สิน บาดเจ็บสาหัส ไปจนกระทั่งเสียชีวิต แต่บางครั้งก็ปลอดภัย ซึ่งเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังความจริง ก็คือ วิบากกรรมที่ดี และวิบากกรรมที่ไม่ดีของแต่ละคนที่สั่งสมกันมาไม่เหมือนกันจึงได้รับผลที่ไม่เหมือนกัน ผู้ที่มีเศษกรรมก็จะได้รับบาดเจ็บ แต่ถ้าใครมีวิบากกรรมหนักมากก็ต้องเสียชีวิต แต่ทั้งนี้การที่คนจำนวนมากมายต้องมาตายพร้อมกัน ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะเคยทำวิบากกรรมร่วมกันมาทั้งหมด บางคนก็ทำกรรมแบบต่างกรรมต่างวาระกัน คือทำวิบากกรรมกันคนละสถานที่ คนละอย่าง แต่พอวิบากกรรมมาก็ส่งผลพร้อมกันก็เลยต้องมาตายด้วยกัน การรับวิบากกรรมแบบนี้เป็นการรับวิบากกรรมหมู่ ไม่ว่าจะมนุษย์เหล่านั้นจะทำมาากน้อยเพียงใดก็ตามก็ต้องได้รับผลของวิบากกรรมเหมือนกันทุกคน

Thesis Title : The Study of Vipakakamma in Theravāda Buddhism

Researcher : Phra Insee Atthayutto (Kaunthawong)

Degree : Master of Arts (Buddhiot Uadio)

Thesis Supervisory Committee

: Phrametheedhammalankara , (Phrayuddha Phuritatto),
Assoc.Prof.Dr. , Pali IX , B.A. (Psy.) , M.A.(Psy.) , Ph.D. (Psy.)

: Vikan da Maifaey , Ph.D.

: Wanna Mangkita, Ph.D.

Date of Graduation : 3 October 2011

ABSTRACT

This research is include of three objecives,namely : 1. To study the concept of Vipakama in Theravada Buddhism. 2. To study the exemplary people who receive the resultby Kamma in Theravada Buddhism. 3. To analytically study the Vikakama in the present society.

From the research ,that the view point about it is found in Theravada Buddhism is divided into two categories: (1) the result of Vipakamma in Theravada Buddhism means the result of good action giving the good result called happiness. (2)Akusol Vipakamma means the bad result of Kamma which gives the suffering result. This matter will give the result to the cluers both in the good way and the bad way up to their attaining Nibbana elements of verbal and physical acts with the intent that the two types of these animals will result in a different base and finely until they reach the nirvana.

Regarding the examplaly people who receive the result of Kamma in Theravad Buddhist scripture, it is mentioned that the result of Kamma performed by the Buddha, the male deciples,the female deciples,the male Buddhists, and the general people are mostly divided into two types, namely : the result of Kusola-kamma and the result of Akusola-kamma.These two kinds of action appeared rather much in Theravad Buddhist Scriptures, Analious,though at sometime ,it may be the result of bad action or

good action ,though at sometimes they may be the result of action which is a little portion of Kamma ; the said action is of the result beyond the birth without the end up the time when such action has given the result

The result of action in the present in the present societies : the earthquake ,tsunami, or the drought , the problem of poisionious environment are from two causes , namely : the change of nature according to miles of the three Characteristics to the human action. However, whether these things may arise from any clause, they will receive the result of Kamma together. One who receive a little result of Kamma,the loss of property, heavy enjury up to death is according this ordinaly action. The reason of the truth is the good result or the bad result of action collected by each person in a different way. One who has received the result of action will have some pair on one body. However,those who have the heavy result of Kamma , will die.this fact shows that many people who die together die according to their Kammas.However, this matter shows that everybody used to do action at different time and place differently. Anyhow ,when the resultof kamma arise everybody must die.this type of receiving the resultof Kamma is the way of receiving inform the result of Kamma. Though those the human beings would do how many actions, they all will receive the result of Kamma in same way.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับการอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากหลาย ๆ ท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเหล่านั้นเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะท่านพระครูโสภณพัฒนานุยุต , ผศ. รองอธิการบดี วิทยาเขตแพร่ ที่ให้การสนับสนุนสถานที่แหล่งการศึกษาอันทรงคุณค่านี้ และพระเมธีธรรมมาลังการ , ผศ.ดร. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ, ดร.วิกานดา ใหม่เพย , ดร.วรรณามังกิตะ ซึ่งรับหน้าที่เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และพระมหานรากร วรเมธี , อ.นิคม ปัญญา ที่ได้เมตตาการุณยาสละเวลาให้คำแนะนำ ตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนกระทั่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณ พระสุธีธรรมานุวัตร , ผศ. ดร. (เทียบ สิริญาโณ) คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยปัจจุบัน, พระราชวรมนี , ดร. (พล อากาศโร) และพระศรีคัมภีร์ญาณ , รศ. ดร. (สมจินต์ สมมาปัญญา) รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ที่ให้การสนับสนุนในการเปิดสอนสาขาวิชาพระพุทธศาสนา ทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสได้เข้ามาศึกษาในสถาบันแห่งนี้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก เจ้าหน้าที่ศูนย์บัณฑิตวิทยาเขตแพร่ ตลอดจนเจ้าของลิขสิทธิ์ผลงานทางวิชาการทุกเล่มที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าอ้างอิง ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ทุกรูป ที่ให้กำลังใจและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า อีกทั้งคอยเป็นกำลังใจ ให้ความรัก ความห่วงใยด้วยดีตลอดเวลา

ผู้วิจัยขออุทิศคุณงามความดีและคุณประโยชน์ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้แด่บิดามารดา ครูอาจารย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ให้การสนับสนุนการศึกษามาโดยตลอด และพระราชรัตนมนี (รส คนุทธโส) , พระครูโสภาสธรรมานุยุต (เปล่ง กิตติวงฺโณ) , พระอธิการอนันท์ เขียวสลับ และเจ้าอาวาสวัดหนองม่วงไข่ทุกท่าน ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ให้ที่พักอาศัยเป็นอย่างดี ตลอดถึงผู้มีอุปการะคุณทุก ๆ ท่าน

พระอินทรีย์ อตฺถยุตโต (กั้นทะวงค์)

๓ ตุลาคม ๒๕๕๔

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๒
บทที่ ๒ แนวคิดเรื่องวิบากกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๓
๒.๑ ภูมิหลังการสอนข้อกรรมของพระพุทธศาสนา	๑๔
๒.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวิบากกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๗
๒.๓ กรรมและวิบากกรรมในพระไตรปิฎก	๑๙
๒.๔ การให้ผลของกรรมในคัมภีร์ชั้นรอง	๓๖
๒.๔.๑ การให้ผลของกรรมในคัมภีร์ปกรณ์วิเสส	๓๖
๒.๔.๒ การให้ผลของกรรมในคัมภีร์มโนรถปุรณี	๓๗
๒.๕ ระดับของวิบากกรรม	๔๑
๒.๖ ปัจจัยที่ขัดขวางและสนับสนุนการให้ผลของกรรม	๔๓
๒.๗ การสิ้นสุดของวิบากกรรม	๔๖

บทที่ ๓ กรณีตัวอย่างผู้ได้รับวิบากกรรมในพระพุทธศาสนา

๓.๑ พระโพธิสัตว์	๕๓
๓.๑.๑ วิบากกรรมขณะบำเพ็ญทุกรกิริยา	๕๓
๓.๑.๒ วิบากกรรมเกี่ยวกับการถูกกล่าวหาจากนางสุนทรี	๕๕
๓.๑.๓ วิบากกรรมเกี่ยวกับการถูกปริภษาจากพวกเดียรฉัตร	๕๖
๓.๑.๔ วิบากกรรมเกี่ยวกับการถูกพระเทวทัตกลิ้งศิลาเพื่อปลงพระชนม์	๕๘
๓.๑.๕ วิบากกรรมเกี่ยวกับการถูกพระเทวทัตประกอบนายฆมังธนูเพื่อปลงพระชนม์	๕๙
๓.๑.๖ วิบากกรรมเกี่ยวกับการถูกปล่อยขังนาฬาคีรีเพื่อปลงพระชนม์	๖๐
๓.๑.๗ วิบากกรรมเกี่ยวกับการถูกฆ่าตัดด้วยศาสตรา	๖๑
๓.๑.๘ วิบากกรรมเกี่ยวกับการอาพาธที่ศิระษะ (ปวดศิระษะ)	๖๒
๓.๑.๙ วิบากกรรมเกี่ยวกับการกินข้าวแดง	๖๓
๓.๑.๑๐ วิบากกรรมเกี่ยวกับการโรคปฏิกูลาพาธ (โรคปวดหลัง)	๖๔
๓.๑.๑๑ วิบากกรรมเกี่ยวกับโรคโรคปากขมทิกาพาธ (การถ่ายลงพระโลหิต)	๖๕
๓.๑.๑๒ เรื่องของพระเทวทัต	๖๗
๓.๑.๑๓ เรื่องของพระนางมาคันทิยา	๖๘
๓.๑.๑๔ เรื่องของพระนางจัญจนมาถวิกา	๖๘
๓.๑.๑๕ เรื่องของปริพาชิกาชื่อว่าสุนทรี	๗๐
๓.๒ พระสาวก พระสาวิกา	๗๐
๓.๒.๑ วิบากกรรมของพระสาวกบุตรเถระ	๗๑
๓.๒.๒ วิบากกรรมของพระองค์ลีมาลเถระ	๗๑
๓.๒.๓ วิบากกรรมของพระโมคคัลลานเถระ	๗๓
๓.๒.๔ วิบากกรรมของพระสีวลีเถระ	๗๕
๓.๓ อุบาสก อุบาสิกา	๘๐
๓.๓.๑ วิบากกรรมของกัณหา – ชาลี	๘๐
๓.๓.๒ วิบากกรรมของโกตุหลิกะ	๘๑
๓.๓.๓ วิบากกรรมของอุปุตตกเศรษฐี	๘๐
๓.๓.๔ วิบากกรรมของพระนางสามาวดี , ขุตขุตตรา	๘๕

บทที่ ๔ วิเคราะห์วิบากกรรมในสังคมปัจจุบัน	๑๐๑
๔.๑ วิบากกรรมที่เกิดจากภัยธรรมชาติ	๑๐๑
๔.๑.๑ แผ่นดินไหว	๑๐๓
๔.๑.๒ สึนามิ	๑๐๖
๔.๑.๓ ภัยแล้ง หรือทุพภิกขภัย (Droughts)	๑๐๖
๔.๑.๔ สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ	๑๑๑
บทที่ ๕ สรุปผลการศึกษา	๑๑๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๖
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๑๙
บรรณานุกรม	๑๒๑
ประวัติผู้วิจัย	๑๒๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระไตรปิฎกที่ใช้ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ อ้างอิงโดยระบุคัมภีร์ เล่มที่ / ข้อที่ / หน้าที่. เช่น ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๒๗/๙๓. หมายถึง คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๑๒๗ หน้าที่ ๙๓

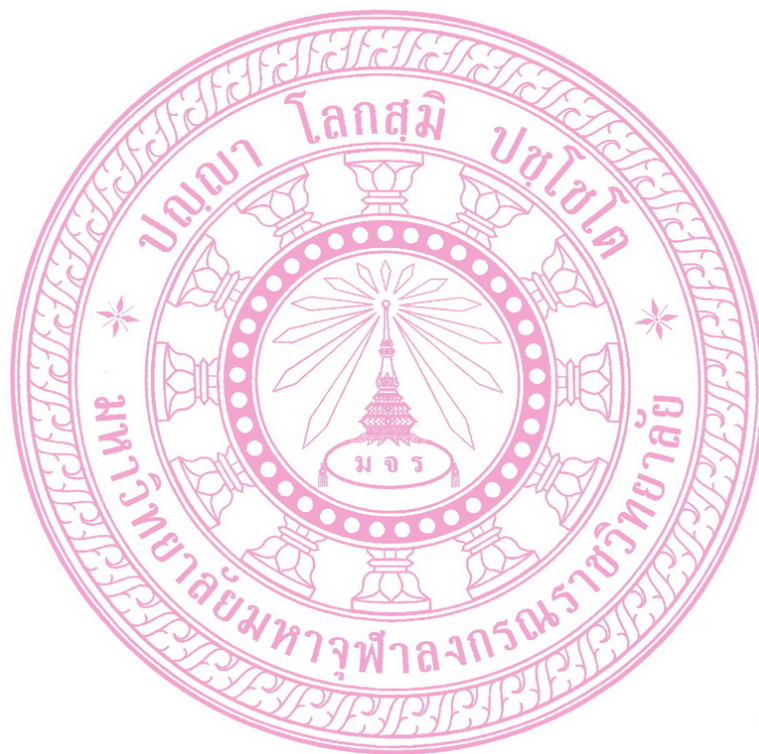
		พระวินัยปิฎก		
วิ.มหา.	(ไทย) = วินัยปิฎก	มหาวรรค		(ภาษาไทย)
วิ.จุ.	(ไทย) = วินัยปิฎก	จุลวรรค		(ภาษาไทย)
		พระสุตตันตปิฎก		
ที.สี.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมป้อนนสาส์ก	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลป้อนนสาส์ก	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริป้อนนสาส์ก	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.นวก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ทุก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ทุกนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.จุ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จุฬินิเทศ	(ภาษาไทย)
ขุ.อป.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อปทาน	(ภาษาไทย)

(ญ)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก วิมังค์

(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อกล่าวถึง “วิบาก” ในพุทธศาสนา ชาวพุทธส่วนใหญ่มักจะเข้าใจว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกรรมที่บุคคลได้กระทำลงไปทั้ง ทางกาย วาจา หรือทางใจ^๑ แต่เมื่อจะกล่าวถึง “กรรม” นั้น ส่วนใหญ่จะเริ่มที่การค้นหา “กรรม” ที่เป็นตัวต้นเหตุของวิบากหรือเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้มีวิบากกรรมเกิดขึ้นก่อน แล้วจึงค่อยกล่าวถึงวิบากหรือผลของกรรมนั้นทีหลัง “จะสังเกตได้จากการเรียงเรื่องไตรวิภว^๒ ซึ่งจะเรียงจาก กิเลส กรรม วิบาก”^๓ โดยจะสังเกตได้ว่า กรรม จะถูกนำขึ้นมากล่าวก่อน วิบาก แต่ทั้ง กรรมและวิบากนั้นเป็นสิ่งที่เกิดตามกันเสมอ ยากที่จะแยกออกจากกันได้ ในนี้ ผู้วิจัยได้มีการกล่าวถึง กรรม และ วิบาก ทั้งในส่วนที่แยกกันและสัมพันธ์กัน แต่กรณีศึกษาในเรื่องนี้เป็นการกล่าวถึงความสัมพันธ์กันของกรรมและวิบากกรรมของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรแก่การศึกษาว่าจะมีประเด็นที่แตกต่างจากบุคคลอื่น ๆ อย่างไร และได้แก่งคิดในเรื่องของกรรมและวิบากกรรมในมุมมองทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับเรื่องวิบากกรรมมากขึ้น

ก่อนที่จะได้อธิบายเรื่องวิบากกรรมนั้น ผู้วิจัยขอกล่าวถึงแนวความเชื่อเรื่องกรรมในสมัยพุทธกาลพอเป็นแนวทาง ดังนี้ คือ ในยุคก่อนพุทธกาลชาวอินเดียโบราณเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ลึกลับที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้น และได้พัฒนามาตามลำดับจนกลายเป็นเทพที่มีรูปร่างและหน้าที่ต่าง ๆ กันอย่างมากมาย “ตามคัมภีร์พระเวทในศาสนาพราหมณ์ ได้อธิบายกำเนิดโลกและสรรพสิ่งว่า พระพรหมเป็นผู้สร้างมนุษย์ เมื่อมนุษย์ตายแล้ว วิญญาณจะออกจากร่างล่องลอยไปหาร่างใหม่อาศัย”^๓ การจะเกิดใหม่นั้นอาจจะเกิดเป็นมนุษย์หรือสัตว์ก็ได้แล้วแต่ว่าพระเจ้าจะลิขิตให้เป็นอะไร การสวดอ้อนวอนพระเจ้าจึงเป็นทางเลือกของคนอินเดียสมัยนั้น เพราะถ้าทำกรรมดีกับพระเจ้าไว้ในชาตินี้ก็จะได้รับผลดีในชาติหน้า เช่น เกิด

^๑ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๔/๔๘.

^๒ ดุรายละเอียดใน วิสุทธิ. (บาลี) ๓/๑๙๘.

^๓ ดุรายละเอียดใน ผศ.สุมาลี มหณรงค์ชัย, **อินดู-พุทธ จุดยืนที่แตกต่าง**, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๕.

เป็นคนรูปงาม มีทรัพย์มาก เป็นต้น หากทำกรรมชั่วในชาตินี้จะส่งผลร้ายในชาติหน้า เช่น เกิดเป็นคนรูปทรมาน ประสบแต่ความทุกข์ ลำบากยากแค้น เป็นต้น กรรมดีในทัศนะของ ชาวอินเดียในสมัยนั้นคือ ความเกรงกลัวต่อพระเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีอยู่มาก

หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้หรือริยสัจและได้ประกาศคำสอนในพระพุทธศาสนาในเวลาต่อมา “พระองค์ทรงสอนเรื่องกรรมเพื่อขจัดความเชื่อ และการประพฤติปฏิบัติของศาสนาพราหมณ์อันเกี่ยวข้องกับเรื่องวรรณะ”^๔ และ “การปลดปล่อยตนออกจากมิชฉาติฏฐิ”^๕ พระพุทธศาสนาถือว่า กรรมเป็นกฎธรรมชาติโดยอิสระที่ไม่มีใครควบคุมหรือบันดาลให้เป็นไปทุกอย่างขึ้นอยู่กับที่การกระทำและผลของการกระทำของแต่ละบุคคล โดยอาศัยความพร้อมแห่งปัจจัยในการให้ผลของการกระทำกรรมนั้น ๆ ดังพุทธดำรัสที่ว่า “สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม”^๖ หรือ “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เร็วและดีต่างกัน”^๗

ความสำคัญของปัญหาความเข้าใจเรื่องหลักกรรม พระพุทธศาสนาถือหลักเหตุและผล ถือว่าสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุและปัจจัยผลจะเกิดขึ้นต้องมีเหตุเกิดขึ้นแล้วผลก็ย่อมเป็นไปโดยอาศัยเหตุปัจจัยนั้น กรรมและวิบากเป็นเรื่องของเหตุผลที่เกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ที่ประกอบด้วยเจตนา บุคคลกระทำการประกอบด้วยเจตนาเป็นที่ตั้งแห่งความสุขทางกาย วาจา ใจ เขาย่อมได้รับวิบากเป็นความสุข บุคคลกระทำการที่ประกอบด้วยเจตนาเป็นที่ตั้งแห่งความทุกข์ ทางกาย วาจา ใจ เขาย่อมได้รับวิบากเป็นความทุกข์ มนุษย์บางคนมีความเชื่อว่าการเกิดหนเดียวตายหนเดียวจะทำอะไรก็ได้ขอให้ตนเองมีความสุขสบายในโลกนี้ พระพุทธองค์ทรงสอนให้ศาสนิกชนใช้เหตุผลและทดสอบด้วยตนเองก่อนจะเชื่อ มีบางเรื่องเท่านั้นที่ทรงสอนให้เชื่อ ไม่ตรัสสอนให้ทดสอบ เพราะอาจเกินปัญญาของคนธรรมดา เมื่อทดสอบแล้วเกิดความเสียหาย เช่น ไปทำปิตุฆาต เพื่อพิสูจน์กรรมชั่ว เป็นต้น พระพุทธองค์ทรงสอนให้ใช้ศรัทธาเป็นตัวนำให้เชื่อ กรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง และเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า คนเราเกิดมาก็เพราะกรรม มีชีวิตอยู่ก็เพราะกรรม ผู้เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมจะได้กำไรชีวิตกว่าผู้ไม่เชื่อ ทำให้มีความพยายามละเว้นความชั่ว มุ่งทำแต่กรรมดีอย่างมั่นคง ทำให้

^๔ ม.ม.(ไทย) ๑๓/๕๗๖/๔๑๕.

^๕ ดูรายละเอียดใน อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๖๒/๗.

^๖ ม.ม.(ไทย) ๑๓/๔๖๐/๒๗๓.

^๗ ม.อ.(ไทย) ๑๔/๒๘๙/๑๐๖ - ๑๖๑.

เป็นคนดีในปัจจุบัน และได้รับผลของกรรมดีในอนาคต มีความเชื่อมั่นในคำสอนของพระพุทธศาสนา

อนึ่งผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความยุ่งยากต่อความเข้าใจเรื่องวิบากของกรรม เพราะเรื่อง วิบากกรรม เป็นเรื่องใหญ่ที่มีผลคาบเกี่ยวไปถึงชาติที่แล้ว ปัจจุบัน และชาติหน้า จนกว่าจะเข้าสู่พระนิพพาน เรื่องวิบากกรรมจึงเป็นเรื่องที่บุคคลจะพึงคิดเอาหรือคาดคะเนอนุมานเอาด้วยความคิดของตนเองไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ การที่จะเข้าใจเรื่องวิบากกรรมจึงเป็นเรื่องที่ยาก โดยมากเมื่อมานึกถึงเรื่องวิบากกรรมของตนก็มักจะเกิดความสนใจและมหัศจรรย์ใจ แต่การศึกษาเพื่อความรู้และเข้าใจในสิ่งที่มีหลักฐานปรากฏ เช่น พระไตรปิฎก เป็นต้น ก็ย่อมจะเกิดประโยชน์ในเชิงวิชาการแก่ผู้ที่สนใจในคำสอนทางพุทธศาสนาได้เช่นกัน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิบากกรรม ตามแนวพุทธศาสนาเถรวาทที่ปรากฏในพระไตรปิฎกขึ้น

๑.๒ วัตถุประสงค์

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องวิบากกรรมในพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาตัวอย่างผู้ได้รับวิบากกรรมในคัมภีร์พระพุทธานุญาตเถรวาท
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรมในสังคมปัจจุบัน

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็น ๒ ด้าน ดังนี้

ก. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยจะมุ่งศึกษาถึงวิบากกรรม โดยจะวิเคราะห์วิบากกรรมในอดีต ของพระโพธิสัตว์ พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของวิบากกรรมในลักษณะต่าง ๆ กัน

ข. ขอบเขตด้านเอกสาร

เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวิบากกรรมที่มีเนื้อหาสอดคล้องกัน โดยสืบค้นจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา รวมทั้งพระธัมมปัทมฐกถาแปล ภาค ๑ – ๘ และผลงานทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาและเอกสารทางวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งหนังสือ บทความ บทวิจารณ์ ของท่านผู้ทรงความรู้ทั้งในและต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิบากกรรม รวมทั้งนิตยสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ เพื่อต้องการทราบแนวคิดเรื่องวิบากกรรมในพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ เพื่อต้องการทราบตัวอย่างผู้ได้รับวิบากกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ เพื่อต้องการทราบการรับวิบากกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

- ๑.๕.๑ **กรรม** หมายถึง การกระทำอันประกอบไปด้วยเจตนา จะมีผลหรือส่งผลในภพนี้หรือภพหน้า
- ๑.๕.๒ **วิบากกรรม** หมายถึง ผลแห่งกรรมของหลาย ๆ ภพที่ผ่านมารวมถึงกรรมที่ทำในชาตินี้ด้วย แล้วส่งผลในชาตินี้
- ๑.๕.๓ **ผู้ได้รับวิบากกรรม** หมายถึง พระโพธิสัตว์ พระสาวก พระสาวิกา อุบาสก อุบาสิกา

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยต่างที่เกี่ยวข้องซึ่งมีเอกสารและงานวิจัยหลายเล่มที่น่าสนใจ ซึ่งได้ศึกษาลักษณะของวิบากกรรมในแง่มุมที่แตกต่างกันออกไป แต่สามารถนำมาช่วยเสริมความรู้ซึ่งกันและกันได้ โดยงานวิจัยดังกล่าวนั้น มีดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ งานเอกสาร

พระราชวิสุทธิโสภณ (วิลาส ญาณวโร) ได้กล่าวถึงประเภทของกรรมไว้ในหนังสือกรรมที่ปณี ว่า ^๔

กรรมประเภทที่ ๑ เรียกว่า กิจจตุกกะ กรรมที่ว่าโดยหน้าที่ มี ๔ คือ

- ๑) ชนกรรม ทำหน้าที่ยังปฏิสนธิให้บังเกิดขึ้น
- ๒) อุบัติภกกรรม มีหน้าที่ช่วยอุบัติภค้ำชูสัตว์ทั้งหลายที่ไปเกิดในภูมิต่าง ๆ ให้ได้รับความทุกข์และความสุขตามสมควรแก่กรรมของตน

๓) อุปปีฬกกรรม ทำหน้าที่เบียดเบียนซึ่งสุขและทุกข์อันกรรมอื่นให้บังเกิด

๔) อุปฆาตกรรม มีหน้าที่เข้าไปฆาตกรรมอื่นและวิบากคือผลแห่งกรรมอื่นให้สิ้นลงอย่างเด็ดขาดทีเดียว

กรรมประเภทที่ ๒ เรียกว่า ปากทานปริยายจตุกกะ กรรมที่ว่าโดยลำดับการให้ผล มี ๔ ประการ คือ

- ๑) คุรุกรรม เป็นกรรมหนักมาก สามารถที่จะให้ผลแก่บุคคลผู้เป็นเจ้าของกรรมในชาติหน้า กรรมอื่น ๆ ไม่มีอำนาจที่จะสามารถกัณฑ์การให้ผลแห่งคุรุกรรมนี้ไว้ได้
- ๒) อาสันนกรรม คือ การกระทำสิ่งที่ดีหรือกระทำสิ่งที่ไม่ดีในเวลาใกล้จะตาย
- ๓) อาจิณณกรรม คือ การกระทำสิ่งที่ดีและไม่ดีอยู่เสมอ
- ๔) กตัตตากรรม หมายถึงอกุศลกรรมและอกุศลกรรมอย่างสามัญ

กรรมประเภทที่ ๓ เรียกว่า ปากกาลจตุกกะ กรรมที่ว่าโดยเวลาให้ผล มี ๔ คือ

- ๑) ทิฏฐัมมเวทนียกรรม เป็นกรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน คือ ให้ผลในชาตินี้
- ๒) อุปปัชชเวทนียกรรม เป็นกรรมที่ให้ผลในชาติที่ ๒
- ๓) อปราปริยเวทนียกรรม เป็นกรรมที่ให้ผลในภพอื่น ๆ คือตั้งแต่ภพที่ ๓ เป็นต้นไป
- ๔) อโหสิกรรม เป็นกรรมที่ไม่มีโอกาสให้ผล

ผลแห่งกรรม เรียกว่า ปากฐานจตุกกะ มี ๔ คือ

- ๑) อกุศลกรรม ทำหน้าที่บันดาลผลวิบากอันเป็นความทุกข์ความเดือดร้อน
- ๒) กามาวจรกุศลกรรม ทำหน้าที่บันดาลผลวิบากอันเป็นความสุขอย่างประณีตให้เกิดขึ้น

^๔ พระราชวิสุทธิโสภณ (วิลาส ญาณวโร), **กรรมที่ปณี**, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์, ๒๕๒๑), หน้า ๑๙ - ๖๑๐.

๓) รูปาวจรกุศลกรรม ทำหน้าที่บันดาลผลวิบากอันเป็นความสุขอย่างประณีตให้เกิดขึ้น

๔) อรูปาวจรกุศลกรรม ทำหน้าที่บันดาลผลวิบากอันเป็นความสุขอย่างประณีตพิเศษสุดการเผาผลาญกรรม เหาอกุศลกรรมบถทั้ง ๑๐ ประการด้วยวิปัสสนา^๙

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ ได้กล่าวถึงประเภทของกรรมไว้ในหนังสือปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ ๕ เล่ม ๒ กัมมจตุกกะ – มรณุปัตตติจตุกกะ มีหัวข้อเหมือนหนังสือกรรมที่ปณี มีส่วนที่เพิ่มคือ มรณุปัตตติจตุกกะ แสดงความตาย ๔ ประการ คือ

- ๑) อายุขยมรณะ ตายเพราะสิ้นอายุ
- ๒) กัมมิกขยมรณะ ตายเพราะสิ้นกรรม
- ๓) อุภยักขยมรณะ ตายเพราะสิ้นอายุและสิ้นกรรม
- ๔) อุปัจเจกมรณะ ตายเพราะถูกกรรมเข้ามาตัดรอนกรรมในที่นี้^{๑๐}

วคิน อินทสระ ได้กล่าวไว้ในหนังสือหลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดว่า “ การทำดีเป็นหน้าที่ของบุคคลผู้รักดี ส่วนการให้ผลเป็นหน้าที่ของกรรม เหมือนการไถหว่านเป็นหน้าที่ของชาวนา ส่วนการออกรวงเป็นหน้าที่ของต้นข้าว มันย่อมออกรวงตามเวลาอันสมควร เมื่อยังไม่ถึงเวลาอันสมควร จะอ่อนนวนอนสักเท่าไรก็หาสมปรารถนาไม่ แต่พอถึงเวลาออกรวง ใครจะอ่อนนวนอนไม่ให้ออกก็ไม่ได้ เรื่องการให้ผลของกรรมก็ทำนองเดียวกันนี้

ผลแห่งกรรมชั่วคอยติดตามบีบคั้น ส่วนผลแห่งกรรมดีคอยติดตามประคับประคองช่วยเหลือผู้ท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ การมองชีวิตต้องมองในระยะยาวและกว้างไกล ถึงจะเห็นวิถีชีวิตโดยตลอด ”^{๑๑}

^๙ พระราชวิสุทธิโสภณ (วิลาศ ญาณวโร), **กรรมที่ปณี**, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์, ๒๕๒๑), หน้า ๑๙ – ๖๑๐.

^{๑๐} พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ ๕ เล่ม ๒ กัมม – จตุกกะ – มรณุปัตตติจตุกกะ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : ทิพยวิสุทธ์ – มุณินิธิตัธัมมโชติกะ, ๒๕๓๙), หน้า ๒๓๐.

^{๑๑} วคิน อินทสระ, **หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: มหามงกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔.

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร วิฑูรธญาณ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือกฎแห่งกรรมว่า “ อันโชคดีหรือโชคร้ายที่เราได้ประสบอยู่ในปัจจุบัน ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับอำนาจภายนอกหรืออำนาจดวงดาวใด ๆ เลย แต่ที่จริง ขึ้นอยู่กับผลกรรมที่เราได้สั่งสมไว้ในอดีต ติดตามมาให้ผลในปัจจุบันนั่นเอง และการที่เราจะได้รับความสุขหรือความทุกข์อยู่ในปัจจุบัน ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับกรรมที่เราได้สร้างไว้ในปัจจุบันอย่างเดียว อาจจะมีขึ้นอยู่กับกรรมในอดีตด้วย เราต้องยอมรับอดีตชาติ ต้องยอมรับการกระทำของเราในวัน ในเดือน ในปี และในชาติที่ผ่านมา ว่าเป็นสิ่งที่เราทำไว้เอง และสิ่งที่เราทำในปัจจุบัน เราก็ต้องยอมรับด้วยว่า นั่นคือสิ่งที่บันดาลชีวิตของเราให้เป็นไปในอนาคตและเป็นไปตามกฎแห่งกรรมนั้น ”^{๑๒}

Khantipālo Bhikkhu, (- : 30 – 32) เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง Buddhism Explained An Introduction to the teachings of Lord Buddha with Special Reference to SIAM ในเรื่อง “กรรมและผลของกรรม” มีใจความว่า การกระทำหรือกรรม คือสิ่งที่คนทำโดยเจตนา ด้วยกาย การพูดด้วยลิ้น หรือคิดด้วยใจ มีทั้งเจตนาชั่ว เจตนาดี หรือกลาง ๆ คำว่า “ชั่ว” ในที่นี้หมายถึง การทำใจให้ต่ำ หรือก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตอื่น และนั่นคือไม่ซำนาศน์หรือไม่ว่องไว คำว่า “ดี” หมายถึง การกระทำที่นำไปสู่การพัฒนาใจของตนหรือทำให้ผู้อื่นมีความสุข นั่นคือ ซำนาศน์หรือว่องไว การกระทำกลาง ๆ หมายถึง ไม่ดีหรือไม่ชั่ว การกระทำทางใจ เป็นรากฐานของการกระทำทางวาจา และการกระทำทางกาย ไม่ว่าการกระทำนั้นจะมีเจตนาหรือไม่ เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการปฏิบัติของชาวพุทธ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา จะให้ผลกรรมในอนาคต ส่วนการกระทำที่ไม่มีเจตนา จะไม่ส่งผลให้ในอนาคต

Phikkhu P.A. Payutto, English version translated by B.G. Evans, (2535 : 70 – 73) เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง Toward Sustainable Science, A Buddhist look at trends in scientific development ในเรื่อง กฎแห่งกรรม – หลักศีลธรรมที่เป็นวิทยาศาสตร์ มีใจความว่า ความเข้าใจอันแท้จริงของสิ่งที่เป็นความจริง จะเป็นไปไม่ได้ถ้าไม่มีความเข้าใจเรื่องของกฎแห่งธรรมชาติ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันและเป็นอันเดียวกัน รวมทั้งพื้นฐานความเป็นมนุษย์องค์ประกอบของใจและคุณค่าแห่งใจของผู้ที่ได้ศึกษากฎเหล่านั้น นักวิทยาศาสตร์อาจศึกษา

^{๑๒} พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร วิฑูรธญาณ), **กฎแห่งกรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๓.

ของพีสิกส์ แต่เขาละเลยที่จะศึกษาตัวของเขาเอง เขาเหล่านั้นจะไม่สามารถมองเห็นความจริงได้ แม้แต่วิทยาศาสตร์ทางกายภาพ

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาสมพงษ์ สุขุมมาโล^{๑๓} (สิงห์สุพรรณ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ เรื่อง สังสารวัฏในพุทธศาสนาเถรวาท ได้กล่าวถึง เรื่อง การเวียนว่ายตายเกิด สรุปความว่า กระบวนการแห่งสังสารวัฏหรือการเวียนว่ายตายเกิด เป็นไปตามหลักแห่งเหตุปัจจัยในแง่หนึ่งก็คือ กระบวนการแห่งปัจเจกสมุปปาทนั่นเอง หรือจะมองในแง่ของกรรม ได้แก่ วัฏฏะ ๓ คือ กิเลส กรรม วิบาก นั่นคือบุคคลที่ยังมีกิเลส การกระทำของบุคคลนั้นย่อมเป็นกรรมและกรรมนั้นย่อมก่อให้เกิดวิบากคือผลของกรรมจะเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับเหตุ คือกรรมที่ได้กระทำลงไป ด้วยเหตุนี้กรรมจึงมีอำนาจในการกำหนดหรือ ควบคุมการให้ผลของกรรมด้วยกระบวนการของมันเอง ไม่เกี่ยวกับอำนาจยิ่งใหญ่เหนือออกไปแต่อย่างใด กรรมย่อมมีอำนาจในการกำหนดความเป็นไปของสัตว์ทั้งหลายด้วยตัวของมันเอง เป็นไปตามหลักที่ว่า สัตว์ทั้งหลายยอมไปเป็นไปตามกรรม กรรมจึงเปรียบเหมือนเป็นแดนเกิดของสัตว์ สัตว์ทั้งหลายจึงเกิดมาแต่กรรม มีกรรมเป็นกำเนิดและต้องเป็นไปตามกรรม

พระมหาพิเชษฐ ธีรวิไล^{๑๔} (ดอกกรัก) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องกรรมและ สังสารวัฏในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบัน” มีผลการศึกษาในเนื้อหาส่วนแรกคือแนวความคิดเรื่องกรรมและสังสารวัฏที่ปรากฏ (ในพระไตรปิฎกและอรรถกถา) พบว่า กรรมและสังสารวัฏมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องถึงกัน และเพื่อให้เนื้อหาส่วนนี้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้หยิบยกเอาแนวความคิดสองระบบที่มีเนื้อหาขัดแย้งกับแนวความคิด

^{๑๓} พระมหาสมพงษ์ สุขุมมาโล (สิงห์สุพรรณ), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ เรื่อง สังสารวัฏในพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (ภาควิชาพุทธศาสนาและปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๘), หน้าบทคัดย่อ.

^{๑๔} พระมหาพิเชษฐ ธีรวิไล (ดอกกรัก), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องกรรมและสังสารวัฏ ในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบัน”, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้าบทคัดย่อ.

เรื่องกรรมและสังสารวัฏในพุทธปรัชญาเถรวาท แนวคิดทั้งสองนี้คือ “สังสททิฎฐิ” และ “อุจเฉททิฎฐิ”

เนื้อหาส่วนที่สอง ได้ศึกษาวิจัยอิทธิพลของแนวคิดเรื่องกรรมและสังสารวัฏในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อการดำเนินชีวิตของชาวพุทธในปัจจุบัน โดยศึกษาจากข้อมูลทั้งที่เป็นข้อมูลในเอกสารและข้อมูลที่ปรากฏให้เห็นในชีวิตประจำวัน ผลสรุปได้ว่า แนวความคิดเรื่องกรรมและสังสารวัฏในพุทธปรัชญาเถรวาท มีอิทธิพลในเชิงบวกแก่ผู้ที่เชื่อถือ กล่าวคือ ทำให้ผู้ที่เชื่อถือประพฤติสุจริตด้วยกาย วาจา และใจ มนุษย์ทุกคนล้วนแต่เคยเวียนว่ายตายเกิดมาจนนับไม่ถ้วน การเวียนว่ายตายเกิดในโลกนรก โลกสวรรค์ และโลกมนุษย์ การเกิดใหม่ในทัศนะของพุทธปรัชญานั้นถือว่า^{๑๕} เป็นเรื่องทุกข์ เป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่าย เรื่องสังสารวัฏเป็นเรื่องมีดมนเฉพาะปุถุชนเท่านั้น จึงทำให้พุทธศาสนิกชนมีความสงสัยในเรื่องนี้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พุทธปรัชญาได้เสนอแนวคิดว่าการที่จะเห็นโลกทั้ง ๓ ได้นั้น จะต้องปฏิบัติธรรมจนกว่าจะได้ วิชชา และ อภิญญา จึงจะสามารถมองสังสารวัฏได้ สังสารวัฏเกิดจาก “กรรมดี” และ “กรรมชั่ว” หมุนขึ้นหมุนลงตามอำนาจแห่งกรรมเท่านั้น จะเห็นได้ว่า เรื่องกรรมและสังสารวัฏจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ตราบใดที่มนุษย์ยังมี “กิเลส” อยู่ ก็ย่อมวนเวียนในสังสารวัฏแน่นอน ไม่ได้เกิดโดยไร้เหตุปัจจัยหรือโดยความบังเอิญ

พระมหาธนกร สุขเสริม ได้เสนอวิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาสันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องกรรมและการเกิดใหม่ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก และคัมภีร์อุปนิษัต ซึ่งสรุปความเกี่ยวข้องได้ว่า กรรมตามทรรศนะของพระพุทธศาสนา หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาเป็นองค์ประกอบทุกครั้งที่ทำกรรม กรรมนี้เกิดขึ้นได้ 3 ทางคือ กายกรรม กรรมเกิดขึ้นทางกาย วจีกรรม กรรมเกิดขึ้นทางวาจา มโนกรรม กรรมเกิดขึ้นทางใจ กรรมแต่ละประเภทได้แบ่งไว้อย่างละเอียดและชัดเจน คำว่า “กรรม” เพียงคำเดียวยังไม่จัดว่าเป็นฝ่ายดีหรือฝ่ายชั่ว มีความหมายเป็นกลาง ๆ แต่ถ้าเป็นกรรมดี เรียกว่า กุศลกรรม หมายถึงการทำความดีที่เกิดขึ้นทางทวารทั้ง 3 ทาง คือ กายทวาร เช่น การไม่เบียดเบียน ทรมานและไม่ฆ่าสัตว์ แต่ให้คนไข้เมตตา คือความรักแก่มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายแทน ให้ความสำคัญแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย เป็นประหนึ่งว่าให้ความสำคัญแก่ชีวิตตนเอง ทางวจีทวาร คือการประพฤติดีด้วย

^{๑๕}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๗.

วาจา และทางมโนทวาร คือการประพฤติดีด้วยใจ เป็นต้น ถ้าเป็นกรรมชั่ว เรียกว่า อกุศลกรรม หมายถึง การทำความไม่ดี การปฏิบัติตนผิดหลักธรรมของศาสนา กรรมชั่วนี้เกิดขึ้นทางทวารทั้ง 3 เช่นเดียวกัน ทางกายทวาร เช่น ผู้มีจิตปราศจากเมตตา เป็นผู้มีใจโหดเหี้ยมฆ่าสัตว์หรือทำร้ายสัตว์โดยปราศจากเหตุผล ไร้ความกรุณาปราณี รวมทั้งกักขังหน่วงเหนี่ยวให้บรรดาสัตว์ทั้งหลายปราศจากอิสรภาพ ทางวจีทวาร คือ การประพฤติชั่วทางวาจา และทางมโนทวาร คือ การประพฤติชั่วทางใจ เป็นต้น พระพุทธศาสนายอมรับว่า การที่คนสามารถทำกรรมต่าง ๆ ได้ เพราะมีสาเหตุที่เป็นปัจจัยให้ต้องทำกรรม สาเหตุที่ก่อให้เกิดการกระทำกรรมชั่ว เรียกว่า “อกุศลมูล” ส่วนสาเหตุที่ก่อให้เกิดการทำกรรมดี เรียกว่า “กุศลมูล” กรรมทุกอย่างที่คนทำไปแล้วมีผลต่อผู้ทำทั้งสิ้น ทั้งฝ่ายที่เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว เมื่อคนทำกรรมใด เขาย่อมได้รับผลอย่างนั้นตอบแทน กรรมและผลของกรรมมีความเป็นอิสระ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับอำนาจภายนอก หรือพระผู้เป็นเจ้าของแต่อย่างใด แต่ดำเนินไปตามเหตุและผลของมันเอง ส่วนการกระทำที่ไม่จัดเป็นกรรม ได้แก่ การกระทำของพระอรหันต์ เพราะท่านละกิเลสได้ทั้งหมด จึงอยู่เหนือกรรมดีกรรมชั่วทั้งปวง การกระทำของท่านจึงเป็นเพียงกิริยา ไม่มีผลหรือวิบากทั้งในชาตินี้และชาติต่อไป

นางกัณห์ทิพย์ ชลวิสุทธิ ได้ทำงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระอภิธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้” กล่าวไว้ว่า^{๖๖}

ความปรากฏของมหาวิบากในการนำเกิด จะมีลักษณะแตกต่างกันดังนี้

- ๑) เกิดด้วยมหาวิบากดวงที่ ๑ จะเป็นคนที่มีจิตใจแจ่มใสว่าเรื่องง่าย เป็นคนมีปัญญา เฉลียวฉลาด มีจิตใจเด็ดเดี่ยว ตัดสินใจฉับพลันไม่ย่อท้อ ไม่ลังเล
- ๒) ถ้าเกิดด้วยมหาวิบากดวงที่ ๒ จะเป็นคนที่มีจิตใจแจ่มใสว่าเรื่องง่าย เป็นคนมีปัญญาฉลาด แต่ไม่เด็ดเดี่ยว ตัดสินใจฉับพลันไม่ได้ มีความย่อท้อ ลังเล
- ๓) ถ้าเกิดด้วยมหาวิบากดวงที่ ๓ จะเป็นคนที่มีจิตใจแจ่มใสว่าเรื่องง่าย ไม่มีปัญญา ไม่เฉลียวฉลาด กล้าตัดสินใจ ไม่ย่อท้อ ไม่ลังเล
- ๔) ถ้าเกิดด้วยมหาวิบากดวงที่ ๔ จะเป็นคนที่มีจิตใจแจ่มใสว่าเรื่องง่าย ไม่ประกอบด้วยปัญญา ไม่เฉลียวฉลาด มีจิตใจไม่เด็ดเดี่ยว ไม่กล้าตัดสินใจ ท้อแท้ ลังเล

^{๖๖} นางกัณห์ทิพย์ ชลวิสุทธิ, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระอภิธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖). หน้าบทคัดย่อ.

๕) ถ้าเกิดด้วยมหาวินิบากดวงที่ ๕ จะเป็นคนที่มีจิตใจ สุขุม เฉย ๆ ไม่รำเริงแจ่มใส ยิ้มยาก แต่มีปัญญา เฉลียวฉลาด มีจิตใจเด็ดเดี่ยว กล้าตัดสินใจได้อย่างฉับพลัน ไม่ย่อท้อ ไม่ลังเล

๖) ถ้าเกิดด้วยมหาวินิบากดวงที่ ๖ จะเป็นคนที่มีนิสัยจิตใจสุขุม เฉย ๆ ไม่รำเริงแจ่มใส แต่ประกอบด้วยปัญญา มีปัญญาเฉลียวฉลาด มีจิตใจไม่เด็ดเดี่ยว ไม่กล้าตัดสินใจอย่างฉับพลัน มีความลังเล

๗) ถ้าเกิดด้วยมหาวินิบากดวงที่ ๗ จะเป็นคนที่มีจิตใจเฉย ๆ ไม่รำเริงแจ่มใส ยิ้มยาก ไม่มีปัญญา ไม่เฉลียวฉลาด แต่มีจิตใจเด็ดเดี่ยว กล้าตัดสินใจอย่างฉับพลันได้ ไม่ย่อท้อ ไม่ลังเล

๘) ถ้าเกิดด้วยมหาวินิบากดวงที่ ๘ จะเป็นคนที่มีจิตใจเฉย ๆ ไม่รำเริงแจ่มใส ไม่ประกอบด้วยปัญญา เป็นคนที่ไม่มีความเฉลียวฉลาด ไม่กล้าตัดสินใจอย่างฉับพลันมีความลังเล ท้อถอย

จากเอกสารและงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า คนเราทุกคนจะต้องเวียนว่ายตายเกิดไปตามสภาพกรรมของตนเองที่ได้กระทำลงไป ซึ่งคนเราเกิดมาก็มีกรรมเป็นของตนเองอยู่แล้ว การกระทำกรรมนั้นมีเหตุมาจากเจตนา ซึ่งเกิดจาก โภคะ โทสะ และโมหะ ที่บุคคลได้กระทำลงไปส่งผลมาในรูปแบบต่าง ๆ กัน ตามแต่สภาพการใช้ชีวิตในปัจจุบันของคนที่เกิดมา ชดใช้กรรมที่ทำการไป ส่วนหนึ่งมาจากกรรมในอดีตของเขาเอง การกระทำทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ ย่อมส่งผลทำให้เกิดกรรมในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป จะมากหรือน้อยก็อยู่ที่กรรมของแต่ละคนว่าทำไว้มากขนาดไหน เมื่อทำแล้วก็ต้องยอมรับกรรมเหล่านั้นโดยที่จะปฏิเสธไปไม่ได้เลย จึงต้องก้มหน้ารับกรรมไปจนกว่าจะสิ้นสุดกรรม หรือ วิบากกรรมของตนเองให้หมดสิ้นไป โดยทำกรรมดีเพื่อบรรเทากรรมชั่วให้เบาบางลดน้อยลงไป

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยทำการวิเคราะห์จากแนวคิด (Theme) ของเรื่องด้วยการพรรณนาตามพระไตรปิฎกซึ่งมีขั้นตอนต่าง ๆ โดยแบ่งตามเนื้อหาของข้อมูลได้ ดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ และคัมภีร์ต่าง ๆ ในพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๗.๒ เอกสารชั้นทุติยภูมิจะศึกษาจากอรรถกถา ฎีกา อнуฎีกา พระธัมมปทัสสุกถา แปล ภาค ๑ - ๘ และผลงานทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาและเอกสารทางวิชาการและ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งหนังสือ บทความ บทวิจารณ์ ของท่านผู้ทรงความรู้ทั้งในและต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิบากกรรม รวมทั้งนิตยสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จะศึกษาวิเคราะห์ในเชิงเอกสารจากคัมภีร์เป็นหลัก โดยนำเสนอตัวอย่างประกอบตามเอกสารต่าง ๆ และเอกสารยุคปัจจุบันที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๓ จัดหมวดหมู่คำสอนเกี่ยวกับวิบากกรรม โดยการรวบรวมและเรียบเรียงนำเสนอ ประยุกต์ใช้ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๘.๑ ทำให้ทราบแนวคิดเรื่องวิบากกรรมในพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๘.๒ ทำให้ทราบตัวอย่างผู้ได้รับวิบากกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๘.๓ ทำให้ทราบการรับวิบากกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

บทที่ ๒

แนวคิดเรื่องวิบากกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อฝังแน่นเรื่องบุญกรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อน และมาส่งผลในชาตินี้ ความเชื่อเช่นนี้ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ยอมรับสภาพชีวิตของตนเองโดยดูชะตากรรม และมุ่งมั่นทำบุญ กุศล เพื่อหวังผลไปสัมฤทธิ์ในสัมปรายภพ ดังนั้น จึงเชื่อว่าผู้ที่เกิดมาในชาตินี้ร่ำรวย สุขสบายก็เพราะได้ทำบุญกุศลเอาไว้ในชาติปางก่อน ส่วนผู้ที่ยากจนเข็ญใจก็เพราะมิได้สร้างสมบุญบารมีมาในชาติปางก่อนเช่นกันจึงได้รับวิบากกรรมเช่นนี้ ความเชื่อที่มองเรื่องกรรมเป็นตัวกำหนดนี้ เพราะอาศัยปรากฏการณ์ที่พบเห็นได้ในปัจจุบันที่ความมนุษย์มีความแตกต่างกันอย่างมาก และยากที่จะอธิบายให้เข้าใจได้ง่าย การเชื่อเรื่องกรรมและวิบากกรรมจึงเป็นสิ่งที่ทำได้คำตอบที่สมเหตุผลมากที่สุด ซึ่งในเรื่องนี้ก็มีพุทธพจน์มากมายที่กล่าวถึง ยกตัวอย่างเช่น “สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม”^๑ “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน”^๒ “คนทำกรรมดีได้ย่อมเห็นกรรมนั้นในตน คนทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี คนทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว คนหว่านพืชเช่นใดย่อมได้รับผล เช่นนั้น”^๓

ความเชื่อดังกล่าวนี้ทำให้พื้นฐานจิตใจของชาวพุทธส่วนใหญ่เข้าใจและพยายามสร้างสิ่งที่จะทำให้ได้รับแต่วิบากกรรมที่ดีเพื่อความสุขของชีวิตในภพต่อไป ซึ่งทัศนคติเหล่านี้ยังฝังรากลึกอยู่ในสังคมชาวพุทธอยู่ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ทัศนคติเรื่องวิบากกรรมมีมุมมองที่กว้างขวางออกไป ผู้วิจัยจึงได้พยายามเสนอประเด็นที่เกี่ยวกับวิบากกรรมในพุทธศาสนาเพื่อเป็นการปูพื้นฐานไปสู่ความเข้าใจเรื่องวิบากกรรมของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไป ซึ่งจะได้กล่าวในบทต่อไป การทำความเข้าใจพื้นฐานเรื่องวิบากกรรมนั้น ผู้วิจัยเริ่มด้วย การอธิบายเรื่องภูมิหลังการสอนข้อกรรมของพระพุทธศาสนา ถัดมาจะอธิบายเรื่องแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวิบากกรรมในพระพุทธศาสนาว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร ต่อจากนั้นจึงได้อธิบาย กรรมและวิบากกรรมในพระไตรปิฎก การให้ผลของกรรมในคัมภีร์ชั้นรอง ทั้งในคัมภีร์ปกรณ์วิเสส คัมภีร์มโนรถ

^๑ ม.ม.(ไทย) ๑๓/๔๖๐/๒๗๓.

^๒ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๘๙/๓๕๐.

^๓ ชุ.ชา.(ไทย) ๒๗/๑๔๔/๑๐๓.

ปุรณิ และปัจจัยที่ขัดขวางและสนับสนุนการให้ผลของกรรม เป็นต้น ซึ่งมีเนื้อหาและรายละเอียดต่างๆ ตามลำดับดังนี้

๒.๑ ภูมิหลังการสอนข้อกรรมของพระพุทธศาสนา

หลักคำสอนเรื่องกรรมในทางพระพุทธศาสนา ได้สอนและแปลเอาไว้ว่า การกระทำอันได้แก่ การกระทำทางกาย เรียก กายกรรม ทางวาจา เรียก วจีกรรม และทางใจ เรียก มโนกรรม โดยได้แบ่งกรรมเป็น ๒ ประเภท คือ

๑.กรรมดี เรียกว่า กุศลกรรม หรือ บุญกรรม

๒.กรรมชั่ว เรียกว่า อกุศลกรรม หรือ บาปกรรม

ซึ่งกรรมเหล่านี้มาจากกรรม ๒ อย่าง คือ

๑.อกุศลกรรม คือ กรรมที่เป็นอกุศล, กรรมชั่ว, การกระทำที่ไม่ดี ไม่ฉลาด ไม่เกิดจากปัญญา ทำให้เสื่อมเสียคุณภาพชีวิต หมายถึง การกระทำที่เกิดจากอกุศลมูล คือ โสภะ โทสะ หรือ โมหะ นั่นเอง

๒.กุศลกรรม คือ กรรมที่เป็นกุศล, กรรมดี, การกระทำที่ดี ฉลาด เกิดปัญญา ส่งเสริมคุณภาพของชีวิตจิตใจ หมายถึง การกระทำที่เกิดจากกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ หรือ อโมหะ

ในทางพระพุทธศาสนาได้แบ่งกรรมดี หรือ กรรมชั่ว ทั้งการกระทำทางกาย วาจา หรือ ทางใจก็ตาม สามารถจำแนกเป็นประเภทต่างๆ ได้หลายแบบ ดังนี้ คือ

๑.กรรมจำแนกตามเวลาการให้ผลของกรรม การกระทำทางกาย วาจา ใจ ทั้งที่เป็นฝ่ายดีหรือไม่ดีก็ตาม ย่อมตอบสนองแก่ผู้กระทำ ไม่เร็วก็ช้า เวลาใดเวลาหนึ่ง กรรมจำแนกตามเวลาการให้ผลของกรรม (ปากกาลจตุกะ) แสดงกำหนดเวลา แห่งการให้ผลของกรรม มี ๔ อย่าง คือ

๑.ทิวฐฐธรรมเวทนียกรรม หมายถึง กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน คือ ในภพนี้

๒.อุปปัชชเวทนียกรรม หมายถึง กรรมที่ให้ผลในภพที่จะไปเกิด คือ ในภพหน้า

๓.อปราบริเวทนียกรรม หมายถึง กรรมที่ให้ผลในภพต่อ ๆ ไป

๔.อโหสิกรรม หมายถึง กรรมเล็กให้ผลไม่มีผลอีก

๒.กรรมจำแนกตามหน้าที่ของกรรม เป็นกรรมจำแนกตามหน้าที่การงานของกรรม (กิจจตุกะ) กรรมมีหน้าที่ ที่จะต้องกระทำสี่อย่างคือ

๑.ชนกกรรม หมายถึง กรรมที่เป็นตัวนำไปเกิด กรรมแต่งให้เกิด

๒. อุบัติกรรม หมายถึง กรรมสนับสนุน กรรมที่ช่วยสนับสนุนหรือซ้ำเติม ต่อจากชนกกรรม

๓. อุปปีฬกรรม หมายถึง กรรมบีบคั้น กรรมที่มาให้ผล บีบคั้นผลแห่งชนกกรรม และอุบัติกรรมนั้น ให้แปรเปลี่ยนทุเลาลงไป บั่นทอนวิบากมิให้ปั่นป่วนได้นาน

๔. อุปฆาตกรรม หมายถึง กรรมตัดรอน กรรมที่แรงฝ่ายตรงข้ามกับชนกกรรม และอุบัติกรรม เข้าตัดรอนการให้ผลของกรรมทั้งสองอย่างนั้น ให้ขาดไปเสียทีเดียว

๓. กรรมจำแนกลำดับการให้ผลของกรรม กรรมจำแนกตามลำดับการให้ผลของกรรม (ปากทานปริยายจตุกะ) จำแนกตามความยกย่อง หรือ ลำดับความแรงในการให้ผล ๔ อย่าง คือ

๑. ครุกรรม หมายถึง กรรมหนัก ให้ผลก่อน เช่น ฆาตกรรม ๘ หรือ อนันตริยกรรม

๒. พหุกรรม หรือ อาจิณกรรม หมายถึง กรรมที่ทำมาก หรือ ทำจนเคยชินให้ผล รองจากครุกรรม

๓. อาสังกรรม หมายถึง กรรมจวนเจียน หรือ กรรมใกล้ตาย คือ กรรมที่ทำเมื่อจวนจะตายจับใจอยู่ใหม่ๆ ถ้าไม่มีสองข้อก่อน ก็จะทำให้ผลก่อนอื่น

๔. กตัตตากรรม หรือ กตัตตาวานปนกรรม หมายถึง กรรมอื่นที่เคยทำไว้แล้ว นอกจากกรรม ๓ อย่างข้างต้น , ในปฏิภาณกล่าวไว้ว่า กรรมนี้ให้ผลในชาติที่ ๓ เป็นต้นไป (กตตุตา-สิ่งที่เคยทำไว้, วา ปน-ก็หรือว่า, กมฺม-กรรม) กตัตตากรรมนี้ ในตำราทางพระพุทธศาสนาหลายแห่งได้บรรยายไว้อีกว่า หมายถึง กรรมสักแต่จะทำ กรรมที่ทำได้ด้วยเจตนาอันอ่อน หรือมิใช่เจตนาอย่างนั้นโดยตรง ต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่นให้ผลแล้ว กรรมนี้จึงจะให้ผล

๔. กรรมจำแนกตามฐานที่ให้เกิดผลของกรรม (ปากฐานจตุกะ) เป็นการแสดงที่ตั้งแห่งผลของกรรม ๔ อย่างเป็นการแสดงกรรมโดยอภิธรรมนัย

๑. อกุศลกรรม

๒. กามาวจรกุศลกรรม

๓. รูปาวจรกุศลกรรม

๔. อรูปาวจรกุศลกรรม

นอกจากการสอนในเรื่องของกรรมดี กรรมชั่วแล้ว ยังมีการอธิบายกรรมอีกนัยหนึ่ง โดยอธิบายถึงกรรมดำ กรรมขาว จำแนกเป็นกรรม ๔ ประเภท คือ

๑.กรรมด่ามีวิบากด่า ได้แก่บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมปรุ้งแต่งกาย วาจา ใจ อันมีความเบียดเบียนบุคคลอื่น ย่อมได้เสวยเวทนาที่มีความเบียดเบียน เป็นทุกข์โดย ส่วนเดียว เช่น เป็นผู้ฆ่ามารดา ฆ่าบิดา ฆ่าพระอรหันต์ มีจิตประทุษร้ายต่อพระตถาคต ยังพระโลหิตให้ห้อขึ้น ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุตเท็จ ตีมน้ำเมา

๒.กรรมขาวมีวิบากขาว ได้แก่ บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมปรุ้งแต่งกาย วาจา ใจ อันไม่มีความเบียดเบียนบุคคลอื่น ย่อมได้เสวยเวทนาที่ไม่มีความเบียดเบียน เป็นสุขโดยส่วนเดียว เช่น เป็นผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ จากการลักทรัพย์ จากการประทุษร้ายต่อพระตถาคต จากการพุตเท็จ จากการพูดส่อเสียด จากการพูดคำหยาบ จากการพูดเพ้อเจ้อ ไม่มากไปด้วยความเพ่งเล็งอยากได้ มีจิตไม่พยายาบาท มีความเห็นชอบ

๓.กรรมทั้งด่าทั้งขาวมีวิบากทั้งด่าทั้งขาว ได้แก่ บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมปรุ้งแต่งกาย วาจา ใจ อันมีความเบียดเบียนบุคคลอื่นบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบุคคลอื่นบ้าง ย่อมได้เสวยเวทนาที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง มีทั้งสุขและทั้งทุกข์ปะปนกันไป

๔.กรรมไม่ด่าไม่ขาวมีวิบากไม่ด่าไม่ขาว ได้แก่ เจตนาใดเพื่อละกรรมด่าอันมีวิบากด่า เจตนาใดเพื่อละกรรมขาวอันมีวิบากขาว และเจตนาใดเพื่อละกรรมทั้งด่าทั้งขาวมีวิบากทั้งด่าทั้งขาว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม เช่น ผู้ปฏิบัติตามมรรคมงคล ๘ โพชฌงค์ ๗

ส่วนในอดีตความเชื่อของคนเรามีความแตกต่างกันไปตามลัทธิ ความเชื่อบางอย่างก็เป็นสิ่งที่มีเหตุผล แต่บางอย่างก็ยังไม่ถูกต้อง เช่น บางคนเชื่อว่ามนุษย์นั้นตายแล้วสูญ จึงทำอะไรก็ได้สุดแท้แต่จะพอใจ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง เพราะคิดว่าตายแล้วก็สูญไม่มีอะไรน่าเป็นห่วง

แต่บางคนก็เชื่อว่าตายแล้วไม่สูญ ชีวิตหลังความตายยังมีสิ่งที่เร้นลับรอเราอยู่ จึงไม่กล้าทำสิ่งที่ไม่ดีศีลผิดธรรม นอกจากนี้ก็ยังมีเชื่อที่ผิดๆ ปนแทรกเข้ามาในชีวิตอีกมากมายจนกลายเป็นความเชื่อตามลัทธิที่ผิดไปจากหลักแห่งกรรมคือ

๑. ปุพเพตวาท เชื่อว่าเป็นเรื่องของกรรมเก่า ความจริงแล้วยังมีกรรมใหม่ที่มาเกี่ยวข้องอีกต่างหากจึงถูกเพียงบางส่วน

๒. อิศวรนิรมิตวาท เชื่อว่าเทพบันดาล บางคนเชื่อว่าทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตย่อมเป็นไปตามเทพบันดาล

๓. อเหตุวาท เชื่อว่าเป็นไปตามดวง บางคนเชื่อว่าทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตย่อมเป็นไปตามโชคชะตาหรือฟ้าลิขิต

สรุปได้ว่า ในทางพระพุทธศาสนาไม่เห็นด้วยกับแนวคิดทั้ง ๓ ประเด็นนี้ เพราะเป็นความเชื่อที่เป็นไปตามลัทธิที่ผิดไม่มีเหตุผล และภูมิหลังของหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในเรื่องของกรรมก็ยังคงอยู่ที่การทำกรรมดี กรรมชั่ว ไม่ว่าจะมาจากกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ก็ตามแล้วจัดแบ่งกรรม ตามเวลา หน้าที่ ลำดับ ฐานที่เกิด เอาไว้อย่างชัดเจนแน่นอน หรือ กฎแห่งกรรมเป็นกฎธรรมชาติข้อหนึ่ง ที่ว่าด้วยการกระทำ และผลแห่งการกระทำนั้นย่อมสมเหตุ สมผลกัน เช่น ทำดี ย่อมได้รับผลดี ทำชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว เป็นต้น

๒.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวิบากกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.๒.๑ ความหมายของ “วิบากกรรม”

กรรม หมายถึง สภาวะที่สัตว์ทั้งหลายกระทำ สภาวะนั้นแล ชื่อว่า กรรม^๕ “กรรม” แปลว่าการกระทำ มีความหมายกลาง ๆ ใช้ได้ทั้งในทางดีและทางไม่ดี ถ้าเป็นกรรมดีเรียกว่า กุศลกรรม กรรมไม่ดีเรียกว่า อกุศลกรรม

พระพุทธเจ้า ได้ตรัสความหมายของกรรมไว้ในนิพเพติกสูตรว่า... “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า เรากล่าวว่าเจตนาเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้ว จึงกระทำด้วยกาย วาจา และใจ”^๕

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของ “วิบาก” ไว้ว่า “วิบาก หมายถึง ผล, ผลแห่งกรรมดีกรรมชั่วที่ทำไว้แต่อดีต เช่น กุศลวิบาก, กรรมวิบาก”^๖

พระธรรมปิฎก^๗ (ป.อ. ปยุตฺโต) อธิบายว่า กรรม แปลตามศัพท์ว่า การงานหรือการกระทำ แต่ในทางธรรมต้องจำกัดความจำเพาะลงไปว่า หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความจงใจ ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนา ก็ไม่เรียกว่าเป็นกรรมในความหมายทางธรรม

^๕อภิ. สง.อ. (บาลี) ๑๖/๓๖/๓๔๓, ส. ส. ฎีกา (บาลี) ๑/๒๒/๙๖.

^๕อง. ฌก. (ไทย) ๒๒/๖๓/ ๕๗๗..

^๖ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒**, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๗๗.

^๗พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕๗.

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร วิฑูรย์) ได้อธิบายถึงวิบากในเชิงการให้ความหมายเกี่ยวกับวิบากที่เป็นปรมาตถธรรมและประกอบอยู่กับธรรมอื่นๆ สรุปได้ ดังนี้

- จิตในฐานะที่เป็น วิบากจิต (วิปากจิตต์) ย่อมวิจิตรในการรักษาวิบาก คือ กรรมทั้งหมดที่ทำไว้นั้น วิบากจิตเป็นตัวที่รักษาวิบาก คือ ผลของกรรมนั้นเอาไว้ให้สูญหาย ในที่นี้ วิบากจึงมีความหมายในเชิง รักษาวิบาก(รักษาความเป็นตัวเอง)

- วิบากจิตที่เป็นกามาจรภูมิของที่เป็นผลของกามาจรกุศลจิต ๘ ดวง ก็จัดเป็นวิบาก แต่เรียกว่า มหาวิบาก (วิบากที่มีอำนาจในการส่งผลปฏิสนธิจิตของมนุษย์หรือเทวดา)

- รูปวิบากจิต ที่เป็นผลของรูปาวจรกุศลจิต ๕ ดวง มีอำนาจทำหน้าที่ ปฏิสนธิ ภวังค์ จิต ในรูปภูมิ (เกิดเป็นรูปพรหม) ส่วนอรูปาวจรจิต ๔ ดวง ก็มีอำนาจทำหน้าที่ ปฏิสนธิ ภวังค์ จิต ในรูปภูมิ (เกิดเป็นอรูปพรหม) เช่นกัน

ความหมายของ วิบาก นั้นเมื่อทำหน้าที่ให้เกิดจิตประเภทกุศลหรืออกุศลจิตก็ตาม ก็จะทำหน้าที่วิบากของจิตนั้น วิบากในความหมายนี้ จึงเรียกว่าวิบากตามอำนาจหน้าที่ วิบากที่กล่าวถึงในอภิธรรมนี้มีส่วนที่ให้ความหมายตามจิตอีกมากแต่ขอแสดงความพอเป็นตัวอย่างไว้เพียงนี้ก่อน

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร วิฑูรย์) ได้อธิบายไว้ในหนังสือกฎแห่งกรรมว่า “อันโชคดีหรือโชคร้ายที่เราได้ประสบอยู่ในปัจจุบัน ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับอำนาจภายนอกหรืออำนาจดวงดาวใด ๆ เลย แท้ที่จริง ขึ้นอยู่กับผลกรรมที่เราได้สั่งสมไว้ในอดีต ติดตามมาให้ผลในปัจจุบันนั่นเอง และการที่เราจะได้รับความสุขหรือความทุกข์อยู่ในปัจจุบัน ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับกรรมที่เราได้สร้างไว้ในปัจจุบันอย่างเดียว อาจะขึ้นอยู่กับกรรมในอดีตด้วย เราต้องยอมรับอดีตชาติ ต้องยอมรับการกระทำของเราในวัน ในเดือน ในปี และในชาติที่ผ่านมา ว่าเป็นสิ่งที่เราทำไว้เอง และสิ่งที่เราทำในปัจจุบัน เราก็ต้องยอมรับด้วยว่า นั่นคือสิ่งที่บันดาลชีวิตของเราให้เป็นไปในอนาคตและเป็นไปตามกฎแห่งกรรมนั้น ”^๙

วคิน อินทสระ ได้อธิบายไว้ในหนังสือหลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดว่า “การทำดีเป็นหน้าที่ของบุคคลผู้รักดี ส่วนการให้ผลเป็นหน้าที่ของกรรม เหมือนการไถหว่านเป็นหน้าที่

^๙ พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร วิฑูรย์), **จิตวิทยาในพระอภิธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๒-๕๐.

^๙ พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร วิฑูรย์), **กฎแห่งกรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๓.

ของชวานา ส่วนการออกทรงเป็นหน้าที่ของต้นข้าว มันย่อมออกทรงตามเวลาอันสมควร เมื่อยังไม่ถึงเวลาอันสมควร จะอ่อนวอนสักเท่าไรก็หาสมปรารถนาไม่ แต่พอถึงเวลาออกทรง ใครจะอ่อนวอนไม่ให้ออกก็ไม่ได้ เรื่องการให้ผลของกรรมก็ทำนองเดียวกันนี้ ผลแห่งกรรมชั่วคอยติดตามบีบบังคับ ส่วนผลแห่งกรรมดีคอยติดตามประคับประคองช่วยเหลือผู้ที่องเทียวยอยู่ในสังสารวัฏ การมองชีวิตต้องมองในระยะยาวและกว้างไกล ถึงจะเห็นวิถีชีวิตโดยตลอด”^{๙๐}

จักรเรศ อภิวัธน์ นักศึกษาด้านพุทธศาสนาได้ให้ความหมาย ของวิบากกรรม ไว้ว่า “คำว่าผลในที่นี้ตรงกับคำว่า “วิบาก” ในภาษาบาลี ตามรูปศัพท์ วิบาก หมายถึงผลที่บุคคลที่ทำการกรรมจะได้รับ”^{๙๑}

สรุปได้ว่าจาก ความหมายของ “วิบากกรรม” ในส่วนนี้ซึ่งในแต่ละท่านก็จะให้แนวความคิด ทศนคติที่เหมือน ๆ กัน กล่าวโดยสรุปได้ว่า วิบากกรรมคือผลของการกระทำกรรมดีกรรมชั่วที่ทำไว้ในอดีตหรือปัจจุบันก็ตามย่อมมีผลสืบเนื่องติดต่อกันไปในทุก ๆ ภพ ทุก ๆ ชาติ จนกว่าวิบากกรรมเหล่านั้นจะหมดสิ้นไปตามแต่การกระทำของแต่ละบุคคล

๒.๓ กรรมและวิบากกรรมในพระไตรปิฎก

๒.๓.๑ การแบ่งประเภทของกรรม

กรรมเป็นหลักกรรมที่สำคัญ ที่มีปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถา โดยมีการแบ่งกรรม ออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑) ประเภทของกรรมในพระไตรปิฎก

๒) ประเภทของกรรมในอรรถกถา

๑) ประเภทของกรรมในพระไตรปิฎก

พระไตรปิฎกได้แบ่งประเภทของกรรมไว้หลายประเภทด้วยกัน โดยแบ่งตามคุณภาพหรือมูลเหตุที่เกิดกรรม แบ่งตามทางที่ทำการกรรมและแบ่งตามกรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิบาก

(ก) กรรมตามคุณภาพหรือสาเหตุที่เกิดกรรม

^{๙๐} วติน อินทสระ, **หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : มหามงกุฎ-ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔.

^{๙๑} จักรเรศ อภิวัธน์, “กรรมที่ทำตามหน้าที่มีวิบากหรือไม่” **วารสารพุทธศาสนศึกษา**, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

กรรมที่แบ่งตามคุณภาพหรือสาเหตุที่เกิดขึ้น พระไตรปิฎกได้กล่าวไว้ในอกุศลมูลสูตร^{๑๒} สรุปได้ว่า

อกุศลมูล (รากเหง้าแห่งอกุศล) มี ๓ อย่าง คือ โลกะ โทสะ โมหะ บุคคลทำกรรมเพราะมี โลกะ โทสะ โมหะ ทางกาย วาจา ใจ จัดเป็นอกุศลกรรมและมีผลทำให้เป็นทุกข์ลำบาก คับแค้น เตื่อร้อนในปัจจุบัน หลังการตายแล้ว ย่อมไปเกิดในทุกข์

กุศลมูล (รากเหง้าแห่งกุศล) มี ๓ อย่าง คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ บุคคลทำกรรมโดยไม่มี โลกะ โทสะ โมหะ ทางกาย วาจา ใจ จัดเป็นกุศลกรรมและมีผลทำให้อยู่เป็นสุข ไม่ลำบาก ไม่คับแค้น ไม่เตื่อร้อนในปัจจุบัน ย่อมปรินิพพานในชาติปัจจุบันกรรมที่แบ่งตามคุณภาพหรือสาเหตุการเกิดมี ๒ อย่าง คือ ๑. อกุศลกรรมหมายถึง กรรมชั่ว มีสาเหตุมาจาก โลกะ โทสะ โมหะ ๒. กุศลกรรม หมายถึง กรรมดี มีสาเหตุมาจากอโลภะ อโทสะ อโมหะ เรียกว่า กรรม ๒^{๑๓}

(ข) กรรมแบ่งตามทางที่ทำ

กรรมแบ่งตามทางที่ทำ พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงกรรมตามที่เกิด ไว้ในพระสูตรอุปาติวาทสูตร ไว้ว่า

ตปัสสี เราบัญญัติในการทำชั่ว ในการประพฤตชั่วไว้ ๓ ประการ คือ (๑) กายกรรม (๒) วจีกรรม (๓) มโนกรรม... ตปัสสี กายกรรมก็อย่างหนึ่ง วจีกรรมก็อย่างหนึ่ง มโนกรรมก็อย่างหนึ่ง...ตปัสสี บรรดากรรมทั้ง ๓ ประการ ที่จำแนกแยกออกเป็นอย่างนี้ เราบัญญัติมโนกรรมว่ามีโทษมากกว่าในการทำกรรมชั่ว ในการประพฤตชั่ว มิใช่กายกรรมหรือวจีกรรม^{๑๔}

กรรมแบ่งตามทางที่ทำ หรือแสดงออกของกรรมจัดเป็น ๓ ทาง คือ

๑. กายกรรม กรรมทำด้วยกาย หรือกระทำทางกาย
๒. วจีกรรม กรรมทำด้วยวาจา หรือการกระทำทางวาจา
๓. มโนกรรม กรรมทำด้วยใจ หรือการกระทำทางใจ

กรรมที่แบ่งตามทางที่มี ๓ อย่าง คือ กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม เรียกว่า กรรม ๓

สรุปได้ว่า กรรมแบ่งตามทางที่มี ๓ อย่างคือ ทางกาย ทางวาจา ทางใจ มี ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายชั่วเรียก ทุกขจิต ฝ่ายดีเรียก สุขจิต มโนกรรมเป็นจุดเริ่มต้นของการทำกรรมทางกายและ

^{๑๒} อัง. ทุก. (ไทย) ๒๐/๒๗๕/๒๗๗.

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔.

^{๑๔} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๕๖/๕๕.

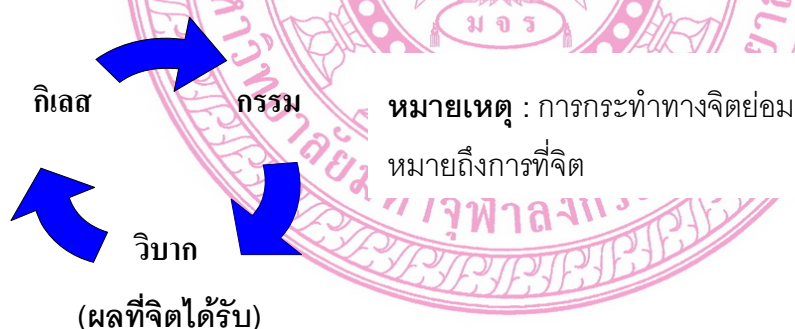
วาทะ พระพุทธศาสนาจึงจัดว่า มโนกรรมสำคัญที่สุด มโนกรรมที่มีโทษมากที่สุด คือมิจฉาทิฏฐิ มีประโยชน์มากที่สุด คือ สัมมาทิฏฐิ

๒.๓.๒ สาเหตุแห่งการเกิดกรรม

ในนิพเพธิกสูตร พระพุทธเจ้า ตรัสถึงสาเหตุแห่งการเกิดกรรมไว้ว่า “ผัสสะ^{๑๕} เป็นเหตุเกิดแห่งกรรม”^{๑๖} และในนิทานสูตร พระพุทธองค์ตรัสถึงเหตุเกิดแห่งกรรม ซึ่งสรุปเหตุเกิดกรรมชั่ว คือ โลกะ โทสะ โมหะ เหตุที่เกิดกรรมดี คือ อโลกะ อโทสะ อโมหะ^{๑๗}

พระเมธีธรรมาภรณ์^{๑๘} (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวถึงสาเหตุแห่งการเกิดกรรมไว้ว่า กิเลสเกี่ยวข้องกับเรื่องกรรมตรงที่ว่า กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรมไม่ดี คือ อกุศลกรรม ส่วนคุณธรรมเป็นเหตุให้ทำกรรมดีคือ กุศลกรรม

อโนทัย อาตมา กล่าวถึงสาเหตุแห่งการเกิดกรรมไว้ว่า กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรมทำกรรมแล้วก็ได้รับผลกรรม (วิบาก) รับผลกรรมแล้วก็หล่อเลี้ยงกิเลสตามเดิม^{๑๙} (ดังภาพ ที่ ๒.๑)

^{๑๕} ผัสสะ หรือ สัมผัส หมายถึง อากาโรที่จิต หรือวิญญาณถูกต้องหรือกระทบอารมณ์ คือสิ่งเร้าต่าง ๆ แล้วสำเร็จเป็นการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การรู้สีกเย็นร้อน และความนึกคิด เป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกเป็นสุข เป็นทุกข์ หรือเฉย ๆ (บรรจบ บรรณรุจิ, **ปฏิจจสมุปปาท**, หน้า ๕๓-๕๔).

^{๑๖} อัง. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๖๓/๕๗๗.

^{๑๗} อัง. ดิก. (ไทย) ๒๐/๓๔/๑๘๖. , อัง. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๙/๔๙๐.

^{๑๘} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **กรรมและการเวียนว่ายตายเกิด**, หน้า ๔๑.

^{๑๙} อโนทัย อาตมา, **นิพพานประสาชาชาวบ้าน**, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕๓.

พระธรรมปิฎก^{๒๐} (ป.อ. ปยุตฺโต) และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวมานั้น ได้อธิบายสาเหตุการเกิดกรรม สรุปได้ว่า จิตของคนเรามีอวิชชาเป็นกิเลสพื้นฐานนอนเนื่องติดตัวมาแต่เกิด เมื่อจิตถูกสิ่งเร้ากระทบทำให้กิเลสฟุ้งขึ้นมาปรุงแต่งจิตให้เกิดการรับรู้ ต่อสิ่งเร้านั้น โดยเริ่มจากมโนกรรม แล้วทำกรรมต่อทางกายและใจ กิเลสที่ฟุ้งขึ้นมาหากเป็นโลภะ โทสะโมหะ ก็จะเป็นสาเหตุให้เกิดอกุศลกรรม (กรรมชั่ว) หากเป็น อโลภะ อโทสะ อโมหะ ก็จะเป็นสาเหตุให้ทำกุศลกรรม (กรรมดี) ผัสสะเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดกรรม เมื่อทำกรรมไม่ว่าชั่วหรือดี ย่อมมีผล คือ วิบาก เมื่อรับผลเกิดความรู้สึกนึกคิดชอบไม่ชอบต่อผลนั้นตามแรงผลักดันของกิเลส แล้วลงมือกระทำกรรมต่อ ได้รับผลของกรรม (วิบาก) ทำให้เห็นได้ว่า ชีวิตของคนเรานวนเวียนอยู่กับการ คิด ทำ รับผล^{๒๑} หรือ วัฏฏะ ๓ อันหมายถึง กิเลส กรรม วิบาก ตลอดเวลา

สรุปได้ว่า สาเหตุของการเกิดกรรมชั่วมาจาก โลภะ โทสะ โมหะ ส่วนสาเหตุการเกิดกรรมดีมาจาก อโลภะ อโทสะ อโมหะ เมื่อเกิดขึ้นแล้วถ้ากระทำกรรมดีก็ย่อมได้รับผลดี ถ้าหากกระทำกรรมชั่วก็ย่อมได้รับผลชั่วที่เลวร้ายไปตามสภาพของการกระทำนั้น ๆ

๒.๓.๓ ความสำคัญของกรรม

หลักกรรมมีความสำคัญต่อบุคคลและสังคม ดังที่ท่านพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงคุณค่าทางจริยธรรมของหลักกรรมมี ดังนี้

๑) ให้เป็นผู้หนักแน่นในเหตุผล รู้จักมองเห็นการกระทำ และผลการกระทำตามแนวทางของเหตุปัจจัยไม่เชื่อสิ่งมงาย ตีนขาว เช่น เรื่องแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์เป็นต้น

๒) ให้เห็นว่าผลสำเร็จที่ตนต้องการ จุดหมายที่ปรารถนาจะเข้าถึงความสำเร็จได้ด้วยการลงมือทำจึงต้องพึ่งตน และทำความเพียรพยายามไม่รอคอยโชคชะตา หรือหวังผลด้วยการอ่อนนอน เช่น สรรวงต่อปัจจัยภายนอก

๓) ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ก็จะงดเว้นจากกรรมชั่วและรับผิดชอบต่อผู้อื่น ด้วยการทำความดีต่อเขา

^{๒๐} บรรจบ บรรณรุจิ, **ปฏิจสมุปบาท**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : พรบุญการพิมพ์ , ๒๕๓๘), หน้า ๒๙.

^{๒๑} ว. วชิรเมธี, **DNA ทางวิญญาณ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๒), หน้า ๓๗.

๔) ให้ถือว่า บุคคลมีสิทธิ์โดยธรรมชาติที่จะทำการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปรับปรุง สร้างเสริมตนเองให้ดีขึ้นไปโดยเท่าเทียมกัน สามารถทำตนให้เลวลงหรือให้ดีขึ้น ให้ประเสริฐจนถึงยิ่งกว่า เทวดา และพรหมได้ทุก ๆ คน

๕) ให้ถือว่าคุณธรรม ความสามารถและความประพฤติปฏิบัติ เป็นเครื่องวัดความ ทรามหรือประเสริฐของมนุษย์ ไม่ให้มีการแบ่งแยกโดยชั้นวรรณะ

๖) ในแง่กรรมเก่า ให้ถือเป็นบทเรียน และรู้จักพิจารณาเข้าใจตนเองตามเหตุผล ไม่ ค่อยฟังโทษแต่ผู้อื่น มองเห็นพื้นฐานของตนเองที่มีอยู่ในปัจจุบันเพื่อรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุง และ วางแผนสร้างเสริม ความเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ถูกต้อง

๗) ให้ความหวังในอนาคตสำหรับสามัญชนทั่วไป^{๒๒}

(ค) กรรมแบ่งตามกรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิบาก

การแบ่งกรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิบาก นอกจากการแบ่งกรรมตามสาเหตุและทาง แห่งการกระทำแล้ว พระพุทธเจ้ายังได้ตรัสถึงกรรม ๔^{๒๓}ไว้ในพระสูตรต่าง ๆ หลายพระสูตรด้วยกัน เช่น สังคีตีสสูตร^{๒๔} กุกกุรวตีสสูตร^{๒๕} และในหมวดกรรมวรรค^{๒๖} สรุปได้ว่า กรรม ๔ มีดังนี้

๑) กรรมดำ มีวิบากดำ คือ กรรมชั่ว ให้ผลชั่ว หมายถึง กรรมชั่วที่บุคคลทำทางกาย วาจา ใจ ที่เป็นอกุศลกรรมบถ ๑๐ เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้ผู้กระทำได้รับแต่ความ ทุกข์ ฝ่ายเดียวเหมือนสัตว์นรกที่ได้รับโทษทัณฑ์

๒) กรรมขาว มีวิบากขาว คือ กรรมดี ให้ผลดี หมายถึง กรรมดีที่บุคคลกระทำทาง กาย วาจา ใจ ที่เป็นกุศลกรรมบถ ๑๐ มีผลไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้ผู้ได้รับมีแต่ ความสุขฝ่ายเดียว เหมือนอยู่บนสวรรค์ชั้นสุภกนิหะ

๓) กรรมทั้งดำและขาว มีวิบากทั้งดำและขาว คือ กรรมทั้งชั่วและทั้งดี ให้ผลทั้งชั่ว และดี หมายถึง การที่บุคคลกระทำทั้งกรรมชั่วและกรรมดี ทางกาย วาจา ใจ มีผลเบียดเบียน

^{๒๒} พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑๓-๒๑๔.

^{๒๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๒/๒๙๑.

^{๒๔} อ่างแล้ว.

^{๒๕} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๗๘/๗๕.

^{๒๖} อจ. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๓๒-๒๓๘, ๓๔๕-๓๕๕.

ตนเองและผู้อื่น และไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้ผู้ที่ได้รับมีทั้งความทุกข์และความสุข สลับกัน เหมือนมนุษย์ เทวดาบางจำพวก และวินิปาติกะ^{๒๗}

๔) กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรมคือกรรม ไม่ชั่วและกรรมไม่ดี มีผลทั้งไม่ชั่วและไม่ดี เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม หมายถึง การที่บุคคลมีเจตนา ละกรรมทั้ง ๓ ดังกล่าวข้างต้น โดยปฏิบัติตามหลักธรรมโพชฌงค์ ๗ หรือมรรคมีองค์ ๘

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายกรรม ๔ ไว้ว่า

๑) กรรมดำ มีวิบากดำ ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร มโนสังขาร ที่มีการเบียดเบียน ตัวอย่าง คือ ปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร มุสาวาท และดื่มสุราเมรัย

๒) กรรมขาว มีวิบากขาว ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร มโนสังขาร ที่ไม่เบียดเบียน ตัวอย่าง คือ การประพฤติตามกุศลกรรมบถ ๑๐

๓) กรรมทั้งดำ ทั้งขาว มีวิบากทั้งดำ และขาว ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร และมโนสังขาร ที่มีการเบียดเบียนบ้าง ไม่มีการเบียดเบียนบ้าง เช่น การกระทำของมนุษย์ทั่ว ๆ ไป

๔) กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรมได้แก่เจตนาเพื่อ ละกรรม ทั้งสามอย่างข้างต้น หรือว่าโดยองค์ธรรม ได้แก่โพชฌงค์ ๗ หรือ มรรคมีองค์ ๘^{๒๘}

กรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิบาก ประเภทที่ ๑ กรรมดำมีวิบากดำ และ ประเภทที่ ๒ กรรมขาวมีวิบากขาว เป็นการให้ผลที่ตรงกับเหตุ แต่ในการดำเนินชีวิตของปุถุชนจะทำกรรมดี หรือ กรรมชั่ว เพียงอย่างเดียวตลอดชีวิตเป็นไปไม่ได้ กรรมประเภทที่ ๓ จึงเป็นกรรมที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ที่มีการทำทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ปะปนกันไป เพียงแต่กรรมประเภท ไหนจะมากกว่ากัน เป็นผลทำให้ได้รับทั้งผลดี (สุข) ผลชั่ว (ทุกข์) สลับกัน

กรรมประเภทที่ ๔ คือ กรรมไม่ชั่วและกรรมไม่ดี มีผลไม่ชั่วและไม่ดี เป็นไปเพื่อละกิเลส หมายถึง การที่บุคคลมีเจตนา กระทำกรรมลงไปเพื่อละกิเลสและกรรมทั้งหลาย เพื่อบรรลุพระนิพพาน ด้วยองค์ธรรมอันมีโพชฌงค์ ๗ และมรรคมีองค์ ๘

^{๒๗}วินิปาติกะ หมายถึง เวมานิกเปรต ได้แก่ เปรตผู้อยู่ในวิมานเสวยสุขและทุกข์สลับกันไป บางตนข้างแรมเสวยสุข บางตนข้างแรมเสวยทุกข์ เวลาเสวยสุขอยู่ในวิมานมีร่างกายเป็นทิพย์สวยงาม แต่ เวลาจะเสวยทุกข์ก็ต้องออกจากวิมานไป และร่างกายก็กลายเป็นร่างกายที่น่าเกลียด น่ากลัว. พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๒๘๘.

^{๒๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖๐.

พระไตรปิฎก ได้แบ่งประเภทของกรรมไว้ตามสาเหตุการเกิด ตามทางแห่งการทำความกรรม และตามความสัมพันธ์กันของกรรมและวิบาก ซึ่งเมื่อสรุปแล้ว อกุศลกรรม (กรรมชั่ว) ให้วิบาก (ผล) ชั่ว หรือทุกข์ และเกิดจากกุศลกรรม (กรรมดี) ให้วิบาก (ผล) ดีหรือสุข โดยทั้งกรรมชั่วและกรรมดี มีทางกระทำกรรมทางกาย วาจา ใจ ผลที่ได้รับระดับชั้นใน คือ จิตใจเป็นความทุกข์หรือสุขใจ

๒) ประเภทของกรรมในอรรถกถา

ในพระไตรปิฎก ได้แบ่งกรรมไว้เป็นประเภทต่าง ๆ แล้ว ยังได้แบ่งระยะเวลาการให้ผลของกรรม ไว้ในนิพเพติกสูตร ว่า “วิบากแห่งกรรมเป็นอย่างไร คือ เรากล่าววิบากแห่งกรรมว่ามี ๓ ประเภท คือ ๑. กรรมที่พึงเสวยในปัจจุบัน ๒. กรรมที่พึงเสวยในชาติถัดไป ๓. กรรมที่พึงเสวยในชาติต่อ ๆ ไป”^{๒๙} การแบ่งระยะเวลาการให้ผลของกรรมนั้นมี ๓ ระยะ กล่าวโดยสรุป คือชาตินี้ ชาติหน้า และชาติต่อ ๆ ไป ไม่ได้กล่าวถึงอโหสิกรรม ซึ่งมีการแบ่งกรรมออกเป็นหมวดหมู่ที่ชัดเจน

กรรมนอกจากปรากฏในพระไตรปิฎกแล้ว ยังมีกรรม ๑๒ ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งจัดเป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาชั้นอรรถกถา แต่งโดยพระพุทธโฆษาจารย์ได้รวบรวมกรรมในพระไตรปิฎก โดยยึดพระพุทธพจน์เป็นหลัก จัดแบ่งกรรมออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามผลของกรรมที่ได้รับ มี ๓ ประเภท ประเภทละ ๔ อย่าง ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้^{๓๐}

(ก) กรรมประเภทที่ ๑ กรรมที่ให้ผลตามหน้าที่ มี ๔ อย่าง คือ

๑. ชนกกรรม กรรมส่งผลให้เกิด
๒. อุปถัมภกกรรม กรรมสนับสนุนส่งเสริม
๓. อุปปีฬกกรรม กรรมเบียดเบียน
๔. อุปฆาตกรรม กรรมทำหน้าที่ตัดรอน

กรรมให้ผลตามหน้าที่ หมายถึง กรรมที่ทำไปนั้น ทั้งดีและไม่ดี ย่อมทำหน้าที่ให้ผลเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนเราดังนี้

๑. ชนกกรรม กรรมส่งผลให้เกิด หมายถึง กรรมดีหรือกรรมชั่วที่ทำไว้ ส่งผลให้เกิดในภพภูมิต่าง ๆ ถ้าเป็นกรรมดีส่งผลให้เกิดในสุคติ ถ้าเป็นกรรมชั่วส่งผลให้เกิดในทุคติ^{๓๑} และยังทำหน้าที่หล่อ

^{๒๙} อ่างแล้ว.

^{๓๐} สมเด็จพระพุทธม หาราชย์ (อาจ อาสภมหาราเชว) , คัมภีร์วิสุทธิมรรค, พิมพ์ครั้งที่ ๔

(กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๙๖๙-๑๗๑.

เลี้ยงชีวิตใหม่ให้ดำรงอยู่ และดำเนินกิจกรรมตามสภาพของกรรมจนครบอายุขัย^{๓๒} ขณะที่ชนกกรรมทำหน้าที่ปฏิสนธิ กรรมอื่นจะแทรกแซงไม่ได้เลย ชนกกรรมเปรียบเหมือนมารดาคลอดบุตร จะมีใครมาแย่งหน้าที่เป็นผู้คลอดร่วมไม่ได้^{๓๓}

๒. อุปัตถัมภกกรรม กรรมสนับสนุนส่งเสริม หมายถึง กรรมที่ทำหน้าที่สนับสนุนส่งเสริมชนกกรรมที่ไม่มีโอกาสให้ผลให้ได้ผล และชนกกรรมที่กำลังให้ผลให้ได้ผลเต็มที่ตลอดจนสนับสนุนส่งเสริมชีวิตที่ชนกกรรมให้เกิดและหล่อเลี้ยงไว้ให้เจริญเติบโต และดำรงอยู่ได้นาน^{๓๔} ดังนั้น อุปัตถัมภกกรรมต้องเป็นกรรมประเภทเดียวกันกับชนกกรรม เช่น ชนกกรรมนำไปเกิดเป็นลูกเศรษฐี อุปัตถัมภกกรรมฝ่ายกุศลจะมาสับสนุน ให้เด็กคนนั้นมีความสุขสมบูรณ์ตลอดไป

๓. อุปปีฬกกรรม กรรมเบียดเบียน หมายถึง กรรมที่เบียดเบียนชนกกรรมที่ให้ผลอยู่ อ่อนกำลังลง เบียดเบียนชนกกรรมที่กำลังจะให้ผล ให้ผลไม่เต็มที่ ตลอดจนเบียดเบียนชีวิตที่ชนกกรรมให้เกิดและหล่อเลี้ยงไว้ ไม่ให้เป็นไปตามสภาพของกรรมนั้น อุปปีฬกกรรมจะตรงกันข้ามกับชนกกรรมและอุปัตถัมภกกรรม คอยบั่นทอนผลของกรรมทั้งสองให้ลดลง ถ้ามีความสุข ก็จะไม่สุข ไม่นาน ถ้ามีความทุกข์ก็จะทุกข์ไม่มากและไม่นาน เช่น เกิดเป็นลูกเศรษฐีมีความสุขสบาย แต่ต่อ ๆ มาฐานะตกต่ำลง

๔. อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน หมายถึง กรรมที่ตัดรอนชีวิตที่ชนกกรรมให้เกิดและหล่อเลี้ยงไว้มิให้ให้ผลและสูญสิ้นไป ตลอดจนตัดรอนชนกกรรมอื่น ๆ ไม่ให้มีโอกาสให้ผลอุปฆาตกรรมเป็นกรรมที่สนับสนุนอุปปีฬกกรรม และตรงกันข้ามกับชนกกรรมและอุปัตถัมภกกรรม เช่น ถ้าชนกกรรมและอุปัตถัมภกกรรมเป็นฝ่ายกุศล อุปปีฬกกรรมจะเป็นฝ่ายอกุศลและอุปฆาตกรรมจะเป็นฝ่ายอกุศลเช่นเดียวกับอุปปีฬกกรรม กรรมชนิดนี้ เมื่อให้ผลจะตัดรอนชนกกรรมและให้ผลแทนที่ทันที เช่น ชนกกรรมฝ่ายกุศลนำไปเกิดเป็นลูกเศรษฐี อุปัตถัมภกกรรมส่งเสริมให้มีความสุขสมบูรณ์ มีชีวิตที่เจริญรุ่งเรือง เมื่ออุปฆาตกรรมตามมา ทำให้เกิดอุบัติเหตุเสียชีวิต ทั้งที่อยู่ในวัยไม่

^{๓๑} **ทุดติ** หรือ อบายภูมิมิ ๔ ภูมิ คือ นรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน สุกติ หมายถึง โลกมนุษย์ และสวรรค์. พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร), **กรรมที่ปณี**, เล่ม ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า), หน้า ๕๒๓.

^{๓๒} บรรจบ บรรณรุจิ, **เอกสารประกอบการสอนพระไตรปิฎกวิเคราะห์ ๑**, หน้า ๑๒๗.

^{๓๓} พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร), **กรรมที่ปณี**, เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า), หน้า ๒๖.

^{๓๔} บรรจบ บรรณรุจิ, **เอกสารประกอบการสอนพระไตรปิฎกวิเคราะห์ ๑**, หน้า ๑๒๗.

สมควรตาย หรือชนกกรรมนำ ไปให้เกิดเป็นเปรตประเภทปรตตูปชีวิกเปรต อุบัติภกกรรมเข้า สนับสนุนชนกกรรม ทำให้เปรตนั้นได้รับความทุกข์ตามสภาพของเปรตวิสัย ญาติพี่น้องในโลก มนุษย์ได้ทำบุญแล้วอุทิศส่วนบุญกุศลไปให้ ถ้าบุญกุศลที่ญาติทำแล้วอุทิศไปให้นี้มีกำลังแรงมาก เปรตนั้นได้รับส่วนกุศลนั้นแล้ว ก็พ้นจากภาวะของเปรตจติไปเกิดในสุคติเป็นมนุษย์หรือเทวดา บุญกุศลในกรณีนี้ คือ อุปฆาตกรรมที่เข้าให้ผลตัดรอนผลของชนกกรรมและอุบัติภกกรรม^{๓๕}

เห็นได้ว่า อุปฆาตกรรมไม่ใช่กรรมที่หักล้างหรือลบล้างกรรมอื่น เพราะกรรมแต่ละ ประเภทให้ผลของตนเอง ลบล้างกรรมอื่นไม่ได้ การให้ผลของกรรมมีเงื่อนไขที่ว่า กรรมมีกำลัง ให้ผล เกิดอ่อนกำลังลง กรรมอื่นที่ก้ำกึ่งแรงกว่าก็จะให้ผลแทนที่ เปรียบเหมือนกับนักกีฬาวิ่งแข่ง ชันกัน นักกีฬาคนใดวิ่งเร็วจะแซงนักกีฬาคนอื่นที่วิ่งนำหน้าได้ และเป็นผู้ชนะ^{๓๖}

(ข) กรรมประเภทที่ กรรมให้ผลก่อนหรือหลัง (กรรมให้ผลตามลำดับ) มี ๔ อย่าง

๑. คุรุกรรม กรรมหนัก
๒. อาสังขกรรม กรรมใกล้ตาย หรือกรรมใกล้ดับจิต
๓. อาจิตถมกรรม กรรมที่ทำจนชิน
๔. กตัตตกรรม กรรมสักว่าทำ

กรรมให้ผลก่อนหรือหลัง หมายถึง กรรมที่ทำไปทั้งดีและไม่ดี ย่อมมีผลให้ไปเกิดใน ภพภูมิต่าง ๆ กัน ขึ้นอยู่กับกรรมหนักหรือกรรมเบา กรรมที่เป็นกรรมหนักจะมีกำลังมากกว่าและ ให้ผลก่อน

๑. คุรุกรรม กรรมหนัก หมายถึง กรรมที่ทำแล้วให้ผลเป็นตัวกำหนดชีวิตหลังความ ตายได้แน่นอน ให้ผลแก่เจ้าของกรรมในชาติที่ ๒ หรือชาติหน้า ไม่มีกรรมใดมีอำนาจกั้นการ ให้ผลได้ นอกจากคุรุกรรมด้วยกันที่แรงกว่า คุรุกรรมที่กำลังอ่อนกว่าจะเป็นเพียงกรรมที่ช่วย อุดหนุนในฐานะอุบัติภกกรรมเท่านั้น^{๓๗}

คุรุกรรมฝ่ายอกุศลและฝ่ายกุศลจะนำเจ้าของกรรมให้ไปเกิดในทุคติหรือสุคติในชาติ หน้าทันที โดยไม่มีอำนาจใดมาเป็นอุปสรรคขัดขวางได้คุรุกรรม กรรมหนักฝ่ายอกุศล ได้แก่ กรรม อันเป็นบาปหนัก ได้แก่

^{๓๕} สุนทร ณ รัชสี, พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก, หน้า ๒๐๒.

^{๓๖} วัชระ งามจิตเจริญ, พุทธศาสนาเถรวาท, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาปรัชญา คณะ ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๐.

^{๓๗} พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร), กรรมที่ปณี, เล่ม ๑, หน้า ๑๑๗.

ก. นียตมิจชาติฐิ ความเห็นผิดอันดังลงไปแก้ไม่ได้ ได้แก่ ความเห็นว่าทานที่ให้แล้วไม่มีผล การเช่นสรวงการบูชาไม่มีผล ผลของกรรมดีและกรรมชั่วไม่มี โลกนี้โลกหน้าไม่มีบิดามารดา ไม่มี สัตว์ผู้อุปปาติกะไม่มี (สัตว์ผู้ผิดเกิดเองไม่มี)

ข. อนันตริยกรรม ได้แก่ กรรมอันเป็นบาปหนัก มีอำนาจให้ผลในชาติหน้าตามลำดับ มี ๕ ประการ คือ

๑. มาตุฆาต ฆ่ามารดา

๒. ปิตุฆาต ฆ่าบิดา

๓. อรหันตฆาต ฆ่าพระอรหันต์

๔. โลहितุปบาท ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงยังโลหิตให้ห้อขึ้นไป

๕. สังฆเภท ยังสงฆ์ให้แตกกัน

ครุกรรมฝ่ายกุศล หรืออนันตริยกรรมฝ่ายกุศล ได้แก่ รูปฌาน ๔ และ อรูปฌาน ๔ เรียกว่า สมบัติ ๘ สมบัติหรือฌานเพียงขั้นใดขั้นหนึ่ง เช่น รูปฌานที่ ๑ เป็นต้น

ครุกรรมฝ่ายกุศล ถ้าผู้ที่ได้ฌานสมบัติอยู่แล้วเสื่อมลงสามารถทำได้ใหม่ แต่ผู้ที่ทำอนันตริยกรรมฝ่ายอกุศลจะติดตัวอยู่ตลอดเวลาไม่มีการเสื่อมแบบฝ่ายกุศล แม้ผู้ทำจะสำนึกผิดแล้วก็ตาม ก็ไม่สามารถใช้ความเพียรพยายามเจริญสมาธิให้เกิดฌานได้ เพราะกำลังกรรมของอนันตริยกรรมฝ่ายอกุศลจะเป็นนิเวศน์ปิดกั้นจิตไม่ให้บรรลุองค์ฌานได้ ดังนั้น จึงมีคำกล่าวที่ว่า อนันตริยกรรมฝ่ายอกุศล ย่อมห้ามทั้งสวรรค์และมรรคผลนิพพานในชาติปัจจุบัน^{๓๘}

๒. อาสังขกรรม กรรมใกล้ตาย หรือกรรมใกล้ดับจิต หมายถึง กรรมดีหรือกรรมชั่วที่ทำในเวลาใกล้ตาย กรรมดีหรือกรรมชั่วที่จิตระลึกถึงเมื่อคราวกำลังจะตาย บางที่เป็นกรรมที่ทำให้ยาวนานแล้ว ต่อมาระลึกถึงเมื่อตอนใกล้ตาย แต่ไม่ใช่กรรมที่เป็นครุกรรม ถ้าไม่มีครุกรรมอาสังขกรรมให้ผลก่อน อาสังขกรรมถึงจะเป็นกรรมที่มีพลังสู้กรรมอื่นไม่ได้ แต่สามารถให้ผลของกรรมได้ก่อนกรรมอื่น เปรียบเทียบอาสังขกรรมได้กับโคที่แอด้อยู่ในคอก มีโคแก่ออกปากคอก เมื่อเปิดคอก โคแกก็สามารถออกจากคอกได้ก่อนโคที่แข็งแรงที่อยู่ข้างใน^{๓๙} อาสังขกรรมจะทำหน้าที่นำบุคคลไปเกิดตามกรรมที่ทำ ถ้าเป็นอกุศลกรรมจะนำไปเกิดในทุคติ ถ้าเป็น กุศลกรรมจะนำไปเกิดในสุคติ^{๔๐}

^{๓๘} สุนทร ฌ รัชชี, พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก, หน้า ๒๑๘.

^{๓๙} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, ธรรมวิภาค ปริจเฉทที่ ๒, หน้า ๑๒๘.

^{๔๐} สุนทร ฌ รัชชี, พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก, หน้า ๒๑๙.

อาสัณนกรรมหมายถึงชนกกรรมในประเภทของกรรมที่ให้ผลตามน้ำที่

เห็นได้ว่า อาสัณนกรรมเป็นกรรมเพียงเล็กน้อย ไม่มีความรุนแรงมากก็ตาม แต่บุคคลไม่ควรประมาทในการทำกรรม ควรรักษาจิตให้ผ่องใสคุ้นเคยกับความดีเอาไว้ เพราะผลของกรรมที่บุคคลทำไว้นั้นแม้เป็นความชั่วเพียงเล็กน้อย ก็สามารถทำจิตให้เศร้าหมอง ส่งผลให้ไปเกิดในทุคติได้ อาสัณนกรรมอาจหมายถึง ชนกกรรมก็ได้

๓. อาจิณณกรรม กรรมที่ทำเป็นประจำ หมายถึง กรรมดีหรือกรรมชั่วที่ทำเป็นประจำสม่ำเสมอ ส่งผลให้กลายเป็นนิสัย แม้ว่ากรรมชนิดนี้จะเป็นกรรมที่ทำเพียงครั้งละเล็กน้อย แต่เมื่อทำมากเข้า ก็กลายเป็นกรรมที่มากเปรียบได้กับน้ำที่หยดลงตุ่มทีละหยด บ่อย ๆ เข้าน้ำก็เต็มตุ่มได้ อาจิณณกรรมจึงเรียกได้อีกอย่างว่า พหุลกรรม อาจิณณกรรม อาจหมายถึง กรรมบางอย่างที่ทำด้วยเจตนาอย่างแรงกล้า ทั้งก่อนทำ ขณะทำ และหลังทำ แต่เป็นกรรมที่ทำไว้เพียงครั้งเดียวและนานมาแล้ว และผู้ทำไม่ได้คิดถึงกรรมนั้นบ่อย ๆ จนเกิดความเคยชิน เมื่อทำเสร็จแล้ว ผู้ทำไม่ได้คิดถึงการกระทำนั้นบ่อย ๆ ทุกครั้งที่คิดถึงกรรมนั้น ถ้าเป็นกรรมดีก็จะมีความรู้สึก สุข ปิติ และถ้าเป็นกรรมชั่วก็จะรู้สึกเป็นทุกข์ เศร้าหมอง อาจิณณกรรมจะเป็นตัวกำหนดคติชีวิตที่ไปหลังความตาย ซึ่งขึ้นอยู่กับว่า กรรมฝ่ายกุศลหรืออกุศลจะมีมากกว่ากัน จึงเปรียบเทียบอาจิณณกรรม ทั้ง ๒ ฝ่ายเหมือนนักมวยปล้ำต่อสู้กัน นักมวยปล้ำคนใดมีกำลังมากกว่าจะทำให้คู่ต่อสู้ล้มลงพ่ายแพ้ได้^{๔๐}

๔. กตัตตการกรรม กรรมสักว่าทำ หมายถึง กรรมดีหรือชั่วที่ทำด้วยเจตนา หรือความตั้งใจไม่แรง เพราะไม่มีเจตนาที่ตั้งใจไว้ก่อน หากไม่มีศรัทธา อาสัณนกรรม กรรมนี้จึงจะให้ผลเป็นตัวกำหนดคติชีวิตหลังความตาย ไปเกิดในทุคติหรือสุคติตามกรรมที่ทำ

กรรมประเภทที่ ๒ เป็นกรรมที่จัดตามลำดับการให้ผลก่อนหรือหลัง ตามความหนักเบา ของกรรม ยกเว้นอาสัณนกรรมที่ไม่อยู่ในเงื่อนไขนี้ ด้วยเป็นกรรมที่ทำในวาระสุดท้ายของจิต ส่งผลให้เกิดในทุคติหรือสุคติ จึงเป็นกรรมที่ให้ผลในชาติที่ ๒

(ค) กรรมประเภทที่ ๓ กรรมให้ผลตามระยะเวลา มี ๔ อย่างคือ

๑. ทิฏฐธัมมเวทนียกรรม กรรมให้ผลในชาตินี้
๒. อุปปัชชเวทนียกรรม กรรมให้ผลในชาติหน้า
๓. อปฺราราปริยเวทนียกรรม กรรมให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป
๔. อโหสิกรรม กรรมไม่ให้ผล

^{๔๐} พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร) , **กรรมทีปนิ** , เล่ม ๑ , หน้า ๑๙๐.

กรรมให้ผลตามระยะเวลา หมายถึง กรรมที่ได้ทำไปแล้ว เป็นกรรมทั้งในส่วนที่ดีและไม่ดี ย่อมมีระยะเวลาในการให้ผลต่างกัน กล่าวคือกรรมบางอย่างทำในชาตินี้ ให้ผลในชาตินี้ กรรมบางอย่างทำในชาตินี้ ให้ผลในชาติหน้า กรรมบางอย่างทำในชาตินี้ ให้ผลในชาติต่อ ๆ ไปจากชาติหน้า

๑. ทัฏฐัตถัมมเวทนียกรรม กรรมให้ผลในชาตินี้ หมายถึง กรรมดี กรรมชั่ว ที่กระทำในชาตินี้ ให้ผลในชาตินี้เลย เป็นกรรมแรงจึงให้ผลทันตาเห็น^{๔๒} กรรมดีให้ผลเป็น ลาภ ยศ สรรเสริญ กรรมชั่วให้ผลเป็น เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา^{๔๓} มี ๒ อย่าง คือ กรรมดีหรือกรรมชั่วที่ให้ผลภายใน ๗ วัน และให้ผลภายในชาตินี้ กรรมประเภทนี้จะกลายเป็นอโหสิกรรมต่อเมื่อให้ผลแล้วและผู้ที่จะรับผลตายจะไม่มีกาให้ผลข้ามชาติ ดังนั้น จึงต้องเป็นกรรมที่ทำด้วยเจตนาดีแรงกล้า กระทำ กับ ผู้ที่มีคุณ วิเศษ มีบุญ คุณ หรือมีความดีอย่างมาก^{๔๔} ทัฏฐัตถัมมเวทนียกรรมจะให้ผลในชาตินี้ได้เลย นั้น ต้องไม่ถูกทัฏฐัตถัมมเวทนียกรรมฝ่ายตรงข้ามเข้าเบียดเบียน และต้องมีปัจจัยสำคัญเกื้อหนุน ๔ ประการ คือ คติ กาล อุบัติ และปโยค ถ้าเกื้อหนุนทัฏฐัตถัมมเวทนียกรรมฝ่ายกุศล เรียกว่าสมบัติ ๔ และถ้าเกื้อหนุนทัฏฐัตถัมมเวทนียกรรมฝ่ายอกุศลเรียกว่า วิบัติ ๔ กรรมประเภทนี้จึงเปรียบได้กับ นายพรานเนื้อ ยิ่งลูกธนูไปยังเนื้อถ้าถูกเนื้อ เนื้อก็ตาย ถ้าไม่ถูกเนื้อย่อมวิ่งหนีไม่กลับมาให้ยิงอีก นายพรานจึงเปรียบเหมือนผลของกรรม เนื้อคือ ผู้ทำกรรมที่ต้องรับผลของกรรมนั้น^{๔๕}

๒. อุปปัสซเวทนียกรรม กรรมให้ผลในชาติหน้า หมายถึง กรรมดีหรือกรรมชั่วที่ทำในชาตินี้ แต่ยังไม่ให้ผล จะให้ผลในชาติถัดไป กรรมประเภทนี้ กลายเป็นอโหสิกรรม ต่อเมื่อให้ผลแล้ว หรือผู้ทำกรรมตายลงก่อนได้รับผล จะไม่ข้ามไปผลในชาติต่อ ๆ ไป

๓. อปรายเวทนียกรรม กรรมให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป ถัดจากชาติหน้า หมายถึง กรรมดี หรือกรรมชั่ว ที่ทำในชาตินี้ แล้วจะให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป ถัดจากชาติหน้าชาติใดชาติหนึ่งเมื่อสบโอกาส เปรียบเหมือนสุนัขไล่เนื้อไล่ตามเนื้อทันเข้าในที่ใด ย่อมเข้ากัดในที่นั้น^{๔๖} ดังนั้น กรรมประเภทนี้จึงน่ากลัวกว่ากรรมประเภทที่ ๑ และประเภทที่ ๒ ด้วยว่าผลของกรรมจะติดตามผู้กระทำไปตลอดการเวียนว่ายตายเกิด จนกว่าจะให้ผลหมดจึงจะกลายเป็นอโหสิกรรม ดังนั้น การ

^{๔๒} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **ธรรมวิภาค ปริจเฉทที่ ๒**, หน้า ๑๒๖.

^{๔๓} บรรจบ บรรณรุจิ, **เอกสารประกอบการสอนพระไตรปิฎกวิเคราะห์ ๑**, หน้า ๑๒๙.

^{๔๔} อ่างแล้ว.

^{๔๕} พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร), **กรรมที่ปณี**, เล่ม ๑, หน้า ๒๕๔.

^{๔๖} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **ธรรมวิภาคปริจเฉทที่ ๒**, หน้า ๑๒๖.

ให้ผลของกรรม ประเภทที่ ๒ และประเภทที่ ๓ ทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนในเรื่องผลของกรรม ที่มีความซับซ้อนส่งผลข้ามภพข้ามชาติ

๔. อโหสิกรรม กรรมที่ให้ผลสำเร็จแล้ว หรือกรรมไม่มีผล หมายถึง กรรมดีหรือกรรมชั่วที่ทำไว้ ให้ผลเสร็จสิ้นแล้ว เมื่อไม่มีโอกาสให้ผลในเวลาที่ให้ผล ด้วยถูกกรรมชนิดอื่นตัดหน้าให้ผลไปก่อน จึงอ่อนกำลังให้ผลไม่ทัน และเลิกให้ผลในที่สุด หรือเพราะผู้กระทำความกรรมนั้นสำเร็จเป็นพระอรหันต์ นิพพานในชาตินี้แล้ว ก็ไม่เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป จึงไม่มีตัวตนที่จะต้องมารับผลของกรรม เปรียบเหมือนพืชสิ้นยางแล้วเพราะไม่ขึ้น^{๔๗} ดังนั้น อโหสิกรรม จึงหมายถึงการกระทำความดีต่าง ๆ ของพระอรหันต์ด้วย ย่อมไม่มีผลเป็นกรรมดี เพราะท่านทำความดีด้วยจิตที่ปราศจากความยึดมั่น ถือมั่น^{๔๘} ไม่คิดทำดีเพื่อหวังผลตอบแทนชั้นนอก รวมทั้งไม่คิดทำดีเพื่อละกิเลส เพราะกิเลสได้หมดสิ้นแล้ว แต่ยังทำดีต่อไปอย่างต่อเนื่อง การทำดีของท่านจึงจัดเป็นเพียงกิริยา ไม่จัดเป็นกรรม และไม่มีวิบาก^{๔๙}

กรรม ๑๒ เป็นความรู้เรื่องการให้ผลในส่วนของ ลาภ ยศ สรรเสริญ และเสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทาเป็นการกล่าวถึงผลของกรรมโดยเฉพาะที่กล่าวถึงการให้ผลชั้นนอกเท่านั้น คือ ให้ผลเป็นโลกธรรม ไม่ได้กล่าวถึงการให้ผลชั้นใน คือ ให้ผลทางด้านจิตใจ ตลอดจนเป็นการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกรรมเก่าในอดีตชาติกับกรรมใหม่ในชาติปัจจุบัน เช่น กรรมเก่าในอดีตชาติทำหน้าที่เป็นชนกกรรม แล้วกรรมเก่าในอดีตชาติอย่างอื่นหรือกรรมใหม่ในชาติปัจจุบัน อาจทำหน้าที่เป็นอุปัฏฐัมภกกรรม อุปัฏฐกกรรม และอุปัชฌาตกรรมก็ได้^{๕๐} และทำกรรมเพียงประเภทเดียว อาจเป็นกรรมได้ถึง ๓ ประเภท พร้อม ๆ กัน เช่น ถ้าเราฆ่าบิดาเป็นทั้งครุกรรมเป็นทั้งวิภูษณ์มเวทนียกรรมและเป็นทั้งอุปัชฌาตกรรม^{๕๑}

สรุปได้ว่า กรรม ๑๒ เป็นมติของอรรถกถาจารย์ ที่กล่าวไว้ในอรรถกถา โดยมีวัตถุประสงค์รวบรวมคำสอนเรื่องกรรมจากพระไตรปิฎก แล้วจัดแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ตามทาง

^{๔๗} อ่างแล้ว.

^{๔๘} บรรจบ บรรณรุจิ, เอกสารประกอบการสอนพระไตรปิฎกวิเคราะห์ ๑ , หน้า ๑๓.

^{๔๙} บรรจบ บรรณรุจิ, ปฏิทิจสมุปปาท, หน้า ๒๐๑.

^{๕๐} บรรจบ บรรณรุจิ, เอกสารประกอบการสอนพระไตรปิฎกวิเคราะห์ ๑ , หน้า ๑๓๑.

^{๕๑} แสง จันทร์งาม, พุทธศาสนวิทยา, หน้า ๑๑๕.

ให้ผลของกรรม คือ ๑. กรรมให้ผลตามหน้าที่ ๒. กรรมให้ผลก่อนหรือหลัง ๓. กรรมให้ผลตามระยะเวลา อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับกรรมและผลของกรรมที่เป็นรูปธรรมได้ชัดเจน ผู้ที่ศึกษาเรื่องกรรม ๑๒ จนเข้าใจ จะเป็นผู้ยอมรับเงื่อนไขของการให้ผลของกรรมชั้นนอก ที่มีความซับซ้อนได้ โดยไม่สงสัยการให้ผลของกรรมอีกต่อไป

และใน **จุฬกัมมวิภังคสูตร**^{๕๒} พระพุทธเจ้า ได้จำแนกวิบากกรรม (ผลของการให้กรรม) ไว้ ๗ คู่ ดังนี้

- ๑) มีอายุน้อย เพราะฆ่าสัตว์ มีอายุยืน เพราะไม่ฆ่าสัตว์
- ๒) มีโรคมาก เพราะเบียดเบียนสัตว์ มีโรคน้อย เพราะไม่เบียดเบียนสัตว์
- ๓) มีผิวพรรณทราม เพราะขี้โกรธ มีผิวพรรณดี เพราะไม่ขี้โกรธ
- ๔) มีศักดาน้อย เพราะมักริษยา มีศักดามาก เพราะไม่มักริษยา
- ๕) มีโภคทรัพย์น้อย เพราะไม่ให้ทาน มีโภคทรัพย์มาก เพราะให้ทาน
- ๖) เกิดในตระกูลต่ำ เพราะกระด้างถือตัวไม่อ่อนน้อม เกิดในตระกูลสูง เพราะไม่กระด้างถือตัว แต่รู้จักอ่อนน้อม
- ๗) มีปัญญาทราม เพราะไม่เข้าไปหาสมณพราหมณ์ ได้ถามเรื่องกุศล อกุศล เป็นต้น มีปัญญาดี เพราะเข้าไปหาสมณพราหมณ์ ได้ถามเรื่องกุศล อกุศล เป็นต้น

จากพระสูตรนี้ ชี้ให้เห็นว่า ความแตกต่างกันในหมู่มนุษย์ที่เกิดขึ้นนั้น เป็นไปตามกฎแห่งกรรมหรือกฎแห่งเหตุผล เหตุเป็นอย่างไร ผลที่รับก็เป็นอย่างนั้น ตรงไปตรงมา เช่น เหตุคือการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ก็ทำให้อายุสั้น เป็นต้น พระพุทธศาสนาจึงเน้นให้รักษาชีวิตตนและผู้อื่น และทำความดีอื่นๆ ไว้ให้มาก เพื่อจะได้รับแต่ผลที่เป็นกุศลวิบาก กรรมตามนัยแห่ง มหากัมมวิภังคสูตร นี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงการให้ผลของกรรมที่ให้ผลช้าหรือเร็วต่างกันตามเหตุปัจจัย ขณะที่ผู้ทำกรรมยังเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏ์ให้ต้องไปเกิดในสุคติบ้าง ทุกคติบ้าง จากพระสูตรนี้จะเห็นความซับซ้อนของการให้ผลของกรรม บุคคลทำกรรมชนิดเดียวกันแต่ได้รับผลต่างกันไป

นอกจากเหตุผลดังที่กล่าวแล้วนี้ ใน วัตถุปมสูตร พระพุทธเจ้ายังยืนยันว่า ในเวลาใกล้ตายนั้น “เมื่อจิตเศร้าหมองย่อมเข้าถึงทุกคติ เมื่อจิตไม่เศร้าหมองย่อมเข้าสู่สุคติ”^{๕๓} อธิบายได้ว่า ตอนใกล้ตายนั้น ถ้าจิตนึกถึงและยึดมั่นอยู่ในกุศลกรรม ผู้นั้นจึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ถ้าจิตนึก

^{๕๒} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๔๙๙-๒๔๙๗/๓๔๙๙-๓๕๗.

^{๕๓} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๗๐/๖๒.

ถึงและยึดมั่นอยู่ในอกุศลกรรม ผู้นั้นเมื่อตายแล้วจึงไปเกิดในทุคติ วินิบาต นรก ตามอำนาจอาสันนกรรม (กรรมเมื่อเวลาใกล้ตาย)

นอกจากนี้ในพระไตรปิฎกยังได้กล่าวถึงวิบากกรรม และประมวลไว้โดยสังเขป ดังนี้

๒.๓.๓.๑ สāvichchūsūtra (ว่าด้วยกรรมและวิบากกรรม ๓ ประการ)

ภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่ประกอบด้วยกรรม ๓ ประการ ต้องตก นรก เหมือนกับถูกนำไปฝังไว้ กรรม ๓ ประการเป็นไฉน คือกายกรรม ที่มีโทษ ๑ วจีกรรมที่มีโทษ ๑ มโนกรรมที่มีโทษ ๑

ภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่ ประกอบด้วยกรรม ๓ ประการนี้แล ต้องตกนรก เหมือนกับถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่ประกอบด้วยกรรม ๓ ประการ ต้องได้ขึ้นสวรรค์เหมือนกับ เชิญไปวางไว้ กรรม ๓ ประการเป็นไฉนคือ กายกรรมที่ไม่มีโทษ๑ วจีกรรม ที่ไม่มีโทษ๑มโนกรรมที่ไม่มีโทษ ๑ ภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่ประกอบด้วย กรรม ๓ ประการนี้แล ต้องได้ขึ้นสวรรค์เหมือนกับเชิญไปวางไว้^{๕๔}

บทสรุปจากสāvichchūsūtra ก็จะถูกกล่าวถึงกรรมและวิบากกรรม ที่เป็นองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ที่มีผลก่อให้เกิดเป็นกรรมขึ้นมาแก่ผู้ที่กระทำ

๒.๓.๓.๒ โลกนภผลสูตร (ว่าด้วยการให้ผลของกรรมอุปมาด้วยเกลือ)

ภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดแลพึงกล่าวอย่างนี้ว่า บุรุษนี้ทำบาป ไว้อย่างไร เขาจะต้องเสวยกรรมนั้นอย่างนั้นๆ เมื่อเป็นเช่นนั้น การอยู่ประพฤติ พรหมจรรย์ของผู้นั้นย่อมมีไม่ได้ โอกาสที่จะทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ ย่อมไม่ปรากฏ

ส่วนผู้ใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า บุรุษนี้ทำกรรมที่จะต้องเสวยผลไว้ด้วย อាកารใดๆ เขาจะต้องเสวยวิบากของกรรมนั้นด้วยอาการนั้นๆ เมื่อเป็นเช่นนั้น การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ของผู้นั้นย่อมมีได้ โอกาสที่จะทำที่สุดแห่งทุกข์โดย ชอบย่อมปรากฏ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำบาปกรรมแม้เล็กน้อย บาปกรรมนั้นก็นำเขาเข้านรก ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ ทำบาปกรรม เพียงเล็กน้อย เช่นนั้นแหละ บาปกรรมนั้นย่อมให้ผลทันตาเห็น แต่ส่วนน้อย ไม่ปรากฏ ปรากฏเฉพาะส่วนที่มาก บุคคลเช่นไรทำบาปกรรมแม้เล็กน้อย บาปกรรมนั้นก็นำเขาเข้านรก

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ไม่ อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต

^{๕๔} อภ.จตุกก.(ไทย) ๒๐/๑๐/๑๔๘.

ไม่อบรมปัญญา มีคุณน้อย มีอัตภาพเล็ก มีปรกติอยู่เป็นทุกข์ เพราะวิบากเล็กน้อย บุคคลเห็นปานนี้ ทำบาปกรรมแม้เล็ก น้อย บาปกรรมนั้นก็นำเขาเข้านรก

ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลเช่นไรเล่า ทำบาปกรรมเล็กน้อยเช่นนั้นเหมือนกัน บาปกรรม นั้นให้ผลทันตาเห็น แต่ส่วนน้อย ไม่ปรากฏ ปรากฏเฉพาะส่วนมาก

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้อบรมกาย อบรมศีล อบรมจิต อบรม ปัญญามีคุณไม่น้อย มีอัตภาพใหญ่ มีธรรมเป็นเครื่องอยู่หาประมาณมิได้ บุคคลเช่นนี้ทำ บาปกรรมเล็กน้อยเช่นนั้น เหมือนกัน บาปกรรมนั้นให้ผลทันตาเห็น แต่ส่วนน้อยไม่ปรากฏ ปรากฏเฉพาะ แต่ส่วนมาก

ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษพึงใส่ก้อนเกลือลงในขันใบน้อย เธอทั้งหลายจะ สำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน น้ำในขันเพียงเล็กน้อยนั้น พึง เค็มดื่มกินไม่ได้ เพราะก้อนเกลือ โฉนใหม่ ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่าใช่ พระเจ้าข้า ฯ ข้อนั้นเพราะเหตุไร ฯ เพราะในขันน้ำ มีน้ำนิดหน่อย ฉะนั้นน้ำนั้นจึงเค็ม ดื่มไม่ได้ เพราะก้อนเกลือนี้ พระเจ้าข้า ฯ เปรียบเหมือน บุรุษพึงใส่ก้อนเกลือลงในแม่น้ำคงคา เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน แม่น้ำคง คาพึงเค็ม ดื่มไม่ได้ เพราะก้อนเกลือนั้น หรือไม่ หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ ข้อนั้นเพราะเหตุไร ฯ เพราะในแม่น้ำคงคานั้น มีห้วงน้ำใหญ่ ฉะนั้น ห้วงน้ำใหญ่นั้นจึงไม่เค็มดื่มได้ เพราะก้อน เกลือนั้น พระเจ้าข้า ฉะนั้น เหมือนกันแล ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำ บาปกรรมเพียงเล็กน้อย บาปกรรมนั้นก็นำเขาเข้านรก ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ ทำ บาปกรรมเล็กน้อย เช่นนั้นเหมือนกัน บาปกรรมนั้นให้ผลทันตาเห็น ส่วนน้อยไม่ปรากฏ ปรากฏแต่เฉพาะส่วนมาก ...^{๕๕}

บทสรุปจากโถกผลสูตร เป็นการอุปมากรรมเหมือนกับเกลือ เมื่อเราเอาเกลือลงใน น้ำ น้ำก็เกิดความเค็ม ทำให้ไม่สามารถดื่มได้ เปรียบเทียบได้ว่าเราทำกรรมไม่ว่าจะมากหรือน้อย ก็ย่อมมีผลก่อให้เกิดกรรมติดตามตัวเราไปในภพชาติต่อไป หรือ โดยทันตาเห็นก็ได้

๒.๓.๓ โกฎฐิตสูตร (ว่าด้วยการให้ผลของกรรมในภพหน้า)

ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพาศพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใด ให้ผลในปัจจุบัน ขอกรรมนั้นจงให้ผลในสัมปรายภพแก่เรา กรรมใด ให้ผลในสัมปรายภพ ขอกรรมนั้นจงให้ผลในปัจจุบันแก่เรา

^{๕๕} อ.จตุกก.(ไทย) ๒๐/๑๐๑/๓๓๖ - ๓๔๐.

กรรมใดให้ผลเป็นสุข ขอกรรมนั้นจงให้ผลเป็นทุกข์แก่เรา
 กรรมใดให้ผลเป็นทุกข์ ขอกรรมนั้นจงให้ผลเป็นสุขแก่เรา
 กรรมใดให้ผลเสร็จแล้ว ขอกรรมนั้นจง ไม่ให้ผลเสร็จแล้วแก่เรา
 กรรมใดไม่ให้ผลเสร็จแล้ว ขอกรรมนั้นจง ให้ผลเสร็จแล้วแก่เรา
 กรรมใดให้ผลมาก ขอกรรมนั้นจงให้ผล น้อยแก่เรา
 กรรมใดให้ผลน้อย ขอกรรมนั้นจงให้ผลมากแก่เรา
 กรรมใดยังให้ผล ขอกรรมนั้นจงไม่ให้ผลแก่เรา
 กรรมใดไม่ให้ผล ขอกรรมนั้นจงให้ผลแก่เรา... ดังนี้ ได้หรือหนอ
 ท่าน ก็ตอบว่า ดูก่อนอาวูโส ไม่ใช่อย่างนี้

ดูก่อนอาวูโส ก็เมื่อเป็นเช่นนั้น บุคคลจะอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค
 เจ้าเพื่อประโยชน์อะไร

ดูก่อนอาวูโส สิ่งใดแล ที่ยังไม่รู้ไม่เห็นไม่บรรลุ ไม่กระทำให้แจ้ง ไม่ตรัสรู้ บุคคลอยู่
 ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อรู้ เพื่อเห็น เพื่อบรรลุ เพื่อกระทำให้แจ้ง เพื่อตรัส
 รู้สิ่งนั้น ดูก่อนอาวูโส สิ่งที่ยังไม่รู้ไม่เห็น ไม่บรรลุ ไม่กระทำให้แจ้ง ไม่ตรัสรู้ ว่า นี้ทุกข์ นี้
 ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาบุคคลอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มี
 พระภาค เพื่อรู้ เพื่อเห็น เพื่อบรรลุ เพื่อกระทำให้แจ้ง เพื่อตรัสรู้สิ่งนั้น ดูก่อนอาวูโส สิ่งนี้แล
 ที่ยังไม่รู้ไม่เห็น ไม่บรรลุ ไม่กระทำให้แจ้ง ไม่ตรัสรู้ บุคคลอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้
 มีพระภาค เพื่อรู้ เพื่อเห็น เพื่อบรรลุ เพื่อกระทำให้แจ้ง เพื่อตรัสรู้ สิ่งนั้น^{๕๖}

บทสรุปจากโกฏฐิตสูตรก็จะกล่าวถึงผลกรรมในภพหน้าซึ่งก็มาจากการกระทำกรรมดี
 กรรมชั่ว ในชาตินี้เป็นตัวกำหนดผลกรรมในภพหน้าต่อไป

สรุปได้ว่า แม้ว่ากรรมเก่าจะสำคัญมาก ก็ไม่ใช่เรื่องที่เราทั้งหลายจะยินยอมต่อมัน
 แต่ให้ทำตรงกันข้าม เราทั้งหลายมีหน้าที่ที่พัฒนากรรม กรรมที่ไม่ดีเป็นอกุศล ผิดพลาดต่าง ๆ เรา
 ต้องศึกษาเรียนรู้แล้วก็ต้องแก้ไข การปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ก็คือการพัฒนากรรม
 ให้เป็นกุศลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป เมื่อทำกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ก็ควรพิจารณาวิเคราะห์ตรวจสอบ
 คุณภาพและผลของกรรมนั้น ให้เราเห็นข้อหย่อน ส่วนที่ขาดที่บกพร่อง เป็นต้น ตามหลักเหตุแห่ง
 ปัจจัยแล้วแก้ไขปรับปรุงเพื่อจะได้ทำกรรมที่ดียิ่งขึ้นไป หรือพูดว่า รู้กรรมเก่า เพื่อวางแผนกรรมทำ
 กรรมใหม่ให้ดีขึ้น ซึ่งกรรมแยกเป็น ๓ ส่วน คือ กรรมเก่า – กรรมใหม่ – กรรมข้างหน้า กรรมใหม่

^{๕๖} อญ.นวก.(ไทย) ๒๓/๑๓/๔๕๙ - ๔๖๑.

สำหรับทำ กรรมเก่าสำหรับรู้ เรื่อยาม้วรกรรมเก่าที่เราทำไม่ได้แล้ว แต่หาความรู้จากกรรมเก่า นั้นเพื่อเอามาปรับปรุงการทำกรรมปัจจุบัน เพื่อจะได้พัฒนาตัวเราให้สามารถทำกรรมดีได้ในอนาคตต่อไปได้

๒.๔ การให้ผลของกรรมในคัมภีร์ชั้นรอง

ในลำดับต่อไปนี้จะได้กล่าวการให้ผลของกรรมในคัมภีร์วิสุทธิมรรคว่ามีลักษณะ เป็นไปอย่างไรบ้าง มากหรือน้อยเพียงใด

๒.๔.๑ การให้ผลของกรรมในคัมภีร์ปกรณ์วิเสส

กรรม ๑๒ ชนิด นี้ เป็นกรรมที่ปรากฏในวิสุทธิมรรค แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ไม่ได้มีการ อรรถาธิบายไว้มากนัก ผู้ที่สนใจอาจศึกษาเพิ่มเติมได้จากแหล่งข้อมูลเรื่องกรรมได้หลายแห่ง แต่ ในที่นี้ผู้วิจัยต้องขอยกเอากรรมและวิปากกรรมที่ปรากฏในวิสุทธิมรรคเท่าที่ปรากฏอยู่มาแสดง ดังกล่าวมาแล้วในบทที่ ๒ โดยในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงกรรม ๑๒ ดังนี้ คือ กรรมที่ให้ผลตามครวณนั้นมี ๔ อย่าง คือ

- ๑) ทิฏฐธัมมเวทนียกรรม กรรมให้ผลในภพนี้
- ๒) อุบัติชเวทนียกรรม กรรมให้ผลต่อเมื่อเกิดแล้วในภพหน้า
- ๓) อปรเวทนียกรรม กรรมให้ผลในภพสืบ ๆ ไป
- ๔) อโหสิกรรม กรรมให้ผลสำเร็จแล้ว

กรรมที่ให้ผลตามลำดับมี ๔ อย่าง คือ

- ๑) ครุกรรม กรรมหนัก
- ๒) พหุลกรรม กรรมเคยชิน
- ๓) อาสันนกรรม กรรมเมื่อจวนเจียน
- ๔) กตัตตากรรม กรรมสักแต่ว่าทำ

กรรมที่ให้ผลตามกิมมี ๔ อย่าง คือ

- ๑) ชนกกรรม กรรมแต่งให้เกิด
- ๒) อุบัติถัมภกกรรม กรรมสนับสนุน
- ๓) อุปปีฬกกรรม กรรมบีบคั้น
- ๔) อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน

สรุป การให้ผลของกรรมในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสได้แบ่งเป็น ๑๒ อย่าง หรือ กรรม ๑๒ โดยได้แบ่งผลการให้กรรมเป็น ๓ ส่วน คือ

๑) กรรมที่ให้ผลตามคราวก็ให้ในภพนี้ ภพหน้า ภพสืบต่อไป และมีผลของกรรมให้สำเร็จแล้ว

๒) กรรมที่ให้ผลตามลำดับ ก็เรียงมาจากกรรมที่เป็นกรรมหนัก กรรมที่ทำเป็นประจำ กรรมเมื่อใกล้จะตาย และกรรมที่ทำโดยไม่ยั้งคิด

๓) กรรมที่ให้ผลตามกิจ ก็แบ่งมาตามสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการกระทำกรรมเหล่านั้น ตั้งแต่กรรมแต่งให้เกิด กรรมที่เป็นแรงสนับสนุน กรรมที่มีเหตุการณืบีบบังคับ จนมาถึงกรรมที่มาตัดรอนตัวเองได้

๒.๔.๒ การให้ผลของกรรมในคัมภีร์มโนรถปุรณิ

กรรม ๑๒ ที่ปรากฏในคัมภีร์มโนรถปุรณิ อรรถกถาอังคุตตรนิกาย ดิกขิปปาท จะมีทั้งบทตั้งและบทอธิบาย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ก็ในพระสูตรนี้ คำใดที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ มีอาทิว่า ทิฏฐู วา ธมฺเม เพื่อไม่ให้พัวพันเพื่อนในค่านั้น ในที่นี้ ควรกล่าวคำจำแนกกรรม (ออกไป) อธิบายว่า โดย ปริยายแห่งพระสูตร พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงจำแนกไว้ ๑๑ ประการ คือ ทิฏฐุธรรมเวทนียกรรม ๑ อุปปัชชเวทนียกรรม ๑ อปรอปรเวทนียกรรม ๑ คุกรกรรม ๑ พหุลกรรม ๑ อาสันนกรรม ๑ กตัตตกรรม ๑ ชนกรรม ๑ อุปัตถัมภกรรม ๑ อุปปีฬกกรรม ๑ อุปฆาตกรรม ๑

ความแตกต่างในการอธิบาย คือ ในพระไตรปิฎกอังคุตตรนิกาย ไม่มีอโหสิกรรม รวมเป็น ๑๑ ประการ แต่ในคัมภีร์มโนรถปุรณิอรรถกถา เพิ่ม อุปัจเจกกรรม เข้ามาจึงเป็น ๑๒ ประการ แต่แตกต่างจากคัมภีร์วิสุทธิมรรคตรงที่ไม่มี “อโหสิกรรม” สรุปคำอธิบายในคัมภีร์มโนรถปุรณิ ดังนี้

๑) อธิบายทิฏฐุธรรมเวทนียกรรม

เป็นกรรมที่ให้ผลในชาติปัจจุบัน จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม บรรดากรรม ๑๑ อย่างนั้น ในบรรดา (ชวณะ) จิต ๗ ชวณะ ชวณะเจตนาดวงแรกที่เป็นกุศลหรืออกุศลในชวณวิถีแรก ชื่อว่า ทิฏฐุธรรมเวทนียกรรม ทิฏฐุธรรมเวทนียกรรม นั้น ให้วิบากในอัตภาพนี้เท่านั้น ที่เป็นกุศล อำนาจวิบากใน อัตภาพนี้ที่เป็นอกุศล (อำนาจวิบากในอัตภาพนี้) แต่เมื่อไม่สามารถให้ผลอย่างนั้น จะเป็นอโหสิกรรมไป คือ ถึงความเป็นกรรมที่ไม่มีผล เปรียบเหมือนนายพรานพอเห็นเนื้อก็หยิบธนูยิงไปทันที ถ้าถูกเนื้อก็ล้มไปในที่นั้น ถ้าไม่ถูก เนื้อก็รอดไปได้

๒) อธิบายอุบิซชเวทนิยกรรรม

เป็นกรรมที่ให้ผลในภพที่ ๒ เมื่อชาตินี้ได้ทำกรรมอย่างใด อย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรม เจ้าของกรรมต้องได้รับผลในชาติหน้าต่อจากชาตินี้ไป ส่วนชววจิตดวงที่ ๗ ที่ยังประโยชน์ให้สำเร็จชื่อว่า อุบิซชเวทนิยกรรรมฯ นั้นอำนวยผลในอติภาพแต่ไป แต่ในบรรดากุศลอกุศลทั้งสองฝ่ายนี้ อุบิซชเวทนิยกรรรม ในฝ่ายที่เป็นกุศล พึงทราบด้วยอำนาจแห่งสมาบัติ ๘ ในฝ่ายที่เป็นอกุศล พึงทราบ ด้วยอำนาจ แห่งอนันตริยกรรรม ๕ บรรดากกรรมทั้งสองฝ่ายนั้น ผู้ที่ได้สมาบัติ ๘ จะเกิดในพรหม โลกด้วยสมาบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ฝ่ายอนันตริยกรรรม ๕ จะบังเกิดในนรกด้วยกรรม อย่างหนึ่ง สมาบัติและอนันตริยกรรรมที่เหลือจะถึง ความเป็นอโหสิกรรรมหมด คือเป็นกรรมที่ไม่มีวิบาก แม้ข้อความนี้ พึงทราบตามข้อเปรียบเทียบข้อแรก

๓) อธิบายอปราบรเวทนิยกรรรม

เป็นกรรมที่ให้ผลในภพอื่น ๆ หรือในภพที่ ๓ ก็ชววจิต ๕ ดวง ที่เกิดขึ้นระหว่างแห่งชววจิต ๒ ดวง ชื่อว่าอปราบรเวทนิยกรรรม ฯ นั้น ได้โอกาสเมื่อใดในอนาคตกาล เมื่อนั้นจะให้ผลเมื่อความเป็นไปแห่ง สังสารวัฏฏะยังมีอยู่ กรรมนั้นจะชื่อว่า เป็นอโหสิกรรรมย่อมไม่มี กรรมทั้งหมดนั้นควร แสดงด้วย (เรื่อง) พรานสุนัข เปรียบเหมือนสุนัขที่นายพรานเนือปล่อยไป เพราะเห็นเนื้อจึงวิ่งตามเนื้อไป ทันเข้าในที่ใดก็จะกัดเขาในที่นั้นแหละฉันใด กรรมนี้ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ได้โอกาสในที่ใด ก็จะอำนวยผลทันทีในที่นั้น ขึ้นชื่อว่า จะรอดพ้นจาก กรรมนั้น เป็นไม่มี

๔) อธิบายครุกรรรม

เป็นกรรมหนักและกรรมไม่หนัก ทั้งที่เป็นกุศลและอกุศล กรรมใดหนักกรรมนั้นชื่อว่า ครุกรรรม ฯ นั้น ในฝ่ายที่เป็นกุศลพึงทราบว่า ได้แก่ มหัคคตกรรรม ในฝ่ายอกุศลพึงทราบว่า อนันตริยกรรรม ๕ เมื่อครุกรรรมนั้นมีอยู่ กุศลกรรรมหรืออกุศลกรรรมที่เหลือจะไม่สามารถให้ผลได้ ครุกรรรมแม้ทั้งสองนั้นแหละจะให้ปฏิสนธิ อุปมาเสมือนหนึ่งว่า ก้อนกรวดหรือก้อนเหล็ก แม้ประมาณเท่าเมล็ดพันธุ์ผักกาดที่โยนลงในห้วงน้ำ ย่อมไม่สามารถจะลอยขึ้นเหนือน้ำได้ จะจมลงใต้น้ำอย่างเดียวกัน ในกุศลกรรรมก็ดี อกุศลกรรรมก็ดี ก็ฉันนั้นเหมือนกัน กรรมฝ่ายใดหนัก เขาจะถือเอากรรมฝ่ายนั้นแหละ

๕) อธิบายพหุลกรรรม

เป็นกรรมที่เคยทำเป็นประจำ หรือทำจนชิน ติดเป็นนิสัย โดยจะกุศลกรรรมและอกุศลกรรรมทั้งหลาย กรรมใดมาก กรรมนั้นชื่อว่า พหุลกรรรมฯ นั้น พึงทราบด้วยอำนาจอาเสวนะที่ได้แล้ว ตลอดกาลนาน อีกอย่างหนึ่ง ในฝ่ายอกุศลกรรรม กรรมใด ที่มีกำลังสร้างโสมนัสให้ในฝ่าย

อกุศลกรรม สร้างความ เดือดร้อนให้ กรรมนั้นชื่อว่า พหุกรรม อุปมาเสมือนหนึ่งว่า เมื่อนักมวย ปล้ำ ๒ คน ขึ้นบนเวที คนใดที่มีกำลังมาก คนนั้นจะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งล้ม (แพ้) ไป ฉะนั้น พหุกรรมนั้น ก็ฉนั้นเหมือนกัน จะทั้บถกรรมพวกนี้ที่มีกำลังน้อย (ชนะ) ไป กรรมใด มากโดยการ เสพจนคู้หรือมีกำลังโดยอำนาจทำให้เดือดร้อนมาก กรรมนั้นจะให้ผล

๖) อธิบายอาสันนกรรม

เป็นกรรมเมื่อจวนเจียน หรือใกล้จะตายแล้ว ไม่ว่าจะกรรมนั้นจะเป็นกุศลกรรมและ อกุศลกรรมทั้งหลาย กรรมใดสามารถเพื่อจะให้ระลึกถึงในเวลาใกล้ตาย กรรมนั้น ชื่อว่า ยथाสัน นกรรม (ก็คืออาสันนกรรม) ยथाสันนกรรมนั้นแหละ เมื่อกุศลกรรมและอกุศลกรรมเหล่าอื่นถึงจะมี อยู่ก็ให้ผล (ก่อน) เพราะอยู่ใกล้มรณกาล เหมือนเมื่อเปิดประตูคอก ที่มีฝูงโคเต็มคอก บรรดาโคฝึก และโคมี กำลังถึงจะอยู่ในส่วนอื่น (ไกลปากคอก) โคตัวใดอยู่ใกล้ประตูคอกที่สุดจะเป็นโคแก่ออย กำลังก็ตาม โคตัวนั้นก็ย่อมออกได้ก่อนอยู่นั้นเอง ฉะนั้นในข้อนี้

๗) อธิบายกตัตตากรรม

ส่วนกรรมนอกเหนือจากกรรม ๓ ดังกล่าวมาแล้วนี้ ทำไปโดยไม่รู้ ชื่อว่า กตัตตากรรม ๆ นั้น อำนาจวิบากที่ได้ในกาลบางครั้ง เพราะไม่มีกรรม ๓ อย่างเหล่านั้นเหมือนท่อนไม้ที่คนบ้า ขว้างออกไปจะไปตกในที่ๆไม่มีจุดหมายฉะนั้น

๘) อธิบายชนกกรรม

เป็นกรรมที่เกิดปฏิสนธิอย่างเดียว ไม่ให้เกิดในปวัตติกาล กรรมอื่นยอมให้วิบาก ในปวัตติกาล ชื่อว่า ชนกกรรม อุปมาเสมือนหนึ่งว่า มารดา ให้กำเนิดอย่างเดียว ส่วนพี่เลี้ยงนาง นม ประคบประหงมฉันใด ชนกกรรมก็ฉนั้นเหมือนกัน ให้เกิดปฏิสนธิเหมือนมารดา (ส่วน) กรรม ที่มาประจวบเข้าในปวัตติกาล เหมือนพี่เลี้ยงนางนม

๙) อธิบายอุปัตถัมภกรรม

เป็นกรรมที่สนับสนุนมิได้ทั้งกุศลกรรม ทั้งอกุศลกรรม เพราะว่า บางคนกระทำกุศล กรรมแล้วเกิดในสุคติภพ เขาดำรงอยู่ในสุคติภพนั้นแล้ว บำเพ็ญกุศลบ่อย ๆ สนับสนุนกรรมนั้น ย่อมท่องเที่ยวไปในสุคติภพนั้นแหละตลอดเวลาหลายพันปี บางคนทำอกุศลกรรมแล้วเกิดในทุคติ ภพ เขาดำรงอยู่ในทุคตินั้น กระทำกรรมอกุศลกรรมบ่อย ๆ สนับสนุนกรรมนั้นแล้วจะท่องเที่ยวไป ในทุคติภพนั้นแหละสิ้นเวลาหลายพันปี

หรืออีกในแง่หนึ่ง ควรทราบดังนี้ ทั้งกุศลกรรม ทั้งอกุศลกรรม ชื่อว่า เป็นชนกกรรม ชนกกรรมนั้นให้เกิดวิบากขั้นที่ทั้งที่เป็นรูปและอรูปร ทั้งในปฏิสนธิกาลทั้งในปวัตติกาล ส่วน

อุปถัมภ์ภกกรรม ไม่สามารถให้เกิดวิบากได้ แต่จะสนับสนุนสุขทุกข์ที่เกิดขึ้นใน เพราะวิบากที่ให้ เกิดปฏิสนธิที่ภกกรรมอื่นให้ผลแล้ว ย่อมเป็นไปตลอดกาลนาน

๑๐) อธิบายอุปปีฬกรรม

กรรมที่เบียดเบียน บีบคั้น สุขทุกข์ที่เกิดขึ้นในเพราะวิบากที่ให้เกิดปฏิสนธิที่ภกกรรมอื่น ให้ผลแล้ว จะไม่ให้(สุขหรือทุกข์นั้น) เป็นไปตลอดกาลนาน ชื่อว่า อุปปีฬกรรม ในอุปปีฬกรรม มี นัย ดังนี้ เมื่ออกุศลกรรมกำลังให้ผล อกุศลกรรมจะเป็นอุปปีฬกรรมไม่ให้ (โอกาส) อกุศลกรรมนั้น ให้ผล แม้เมื่ออกุศลกรรมนั้นกำลังให้ผลอยู่ อกุศลกรรมจะเป็นอุปปีฬกรรมไม่ให้ (โอกาส) อกุศลกรรมนั้นให้ผล ต้นไม้ กอไม้ หรือ เถาวัลย์ ที่กำลังเจริญงอกงาม ใครคนใดคนหนึ่งเอาไม้มา ทาบ หรือเอาศาสตรามาตัด เมื่อเป็นเช่นนั้น ต้นไม้หรือกอไม้หรือเถาวัลย์นั้น จะต้องไม่เจริญงอก งามขึ้นฉันใด อกุศลกรรมก็อย่างนี้เหมือนกัน เมื่อกำลังให้ผล (แต่ถูก) อกุศลกรรมเบียดเบียน หรือว่า อกุศลกรรมกำลังให้ผล (แต่ถูก) อกุศลกรรมเบียดเบียนจะไม่สามารถให้ผลได้ในสองอย่างนั้น

๑๑) อธิบายอุปฆาตกรรม

ส่วนอุปฆาตกรรม ที่เป็นกุศลบ้าง ที่เป็นอกุศลบ้าง มีอยู่เอง จะตัดรอนกรรมอื่นๆ ที่ มีกำลังเพราะกว่า ห้ามวิบากของกรรมนั้นไว้แล้วทำโอกาสแก่วิบากของตน ก็เมื่อทำ (ให้) โอกาส อย่างนี้แล้ว กรรมนั้นเรียกว่าผลัดผลแล้ว อุปฆาตกรรมนั้นนั้นแหละ มีชื่อว่า อุปเจตกรรม บ้าง

๑๒) อธิบายอุปัจเจกกรรม

ในอุปัจเจกกรรม นั้น มีนัยดังต่อไปนี้ ในเวลาที่กุศลกรรมให้ผล อกุศลกรรมอย่าง หนึ่งจะตั้งขึ้นตัดรอนกรรมนั้นให้ตกไป ถึงในเวลาที่อกุศลกรรมให้ผลกุศลกรรมอย่างหนึ่งก็จะตั้งขึ้น ตัดรอนกรรมนั้นแล้วให้ตกไป นี้ชื่อว่า อุปัจเจกกรรม บรรดาอุปัจเจกกรรมที่เป็นกุศล และอกุศล นั้น กรรมของพระเจ้าอชาตศัตรู ได้เป็นกรรมที่ตัดรอนกุศล ส่วนกรรมของพระองค์คูสิมาลเถระ ได้ เป็นกรรมตัดรอนอกุศลด้วยประการดังกล่าวนี้ เป็นอันท่านจำแนกกรรม ๑๑ อย่าง ตามสูตรต้นติก ปริยาย^{๕๗}

บทสรุป จากการวิเคราะห์เรื่องกรรม ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เท่าที่นำมาแสดงนี้ทำให้ เห็นว่า กรรม ที่ท่านแสดงไว้ในพระไตรปิฎกนั้นมีอยู่มาก และค่อนข้างกระจัดกระจาย เป็นการ กล่าวถึงกรรมในแบบต่างๆ อันได้แก่ กรรมและวิบากกรรม กุศลและวิบากแห่งอกุศล กรรมมีโทษ กรรมมีสุข กรรมมีทุกข์ เป็นต้น ส่วนกรรมในพระไตรปิฎกในส่วนที่เป็นที่มาของกรรม ๑๒ นั้นได้พบ เพียง ๓ ประการ คือ ๑.กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน (ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม) ๒.กรรมที่ให้ผลในภพที่

^{๕๗} อ.จ.ติ.ก.อ. (ไทย) ๓๔/๙๕ - ๑๐๓.

สาม ๓.กรรมที่ให้ผลในภพต่อไป ส่วนที่ว่าด้วยกรรมปริยายซ้ำแรกก็เสสนั้นยังไม่พบรายละเอียดมากนักเท่าที่ควร

กรรม ๑๒ ที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค มีจำนวนครบ ๑๒ ต่างจากพระไตรปิฎกตรงที่ไม่มี อุปัจเจทกกรรม แต่ได้เพิ่ม อโหสิกรรมที่ไม่มีในพระไตรปิฎกเข้ามาแทน

และสุดท้ายกรรมที่อยู่ในคัมภีร์มโนรถปुरुณี อรรถกถา นั้น จำแนกไว้ ๑๑ ประการโดยกล่าวถึงพระสูตรว่า “กัณโณพระสูตรนี้ คำใดที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ มีอาทิว่า ทิฏฐสฺส ว่า ธมฺเม...” เป็นต้น แต่ได้ขยายความในส่วนของอุปมาตกรรมโดยอธิบายว่าเป็นอย่างเดียวกันกับอุปเจทกกรรมเพราะมีหน้าที่เหมือนกันแต่มีชื่อเรียกต่างกัน

๒.๕ ระดับของวิบากกรรม

เพื่อความเข้าใจให้แจ่มแจ้งชัดเจนในประเด็นนี้มากยิ่งขึ้น ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้จัดแบ่งระดับการให้ผลของกรรมออกเป็น ๔ ระดับ ซึ่งได้ประมวลความได้ดังนี้^{๔๔}

ระดับที่ ๑ ระดับภายในจิตใจ กรรมทำให้เกิดผลภายในจิตใจ ไม่ว่าจะป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว จิตใจย่อมสั่งสมเข้าไว้ทั้งกุศลธรรมและอกุศลธรรม คุณภาพและสมรรถภาพของจิต มีอิทธิพลปรุงแต่ง ความรู้สึกนึกคิด ความโน้มเอียง ความนิยมชมชอบ ความสุขความทุกข์ ความเข้มแข็ง อ่อนแอ ของจิตใจ ผลในระดับที่ ๑ นี้เป็นผลเฉพาะในแง่จิตใจของบุคคลนั้น ๆ เอง ผลในระดับที่ ๑ จะสืบเนื่องไปให้ผลในระดับที่ ๒ และมีขอบเขตคาบเกี่ยวกันคือ

ระดับที่ ๒ ระดับบุคคลิกภาพ จากผลในระดับที่ ๑ อันเป็นผลภายในจิตใจ จะส่งผลทางด้านบุคคลิกภาพเช่น ด้านการสร้างเสริมลักษณะนิสัย การปรุงแต่ง ความประพฤติ ทำที่การแสดงออก การวางตนปรับตัว การตอบสนอง ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ต่อสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมทั่วไป

จะเห็นได้ชัดว่า ผลในระดับที่ ๑ และ ๒ คือผลภายในจิตใจและบุคคลิกภาพนี้เป็นขอบเขตที่กรรมนิยามเป็นใหญ่ ผลทั้ง ๒ ระดับนี้ นอกเหนือจากมีความสำคัญอย่างยิ่งในแง่เฉพาะตัวบุคคลแล้ว ก็ยังมีความสำคัญในแง่ที่เป็นที่มาของวิถีชีวิตของบุคคล อันเป็นระดับที่ ๓ อีกด้วย ดังนี้

^{๔๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, หน้า ๑๘๗ – ๑๙๐.

ระดับที่ ๓ ระดับวิถีชีวิตของบุคคล กรรมชักนำความเป็นไปในชีวิตของบุคคล ส่วนที่เป็นขอบเขตของกรรมนิยาม ก็ต่อเนื่องมาจากผลในระดับที่ ๑ และ ๒ นั้นเอง เช่นการแสวงหาความสุขหรือระบายทุกข์ภายในของบุคคล ก็จะทำให้เขาเข้าไปหาสถานการณ์นั้น ๆ ทำการตอบสนองเช่นนั้น หรือวางท่าทีเช่นไรต่อสิ่งที่ประสบผลตอบสนองจากภายนอก ประสบความสำเร็จ ความเสื่อม ความสำเร็จ ความล้มเหลว ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข และความสูญเสียอันตรงกันข้ามที่เรียกว่า “ โลกธรรม ” ซึ่งเป็นการดำเนินตามวิถีชีวิตของบุคคล ผลระดับนี้อาจแยกมองได้ ๒ ด้าน คือ

- ผลสนองจากปัจจัยด้านบุคคลอื่นและสังคม
- ผลสนองจากปัจจัยด้านอื่น ๆ ของสภาพแวดล้อม ที่นอกจากคน

ผลกรรมในระดับที่ ๓ คือความเป็นไปแห่งวิถีชีวิต พร้อมด้วยผลตอบสนองด้านต่าง ๆ นั้นเป็นเรื่องของกรรมนิยามที่ส่วนมากสืบเนื่องมาจากผลในระดับที่ ๑ และ ๒ แต่มีสังคมนิยมนำเข้ามาสัมพันธ์ด้วย ดังนั้นจึงทำให้เกิดความสับสน แล้วก่อให้เกิดปัญหาขึ้น ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ด้วยคนทั่วไปเมื่อมองดูผลของกรรมที่เกิดแก่ตน หรือติดตามดูผู้อื่นว่า ใครทำดีได้ดี ใครทำชั่วได้ชั่ว จริงเท็จแน่นอนอย่างไรนั้น มักจะมองดูเพียงแคผลในระดับที่ ๓ คือความเป็นไปในชีวิตส่วนที่ ได้รับผลตอบสนองจากภายนอกเท่านั้น โดยมองข้ามผลในระดับที่ ๑ และ ๒ ไปเสีย ทั้ง ๆ ที่ผลในสองระดับข้างต้นนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งต่อตัวของมันเอง และต่อผลในระดับต่อไป

ระดับที่ ๔ ระดับสังคม กรรมที่บุคคลและคนทั้งหลายกระทำ ย่อมมีผลต่อความเป็นไปของสังคม เช่น ทำให้เกิดความเจริญ ความเสื่อม ความรุ่มเย็นเป็นสุข ความทุกข์ยากเดือดร้อนร่วมกันของมวลมนุษย์ ตัวอย่างเช่น การตัดไม้ทำลายป่า การทำลายสิ่งแวดล้อม ฯลฯ เป็นต้น ในที่สุดผลจากการกระทำเหล่านั้น ก็จะย้อนกลับมาหาตัวมนุษย์เอง

ผลกรรมในระดับที่ ๔ แม้จะเป็นเรื่องสำคัญ แต่ก็อยู่นอกขอบเขตของการพิจารณาใน ๓ ระดับข้างต้น

เมื่อสรุปผลแล้ว ผลของกรรมในระดับที่ ๓ มิใช่เกิดจากกรรมนิยามอย่างเดียวทั้งหมด หากแต่มีปัจจัยด้านนิยามและนิยมนอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสังคมนิยมนำเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย หากมองดูแต่ด้านกรรมนิยามอย่างเดียว ไม่มองปัจจัยด้านอื่นให้ครบถ้วน และไม่รู้จักแยกแยะขอบเขตความสัมพันธ์ระหว่างนิยาม – นิยมนต่าง ๆ ก็จะทำให้เกิดความสับสน กระทั่งมีคำกล่าวที่ว่า ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป หรือทำชั่วได้ดี ทำดีได้ชั่วเกิดตามมา

จะเป็นอย่างไรก็ตาม สำหรับมวลมนุษย์แล้ว กรรมนิยามก็ยังคงเป็นแกนกลางที่ชี้นำวิถีชีวิตหรือเป็นปัจจัยอันสำคัญที่เป็นตัวกำหนดให้ได้รับผลสนองดีหรือเลวร้ายในชีวิตอยู่อย่างแน่นอน สำหรับผู้ที่ประสบความสำเร็จล้มเหลว หรือมองเห็นผู้อื่นว่าทำดีแล้วไม่ได้ดีขึ้น แม้ว่าจะยังไม่ได้ตรวจสอบถึงเหตุปัจจัยในด้านต่าง ๆ ให้ชัดเจนเลยก็ตาม แต่หากจะคิดอย่างง่าย ๆ ว่า ถ้าตนไม่ได้ทำกรรมดีไว้ก็อาจจะแยกว่านี้ หรือมองผู้อื่นว่า ถ้าเขาไม่ได้กระทำความดีไว้บ้าง เขาก็คงจะลำบากยิ่งกว่านั้นอีกเป็นแน่ หากคิดได้ดังกล่าวนี้นี้ ย่อมจะช่วยให้เกิดความเข้าใจ และมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ชัดเจนมากขึ้นเป็นลำดับ แม้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม กรรมที่ทําไว้ก็มีให้ผลเสียเลย โดยเฉพาะผลในระดับที่ ๑ และ ๒ คือผลภายในจิตใจและผลต่อบุคลิกภาพ ดังที่กล่าวมาข้างต้นย่อมต้องเป็นผลเกิดขึ้นแน่นอน

๒.๖ ปัจจัยที่ขัดขวางและสนับสนุนการให้ผลของกรรม

จากพระสูตรต่างๆ ที่ยกมาทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการให้ผลของกรรมว่า บางที่จะให้ผลในทันทีทันใด บางทีก็ต้องรอโอกาสให้ผลอยู่ แต่อย่างไรก็ตาม กรรมย่อมให้ผลแน่นอน จนกว่าจะดับกรรมได้หรือกรรมหมดโอกาสให้ผลจึงกลายเป็นอโหสิกรรมไปที่จะไม่มีการให้ผลอีกต่อไป ทั้งนี้เพราะการให้ผลของกรรมนี้ขึ้นอยู่กับหลายเหตุหลายปัจจัย ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ สมบัติ ๔ และวิบัติ ๔ ซึ่งจะคอยเป็นแรงสนับสนุนและขัดขวางการให้ผลของกรรม ดังนี้

- ๑) อกุศลกรรมบางอย่าง อัน คติสมบัติ ห้ามไว้จึงไม่ให้ผล
- ๒) อกุศลกรรมบางอย่าง อัน อุบัติสมบัติ ห้ามไว้จึงไม่ให้ผล
- ๓) อกุศลกรรมบางอย่าง อัน กาลสมบัติ ห้ามไว้จึงไม่ให้ผล
- ๔) อกุศลกรรมบางอย่าง อัน ปโยคสมบัติ ห้ามไว้จึงไม่ให้ผล
- ๕) อกุศลกรรมบางอย่าง อาศัย คติวิบัติ จึงให้ผล
- ๖) อกุศลกรรมบางอย่าง อาศัย อุบัติวิบัติ จึงให้ผล
- ๗) อกุศลกรรมบางอย่าง อาศัย กาลวิบัติ จึงให้ผล
- ๘) อกุศลกรรมบางอย่าง อาศัย ปโยควิบัติ จึงให้ผล
- ๙) อกุศลกรรมบางอย่าง อัน คติวิบัติ ห้ามไว้จึงไม่ให้ผล
- ๑๐) อกุศลกรรมบางอย่าง อัน อุบัติวิบัติ ห้ามไว้จึงไม่ให้ผล
- ๑๑) อกุศลกรรมบางอย่าง อัน กาลวิบัติ ห้ามไว้จึงไม่ให้ผล
- ๑๒) อกุศลกรรมบางอย่าง อัน ปโยควิบัติ ห้ามไว้จึงไม่ให้ผล

๑๓) กุศลกรรมบางอย่าง อาศัย คติวิบัติ จึงให้ผล

๑๔) กุศลกรรมบางอย่าง อาศัย อุปธิวิบัติ จึงให้ผล

๑๕) กุศลกรรมบางอย่าง อาศัย กาลวิบัติ จึงให้ผล

๑๖) กุศลกรรมบางอย่าง อาศัย ปโยควิบัติ จึงให้ผล^{๕๙}

เนื้อหาและรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องสมบัติและวิบัติที่ได้จำแนกออกเป็น ๑๖ ประการ นั้น สามารถขยายความเป็นฝ่ายกุศลกรรมและอกุศลกรรมได้ ดังนี้

๑) อกุศลกรรมบางอย่าง อัน คติสมบัติ ห้ามไว้จึงไม่ให้ผล กล่าวคือ ทำชั่วไว้ เมื่อตายแล้วไปเกิดในสุคติเช่น สวรรค์ เป็นต้น บาปกรรมจึงตามให้ผลผู้นั้นไม่ได้ บาปกรรมก็ยังไม่หมดไปเพียงแต่ยังไม่มีโอกาสให้ผล ยังรอให้ผลอยู่

๒) อกุศลกรรมบางอย่าง อัน อุปธิสมบัติ ห้ามไว้จึงไม่ให้ผล กล่าวคือ บาปกรรมที่จะให้ผลทางร่างกายไม่สวยงาม แต่ผู้นั้นไปเกิดเป็นผู้มีรูปร่างสวยงาม มีบุคลิกดี จึงเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้ผู้นั้นได้รับการยกย่องเชิดชูทั้งๆที่เคยทำชั่วไว้ กรรมชั่วจึงไม่มีโอกาสให้ผล

๓) อกุศลกรรมบางอย่าง อัน กาลสมบัติ ห้ามไว้จึงไม่ให้ผล กล่าวคือ ทำกรรมชั่วไว้ แต่ผู้นั้นไปเกิดในสมัยที่โลกมีความเจริญ คนอยู่ในศีลธรรม กรรมชั่วจึงยังไม่มีโอกาสได้ให้ผล

๔) อกุศลกรรมบางอย่าง อัน ปโยคสมบัติ ห้ามไว้จึงไม่ให้ผล กล่าวคือ ทำความชั่วไว้ แต่ผู้นั้นเกิดความพยายามและประกอบแต่ในทางที่ถูกต้องตั้งงามอยู่เสมอ กรรมชั่วจึงยังไม่มีโอกาสให้ผล

๕) อกุศลกรรมบางอย่าง อาศัย คติวิบัติ จึงให้ผล กล่าวคือ ทำความชั่วไว้ เมื่อตายไปเกิดในทุคติ เช่นไปเกิดในนรกภูมิ กรรมชั่วก็ให้ผลทันที

๖) อกุศลกรรมบางอย่าง อาศัย อุปธิวิบัติ จึงให้ผล กล่าวคือ ทำกรรมชั่วไว้เกี่ยวกับกรรมที่จะทำให้ร่างกายไม่สวยงาม ไม่สมบุรณ์เอาไว้ เมื่อตายไปก็ได้เกิดเป็นคนไม่สวยงาม และมีร่างกายไม่สมบุรณ์ ทันที เช่น มีโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น

๗) อกุศลกรรมบางอย่าง อาศัย กาลวิบัติ จึงให้ผล กล่าวคือ ทำความชั่วไว้แล้ว เมื่อไปเกิดในสมัยที่โลกขาดความเจริญ คนไม่มีศีลธรรม กรรมชั่วก็ให้ผล

๘) อกุศลกรรมบางอย่าง อาศัย ปโยควิบัติ จึงให้ผล กล่าวคือ ทำความชั่วไว้ในทางที่เกี่ยวกับการไฝหาแต่ในทางผิดศีลธรรม เมื่อผู้นั้นไปเกิดกรรมชั่วก็ให้ผล โดยผู้นั้นเป็นผู้พยายามไฝหาและกระทำกรรมชั่วอยู่เสมอ

^{๕๙} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๘๑๐/๕๒๓.

ส่วนฝ่ายที่เป็นกุศล ๘ ประการ มีลักษณะที่ตรงกันข้ามกับฝ่ายอกุศลตามที่ได้อธิบายไปแล้วข้างต้นนี้ ดังนั้น เมื่อรวมกันทั้งฝ่ายกรรมชั่วและกรรมดีแล้วก็จะได้ ๑๖ ประการ ซึ่งเป็นการอธิบายการให้ผลของกรรมที่ละเอียดออกไป ทำให้เห็นผลของการกระทำได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จะทำให้ไม่ต้องสงสัยในวิบากกรรมว่า “เพราะเหตุใดทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วได้ดี” เป็นต้น

เพื่อให้ความหมายเกี่ยวกับเรื่องของวิบัติและสมบัติได้กว้างขวางยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำเอาคำอธิบายของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ได้อธิบายเรื่อง สมบัติและวิบัติ ไว้ย่ออย่างน่าสนใจมาลงไว้ ดังนี้

สมบัติ แปลง่าย ๆ ว่า ข้อดี หมายถึงความเพียบพร้อมสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งช่วยเสริมส่งอำนาจโอกาสให้กรรมดีปรากฏผล และไม่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล พุทธสัน ๆ ว่า องค์ประกอบอำนาจช่วยเสริมกรรมดี สมบัติมี ๔ อย่าง คือ

๑) คติสมบัติ สมบัติแห่งคติ ถึงพร้อมด้วยคติ หรือคติให้ คือ เกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่นประเทศที่เจริญ เหมาะหรือเกื้อกูล ตลอดจนในระยะสั้น คือ ดำเนินชีวิตอยู่หรือไปในถิ่นที่โอกาสอำนาจ

๒) อุปีติสมบัติ สมบัติแห่งร่างกาย ถึงพร้อมด้วยร่างกาย หรือรูปร่างให้ เช่น มีรูปร่างสวย ร่างกายสง่างาม หน้าตาทำทางดี น่ารัก น่านิยมเลื่อมใส สุขภาพดีแข็งแรง

๓. กาลสมบัติ สมบัติแห่งกาล ถึงพร้อมด้วยกาลหรือกาลให้ คือ เกิดอยู่ในสมัยที่บ้านเมืองมีความสงบสุขผู้ปกครองดี ผู้คนมีศีลธรรม ยกย่องคนดี ไม่ส่งเสริมคนชั่วตลอดจนในระยะสั้น คือ ทำอะไรถูกกาลเวลา ถูกจังหวะ

๔) ปโยคสมบัติ สมบัติแห่งการประกอบ ถึงพร้อมด้วยการประกอบกิจ หรือกิจการให้ เช่น ทำเรื่องตรงกับที่เขาต้องการ ทำกิจตรงกับความสามารถของตนทำการถึงขนาดถูกหลักครบถ้วนตามเกณฑ์หรือเต็มอัตราไม่ใช่ทำครึ่ง ๆ กลาง ๆ หรือเหยาะเหยะ หรือไม่ถูกเรื่องกัน รู้จักจัดทำ รู้จักดำเนินการ

ส่วน วิบัติ แปลง่าย ๆ ว่า ข้อเสีย หรือจุดอ่อน หมายถึงความบกพร่องแห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งไม่อำนาจแก่การที่กรรมดีจะปรากฏผล แต่กลับเปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล พุทธสัน ๆ ว่า องค์ประกอบบกพร่องเปิดช่องให้กรรมชั่ว วิบัติ มี ๔ อย่าง คือ

๑) คติวิบัติ วิบัติแห่งคติ หรือคติเสีย คือ เกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศสภาพแวดล้อมที่ไม่เจริญไม่เหมาะสม ไม่เกื้อกูล ทางดำเนินชีวิต ถิ่นที่ไม่อำนาจ

๒) อุบัติวิบัติ วิบัติแห่งร่างกาย หรือรูปกายเสีย เช่น ร่างกายพิกลพิการ อ่อนแอ ไม่สวยงาม กิริยา

๓) กาลวิบัติ วิบัติแห่งกาล หรือกาลเสีย คือ เกิดอยู่ในยุคสมัยที่บ้านเมืองมีภัยพิบัติ ไม่สงบเรียบร้อยผู้ปกครองไม่ดี สังคมเสื่อมจากศีลธรรม มากด้วยการเบียดเบียน ยกย่องคนชั่ว บีบบังคับคนดี ตลอดจนทำอะไรไม่ถูกกาลเวลาไม่ถูกจังหวะ

๔) ปโยควิบัติ วิบัติแห่งการประกอบ หรือกิจการเสีย เช่น ฝ่าฝืนในกิจการหรือเรื่องราวที่ผิด ทำการไม่ตรงความถนัด ความสามารถ ใช้ความเพียรในเรื่องไม่ถูกต้อง ทำการครึ่งๆ กลางๆ เป็นต้น^{๖๐}

สรุปว่าเหตุผลที่วิบากกรรมมีการเปลี่ยนแปลงไป อาจมีทั้งการสนับสนุนหรือขัดขวางนั้นเป็นเพราะมีสมบัติที่คอยให้การสนับสนุนบุคคลนั้นอยู่ และมีวิบัติที่คอยขัดขวางอยู่ทำให้เกิดเหมือนเป็นความไม่สมเหตุสมผลของกฎแห่งกรรมแต่เมื่อพิจารณาตามความเป็นจริงอย่างเชื่อมโยงแล้วก็จะพบว่า เป็นความยุติธรรมในการให้ผลของกรรมอย่างหนึ่งที่ต้องคอยโอกาสเหมาะสมจริงๆ แล้วจึงค่อยให้ผลและให้ผลอย่างเป็นระบบก่อนหลังอย่างถูกต้อง

๒.๗ การสิ้นสุดของวิบากกรรม

ทัศนะทางพระพุทธศาสนาเชื่อเรื่องการสิ้นกรรม ชีวิตปุถุชนทำกรรมอยู่เสมอ สาเหตุสำคัญที่ทำให้บุคคลทำกรรม คือ กิเลส เมื่อทำกรรมย่อมได้รับผล คือ วิบาก เมื่อหมดกิเลสก็ไม่ทำกรรมจึงไม่มีผลของกรรมส่วนนั้นที่จะต้องรับ กฎแห่งกรรมก็ตกอยู่ในกฎแห่งไตรลักษณ์ เช่นเดียวกับธรรมอื่นที่มีการเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และดับไปตามเหตุและปัจจัย ทางดับกรรมจึงต้องดูที่สาเหตุการเกิด และดับที่สาเหตุการเกิด

พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในนิพเพติกสูตร สรุปได้ว่า ผัสสะเป็นเหตุให้เกิดกรรม... เมื่อผัสสะดับกรรมจึงดับ ข้อปฏิบัติให้ถึงการดับกรรม ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘ ...^{๖๑} และในนิทานสูตร^{๖๒} ได้

^{๖๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๙๑.

^{๖๑} อ้างแล้ว.

^{๖๒} อ้างแล้ว.

กล่าวถึงสาเหตุการเกิดกรรมชั่ว คือ โภคะ โทสะ โมหะ หรือ อกุศลกรรม เหตุที่เกิดกรรมดี คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ หรือกุศลกรรม โดยกุศลกรรมเกิดจากอกุศลกรรม เมื่อละอกุศลกรรมได้ กรรมเป็นอันสิ้นสุดหรือดับลง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายไว้ว่า

ทำอย่างไรจะหมดกรรม การที่จะหมดกรรมก็ คือ ไม่ทำกรรมชั่วทำกรรมดี และทำกรรมดีให้ยิ่งขึ้น คือ แม้แต่กรรมดีก็เปลี่ยนให้ดีขึ้นจากระดับหนึ่งไปอีกระดับหนึ่ง... กรรมไม่หมดด้วยการชดใช้กรรม แต่หมดด้วยการพัฒนากรรม คือ ปรับปรุงตัวให้ทำกรรมที่ดียิ่งขึ้นๆ จนพ้นขั้นของกรรมไปถึงขั้นทำแต่ไม่เป็นกรรม คือ ทำด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ ไม่ถูกครอบงำหรือชักจูงด้วย โภคะ โทสะ โมหะ จึงจะเรียกว่า พันกรรม^{๒๓}

พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร) ได้อธิบายถึงความสิ้นไปแห่งกรรม สรุปได้ว่ากรรมอันทำให้สัตว์โลกเวียนว่ายตายเกิดมีสองประการ คือ กุศลกรรม และ อกุศลกรรม กุศลกรรมมีสาเหตุมาจากอกุศลกรรม หมายถึง สัตว์โลกทำความดีต่าง ๆ เพื่อเลิกอกุศลกรรม ดังนั้นเมื่อทำลายอกุศลกรรมให้สิ้นไป กุศลกรรมซึ่งเกิดขึ้นเพราะอาศัยอกุศลกรรมเป็นปัจจัย จึงสิ้นไปไปด้วย

บรรจบ บรรณรุจิ ได้อธิบายการดับผัสสะไว้ว่า

ดับผัสสะ คือ ดับการกระทบถูกต้องต่าง ๆ ได้แก่ ดับการกระทบถูกต้องทางตา ดับการกระทบถูกต้องทางหู ดับการกระทบถูกต้องทางจมูก ดับการกระทบถูกต้องทางลิ้น ดับการกระทบถูกต้องทางกาย ดับการกระทบถูกต้องทางใจ “ดับการกระทบถูกต้อง” นั้นไม่ได้หมายถึงว่า ดับตามิให้กระทบกับรูป... ทว่าการกระทบถูกต้องต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นเพียงกิริยา ไม่เป็นปัจจัยให้กิเลสเกิดขึ้น^{๒๔}

ตามที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร) และบรรจบ บรรณรุจิ อธิบายถึงการดับกรรม สรุปได้ว่า การดับกรรมต้องดับที่สาเหตุการเกิดกรรม คือ ดับผัสสะ ไม่ให้กิเลสเกิดขึ้น ไม่ประกอบกรรมชั่วและกรรมดีได้อีก โดยปฏิบัติตามหลักของมรรคมีองค์ ๘ การกระทำที่ปราศจากกิเลส จึงไม่จัดเป็นกรรม เป็นเพียงกิริยาและไม่มีวิบาก การดับกรรม การสิ้นกรรม และการพ้นกรรม จึงมีความหมายเดียวกัน

กรรมเป็นตัวการให้เกิดกรรมวิบาก กรรมวิบากที่เกิดจากกรรมดี กรรมชั่ว ย่อมทำให้

^{๒๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **เชื่อกกรรม รู้กรรม แก่กรรม**, หน้า ๑๑๖.

^{๒๔} บรรจบ บรรณรุจิ, **ปฏิจาสุมุขปาถ**, หน้า ๒๐๔-๒๐๕.

เจ้าของกรรมเป็นทุกข์ เตือนร้อน ทั้งกายและใจ ทั้งโลกนี้และโลกหน้า กรรมวิบากที่เกิดจากกรรมดี ย่อมทำให้เจ้าของกรรมเป็นสุขทั้งกายและใจ ทั้งโลกนี้และโลกหน้า ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ใน เวรัญชกสูตร^{๖๕} สรุปได้ว่า ผู้ประพฤติกุศลกรรมบถ ๑๐ คือ ประพฤติทางกาย วาจาใจ ย่อมได้รับความทุกข์ในชาตินี้ และไปเกิดในทุคติในชาติหน้า ผู้ประพฤติกุศลกรรมบถ ๑๐ คือ ประพฤติดี ทางกาย วาจา ใจ ย่อมได้รับความสุขในชาตินี้และไปเกิดในสุคติในชาติหน้า

๑) อกุศลกรรมบถ ๑๐

อกุศลกรรมบถ ๑๐ หมายถึง ทางแห่งอกุศลกรรม ทางทำความชั่ว กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ หรือทุคติ อกุศลกรรมบถ ๑๐ แบ่งตามทางที่ทำกรรมมี ๓ ประการ คือ กายทุจริต ๓ วจีทุจริต ๔ และมโนทุจริต ๓

กายทุจริต มี ๓ ประเภทคือ

๑. ปาณาติบาต คือ การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
๒. อทินนาทาน คือ การถือเอาสิ่งของเขามีได้ให้
๓. กาเมสุมิฉฉาจาร คือ การประพฤติดีในกาม

วจีทุจริต มี ๔ ประเภท คือ

๑. มุสาวาท คือ การกล่าวคำเท็จ
๒. ปิสุณาวาจา คือ การกล่าวคำส่อเสียด
๓. ผรุสวาท คือ การกล่าวคำหยาบ
๔. สัมผัสปลลาปะ คือ การกล่าวคำเพ้อเจ้อ

มโนทุจริต มี ๓ ประเภท คือ

๑. อภิชฌา คือ ความเพ่งเล็งทรัพย์อยากได้ทรัพย์ของผู้อื่นด้วยความโลภ
๒. พยาบาท คือ ความผูกอาฆาตจองเวรผู้อื่นด้วยอำนาจแห่งความโกรธ
๓. มิจฉาทิฎฐิ คือ ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม^{๖๖}

๒) กุศลกรรมบถ ๑๐

^{๖๕} ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๘๙-๔๙๐/๓๗๔-๓๗๗.

^{๖๖} มีความเห็นว่า ทานที่ให้แล้วไม่มีผล การเซ่นทรงไม่มีผล การบูชาไม่มีผล ผลวิบากกรรมที่ทำได้ทำชั่วไม่มีผล โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี บิดาไม่มี มารดาไม่มี สัตว์ผู้อุปปาติกะไม่มี. พระพรหมโมลี, (วิลาศญาณวโร), **กรรมทิปนี**, เล่ม ๑, หน้า ๕๒๐.

กุศลกรรมบถ ๑๐ หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม, ทางทำความดี กรรมดี อันเป็นทางนำไปสู่ความเจริญหรือสุคติ^{๖๗} มี ๑๐ ประการ แบ่งตามทางที่ทำความดี มี ๓ ประการ คือ กายสุจริต ๓ วจีสุจริต ๔ และมโนสุจริต ๓ กายสุจริต มี ๓ ประเภท คือ

๑. ปาณาติปาตวิริติ คือ การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ รวมถึงการให้ชีวิตสัตว์
๒. อทินนาทานวิริติ คือ การงดเว้นจากการลักทรัพย์สิ่งของผู้อื่น รวมถึงการบริจาค
๓. กาเมสุมิฉฉาจารวิริติ คือ การงดเว้นจากการประพฤตินอกทางกาม รวมถึงสำรวม

ระวังในกาม

วจีสุจริต มี ๔ ประเภท คือ

๑. มุสาวาทวิริติ คือ การงดเว้นจากการกล่าวคำเท็จ
๒. ปิสุณาวาจาวิริติ คือ การงดเว้นจากการกล่าวคำส่อเสียด
๓. ผรุสวาทวิริติ คือ การงดเว้นจากการกล่าวคำหยาบ
๔. สัมผัสปลลาปวิริติ คือ การงดเว้นจากการกล่าวคำเพื่อเจ้อ

มโนสุจริต มี ๓ ประเภท คือ

๑. อนภิชฌา คือ ความไม่คิดโลภอยากได้ทรัพย์ของผู้อื่น
๒. อพยาบาท คือ ไม่คิดพยาบาทปองร้าย (ไม่คิดร้าย)
๓. สัมมาทิฏฐิ คือ ไม่มีความคิดเห็นผิดทำนองคลองธรรม^{๖๘}

อกุศลกรรมบถ ๑๐ เป็นทางแห่งการทำความชั่ว อันมีสาเหตุมาจากกิเลสโลภะ โทสะ และโมหะ ทำให้ประกอบกรรมชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ กุศลกรรมบถ 10 เป็นทางแห่งการทำความดี อันมีสาเหตุมาจากกิเลส อโลภะ อโทสะ และอโมหะ ทำให้ประกอบกรรมดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ กรรมทั้ง 2 เป็นสาเหตุที่ทำให้มนุษย์และสัตว์บนโลกนี้มีความแตกต่างกัน และต้องเวียนว่ายตายเกิดไม่จบสิ้น การดับกรรมจึงต้องทำด้วยการละอกุศลกรรมอันเป็นเหตุให้กุศลกรรมดับไปด้วย โดยใช้หลักการปฏิบัติตามมรรคมีองค์ ๘

๓) มรรคมีองค์ ๘

มรรคเป็นเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ของการปฏิบัติ อันนำไปสู่การดับทุกข์

^{๖๗} พระธรรมปิฎก,(ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๒๗.

^{๖๘} มีความเห็นว่า ทานที่ให้แล้วผล การเซ่นทวงมีผล การบูชามีผล ผลวิบากกรรมที่ทำความชั่วมีผล โลกนี้มีอยู่ โลกหน้ามีอยู่ มารดามีอยู่ สัตว์ทั้งหลายผู้เป็นอุปาทิกะมีอยู่, พระพรหมโมลี ,(วิไลญาณวโร), กรรมทิปนี, เล่ม ๑, หน้า ๖๐๒.

ที่อยู่ตรงกลางระหว่าง การหมกมุ่นตนเองอยู่ในกามสุข (กามสุขัลลิกานุโยค) และการทรมานตนเองให้ได้รับความลำบากเดือดร้อน (อัตตกิลมณานุโยค)

มรรค คือ ระบบความคิดและการกระทำสายกลาง หรือ การดำเนินชีวิตตรงจุดที่พอเหมาะพอดีให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมาย คือ การดับทุกข์^{๖๙} มีองค์ประกอบ ๘ ประการ คือ

1. สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ
2. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ
3. สัมมาวาจา เจรจาชอบ
4. สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ
5. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ
6. สัมมาวายามะ พยายามชอบ
7. สัมมาสติ ระลึกรชอบ
8. สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ^{๗๐}

ในสังขวิภังคสูตร^{๗๑} ได้อธิบายรายละเอียดของมรรคมีองค์ ๘ ไว้ มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

สัมมาทิฏฐิ คือ ความรู้ในความทุกข์ เหตุเกิดแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริในการออกจากกาม ความดำริในการไม่พยายาบทและความดำริในการไม่เบียดเบียน

สัมมาวาจา คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการพูดเสียดสี เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการพูดเพื่อเจ้า

สัมมากัมมันตะ คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการประพฤติผิดในกาม

สัมมาอาชีวะ คือ ละมิจฉาชีพ เลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ

^{๖๙} พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : มหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๕๓๘.

^{๗๐} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๓/๓๑-๓๒, ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๒๓/๓๙๒.

^{๗๑} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๗๕/๔๒๑-๔๒๔.

สัมมาวายามะ คือ เพียรพยายามป้องกันไม่ให้นาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เพียรพยายามละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้น เพียรพยายามสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดเพียรพยายามรักษาและส่งเสริมกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อมหายไป

สัมมาสติ คือ มีสติ สัมปชัญญะ พิจารณาเห็นกายในกาย พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา พิจารณาเห็นจิตในจิต และพิจารณาเห็นธรรมในธรรม เพื่อกำจัดอกิขมาและโทมนัส

สัมมาสมาธิ คือ ตั้งจิตมั่นชอบคือ สมาธิที่เจริญตามแนวของฉาน 4

มรรคมีองค์ 8 จัดเป็นประเภทได้ 3 ประเภท เรียกว่า ไตรสิกขา สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ เป็นปัญ ญา สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ เป็นศีล สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เป็นสมาธิ มรรคมีองค์ 8 จึงหมายถึง พรหมจรรย์^{๑๒} อันเป็นหลักทางดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ อันเป็นทางปฏิบัติของพระอริยบุคคล

การดำเนินชีวิตตามแนวทางมรรคมีองค์ 8 จึงเป็นการพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา ที่สามารถพัฒนากรรมของตนไปสู่ความสิ้นกรรม คือ นิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่ากรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การกระทำที่ทำด้วยเจตนา อันมีพื้นฐานมาจากกิเลส แสดงออกทาง กาย ทางวาจา และทางใจ มีทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ส่งผลต่อผู้กระทำกรรมสาเหตุแห่งการเกิดกรรมเกิดจากผัสสะ โดยเริ่มต้นที่ใจเกิดการนึกคิดเรียกว่า มโนกรรม ส่งผลให้ผู้กระทำกรรมต่อทางกาย และทางวาจา ผลของการกระทำ ไม่ว่าจะกรรมดี หรือกรรมชั่วจะถูกสะสมไว้ในภวังคจิต รอโอกาสให้ผลแก่เจ้าของกรรม การจะตัดสินว่ากรรมใดเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่วนั้น ทางพระพุทธศาสนาได้วางหลักเกณฑ์ไว้ โดยให้ดูที่สาเหตุแห่งการทำความกรรมและผลของกรรม ว่ามีผลกระทบต่อตนเองหรือผู้อื่น หรือ ทั้งตนเองและผู้อื่น หรือไม่กรรมในพระไตรปิฎกแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ๑. ตามคุณภาพของกรรมมี ๒ อย่าง คือ กรรมชั่ว (อกุศลกรรม) และกรรมดี (กุศลกรรม) ๒. ตามทางแห่งการทำความกรรมมี ๓ อย่าง คือ ทางกายเรียกว่า กายกรรม ทางวาจา เรียกว่า วาจากรรม ทางใจ เรียกว่า มโนกรรม ๓. ตามกรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิบาก มี ๔ อย่าง คือ กรรมดำมีวิบากดำ กรรมขาวมีวิบากขาว กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว กรรมไม่ดำและไม่ขาวมีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม กรรมประเภท

^{๑๒} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต), **ลักษณะแห่งพ ระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : ปริชาตัทธัมมิก จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๕๕.

นี้ เป็นกรรมที่มีเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา มีเจตนาเพื่อจะละกรรมดำ กรรมขาว และกรรมทั้งดำและขาว

ในอรรถกถา เรียกว่า กรรม ๑๒ ซึ่งได้มีการรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ ผลของกรรมทำให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น มีกรรมตามหน้าที่ กรรมตามให้ผลตามลำดับ และกรรมที่รอเวลาในการให้ผลของกรรม

การให้ผลของกรรมแบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ ผลชั้นใน หมายถึง จิตใจ ให้ผลทันทีที่ทำกรรมเสร็จ เป็นความรู้สึที่ดีหรือชั่ว สะสมเป็นวิบากตกค้างในใจ รอวันแสดงตัวออกมาเป็นอุปนิสัย ผลชั้นนอกให้ผลเป็นลาภ ยศ สรรเสริญ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา การให้ผลในชั้นนี้ต้องมีองค์ประกอบเรื่อง กาล คติ อุบัติ และปโยคะ มาเป็นปัจจัยเกี่ยวข้อง การให้ผลของกรรมทั้ง ๓ ประเภทในพระไตรปิฎกดังกล่าวข้างต้น เป็นเรื่องของกรรมให้ผลชั้นใน ส่วนการให้ผลของกรรม ๑๒ เป็นการให้ผลชั้นนอก

กฎแห่งกรรม เป็นกฎธรรมชาติที่มีการให้ผลที่แน่นอนและตายตัว ไม่มีข้อยกเว้นและจึงเป็นกฎศีลธรรม ที่ดูแลควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์และให้ผล มนุษย์ทุกคนต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ดังนั้นเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า การใช้เวลาปัจจุบันและเงื่อนไขของอหิสกรรมทำให้มนุษย์สามารถเลือกสถานที่เกิด พร้อมทั้งรูปลักษณ์คุณสมบัติได้ กล่าว คือ ทำแต่กรรมดีอันมีเงื่อนไขไปสู่ผลที่ต้องการอย่างพอกเพียง และปฏิบัติจนกลายเป็นอุปนิสัย ผลของกรรมย่อมส่งผลในชาติหน้าหรือชาติต่อ ๆ ไป และผลของกรรมบางอย่างสามารถส่งผลได้ในชาตินี้ได้เลย เช่น ความร่ำรวยหรือความฉลาด นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังให้ความสำคัญกับมโนกรรมของจิตที่ใกล้ชิด ซึ่งมีผลต่อคติที่ไปในชาติหน้า

การดับกรรมต้องดับที่สาเหตุ คือ ผัสสะ พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้มนุษย์ทำกรรมดีเพื่อติดอยู่แต่ความสุขและความดี แต่สอนให้มนุษย์ทำกรรมเพื่อละทิ้งกรรมดีและกรรมชั่วเพื่อไปสู่การสิ้นกรรม ด้วยวิธีการปฏิบัติตามมรรคมือองค์ ๘ และพัฒนาตนเองด้วย หลักไตรสิกขา ซึ่งสามารถพัฒนากรรมของตนหลุดพ้นจากกิเลส เป็นเหตุให้สิ้นกรรมหรือดับกรรมการกระทำที่ไม่มีกิเลส ไม่จัดเป็นกรรมเป็นเพียงกิริยาเท่านั้น จึงไม่มีวิบากให้รับผลทำให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด หรือหลุดพ้นจากวัฏฏะ ๓ คือ กิเลส กรรม วิบากบรรลุประนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

บทที่ ๓

กรณีตัวอย่างผู้ได้รับวิบากกรรมในพระพุทธศาสนา

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะได้อธิบายด้วยการประมวลเรื่องราวเกี่ยวกับวิบากกรรมของพระพุทธเจ้า พระสาวก สาวิกา อุบาสก อุบาสิกา บุคคลทั่วไป ที่ได้ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ต่างๆ โดยจะเน้นไปที่วิบากกรรมที่ปรากฏในอปทาน ขุททกนิกายเป็นกรณีเฉพาะ พร้อมทั้งตั้งบทวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความรู้และเข้าใจในเรื่องที่ได้ยกขึ้นมาแสดงนั้นชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าแล้วทำให้ทราบว่า วิบากกรรมของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา อุบาสก อุบาสิกา บุคคลทั่วไปนั้น โดยหลักใหญ่ๆ แบ่งออกได้เป็น ๒ อย่าง คือ วิบากกรรมฝ่ายที่เป็นอกุศล กับ วิบากกรรมที่เป็นกุศล ทั้งสองประการนี้ปรากฏค่อนข้างมากในคัมภีร์ แต่ผู้วิจัยได้ยกขึ้นมาแสดงเป็นกรณีศึกษาในส่วนที่คิดว่าน่าสนใจและสำคัญๆ เท่านั้น ไม่สามารถยกตัวอย่างมาได้ทั้งหมดซึ่งมีอยู่มากมายดังกล่าว เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ศึกษาที่ต้องการศึกษาประเด็นสำคัญและมีเวลาจำกัดซึ่งรายละเอียดดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจะได้อธิบายเชิงวิเคราะห์เป็นลำดับไป ดังนี้

๓.๑ วิบากกรรมของพระโพธิสัตว์

พระโพธิสัตว์ได้บำเพ็ญเพียรบารมีมากมายหลายประการ แต่พระโพธิสัตว์ก็ยังต้องเสวยวิบากกรรมตามแต่ที่พระโพธิสัตว์ได้กระทำลงในอดีตชาติต่างๆ ไม่เว้นแม้แต่พระชาติที่ต้องมาเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ยังได้รับผลของวิบากกรรมนั้น จึงได้นำวิบากกรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาวิเคราะห์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลทางการศึกษาต่อไป

๓.๑.๑ วิบากกรรมขณะบำเพ็ญทุกรกิริยา

ก.ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

ในกาลแห่งพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์บังเกิด เป็นพราหมณ์มาณพชื่อว่า ไซติปาละโดยที่เป็นชาติพราหมณ์ จึงไม่เลื่อมใสในพระศาสนา เพราะวิบากของกรรมเก่าแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นเขาได้ฟังว่า พระผู้มีพระภาคเจ้ากัสสปะ จึงได้กล่าวว่า การตรัสรู้ของสมณะโคตมจักมีมาแต่ที่ไหน การตรัสรู้เป็นของที่ได้โดยยากยิ่ง เพราะวิบากของกรรมนั้นพระ

โพธิสัตว์นั้นจึงได้เสวยทุกข์มีนรกเป็นต้น หลายร้อยชาติ ถัดมาจากพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น นั้นแหละเขาทำชาติสงสารให้สิ้นไปด้วยกรรมที่ได้พยากรณ์ไว้หน้านั้นแล^๑

ในภพสุดท้ายได้อัตภาพเป็นพระเวสสันดรจตุจากอัทภาพนั้นแล้วบังเกิดในภพดุสิต จตุจากภพดุสิตนั้นด้วยการอาราธนาของเหล่าเทวดาบังเกิดในสักยตระกูลเพราะญาณแก่กล้าจึง ละทิ้งราชสมบัติในสกลชมพูทวีปเสียแล้วตัดกำพระเกศาให้มีปลายเสมอกัน ด้วยดาบที่ลับไว้อย่าง ดี ที่ฝั่งแม่น้ำอนิมานทีรับบริวารอันสำเร็จด้วยฤทธิ์ซึ่งเกิดขึ้นกลีบปทุมในเวลาที่ยังตั้งอยู่ซึ่ง พระพรหมนำมาให้แล้วบรรพชาเพราะญาณทัสสนะคือพระโพธิญาณยังไม่แก่กล้าก่อน จึงไม่รู้จัก ทางและมีช่องทางแห่งความเป็นพระพุทธเจ้าเป็นผู้มีอิสระเช่นกับเปรตผู้ไม่มีเนื้อและเลือดเหลือแต่ กระดูกหนังและเอ็นด้วยอำนาจที่บริโภคอาหารเมื่อเดี๋ยวเดียวเป็นผู้เดียวทางเดียว และนั่งผู้เดียว บำเพ็ญทุกรกิริยามหาปธานความเพียรใหญ่โดยนัยดังกล่าวไว้ในปธานสูตรนั้นแล ณ อรุณเวลา ชนบทถึง ๖ พรรษาพระโพธิสัตว์นั้นนึกถึงทุกรกิริยานี้ว่าไม่เป็นทางแห่งการตรัสรู้จึงกลับเสวย อาหารประณีตในคามนิคมและราชธานีมีอินทรียผองไสมีมหาบุริสลักษณะ ๓๒ ครบบริบูรณ์ เสด็จ เข้าไปยังโพธิมณฑลโดยลำดับขณะมารทั้ง ๕ ได้เป็นพระพุทธเจ้า

ก็ในกาลนั้น เราได้เป็นพราหมณ์ชื่อ โชติปาละได้กล่าวกะพระกัสสปสุตตเจ้าว่าการ ตรัสรู้ของสมณะโล้นจักมีมาแต่ไหน การตรัสรู้เป็นของได้ยากยิ่งเพราะวิบากของกรรมนั้นเราจึงต้อง ทำทุกรกิริยามากมายอยู่ที่ตำบลอรุณเวลาถึง ๖ ปี จากนั้น จึงได้บรรลुพระโพธิญาณเราไม่ได้บรรลु พระโพธิญาณอันสูงสุดโดยหนทางนั้นเราถูกกรรมเก่าห้ามไว้จึงได้แสวงหาโดยทางผิดเรามีบุญและ บาปสิ้นไปหมดแล้ว เว้นจากความเร่าร้อนทั้งปวงไม่มีความโศกไม่มีความคับแค้นไม่มีอาสวะจัก ปรินิพพานแล^๒

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

วิบากกรรมที่ พราหมณ์โชติปาละ (พระโคตมพุทธเจ้า) ได้กระทำกับพระกัสสป สัมมาสัมพุทธเจ้าในครั้งนั้นเพียงแต่การกล่าวคำว่า “สมณะโล้นไม่ได้มีการตรัสรู้อะไร” เพราะคิดว่าการ ตรัสรู้เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก กรรมเพียงเล็กน้อยเท่านั้นก็ส่งผลอย่างมากแก่พระพุทธเจ้า สาเหตุที่ กรรมได้มีอำนาจมากเช่นนี้ อาจเป็นเพราะปัจจัยที่สำคัญที่สุดนั้นก็คือ บุคคลผู้กล่าวผู้นั้นเป็นถึง “พระพุทธเจ้า” ผู้ที่มีคุณสมบัติหาบุคคลอื่นเทียบไม่ได้ กรรมจึงได้หนักมาก ที่น่าสังเกตอีกประการ หนึ่งก็คือ อัตภาพของพระพุทธเจ้าในเวลาที่ทำทุกรกิริยานั้นมีลักษณะที่น่าเกลียด กล่าวคือ เป็นผู้

^๑ ดูรายละเอียดใน ขุ.อป. (ไทย) ๓๒/๙๒-๙๖/๔๑๒-๔๑๓.

^๒ ดูรายละเอียดใน ขุ.อป. (ไทย) ๓๒/๕๐๖-๕๐๑๙/๔๖๘-๔๖๙.

มีสระเช่นกับเปรตผู้ไม่มีเนื้อและเลือด เหลือแต่กระดูก หนังและเอ็น ด้วยอำนาจที่บริโภคอาหาร มีอติเยศวาคาเดียวเป็นผู้เดียวทางเดียว และนั่งผู้เดียว บำเพ็ญทุกรกิริยา มหาปรานความเพียรใหญ่ ข้อคิดที่ได้จากการศึกษาเรื่องนี้ก็คือ การกล่าวดูหรือว่ากล่าวกันเป็นเรื่องที่ไม่ควรทำ แม้แต่บุคคลธรรมดาทั่วไป เพราะทำให้จิตใจผู้กล่าวเองก็เศร้าหมอง ผู้ที่ถูกกล่าวก็ถูกมองในแง่ไม่ดี ซึ่งเป็นโทษในทุกๆ ด้านแก่ทั้งสองฝ่าย ดังพุทธพจน์ที่ว่า

วาจาอันหยาบคาย ในมนุษยโลกเหล่านี้ ทำให้หม่อมฉันเดือดร้อน พวกเด็กชาวบ้านไม่มีพิษนี้ ด่าหม่อมฉันผู้มีพิชรายว่าพวกสัตว์กินกบกินเขียด พวกสัตว์น้ำ (นาคมหาททพรโพธิสัตว์ได้ฟังดังนั้น จึงกล่าวว่า) บุคคลผู้ถูกขับไล่จากบ้านเมืองของตนไปอยู่ถิ่นอื่น พึงสร้างฉางใหญ่ไว้เก็บคำพูดที่หยาบคายสถานที่ใด ประชาชนไม่รู้จักสัตว์โดยชาติ หรือโดยวินัยสถานที่นั้น เขาเมื่ออยู่ในกลุ่มชนที่ไม่มีใครรู้จักเลย ไม่ควรมีมานะผู้มีปัญญาแม้จะเปรียบด้วยไฟป่า เมื่ออยู่ยังต่างถิ่น ก็ควรอดทนถ้อยคำคุณความดีของผู้เป็นทาส^๓

๓.๑.๒ วิปាកกรรมเกี่ยวกับการถูกกล่าวหาจากนางสุนทรีย

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

พระโพธิสัตว์เกิดในกำเนิดที่ไม่ปรากฏชื่อเสียง เป็นนักเลงชื่อว่ามุนาปี เพราะกำลังแรงที่คลุกคลีกับคนชั่วจึงได้ดำพระปัจเจกพุทธเจ้านามว่า สุรภิ ว่า ภิกษุในทุศีล มีธรรมอันลามก เพราะวิกรรมอันเป็นอกุศลนั้น พระโพธิสัตว์นั้นหม้อยู่ในนรกหลายพันปี ในอติภาพครั้งสุดท้ายนี้ เกิดเป็นพระพุทธรูป ด้วยกำลังแห่งความสำเร็จบารมี ๑๐ ได้เป็นผู้ถึงลาภอันเลิศ และยศอันเลิศ พวกเดียรถียกลับเกิดความอวดสาเหซึ้นอีก คิดกันว่า พวกเราจักยังโทษมิใช่ยศให้เกิดแก่พระสมณะโคดมได้อย่างไรหนอพากันนั่งเป็นทุกข์เสียใจครั้งนั้น ปริพาชกาผู้หนึ่งชื่อว่าสุนทรียเข้าไปหาเดียรถียเหล่านั้นไหว้แล้วยืนอยู่ เห็นเดียรถียทั้งหลายพากันนั่งไม่พูดอะไร จึงถามว่าดิฉันมีโทษอะไรหรือ? พวกเดียรถียก็กล่าวว่าพวกเราถูกพระสมณะโคดมเบียดเบียนอยู่ท่านกลับมีความขวนขวายน้อยอยู่ข้อนี้เป็นโทษของท่านนางสุนทรียกล่าวว่า เมื่อเป็นอย่างนั้น ดิฉันจักกระทำอย่างไรในข้อนั้น เดียรถียทั้งหลายกล่าวว่า ท่านจักอาจหรือที่จะทำโทษมิใช่คุณให้เกิดขึ้นแก่พระสมณะโคดมนางสุนทรียกล่าวว่าจักอาจชยิ พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าครั้นกล่าวแล้ว จำเดิมแต่นั้นมา ก็กล่าวแก่พวกคนที่ได้พบเห็นว่าตนนอนในพระคันธกุฎีเดียวกันกับพระสมณะโคดมแล้วจึงออกมา ดังนี้ โดยนัยดังกล่าวมาแล้วว่าบริภาชอยู่ฝ่ายพวกเดียรถียก็ตำบริภาชอยู่ว่าผู้เจริญทั้งหลาย จงเห็นกรรมของพระสมณะโคดมสมจริงดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าในชาติอื่นๆ ในครั้งก่อน เราเป็นนักเลงชื่อว่ามุนาปีได้กล่าวดู

^๓ ชุ.ชา.(ไทย) ๒๗/๑๓-๑๖/๑๐๗.

พระสุรภีปัจเจกพุทธเจ้าผู้ไม่ประทุษร้ายเพราะวิบากของกรรมนั้น เราจึงท่องเที่ยวไปในนรกสิ้นกาลนานเสวยทุกข์เวทนาหลายพันปีด้วยเศษกรรมที่เหลือนั้น ในภพสุดท้ายนี้เราจึงได้รับการกล่าวตู่เพราะเหตุแห่งนางสุนทรี^๔

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

ต้นเหตุของวิบากกรรมมาจากการด่าการประิภาษเหมือนกับข้างต้นแต่เรื่องราวแตกต่างกันเนื่องจากเป็นนางสุนทรีที่กล่าวตู่แต่เป็นไปในลักษณะเดียวกันคือมีการกล่าวตู่ในเรื่องที่เสียหายร้ายแรง ยากแก่การเปลื้องข้อกล่าวหาได้ หากเป็นพระสงฆ์ธรรมดาก้าวไปก็จะทำให้เกิดความลำบากในการดำรงชีวิตสมณะมากยิ่งขึ้น

๓.๑.๓ วิบากกรรมเกี่ยวกับการถูกประิภาษจากพวกเดียรฉัตร

ก. ความเป็นมาแห่งบุพกรรม

พระโพธิสัตว์ได้เกิดในตระกูลพราหมณ์เป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนมาก คนเป็นอันมากสักการบูชาได้บวชเป็นดาบสมีรากลแห่งาและผลไม้ในป่าเป็นอาหาร สอนมนต์พวกมาณพจำนวนมากสำเร็จการอยู่ในป่าหิมพานต์ ดาบรูปหนึ่งได้อภิญญา ๕ และสมาบัติ ๘ ได้มายังสำนักของพระโพธิสัตว์นั้นพระโพธิสัตว์นั้นพอเห็นพระดาบสนั้นเท่านั้น ถูกความวิเศษครอบงำได้คำว่พระฤๅษีผู้ไม่ประทุษร้ายนั้นว่าฤๅษีนี้หลอกลวง บริโภคกาม และบอกกะพวกศิษย์ของตนว่า ฤๅษีนี้เป็นผู้ไม่มีอาชาระเห็นปานนี้ฝ่ายศิษย์เหล่านั้นก็พากันด่าประิภาษอย่างนั้นเหมือนกันด้วยวิบากของอกุศลกรรมนั้นพระโพธิสัตว์นั้นจึงได้เสวยทุกข์ในนรกอยู่พันปี ในอติภาพหลังสุดนี้ได้เป็นพระพุทธเจ้าถึงความเป็นผู้เลิศด้วยลาภและเลิศด้วยยศปรากฏดุจพระจันทร์เพ็ญในอากาศ ฉะนั้นแม้ด้วยการด่าว่าถึงอย่างนั้นพวกเดียรฉัตรก็ยังไม่พอใจให้นางสุนทรีทำการด่าว่าอีก ให้เรียกพวกนักเลงสุรามาให้ค่าจ้างแล้วสั่งว่าพวกท่านจงฆ่านางสุนทรีแล้วปิดด้วยชยะดอกไม้ในที่ใกล้ประตูพระเชตวันพวกนักเลงสุราเหล่านั้นได้กระทำอย่างนั้นแต่นั้นพวกเดียรฉัตรจึงกราบทูลแก่พระราชารว่าข้าพระองค์ทั้งหลายไม่พบเห็นนางสุนทรีพระราชารับสั่งว่า พวกท่านจงค้นหา เดียรฉัตรเหล่านั้นจึงเอามาจากที่ที่ตนให้โยนไว้แล้วยกขึ้นสู่เตียงน้อยแสดงแก่พระราชาร แล้วเที่ยวโฆษณาโทษของพระผู้มีพระภาคเจ้าและภิกษุสงฆ์ในพระนครทั้งสิ้นว่า ท่านผู้เจริญ ท่านทั้งหลายจงเห็นการกระทำของพระสมณะโคดมและของพวกสาวกแล้ววางนางสุนทรีไว้บนแคร่ในป่าช้าฝั่ดิบพระราชารับสั่งว่าท่านทั้งหลายจงค้นหาคนฆ่านางสุนทรีครั้งนั้น พวกนักเลงดื่มสุราแล้วทำการทะเลาะกันว่าเจ้าฆ่านางสุนทรี เจ้าฆ่า ราชบุรุษทั้งหลาย จึงจับพวกนักเลงเหล่านั้นแสดงแก่

^๔ ชุ.อป. (ไทย) ๓๒/๖๗-๖๙/๔๑๐.

พระราชินีพระราชินีถามว่าแม่พนายพวกเจ้าฆ่านางสุนทรหรือ? นักเลงเหล่านี้นกราบทูลว่า พระเจ้าข้าข้าแต่สมมติเทพพระราชินีถามว่า พวกใครสัง? นักเลงทูลว่า พวกเดียรฉัตรสัง พระเจ้าข้า พระราชินีจึงให้นำพวกเดียรฉัตรมา แล้วให้จงจำพันธนาการแล้วรับสั่งว่าแม่พนายพวกเจ้าจงไปป่าวร้องว่าเราทั้งหลายให้ฆ่านางสุนทรเองแหละโดยความจะให้เป็นที่โทษแก่พระพุทธเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าและสาวกทั้งหลายของพระองค์ไม่ได้เป็นผู้กระทำ พวกเดียรฉัตรได้กระทำอย่างนั้นแล้ว ชาวพระนครทั้งสิ้นต่างเป็นผู้หมดความสงสัยพระราชินีทรงให้ฆ่าพวกเดียรฉัตร และพวกนักเลงแล้วให้ทิ้งไปแต่นั้นลามสักการะเจริญพอกพูนแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า โดยยิ่งกว่าประมาณ ด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่าเราเป็นพรหมณ์เรียนจบแล้วเป็นผู้อันมหาชนสักการบูชา ได้สอนมนต์กะมาณพ ๕๐๐ คนในป่าใหญ่พระฤๅษีผู้กล้า สำเร็จอภิญญา ๕ มีฤทธิ์มาก มาในที่นี้ และเราได้เห็นพระฤๅษีนั้นมาแล้วได้กล่าวตู่ว่าท่านผู้ไม่ประทุษร้ายแต่นั้น เราได้บอกกะศิษย์ทั้งหลายว่าฤๅษีนี้เป็นผู้บริโศคกาม แม้เมื่อเราบอกอยู่ มาณพทั้งหลายก็พลอยยินดีตามแต่นั้น มาณพทุกคนเที่ยวภิกขาไปทุก๗ตระกูลก็บอกกล่าวแก่มหาชนว่า ฤๅษีนี้บริโศคกามเพราะวิบากของกรรมนั้นภิกษุ ๕๐๐ รูปนี้จึงได้รับการกล่าวตู่ด้วยกันทั้งหมด เพราะเหตุแห่งนางสุนทร^๕

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

จากเนื้อหาในคำดำของพระโฬิตสัตว์ (อดีตชาติ) ใจความว่า “ถูกความวิษยาครอบงำ ได้ด่าพระฤๅษีผู้ไม่ประทุษร้ายนั้นว่า ฤๅษีนี้หลอกลวง บริโศคกาม และบอกกะพวกศิษย์ของตนว่า ฤๅษีนี้เป็นผู้ไม่มีอาจารย์เห็นปานนี้ ฝ่ายศิษย์เหล่านั้นก็พากันด่าบริภาษอย่างนั้นเหมือนกัน” จากเหตุผลนี้ทำให้ทราบว่ ต้นเหตุของวิบากกรรมนั้นมีเหตุที่น่าสนใจ ๓ ประการ คือ

๑. เริ่มที่“มโนกรรม”ก่อนที่มีจิตริษยาต่อผู้อื่นแล้วจึงขยายผลออกมาเป็น“วจีกรรม” ที่เป็นอกุศลด้วยการด่าบริภาษ

๒. มีการชักชวนศิษย์ให้กระทำร่วมด้วย

๓. ผู้ที่ถูกกระทำ (ถูกด่าบริภาษ) เป็นผู้ที่มีศีลธรรม

จากสาเหตุเหล่านี้ทำให้เกิดมีการก่อวจีกรรมเหล่านี้ลงไปอย่างเป็นกิจจลักษณะซึ่งมีผลรุนแรงต่อผู้อื่นและทำผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนเสียหาย จึงต้องรับวิบากกรรมแม้แต่ชาติที่เป็นพระพุทธเจ้า

^๕ ชุ.อป. (ไทย) ๓๒/๗๔-๗๗/๔๑๑.

๓.๑.๔ วิบากกรรมเกี่ยวกับการถูกพระเทวทัตกลังศิลาเพื่อปลงพระชนม์

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

พระโพธิสัตว์และน้องชาย เป็นลูกพ่อเดียวกันเมื่อบิดาล่วงลับไปแล้ว พี่น้องทั้งสองนั้น ทำการทะเลาะกันเพราะอาศัยพวกทาส จึงได้คิดร้ายกันและกัน พระโพธิสัตว์กัดทับน้องชายไว้ด้วยความที่ตนเป็นผู้มีกำลังแล้วกลังหินทับลงเบื้องบนน้องชายนั้นเพราะวิบากของกรรมนั้น พระโพธิสัตว์นั้นได้เสวยทุกข์ในนรกเป็นต้นหลายพันปี ในอรรถาพหลังสุดนี้ได้เกิดเป็นพระพุทธรเจ้า ถูกพระเทวทัต ผู้เป็นพระมาตุลาของพระราหุลกุมารในชาติก่อน ได้เป็นพ่อค้ากับพระโพธิสัตว์ในครั้งเป็นพ่อค้าชื่อว่าเสรีพานิชพ่อค้าทั้งสองนั้นไปถึงปัญจคาม บ้านอันตั้งอยู่ใกล้ท่าแห่งหนึ่ง จึงตกลงกันว่าท่านจงถือเอาถนนสายหนึ่งแม้เราก็จะถือเอาถนนสายหนึ่งแล้วทั้งสองคนก็เข้าไป บรรดาคนทั้งสองนั้นในถนนสายที่พระเทวทัตเข้าไปได้มีคน ๒ คนเท่านั้น คือภรรยาของเศรษฐีเก่าคนหนึ่ง หลานสาวคนหนึ่งเถาตของใบใหญ่ของคนทั้งสองนั้น ถูกสนิมจับ เป็นของที่เขาวางปนไว้ในระหว่างภาชนะภรรยาของเศรษฐีเก่าไม่รู้ว่ภาชนะทองจึงกล่าวกะท่านเทวทัตนั้นว่า ท่านจงเอาเถาตใบนี้ไปแล้วจงให้เครื่องประดับมาเทวทัตนั้นจับเถาตใบนั้นแล้วเอาเข็มขีดดู รู้ว่าเป็นเถาตของ แล้วคิดว่าเราจักให้หนีดน้อยแล้วถือเอาจึงไปเสีย ลำดับนั้น หลานสาวเห็นพระโพธิสัตว์มายังที่ใกล้ประตู จึงกล่าวว่าข้าแต่แม่เจ้า ขอท่านจงให้เครื่องประดับ ก็จขปุฎะ แก่ดิฉัน ภรรยาเศรษฐีท่านนั้นจึงให้เรียกพระโพธิสัตว์นั้นมาให้นั่งลงแล้วจึงให้ภาชนะนั้นแล้วจึงกล่าวว่า ท่านจงถือเอาภาชนะนี้แล้วจงให้เครื่องประดับก็จขปุฎะแก่หลานสาวของข้าพเจ้า พระโพธิสัตว์จับภาชนะนั้นรู้ว่าเป็นภาชนะทอง และรู้ว่นางถูกเทวทัตนั้นลวงจึงเก็บงำหนีไปไว้ในถุงเพื่อตน และให้สินค้าที่เหลือให้ประดับเครื่องประดับก็จขปุฎะที่มีมือของนางกุมาริกาแล้วก็ไป พ่อค่านั้นหวนกลับมาถามภรรยาเศรษฐีนั้นกล่าวว่า นี่แน่ะพ่อ ท่านไม่เอา บุตรของเอาให้สิ่งนี้ ๆ แล้วถือเอาเถาตใบนั้นไปเสียแล้วพ่อค่านั้นพอได้ฟังดังนั้นมีหทัยเหมือนจะแตกออก จึงวิ่งติดตามไป พระโพธิสัตว์ขึ้นเรือแล่นไปแล้วพ่อค่านั้นกล่าวว่า หยุด! อย่าหนี อย่าหนี แล้วได้ทำความปรารภว่า เราพึงสามารถทำให้มันฉิบหายในภพที่เกิดแล้วๆ ด้วยอำนาจความปรารภ พ่อค่านั้นเบียดเบียนกันและกันหลายแสนชาติในอรรถาพนี้บังเกิดในสักยตระกูลเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าบรรลพพระพัพัญญุตญาณแล้วประทับอยู่ในกรุงราชคฤห์โดยลำดับได้ไปยังสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้าพร้อมกับเจ้าอนุรุทธะเป็นต้นแล้วบวช เป็นผู้ได้ฌานปรากฏแล้ว ทูลขอพรพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญภิกษุสงฆ์ทั้งปวงจงสมทานอุคค์ ๑๓ มีเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตรเป็นต้น ภิกษุสงฆ์ทั้งสิ้นจงเป็นภาระของข้าพระองค์ พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงอนุญาต พระเทวทัตผู้กระเวร จึงเส้อมจากฌานต้องการจะปลงพระชนม์พระผู้มีพระภาคเจ้าวันหนึ่งยืนอยู่เบื้องบนพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ประทับยืนอยู่ที่เชิงเขาเวภาระกลัง ยอดเขาลงมาด้วยอานุภาพของพระผู้มีพระภาคเจ้า ยอดเขายอดอื่นรับเอายอดเขานั้นที่กำลังตก

ลงมา สะเก็ดหินที่ตั้งขึ้นเพราะยอดเขาเหล่านั้นกระทบกัน ปลิวมากระทบหลังพระบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยเหตุนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่าเมื่อชาติก่อน เราฆ่าน้องชายต่างมารดา เพราะเหตุแห่งทรัพย์ เราใส่ลงในชอกหิน และบดขยี้ด้วยหิน เพราะวิบากของกรรมนั้น พระเทวทัต จึงกลิ้งหินก้อนหินบดขยี้นี้ไว้หัวแม่เท้าของเรา ที่อื่นเป็น เขาคิชฌกูฏ^๖

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

ในพระชาติที่เป็นพระพุทธเจ้านี้ มีเหตุการณ์อยู่หลายเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับพระเทวทัต กรณีการกลิ้งศิลาบนเขาคิชฌกูฏนี้ก็เป็นอีกเหตุการณ์หนึ่งที่ถูกพระเทวทัตทำร้าย ในกรณีนี้ได้ข้อสังเกตจากวิบากกรรมที่เป็นผลจาก การทำร้ายผู้บริสุทธิ์เพราะอาศัยผู้อื่นยุยง หากเป็นเพราะตนกระทำเองก็จะส่งผลหนักกว่านี้มาก แต่เพราะอาศัยปัจจัยภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำกรรมด้วยกรรมจึงมีกำลังเพราะลงไป จะสังเกตเห็นได้ว่าเป็นเพียงพระโลหิตห่อเท่านั้นที่พระพุทธองค์ได้รับวิบากกรรมที่ก่อขึ้นในอดีตครั้งนั้น แต่พระเทวทัตนั้นย่อมได้รับวิบากกรรมมาก เพราะยังต้องเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏฏ์ วิบากกรรมต่างๆที่ได้รับในชาตินี้ของพระพุทธองค์เป็นชาติสุดท้ายกรรมที่เหลือทั้งหมดจึงหมดโอกาสให้ผลเมื่อปรินิพพานแล้ว

๓.๑.๕ วิบากกรรมเกี่ยวกับการถูกพระเทวทัตประกอบนายฆมังธนูเพื่อปลงพระชนม์

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

พระโพธิสัตว์บังเกิดในตระกูลหนึ่ง ในเวลาเป็นเด็ก กำลังเล่นอยู่ที่ถนนใหญ่เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าเที่ยววิณชบาตอยู่ในถนนคิดว่าสมณะได้ฉันนี้จะไปไหน จึงถือเอาสะเก็ดหินขว้างไปที่หลังเท้าของท่านหนึ่งหลังเท้าขาด โลหิตไหลออก เพราะกรรมอันลามกนั้น พระโพธิสัตว์นั้นได้เสวยทุกข์อย่างมหันต์ในนรกหลายพันปี แม้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วก็ได้เกิดการห่อพระโลหิตขึ้น เพราะสะเก็ดหินกระทบที่หลังพระบาทด้วยอำนาจกรรมเก่า ด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ในกาลก่อนเราเป็นเด็กเล่นอยู่ที่หนทางใหญ่เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าในหนทางจึงขว้างสะเก็ดหินใส่ เพราะวิบากของกรรมนั้น ในภพหลังสุดนี้พระเทวทัตจึงประกอบนายฆมังธนูเพื่อฆ่าเรา^๗

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

ข้อสังเกตที่ได้จากเหตุการณ์ก็คือ ตัวบุคคลผู้กระทำความผิด ซึ่งยังเป็นเด็ก จึงอาจจะกระทำความผิดลงไปด้วยความคึกคะนองและยังไม่รู้ว่าสิ่งใดควรทำไม่ควรทำ แต่วิบากกรรมที่กระทำ

^๖ ชุ.อป. (ไทย) ๓๒/๗๘-๗๙/๔๑๑.

^๗ ชุ.อป. (ไทย) ๓๒/๘๐-๘๑/๔๑๑.

แก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีล สมภาวิ ปัญญา เช่นกับพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น ย่อมมีวิบากกรรมที่รุนแรง ไม่มีข้อยกเว้นแก่ผู้ใด ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็เด็กหรือผู้ใหญ่ก็ไม่ควรทำกรรมที่ไม่ดีด้วยเหตุใดทั้งสิ้น เพราะจะทำให้เกิดเป็นวิบากกรรมที่ต้องชดใช้อย่างแสนสาหัส

๓.๑.๖ วิบากกรรมเกี่ยวกับการถูกปล่อยช้างนาฬาคีรีเพื่อปลงพระชนม์

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

พระโฬิสต์ว์บังเกิดเป็นคนเลี้ยงช้างขึ้นช้างเที่ยวไปอยู่ เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าในหนทางใหญ่คิดว่าคนหัวโล้นมาจากไหน เป็นผู้มิจิตถูกโทษะกระทบแล้ว เกิดเป็นจุดตะปุดจริงใจ ได้ทำช้างให้ชั้ดเคื่องด้วยกรรมนั้น พระโฬิสต์ว์จึงได้เสวยทุกขีในอบายหลายพันปี ในอติภาพหลังสุดได้เกิดเป็นพระพุทธรเจ้าพระเทวทัตกระทำพระเจ้าอชาตศัตรูให้เป็นสหายแล้วให้สัญญากันว่ามหาบพิตรพระองค์ปลงพระชนม์พระบิดาแล้วจึงเป็นพระราชาอาตมภาพฆ่าพระพุทธรเจ้าแล้วจักเป็นพระพุทธรเจ้านี่อยู่มาวันหนึ่งไปยังโรงช้างตามที่พระราชาทรงอนุญาต แล้วลั้งคนเลี้ยงช้างว่าพรุ่งนี้ท่านจงให้ช้างนาฬาคีรีตีมเหล่า ๑๖ หม้อ แล้วจงปล่อยไปในเวลาที่พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จเที่ยวไปบิณฑบาตพระนครทั้งสี่ได้มีเสียงเอิกเกริกมากมาย ชนทั้งหลายกล่าวกันว่า เราจักดูการต่อยุทธ์ของนาคคือช้างกับนาคคือพระพุทธรเจ้า ดังนี้แล้วพากันผูกเตียงและเตียงซ้อน ในถนนหลวงจากด้านทั้งสองแล้วประชุมกันแต่เช้าตรู่ฝ่ายพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงกระทำการปฏิบัติพระสรีระแล้วอันหมู่ภิกษุห้อมล้อมเสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังกรุงราชคฤห์ขณะนั้นพวกคนเลี้ยงช้างปล่อยช้างนาฬาคีรีโดยทำนองที่กล่าวแล้วนั้นแหละช้างนาฬาคีรีทำลายถนนและทางสี่แพร่งเป็นต้นเดินมาครั้งนั้นหญิงผู้หนึ่งพาเด็กเดินข้ามถนน ช้างเห็นหญิงนั้นจึงไล่ติดตาม พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่านี่แน่ะนาฬาคีรีเธอถูกเขาส่งมาเพื่อจะฆ่าหญิงนั้นก็หามีได้เธอจงมาทางนี้ช้างนั้นได้ฟังเสียงนั้นแล้ววิ่งบ่ายหน้ามุ่งไปทางพระผู้มีพระภาคเจ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแผ่เมตตาอันควรแก่การแผ่ในจักรวาลอันหาประมาณมิได้ ในสัตว์อันหาที่สุดมิได้ ไปในช้างนาฬาคีรีตัวเดียวเท่านั้นช้างนาฬาคีรีนั้นอันพระเมตตาของพระผู้มีพระภาคเจ้าถูกต้องแล้วกลายเป็นช้างที่ไม่มีภัย หมอบลงแทบบาทมูลของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงวางพระหัตถ์ลงบนกระหม่อมของช้างนาฬาคีรีนั้นครั้งนั้นเทวดาและพรหมเป็นต้นเกิดจิตอัศจรรย์ไม่เคยเป็นจึงพากันบูชาด้วยดอกไม้และเกสรดอกไม้เป็นต้นในพระนครทั้งสี่ได้มีกองทรัพย์ประมาณถึงเขา พระราชารับสั่งให้เที่ยวติกลงป่าวร้องทรัพย์ที่ประตูด้านทิศตะวันตกจงเป็นของชาวพระนคร ทรัพย์ที่ประตูด้านทิศตะวันออกจงนำเข้าท้องพระคลังหลวงคนทั้งปวงกระทำอย่างนั้นแล้วในครั้งนั้นช้างนาฬาคีรีได้มีชื่อว่าอนบาลพระผู้มีพระภาคเจ้าได้เสด็จไปยังพระเวฬุวนาราม ด้วยเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่าในกาลก่อนเราได้เป็นนายควาญช้างได้ทำช้างให้โกรธพระปัจเจกมุนีผู้สูงสุด ผู้กำลังเที่ยว

บิณฑบาตอยู่นั้นเพราะวิบากของกรรมนั้นช่างนาฟ้าศิริตัวร้ายหม่นเข้ามาประจัญในบุรีอัน
ประเสริฐชื่อว่าศิริพพระคือกรุงราชคฤห์^๕

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

ในวิบากกรรมเกี่ยวกับ“ช่างนาฟ้าศิริ” (ช่างธนपालกะที่เขาส่งไปเพื่อต้องการให้ฆ่า)
เป็นเรื่องของวิบากกรรมที่พระโพธิสัตว์มีจิตประทุษร้ายในพระปัจเจกพุทธเจ้าแล้วได้มีการปล่อย
ช่างเพื่อให้ทำร้าย จากกรรมนั้นทำให้ตนได้ถูกพระเทวทัตปล่อยช่างนาฟ้าศิริเพื่อให้ปลงพระชนม์
ซึ่งก็ถือว่าเป็นเห็นสมควรแก่กรรม เพราะการประทุษร้ายบุคคลผู้ไม่ประทุษร้ายตอบนั้น เป็นเรื่องที่
พระพุทธรเจ้าได้ตรัสไว้เองว่าเป็นเรื่องน่าติเตียนและไม่ควรประพฤติ ดังพุทธพจน์ที่ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เทวทัตถูกอสังฆกรรม ๓ อย่างครอบงำอำยิจิต ต้อง ไปเกิดในอบาย ต้อง
ไปเกิดในนรก ดำรงอยู่ชั่วกัปป์ แก้ไขไม่ได้ อสังฆกรรม ๓ อย่าง คือ ๑. ความปรารถนา
ชั่ว ๒. ความที่มีมิตรชั่ว ๓. การได้บรรลุคุณวิเศษขั้นต่ำแล้วเลิกละเลียบกลางคัน ใคร ๆ
อย่าได้เกิดเป็นคนปรารถนาชั่ว ไม่ว่าในกาลไหน ๆ ในโลก เธอทั้งหลายจงรู้จักเทวทัตว่ามีคติ
เหมือนกับคนปรารถนาชั่ว เทวทัตเป็นที่ยกย่องกันว่าเป็นบัณฑิตเป็นที่รู้จักกันว่า ได้อบรมตน
แล้ว เราได้ฟังมาว่า เทวทัตดุจรุ่งเรืองอยู่ด้วยยศ เทวทัตนั้นสั่งสมความประมาท
เบียดเบียน ตถาคตนั้น จึงต้องไปเกิดในนรกอเวจี มีประตู ๔ ด้าน นรกแล้ว ผู้ใดประทุษร้าย
ต่อผู้ไม่ประทุษร้ายตอบ ผู้ไม่ทำกรรมชั่ว บาปย่อมถูกต้องเฉพาะผู้นั้นเท่านั้น ผู้มีจิต
ประทุษร้ายไม่มีความเคืองเพื่อ ผู้ใดเบียดเบียนตถาคตผู้เสด็จไปได้ มีพระทัยสงบ ด้วยการ
กล่าวตำหนิการ ตำหนิพระองค์ยอมฟังไม่ขึ้น เปรียบเหมือนผู้ที่ตั้งใจประทุษร้ายมหาสมุทร
ด้วยยาพิษจำนวนเป็นหม้อ เขาไม่อาจประทุษร้ายได้ เพราะมหาสมุทรน้ำกล้ว ภิกษุผู้ดำเนิน
ตามมรรคาของพระพุทธรเจ้า หรือพระสาวกพึงถึงความสิ้นทุกข์ได้ บัณฑิตทำพระพุทธรเจ้า
หรือพระสาวกให้เป็นกัลยาณมิตรและคบหาท่านเหล่านั้น^๖

๓.๑.๗ วิบากกรรมเกี่ยวกับการถูกฆ่าตัดด้วยศาสตรา

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

พระโพธิสัตว์ได้เป็นพระราชาในปัจจุบันประเทศ พระโพธิสัตว์นั้นเป็นนักเลง ด้วย
อำนาจการคลุกคลีกับคนชั่วและด้วยอำนาจการอยู่ในปัจจุบันประเทศ เป็นคนหยาบช้ำ อยู่มาวัน
หนึ่ง ถู้อมิดเดินเท้าเปล่าเที่ยวไปในเมือง ได้เอามิดฆ่าฟันคน ผู้ไม่มีความผิดได้ไปแล้ว ด้วยวิบาก

^๕ ชุ.อป. (ไทย) ๓๒/๘๒-๘๓/๔๑๑.

^๖ วิ.จุ. ๓/๓๕๐/๑๓๙.

ของกรรมอันลามกนั้น พระโพธิสัตว์นั้นใหม่ในนรกหลายพันปี เสวยทุกข์ในทุกข์ มีสัตว์เดียรัจฉาน เป็นต้นด้วยวิบากที่เหลือในอรรถภาพหลังสุดแม้ได้เป็นพระพุทธเจ้าหนึ่งก็ได้เกิดห่อพระโลหิตขึ้น เพราะก้อนหินที่พระเทวทัตกลิ้งใส่กระทบเอาโดยนัยดังกล่าวในหนหลัง หมอชีวกผ่าหนังที่บวมขึ้น นั้นด้วยจิตเมตตาการทำพระโลหิตให้ห่อขึ้นของพระเทวทัตผู้มีจิตเป็นข้าศึก ได้เป็นอนันตริยกรรม การผ่าหนังที่บวมขึ้นของหมอชีวกผู้มีจิตเมตตาได้เป็นบุญอย่างเดียวกับเหตุนั้น พระผู้มีพระภาค เจ้าจึงตรัสว่าเราเป็นคนเดินเท้าฆ่าคนทั้งหลายด้วยหอกด้วยวิบากของกรรมนั้น เราถูกไฟไหม้อยู่ในนรกอย่างรุนแรงด้วยเศษของกรรมนั้นมาบัดนี้เราจึงตัดหนังที่เท้าของเราเสียสิ้น เพราะยังไม่หมดกรรม^{๑๐}

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

วิบากกรรมเกี่ยวกับการฆ่าตัดเอาเลือดออกจากเท้าที่พระเทวทัตได้กลิ้งหินใส่นั้นเป็นวิบากกรรมต่อเนื่องจากกัน เพราะถ้าไม่มีการกลิ้งหินก็ไม่มีการห่อเลือด ถ้าไม่มีการห่อเลือดก็ไม่มีการฆ่าตัดเกิดขึ้น แต่บุคคลในเหตุการณ์นี้มี ๓ บุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกัน ได้แก่

๑. พระพุทธเจ้า เป็นผู้รับวิบากกรรมล้วนๆ
๒. พระเทวทัตผู้ทำอนันตริยกรรม จะต้องไปรับวิบากกรรมในชาติหน้าเสวยทุกข์
๓. หมอชีวกมีเมตตาในกัณเฑาะว์ทำกรรมยอมได้รับวิบากกรรมที่เป็นบุญอย่างเดียว

จากเหตุการณ์เดียวกันเท่านั้น แต่ผลของกระบวนการของกฎแห่งกรรมจึงทำให้แต่ละบุคคลยอมเป็นทั้งผู้ทำกรรมชั่วและจะต้องไปรับวิบากกรรมที่ไม่ดี (พระเทวทัต) ผู้ที่รับวิบากกรรมที่ไม่ดีในอดีต (พระพุทธเจ้า) และผู้ที่ทำกรรมดีซึ่งจะต้องรับวิบากกรรมที่ดี (หมอชีวกโกมารภัจจ์) เหตุการณ์เหล่านี้เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ถึงกฎแห่งกรรมและวิบากกรรมได้เป็นอย่างดี

๓.๑.๘ วิบากกรรมเกี่ยวกับการอาพาธที่ศีรษะ (ปวดศีรษะ)

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

พระโพธิสัตว์บังเกิดเป็นชาวประมงในหมู่บ้านชาวประมง วันหนึ่ง พระโพธิสัตว์นั้นกับพวกบุรุษชาวประมงไปยังที่ที่ฆ่าปลา เห็นปลาทั้งหลายตาย ได้ทำโสมนัสให้เกิดขึ้นในข้อที่ปลาตายนั้น แม้บุรุษชาวประมงที่ไปด้วยกัน ก็ทำควมโสมนัสให้เกิดขึ้นอย่างนั้นเหมือนกันด้วยอกุศลกรรมนั้นพระโพธิสัตว์ได้เสวยทุกข์ในอบายทั้ง ๔ ในอรรถภาพหลังสุดนี้ ได้บังเกิดขึ้นตระกูลศากยราชพร้อมทั้งบุรุษเหล่านั้นแม้จะได้บรรลุความเป็นพระพุทธเจ้าโดยลำดับแล้วก็ยังได้เสวยความเจ็บป่วยที่ศีรษะด้วยตนเอง และเจ้าศากยะเหล่านั้น ถึงความพินาศกันหมด ในสงควมของเจ้าวิฑูฑกะ

^{๑๐} ชุ.อป. (ไทย) ๓๒/๘๐-๘๑/๔๑๑.

โดยนัยดังกล่าวไว้ในอรรถกถาธรรมบทด้วยเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่าเราเป็นลูกชาวประมงในหมู่บ้านชาวประมงเห็นปลาทั้งหลายถูกฆ่า ได้ยังความโสมนัสดีใจให้เกิดขึ้นเพราะวิบากของกรรมนั้นความทุกข์ที่ศีรษะได้มีแก่เราแล้ว ในคราวที่เจ้าวิฑูฑะฆ่าสัตว์ทั้งหมด (คือเจ้าศากยะ) แล้ว^{๑๑}

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

วิบากกรรมเกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็นเพียงการยินดีในการกระทำกรรมชั่วของผู้อื่นเท่านั้น ก็ยังมีผลให้เกิดการปวดศีรษะขึ้นได้ แม้ไม่ได้ลงมือกระทำด้วยตนเองก็ตาม จะสังเกตเห็นได้ว่า ด้วยอำนาจแห่งจิตที่คิดต่อผู้อื่น นั้น เป็นมโนกรรมที่มีผลชัดเจน กรรมนี้สำเร็จด้วยใจเพียงอย่างเดียว กล่าวคือ เห็นดีงามไปกับการทำผู้อื่นให้ตกลงไปจากชีวิตเท่านั้น ตามธรรมดาสิ่งที่เป็นกรรมชื่อนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ควรยินดีอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นกรรมอะไรก็ตาม แต่กรรมที่ดีนั้นเป็นสิ่งที่ควรยกย่องด้วย วาจา และควรมีจิตโสมนัสในกุศลเพื่อให้จิตยินดีในกุศลและกรรมดีนั้น เช่น ปัดตานุโมทนาเมย์(บุญสำเร็จด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น)^{๑๒} เป็นต้น ก็ต้องอาศัยความเป็นผู้มีจิตยินดีในบุญก่อน เป็นเบื้องต้นแล้วจึงค่อยยินดีต่อการกระทำของบุคคลนั้นๆ ได้

๓.๑.๙ วิบากกรรมเกี่ยวกับการกินข้าวแดง

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

พระโพธิสัตว์บังเกิดในตระกูลหนึ่งเพราะอำนาจชาติและเพราะความเป็นอันธพาล เห็นสาวกทั้งหลายของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้สละ จันข้าวน้ำอันอร่อย และโภชนะแห่งข้าวสาละเป็นต้น จึงดำริว่าเฮ้ย! พวกสมณะโล้น พวกท่านจงกินข้าวแดงเถอะอย่ากินโภชนะแห่งข้าวสาละเลย เพราะวิบากแห่งอกุศลกรรมนั้น พระโพธิสัตว์จึงเสวยทุกข์อยู่ในอบายทั้ง ๔ หลายพันปี ในอัฐภาพหลังสุดนี้ถึงความเป็นพระพุทธรเจ้าโดยลำดับ เมื่อทรงกระทำความอนุเคราะห์ชาวโลก เสด็จเที่ยวไปในคามนิคมและราชธานีทั้งหลายสมัยหนึ่งเสด็จถึงโคนไม้สะเดาอันสมบุรณ์ด้วยกิ่งและค่าคณฑที่ใกล้เวรัญชพราหมณคาม เวรัญชพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อไม่อาจเอาชนะพระผู้มีพระภาคเจ้าได้โดยเหตุหลายประการได้เป็นพระโสดาบันแล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การเสด็จเข้าจำพรรษาในที่นี้แหละย่อมควรพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับค่านิมนต์โดยดุชนิภาพครั้นจำเดิมแต่วันรุ่งขึ้นไปมารผู้มีบาปได้กระทำการดลใจชาวบ้านเวรัญชพราหมณคามทั้งสิ้นไม่ได้มี แม้แต่คนเดียวผู้จะถวายภิกษาสักทัพพีหนึ่ง แก่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เสด็จเข้าไปบิณฑบาตเพราะเนื่องด้วยมารดลใจ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงมีบาตรเปล่า อันภิกษุสงฆ์ห้อมล้อมเสด็จกลับมาเมื่อ

^{๑๑} พุ.อุป. (ไทย) ๓๒/๘๖-๘๗/๔๑๒.

^{๑๒} ดูรายละเอียดใน ที.อ. ๓/๒๔๖.

พระผู้มีพระภาคเจ้านั้นเสด็จกลับมาอย่างนั้นพวกพ่อค้าม้า ที่อยู่ในที่นั้นนั้นแหละ ได้ถวายทานในวันนั้นจำเดิมแต่วันนั้นไปได้นิมนต์พระผู้มีพระภาคเจ้ามีภิกษุ ๕๐๐ เป็นบริวาร แล้วทำการแบ่งจากภิกษุทั้งหลายเทวดาในพันจักรวาลแห่งจักรวาลทั้งสิ้นพากันใส่ทิพย์โอบะเหมือนในวันนางสุชาดา หุงข้าวปายาสพระผู้มีพระภาคเจ้าเสวยแล้วพระองค์เสวยข้าวแดงตลอดไตรมาสด้วยประการอย่างนี้เมื่อล่วงไป๓เดือน การดลใจของมารก็หายไปในวันปวารณา เวรัญชพรหมณัระลึกรู้ขึ้นได้ถึง ความสลัดใจอย่างใหญ่หลวงจึงถวายมหาทานแก่ภิกษุสงฆ์ผู้มีพระพุทธเจ้าเป็นประธานถวายบังคมแล้วขอให้ทรงอดโทษด้วยเหตุนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่าเรา ได้บริภาษพระสาวกทั้งหลายในศาสนาของพระพุทธเจ้า พระนามว่า ผู้สละ ว่า พวกท่านจงเคี้ยว จงกินแต่ข้าวแดงอย่ากินข้าวสาลีเลยด้วยวิบากของกรรมนั้นเราจึงได้เคี้ยวกินข้าวแดงตลอดไตรมาสเพราะว่าในคราวนั้นเราอันพรหมณัระนิมนต์แล้วจึงได้อยู่ในบ้านเวรัญชา^{๑๓}

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

วิบากกรรมเกี่ยวกับการด่าบริภาษนี้มีอยู่หลายครั้งและแต่ละครั้งก็เป็นไปในลักษณะคล้ายกันๆ กล่าวคือ บุคคลที่ถูกด่าถูกบริภาษจะเป็นผู้ที่สมบุรณ์ด้วยคุณวิเศษ เป็นพระอรหันต์บุคคลเป็นต้น และในกรณีนี้ก็มีพระพุทธเจ้าพระนามว่าผู้สละ รวมทั้งพระสาวกหมู่ใหญ่ การทำวจีกรรมที่เป็นทุจจริต+เช่นนี้จึงถือว่าเป็นกรรมหนัก เพราะบุคคลผู้ถูกด่าเป็นผู้มีอานุภาพมากดังกล่าวแล้ว คำด่าบริภาษว่า “พวกสมณะโง่ พวกท่านจงกินข้าวแดงเถอะอย่ากินโภชนะแห่งข้าวสาลีเลย” เท่ากับการสาปแช่งตนเองและทำให้ตนต้องเศร้าหมองอยู่ในอบายหลายพันปีและเศษกรรมยังตามมาจากชาติสุดท้ายที่เป็นพระพุทธเจ้า

๓.๑.๑๐ วิบากกรรมเกี่ยวกับโรคปิฎกฐิกาพาธ (โรคปวดหลัง)

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

พระโพธิสัตว์บังเกิดในตระกูลคหบดี สมบุรณ์ด้วยกำลัง ได้เป็นคนค่อนข้างเตี้ยสมัยนั้นมักต่อสู้ด้วยการต่อสู้ด้วยมวยปล้ำคนหนึ่งเมื่อการต่อสู้ด้วยมวยปล้ำกำลังดำเนินไปอยู่ในคามนิคมและราชธานีทั้งหลาย ในชมพูทวีปทั้งสิ้น ได้ทำพวกบุรุษล้มลง ได้รับชัยชนะ มาถึงเมืองอันเป็นที่อยู่ของพระโพธิสัตว์เข้าโดยลำดับ ได้ทำพวกคนในเมืองแม้นั้นให้ ล้มลงแล้วเริ่มจะไปคราวนั้นพระโพธิสัตว์คิดว่าผู้นี้ได้รับชัยชนะในที่นี้เป็นที่อยู่ของเราแล้วก็จะไป จึงมายังบริเวณพระนครในที่นั้นปรบมือแล้วกล่าวว่า ท่านจงมา จงต่อสู้กับเราแล้วค่อยไป นักมวยปล้ำนั้นหัวเราะแล้วคิดว่า

^{๑๓} พุ.อป. (ไทย) ๓๒/๘๘-๘๙/๔๑๒.

พวกบุรุษใหญ่โตเรายังทำให้ล้มได้บุรุษผู้นี้เป็นคนเดียวมีธาตุเป็นคนเดียวยอมไม่เพียงพอแม้แก่มือข้างเดียวจึงปรบมือบันลือแล้วเดินมา คนทั้งสองนั้นจับมือกันและกัน พระโพธิสัตว์ยกหนักมวยปล้ำคนนั้นขึ้นแล้วหมุนในอากาศ เมื่อจะให้ตกลงบนภาคพื้น ได้ทำลายกระดูกไหลแล้วให้ล้มลงชาวพระนครทั้งสิ้นทำการโห่ร้องปรบมือบูชาพระโพธิสัตว์ด้วยผ้าและอาภรณ์เป็นต้นพระโพธิสัตว์ให้หนักต่อสู้อด้วยมวยปล้ำนั้นตรง ๆ กระทำกระดูกไหลให้ตรงแล้วกล่าวว่าท่านจงไปตั้งแต่นี้ไปท่านจงอย่ากระทำการกรรมเห็นปานนี้แล้วส่งไปด้วยวิบากของกรรมนั้น พระโพธิสัตว์ได้เสวยทุกข์ที่ร่างกายและศีระะเป็นต้นในภพที่เกิดแล้ว ๆ ในอัฐภาพหลังสุด แม้เป็นพระพุทธรเจ้าแล้วก็ได้เสวยทุกข์มีการเสียดแทงที่หลังเป็นต้น เพราะฉะนั้น เมื่อความทุกข์ที่เบื้องพระปฤษฎางค์เกิดขึ้นในกาลบางคราวพระองค์จึงตรัสกะพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะว่า จำเดิมแต่นี้ไปพวกเธอจงแสดงธรรมแล้วพระองค์ทรงลาดสุดจิตแล้วบรรทม ขึ้นชื่อว่ากรรมเก่า แม้พระพุทธรเจ้าก็ไม่พ้นไปได้สมจริงดังที่ท่านกล่าวไว้ว่าเมื่อการปล้ำกันดำเนินไปอยู่ เราได้เบียดเบียนบุตรนักมวยปล้ำ (ให้ลำบาก) ด้วยวิบากของกรรมนั้นความทุกข์ที่หลัง (ปวดหลัง) จึงได้มีแก่เรา^{๑๔}

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

วิบากกรรมเรื่องนี้เกี่ยวกับการแก่งัดกันด้วยการตัดกายของคู่ต่อสู้ให้ได้รับความพ่ายแพ้ ทำให้ตนได้รับชัยชนะในการชกมวยปล้ำ กรรมเล็กน้อยเช่นนี้ก็ถือว่ามีผลวิบากในภพชาติต่อๆมาจนถึงชาติปัจจุบันที่เป็นพระพุทธรเจ้า ดังที่พระพุทธรองค์ได้ตรัสกับพระอัครสาวกนั้นทำให้ทราบว่าเป็นการย่ำถึงกฎแห่งกรรมว่าไม่เคยละเว้นสำหรับผู้ที่ตั้งใจในการที่จะต้องรับวิบากกรรม โดยย่ำว่า “เราได้เบียดเบียนบุตรนักมวยปล้ำ (ให้ลำบาก) ด้วยวิบากของกรรมนั้นความทุกข์ที่หลัง (ปวดหลัง) จึงได้มีแก่เรา” พร้อมทั้งตรัสย่ำให้บุคคลอย่าได้ประมาทต่อกรรมแม้เล็กน้อย

๓.๑.๑๑ วิบากกรรมเกี่ยวกับโรคค้ำกั้นทิกภาพาธ (การถ่ายลงพระโลหิต)

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

พระโพธิสัตว์บังเกิดในตระกูลคหบดีเลี้ยงชีพด้วยเวชกรรมพระโพธิสัตว์นั้น เมื่อจะเยียวยาบุตรของเศรษฐีคนหนึ่งผู้ถูกโรคครอบงำจึงปรุขยาแล้วเยียวยา อาศัยความประมาทในการให้ไทยธรรมของบุตรเศรษฐีนั้น จึงให้โอสถอีกขนานหนึ่ง ได้กระทำการถ่ายโดยการสำรวจออกเศรษฐีได้ให้ทรัพย์เป็นอันมากด้วยวิบากของกรรมนั้นพระโพธิสัตว์จึงได้ถูกอาพาธด้วยโรคลงโลหิตครอบงำในภพที่เกิดแล้วๆในอัฐภาพหลังสุดแม้ใน บรินิพพานสมัย จึงได้มีการถ่ายด้วยการลงพระโลหิตในขณะที่เสวยสุกรมัททวะที่นายจุนทะกัมมารบุตรปรุขถวายพร้อมกับพระกระยาหาร

^{๑๔} ชู.อุป. (ไทย) ๓๒/๙๐/๔๑๒.

อันมีทิพโชนะที่เทวดาในจักรวาลทั้งสิ้นใส่ลงไว้กำลังข้างแสนโกฏีเชือก ได้ถึงความสิ้นไป ในวันเพ็ญเดือน ๖ พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จดำเนินไปเพื่อต้องการปรินิพพานในเมืองกุสินาราระดับนั้งในหลายแห่งระหายน้ำทรงดื่มน้ำทรงถึงเมืองกุสินาราด้วยความลำบากอย่างมหันต์ แล้วเสด็จปรินิพพานในเวลาปัจจุสมัยใกล้รุ่งแม้พระผู้เป็นเจ้าของไตรโลกเห็นปานนี้ กรรมเก่าก็ไม่ละเว้น ด้วยเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่าเราเป็นหมอรักษาโรคได้ถ้ายาบุตรของเศรษฐีด้วยวิบากของกรรมนั้น โรคปากชันทิกาพาดจึงมีแก่เรา^๕

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

วิบากกรรมเกี่ยวกับการให้ยารักษาโรคเพราะเห็นแก่ทรัพย์สินนี้ทำให้ตนต้องรับวิบากกรรมในชาติสุดท้ายที่จวนจะปรินิพพาน ด้วยการเสวยสุกรมัทวะแล้วเกิดการลงพระโลหิต ทำให้อาหารมื้อนี้เป็นมือสุดท้ายของพระองค์ อย่างไรก็ดี เมื่อวิเคราะห์จากสาเหตุที่ต้องรับวิบากกรรมนั้น จะพิจารณาเห็นว่า ส่วนหนึ่งมาจากความเห็นแก่ตัวที่เกิดจากความโลภของตนที่ต้องการทรัพย์ของเศรษฐีจึงต้องทำการเปลี่ยนยารักษา เหตุเกิดที่ใจแต่กลายเป็นกายกรรมที่ทุจริตคิดไม่ชอบทำให้เกิดบาปกรรมจนต้องรับวิบาก ซึ่งในเรื่องนี้พระพุทธองค์ก็ได้ยอมรับความจริงในกฎแห่งกรรมว่าไม่มีใครหนีพ้นได้ แม้แต่พระองค์เองในพระชาติสุดท้ายก็ได้รับวิบากกรรมต่าง ๆ นานาทำให้เกิดทุกข์เวทนาอยู่หลายเหตุการณ์ ในส่วนสุดท้ายของอบทานหรือที่เรียกว่า นิคมคณานั้นได้มีการพรรณนาถึงคุณของพระพุทธเจ้าไว้ ซึ่งมีเนื้อหาสาระ ดังนี้

พระชินเจ้าทรงบรรลุนิพพานแล้วตั้งบวงสรวงพยากรณ์ต่อหน้าภิกษุสงฆ์ ณ อนินดาตสระใหญ่ด้วยประการฉะนี้แล อดทนฝ่ายอกุศล ชื่อว่าเป็นอันจบบริบูรณ์ ด้วยการตั้งหัวข้อปัญหาที่ท่านให้ปฏิญาณไว้ด้วยประการอย่างนี้เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า อิตถิ สุกฺก อธิบายว่าด้วยประการฉะนี้คือด้วยนัยที่กล่าวไว้ในหนหลัง โดยประการนี้ ศัพท์ว่า สุกฺก เป็นนิบาต มาในอรรถว่าทำบทำให้เต็มพระผู้มีพระภาคเจ้าคือพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้มีพระมหากรุณาพระองค์นั้น ทรงเพียบพร้อมด้วยภาคธรรมเป็นพระมหาสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมีมาแล้วทรงประกอบด้วยคุณ มีอาทิอย่างนี้ว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงมีภาคบุญคือโชคผู้หักหาญกิเลส ผู้ประกอบด้วยภาคธรรมทั้งหลาย ผู้ทรงด้วยภาคธรรมทั้งหลายผู้ทรงจำแนกธรรมผู้คบแล้วผู้ คายการทำในภพทั้งหลายแล้ว เพราะเหตุนี้ จึงทรงพระนามว่าภควาทรงเป็นเทพยิ่งกว่าเทพเป็นท้าวสักกะยิ่งกว่าท้าวสักกะทรงเป็นพรหมยิ่งกว่าพรหมทรงเป็นพระพุทธเจ้ายิ่งกว่าพระพุทธเจ้าเมื่อจะทรงยกย่องคือทำให้ปรากฏซึ่งพุทธจริยาคือเหตุแห่ง

^๕ ชู.อป. (ไทย) ๓๒/๙๑/๔๑๒.

พระพุทธเจ้าของพระองค์ จึงได้ภาษิตคือตรัสธรรมบรรยาย คือพระสูตรธรรมเทศนาชื่อว่า พุทธาปทานิยะ คือ ชื่อว่า ประกาศเหตุแห่งพระพุทธเจ้า แล พรรณนาพุทธาปทาน ในวิสุทธชนวิลาสินีอรรถกถาอปทาน ดังนี้^{๑๖}

๓.๑.๑๒ เรื่องของพระเทวทัต

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

พระเทวทัตได้ถูกกลาภสักการะครอบงำ เลยคิดที่จะเป็นประมุขแห่งสงฆ์ จึงได้คิดอุบายปลงพระชนม์พระพุทธเจ้าโดยได้กระทำถึง ๓ ครั้ง

ครั้งแรก คือ พระเทวทัตได้จ้างนายธนูประมาณ ๕๐๐ คน ให้ไปปลงพระชนม์พระพุทธเจ้า แต่ไม่สำเร็จ

ครั้งที่สอง คือ พระเทวทัตขึ้นไปบนภูเขาแล้วลี้ภัยลงมาทับพระพุทธเจ้า แต่หินเกิดแตกระหว่างลี้ภัยลงมาจนเศษหินแตกถูกข้อพระบาทของพระพุทธเจ้า จนทำให้โลหิตห้อ แต่ไม่สำเร็จ

ครั้งที่สาม คือ ขณะที่พระพุทธเจ้าไปบิณฑบาต พระเทวทัตได้ปล่อยช้างนาฬาคีรีที่ดุร้าย หวังจะให้ชนพระพุทธเจ้า แต่ก็ไม่สำเร็จ^{๑๗}

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

วิบากกรรมเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้เกิดจากการกระทำที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ แต่ก็ยังเป็นกรรมที่มีผลต่อเนื่อง โดยกรรมครั้งแรกเกิดจากตัวบุคคลผู้กระทำความกรรม ซึ่งยังเป็นเด็ก จึงอาจจะกระทำความกรรมลงไปด้วยความคึกคะนองและยังไม่รู้ว่าสิ่งใดควรทำไม่ควรทำ แต่วิบากกรรมที่กระทำแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา กรรมครั้งที่สองเกิดจากการทำร้ายผู้บริสุทธิ์ เพราะอาศัยผู้อื่นยุยง กรรมครั้งที่สามเกิดจากการที่พระโภธิสัตว์มีจิตประทุษร้ายในพระปัจเจกพุทธเจ้าแล้วได้มีการปล่อยช้างให้ทำร้าย จากกรรมเหล่านี้ก็เป็นผลที่ทำให้ตนต้องเศร้าหมองอยู่ในอบายหลายพันปีและเศษกรรมยังตามมาถึงชาติสุดท้ายที่เป็นพระพุทธเจ้า

^{๑๖} ขุ.อป. (ไทย) ๓๒/๙๔-๙๖/๔๑๓.

^{๑๗} มหามกุฏราชวิทยาลัย, ธรรมบทอรรถกถา แปล เล่ม ๑. (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘๗ - ๑๘๙.

๓.๑.๑๓ เรื่องของพระนางมาคันทิยา

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

พระนางมาคันทิยา ได้จ้างคนไปด่าพระพุทธเจ้าด้วยการด่า ๑๐ อย่างคือ ๑.เราเป็นโจร ๒.เจ้าเป็นพาล ๓.เจ้าเป็นบ้า ๔.เจ้าเป็นอูฐ ๕.เจ้าเป็นวัว ๖.เจ้าเป็นลา ๗.เจ้าเป็นสัตว์นรก ๘.เจ้าเป็นสัตว์วิเศษจាន ๙.สุคติของเจ้าไม่มี ๑๐.เจ้าหวังได้ทุคติอย่างเดียว^{๑๔}

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

วิบากกรรมในเรื่องนี้เป็นกรรมเก่าที่พระพุทธเคยได้ด่าว่าคนรับใช้ ในอดีตชาติที่ทรงเสวยพระชาติเป็นเศรษฐีอยู่นั้น ได้ด่าว่า ทูบตีฆ่าทาสบริวาร จึงเป็นวิบากกรรมที่ตามมาจนมาถึงชาติที่เป็นพระพุทธเจ้าจึงถูกพระนางมาคันทิยาจ้างคนไปด่า แม้แต่การกระทำทางวจีกรรมโดยความตั้งใจยังเป็นผลติดตามมาจนถึงชาติเป็นพระพุทธเจ้าได้อย่างไม่มีวันจบสิ้น

๓.๑.๑๔ เรื่องของนางจิญจมาณวิกา

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าได้มีลาภสักการะท่วมท้นท่ามกลางชมพูทวีปประดุจแม่น้ำใหญ่ ๕ สาย คือ คงคา อจิรวดี ยมูนา สรรภู มหิ ฉะนั้น ครั้งนั้นพวกเดียรถีย์เลื่อมลาภสักการะเป็นทุกข์เสียใจคอดกนึ่งก้มหน้าอยู่ในกาลนั้น อุบาสิกขาของพวกเดียรถีย์เหล่านั้นชื่อนางจิญจมาณวิกาถึงความเป็นผู้เลอเลิศด้วยรูปโฉมเห็นพวกเดียรถีย์เหล่านั้นนั่งอยู่อย่างนั้นจึงถามว่าท่านผู้เจริญเพราะเหตุไรท่านทั้งหลายจึงนั่งเป็นทุกข์ เสียใจอยู่อย่างนี้? พวกเดียรถีย์ก็กล่าวว่าน้องหญิงก็เพราะเหตุไรเล่า เธอจึงได้เป็นผู้มีความชวนชวายน้อย นางจิญจมาณวิกาถามว่ามีเหตุอะไร ท่านผู้เจริญ เดียรถีย์ก็กล่าวว่า ดูก่อนน้องหญิง จำเดิมแต่กาลที่พระสมณโคดมเกิดขึ้นมาพวกเราเลื่อมลาภสักการะหมดชาวพระนครไม่สำคัญอะไร ๆ พวกเรา นางจิญจมาณวิกาถามว่าในเรื่องนี้ดิฉันควรจะทำอะไร เดียรถีย์ตอบว่า เธอควรจะยังโทษมิใช่คุณให้เกิดขึ้นแก่พระสมณโคดม นางจิญจมาณวิกาที่นั่นกล่าวว่า ชื่อนั้น ไม่เป็นการหนักใจสำหรับดิฉันดังนี้แล้วเมื่อจะทำความอุตสาหะในการนั้นจึงไปยังพระเชตวันวิหารในเวลาวิกาล แล้วอยู่ในสำนักของพวกเดียรถีย์ครั้งตอนเช้าในเวลาที่ชนชาวพระนครถือของหอมเป็นต้นไปเพื่อจะถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงออกมา ทำที่เหมือนออกจากพระเชตวันวิหาร ถูกถามว่า นอนที่ไหนจึงกล่าวว่าประโยชน์อะไรด้วยที่ที่เจนอนอนแก่พวกท่านดังนี้แล้วก็หนีไปเสีย เมื่อกาลเวลาดำเนินไปโดยลำดับนางถูกถามแล้วกล่าวว่า เรา

^{๑๔} มหาสมุทรสาครวิทยาลัย, ธรรมบทวรรคกถา แปล เล่ม ๒. (กรุงเทพมหานคร: มหาสมุทรสาครวิทยาลัย, 2542), หน้า ๗๐ - ๗๑.

นอนในพระคันธกุฎีเดียวกันกับพระสมณโคดมแล้วออกมาพบปุณณผู้เขลาเชื่อดังนั้นบัดนี้
 ทั้งหลายมีพระโศดาลัยเป็นต้นไม่เชื่อวันหนึ่ง นางผู้ก่อนไม่กล่มไว้ที่ท้องแล้วนุ่งผ้าแดงทับไว้แล้ว
 ไปกล่าวกะพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ประทับนั่งเพื่อทรงแสดงธรรมแก่บริษัทพร้อมทั้งพระราชอาชญา
 ว่า พระสมณะผู้เจริญ ท่าน (มัวแต่) แสดงธรรม ไม่จัดแจงกระเทียมและพริกเป็นต้นเพื่อเราผู้มี
 ครอบครองที่เกิดเพราะอาศัยท่าน พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าดูก่อนน้องหญิงท่านกับเราเท่านั้น
 ย่อมรู้ภาวะอันจริงแท้ นางจึงถามว่านางกล่าวว่า อย่างนั้นที่เดียวเรากับท่าน ๒ คนเท่านั้นย่อมรู้
 คราวที่เกี่ยวข้องกันด้วยเมถุนคนอื่นย่อมไม่รู้ขณะนั้นบัดนี้ทุกัมพลาอาสน์ของทำวสัฏฐะแสดง
 อาการเร่าร้อนทำวสัฏฐะทรงรำพึงอยู่ ทรงรู้เหตุนี้ จึงตรัสสั่งเทวบุตร๒องค์ว่าบรรดาท่านทั้งสอง
 องค์หนึ่งนิรมิตเพศเป็นหนู กัดเครื่องผูกก่อนไม่กล่มของนางให้ขาดองค์หนึ่งทำมณฑลของลมให้
 ตั้งขึ้นพัดผ้าที่นางห่มให้เวกขึ้นเบื้องบน เทวบุตรทั้งสองนั้นได้ไปกระทำอย่างนั้นแล้วก่อนไม่กล่มตก
 ลง ทำลายหลังเท้าของนางแตก ปุณณทั้งหลายผู้ประชุมกันอยู่ในโรงธรรมสภาทั้งหมดพากันกล่าว
 ว่าเฮ้ย!นางโจรร้ายเจ้าได้ทำการกล่าวหาความเห็นปานนี้แก่พระผู้เป็นเจ้าของโลกทั้ง ๓ ผู้เห็นปาน
 นี้แล้วต่างลุกขึ้นเอากำปั่นประหารคนละที นำออกไปจากที่ประชุมเมื่อนางล่องพ้นไปจากทาสณะ
 คือการเห็นของพระผู้มีพระภาคเจ้า แผ่นดินได้ให้ช่องขณะนั้นเปลวไฟจากอเวจีนรกตั้งขึ้นหุ้มห่อ
 นางเหมือนหุ้มด้วยผ้ากำพลแดงที่ตระกูลให้ แล้วซัดลงไปไนอเวจีนรกพระผู้มีพระภาคเจ้าได้มีลาภ
 สักการะอย่างล้นเหลือ ด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่าพระพุทธเจ้าผู้ทรงครอบงำสิ่งทั้ง
 ปวงมีสาวกชื่อนั้นที่เรากล่าวคู่พระสาวกชื่อนั้นนั้นจึงได้ท่องเที่ยวไปในนรกสิ้นกาลนาน
 เราท่องเที่ยวไปในนรกตลอดกาลนานถึงหมื่นปีได้ความเป็นมนุษย์แล้วได้รับการกล่าวคู่มากมาย
 เพราะกรรมที่เหลือนั้น นางจึงถามว่านางได้กล่าวคู่เราด้วยคำอื่นไม่เป็นจริงต่อหน้าหมู่ชน^{๑๙}

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

กรณีวิบากกรรมเรื่องนี้เหมือนกับ วิบากกรรมเรื่องที่ผ่านมา สาเหตุเกิดจากการด่า
 ด้วยถ้อยคำต่างๆ เช่น “สมณะนี้ ทูศีล มีธรรมลามก” แต่ผลที่ได้รับนอกจากจะตกนรกหมกไหม้
 หลายพันปีแล้วเศษกรรมในชาติที่เป็นพระพุทธเจ้าก็ยังติดตามมาด้วยผลแห่งกรรมนั้นทำให้ถูก
 กล่าวคู่จากนางกัญจมานวิกาในข้อหาที่ร้ายแรงทางพระวินัย เหตุที่ได้รับผลร้ายแรงเช่นนี้เพราะ
 พระปัจเจกพุทธเจ้านั้นเป็นผู้มีคุณวิเศษมาก บาปกรรมจึงมีมากเช่นกัน เหมือนกรณีข้างต้น

^{๑๙} พ.อุ.ป. (ไทย) ๓๒/๖๗-๗๑/๔๑๐.

๓.๑.๑๕ เรื่องของปริพาชกาชื่อว่าสุนทรี

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

พวกเดียรถีย์ คิดจะใส่ร้ายพระพุทธเจ้าจึงใช้นางสุนทรี ให้ทำเป็นเข้าไปในคันธกุฎีของพระพุทธเจ้า โดยทำอย่างนี้ทุกวัน อยู่มาวันหนึ่งพวกเดียรถีย์ได้จ้องใจเข้าไปผ่านางสุนทรีแล้ว เอาศพไปไว้ใกล้พระคันธกุฎี แล้วทำเป็นโกลาหลแก่งหาเข้าไปในพระคันธกุฎี แล้วก็ทำเป็นค้นหาศพ แล้วก็ใส่ร้ายพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้ที่ผ่านางสุนทรี^{๒๐}

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

กรณีวิบากกรรมเรื่องนี้เหมือนกับ วิบากกรรมเรื่องที่ผ่านมา สาเหตุเกิดจากการด่าด้วยถ้อยคำต่างๆ แต่ผลที่ได้รับนอกจากจะตกนรกหมกไหม้หลายพันปีแล้วเศษกรรมในชาติที่เป็นพระพุทธเจ้าก็ยังติดตามมาด้วยผลแห่งกรรมนั้นทำให้ถูกกล่าวต่อจากพวกเดียรถีย์ในข้อหาที่ร้ายแรงทางพระวินัย เหตุที่ได้รับผลร้ายแรงเช่นนี้เพราะพระปัจเจกพุทธเจ้านั้นเป็นผู้มีคุณวิเศษมาก บาปกรรมจึงมีมากเช่นกัน เหมือนกรณีข้างต้น

๓.๒ วิบากกรรมของพระสาวก สāvika

การสั่งสมบาปมีเพื่อเป็นพระอรหันต์สาวกและพระอรหันต์สาวิกา

พระอรหันต์สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามี ๓ ประเภท คือ (๑) พระอัครสาวก (๒) พระมหาสาวก (๓) พระปกตีสาวก

๓.๑ พระอัครสาวก หมายถึง พระสาวกผู้เลิศกว่าพระสาวกทั้งปวงในพระศาสนานี้ได้แก่ พระสารีบุตรเถระและพระมหาโมคคัลลานเถระผู้ปรารถนาจะเป็นพระอัครสาวก จะต้องบำเพ็ญบารมีนาน ๑ อสงไขย กับ ๑๐๐,๐๐๐ กัป

๓.๒ พระมหาสาวก หมายถึง พระสาวกผู้ใหญ่ในพระศาสนานี้ได้แก่ พระอสีติมหาสาวก ๘๐ รูป มีพระมหากัสสปเถระเป็นต้น ผู้ปรารถนาจะเป็นพระมหาสาวก จะต้องบำเพ็ญบารมีนาน ๑๐๐,๐๐๐ กัป

๓.๓ พระปกตีสาวก หมายถึง พระสาวกทั่วไปนอกจากพระอัครสาวกและพระมหาสาวก ผู้ปรารถนาจะเป็นพระปกตีสาวก ถ้ามีอุปนิสัยพอ อาจใช้เวลาบำเพ็ญบารมี ๑๐๐ กัป หรือ ๑,๐๐๐ กัปก็ได้ไม่มีเวลากำหนดแน่นอน ทั้งนี้ต้องขึ้นกับว่าเริ่มต้นสร้างสม

^{๒๐} มหามกุฏราชวิทยาลัย, **ธรรมบทอรรถกถา แปล เล่ม ๗.** (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2542), หน้า ๑๘๔ - ๑๘๕.

บารมี ตั้งแต่สมัยของพระพุทธเจ้าพระองค์ใด เช่น พระอนุเลปทายกเถระ เริ่มสร้างสมสมัย พระพุทธเจ้าอมิตัสสี จึงใช้เวลา ๑ อสงไขย กับ ๑๐๐,๐๐๐ กัป

๓.๒.๑ วิบากกรรมของพระสารีบุตรเถระ

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

พระสารีบุตรในอดีตชาติ ท่านได้เป็นดาบสชื่อสุรุจิ มีศิษย์จำนวน ๕๐๐ คน คอยปรนนิบัติทุกเมื่อ ท่านสร้างอาศรมอยู่ใกล้ภูเขาลัมพะ ในป่าหิมพานต์ซึ่งคลาคล่ำไปด้วยฝูงสัตว์นานาชนิด ท่านสุรุจิและศิษย์ชอบเข้าฌานและอยู่ด้วยความเมตตา ต่อมาท่านได้ใช้ดอกไม้บูชาพระพุทธเจ้าพระนามว่า อโนมทัสสี และได้กล่าวชมพระญาณของพระพุทธเจ้าเป็นอันมาก เพราะผลแห่งกรรมนั้น ท่านได้รับคำพยากรณ์ว่าชีวิตท่านจะรุ่งเรืองไม่มีที่สิ้นสุด ในชาติสุดท้าย จักได้บรรลุพระอรหันต์และจักได้เป็นพระอัครสาวกของพระพุทธเจ้าพระนามว่าโคดม หลังจากท่านออกบวชแสวงหาโมกขธรรมจนได้บรรลุพระอรหันต์พร้อมด้วยคุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิกา ๔ วิโมกข์ ๘ อภิญญา ๖ ท่านได้เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธเจ้าในการประกาศพระศาสนาจนถึงตลอดชีวิตของท่าน

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

พระสารีบุตรได้เกิดมาเป็นดาบสชื่อ สุรุจิ มีศิษย์จำนวน ๕๐๐ คน ที่คอยดูแลอย่างสม่ำเสมอ ท่านได้สร้างอาศรมใกล้กับภูเขาลัมพะ ในป่าหิมพานต์มีสัตว์ป่า นานา ๗ ชนิดมากมาย ท่านชอบเข้าฌานอยู่กับสัตว์ด้วยความเมตตา ท่านได้ใช้ดอกไม้บูชาพระพุทธเจ้าพระนามว่า อโนมทัสสี และได้กล่าวชมพระญาณของพระพุทธเจ้า ในการกระทำกรรมในลักษณะนี้ถือว่าเป็นการทำกรรมดี จนเป็นผลให้ได้มาเป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้าจนบรรลุเป็นพระอรหันต์เป็นกำลังในพระศาสนาต่อไป

๓.๒.๒ วิบากกรรมของพระคูลีมาลเถระ

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

ในอดีตชาติก่อนที่จะเกิดมาเป็นคน ท่านเกิดเป็นควายป่า เป็นควายแต่ที่มีความสามารถมาก มีความเก่งกล้ามาก สัตว์ในป่าทุกประเภทไม่มีใครสู้ได้เลย มีความว่องไว เขาก็แหลมคม มีกำลังดีมาก ปะทะกันก็แพ่หมดทุกประเภท สัตว์ในป่าทุกประเภทเห็นท่านเดินไปก็ต้องยอม ที่นี้ก็นึกในใจว่า สัตว์ที่อยู่ในป่าทั้งหมดเป็นลูกน้องของเราทั้งหมด แต่สัตว์ชาวบ้านเขาเลี้ยงมันจะเก่งแค่ไหน เลยออกมาก็ไล่ชีวิตวัวควายข้างม้าเตลิดเปิดเปิงหมด ออกมา

ที่ไรท์ทำแบบนั้นทุกคราว ชาวบ้านเขาก็รำคาญ เขาก็โกรธควายป่าตัวนี้ ออกมาที่ไรท์ทำควายเรา ตายเสียบ้าง ทำให้ทุพพลภาพไปบ้าง บางทีก็พลีไปบ้าง ใช้งานไม่ได้ตั้งหลายวัน เพราะวิ่งหนี วันหนึ่งคนหมู่บ้านแถวนั้นก็มาคิดกันว่า ควายตัวนี้ในไม่ช้ามันก็มาอีก ถ้ามาทีนี้ จะต้องฆ่าให้ตาย คนทั้งหมดมีพันคนเศษ ก็ทำคอกให้แน่นหนาไว้ แล้วก็ทำเป็นช่อง ๆ เพื่อให้ควายป่าเข้าไปแล้วออกมาไม่ได้ ทีนี้ควายป่าตัวนั้นก็ออกดูหน้าดูหลัง ควายอื่นเห็นก็วิ่งหนีหมด ควายคอกนี้ไม่หนี หนีไปไหนได้ ควายป่าก็โมโห ควายตัวนี้มันหยิ่งนี้ ไม่กลัว เราต้องจัดการ วิ่งไปวิ่งมา มองหาทางเข้าอ้อ.. ไล่ทางปากช่องเข้าได้ พอถึงที่แคบ ตัววิ่งมาแรงกระแทกเข้าไปก็ติดขยับตัวไม่ได้ เขาก็เสียบไม้ กันออก

ทีนี้ก็เอาซีเข้าเข้าไป คอกเข้าไป แต่ว่าคนพันคนไม่ได้พบทั้งพันคน พวกผู้หญิงพวกผู้ชายไม่ได้ลงมือตีทั้งหมด แต่ว่าพร้อมใจตีให้ตาย พอตีลงไปแล้ว ก่อนจะสิ้นใจตายเขาก็ลืมตาดูพวกนี้มันมากเราคนเดียว มึงพากันรุมฆ่าเรา ถ้าชาติหน้ามีจริงก็ขอฆ่าบ้าง นี่เป็นเวรที่จองกันไว้

พอเกิดมาอีกชาติหนึ่ง พ่อตั้งชื่อให้ว่า อหิงสกุมาร แปลว่ากุมารผู้ไม่เบียดเบียน พอเกิดมาแล้ว สติปัญญาดี จริยามรรยาทที่ดี ความจริงท่านเป็นคนดีมาก พอโตขึ้นมาหน่อย พ่อก็พามาเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศล เวลาไปเรียนศิลปวิทยา เพราะความดีของท่าน เขาเรียนกัน ๔ ปี ท่านเรียน ๒ ปี จบหลักสูตรทั้งหมด ทั้งฝ่ายวิชาการ และฝ่ายอาวุธ ทั้งเพลงอาวุธด้วย เมื่อลูกศิษย์คนอื่น ๆ สู้ไม่ได้ อาจารย์ก็ให้เป็นครูสอนแทน ทีนี้เพื่อนที่ไปด้วยกันเกิดอิจฉา มาด้วยกันมาเป็นครู ตอนนั้นกรรมเก่าเข้ามาสนอง ก็หาทางจะฆ่า เลยไปยุอาจารย์ บอกว่าอหิงสกุมารคิดจะตั้งตัวเป็นอาจารย์เสียเอง แล้วจะฆ่าท่านอาจารย์ ลมพายุพัดแล้วก็ไป แต่ลมปากคนมันพัดบ่อย ๆ ก็ชักไหวเหมือนกัน ตอนหลังท่านอาจารย์ก็เชื่อ ก็คิดในใจว่า ถ้าเราจะฆ่าเสียเองมันจะเสียชื่อ ทางที่ดีให้คนอื่นเขาฆ่าดีกว่า วันหนึ่งจึงเรียกอหิงสกุมารเข้าไปถามว่า เวลานี้เจ้าเก่งมากทั้งวิชาการ และฝ่ายอาวุธทั้งหมด แม้ในการรบก็เก่ง แต่ว่าวิชาของอาจารย์ยังมีอีกหน่อย เขาเรียกว่า วิษณุมนต์ ถ้าหากใครเรียนได้จะปราบได้ทั่วไตรภพ มนุษย์ก็ปราบได้ เทวดาก็ปราบได้ พรหมก็ปราบได้ ทีนี้คนเป็นวัยรุ่นและก็เก่งอยู่แล้วก็อยากเก่งต่อไป ก็อยากเรียน อาจารย์ก็เลยบอกว่า คนอื่นเรียนไม่ได้แต่อย่างเธอนี่เรียนได้แน่ จะให้ได้คนเดียว แต่ก่อนที่จะเรียนต้องยกครูเสียก่อน แต่ว่าการยกครูนี้ไม่ใช่ของแต่ต้องฆ่าคนให้ได้หนึ่งพันคน ถ้าฆ่าคนได้หนึ่งพันคนละก็เธอจึงจะเรียนได้ ท่านก็เลยตกลงยกครูโดยการไล่ฆ่าคน ทีนี้คนที่แกจะฆ่าได้ง่าย ๆ ก็แค่ ๒-๓ คนแรกเท่านั้นแหละ ตอนหลังเขารู้ข่าวว่าองคฺลิมาลไล่ฆ่าคน ใครเขาฟังข่าวก็ไม่อยากจะเห็นหน้า เห็นเข้าเขาจำรูปร่างได้เขาก็หนี กว่าจะไล่ฆ่าได้ก็แย่ ฆ่าไปฆ่าไป ลืมนับจำนวน หน้า ๆ เข้าก็ลืม ไม่รู้เท่าไร ทีหลังก็เริ่มต้นใหม่ ฆ่าได้หนึ่งคนตัดเอานิ้วไว้หนึ่งนิ้ว ตอนนี่จึงมีนามว่า องคฺลิมาล

โจร แปลว่า โจรผู้ฆ่าคนเอานิ้วมือ ฆ่าไปจนได้ ๙๙๙ นิ้ว นี่ถ้านับจริง ๆ มันเกิน ๑,๐๐๐ แล้ว ตอนที่ไม่ได้เอานิ้วไว้ไม่รู้เท่าไร แต่ว่าคู่ปรับยังมีอีกคนเดียว ถ้าได้อีกนิ้วเดียวก็ครบคู่ปรับพอดี และคู่ปรับที่จะต้องฆ่าก็คือแม่ แต่ความจริงท่านไม่ได้ตั้งใจจะฆ่าแม่ แต่ว่ามันเหลืออีกนิ้วเดียว แต่ละนิ้วก็หาได้ยาก วันพรุ่งนี้จะเข้าไปกรุงพาราณสี จะเป็นใครก็ตามที่ ถ้าเห็นต้องฆ่าอีกแม่ได้ยืนยันว่าลูกชายจะมาอยู่ใกล้ ก็ตั้งใจว่าพรุ่งนี้เช้าจะไปเยี่ยมลูก จะไปห้าม ถ้าแม่ไปก็ถูกฆ่า เพราะว่าเป็นคู่ปรับเดิม สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรวจอุปนิสัยของสัตว์ตอนเช้ามีด ทรงทราบที่ถ้าอหิงสกุมารฆ่าแม่ จัดเป็นอนันตริยกรรม มรรคผลจะไม่ได้เลย ท่านทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ ต้องการให้คนที่ได้ดีก็ขอให้ดีต่อไป ไม่ให้ความชั่วเข้ามาทับถม ท่านจึงเสด็จไปก่อน ไปก่อนแม่และทรงห้ามไว้

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

พระองค์คูลีมาลในอดีตชาติก่อนที่จะเกิดมาเป็นคน ท่านเกิดเป็นควายป่า เป็นควายแต่ว่ามีความสามารถมาก มีความเก่งกล้ามาก สัตว์ในป่าทุกชนิดไม่มีใครสู้ได้ มีความว่องไว เขาก็แหลมคม มีกำลังที่ดีมาก สัตว์ทุกตัวปะทะกันก็แพ้มดทุกประเภท สัตว์ในป่าทุกประเภทเห็นท่านเดินไปก็ต้องยอม ทำให้มีความทรงนในใจว่า สัตว์ที่อยู่ในป่าทั้งหมดเป็นลูกน้องของเราทั้งหมด แต่สัตว์ของชาวบ้านเขาเลี้ยงมันจะเก่งแค่ไหน เลยออกมาที่ไล่ขวิดวัวควายข้างม้า เติลเปิดเปิงหมด ออกมาที่ไรก็ทำแบบนั้นทุกคราว ชาวบ้านเขาก็รำคาญ เขาก็โกรธควายป่าตัวนี้ ออกมาที่ไรทำควายเราตายเสียบ้าง ทำให้ทุพพลาพไปบ้าง บางทีก็พลีไปบ้าง ใช้งานไม่ได้ตั้งหลายวัน เพราะวังนี้ จึงหาวิธีที่จะฆ่าควายตัวนี้ให้ตาย โดยการสร้างคอกแล้วให้ควายป่าเข้าไปแล้วก็ฆ่า ซึ่งก่อนที่จะตายได้อธิษฐานจิตที่มีความอาสาตัวว่าถ้าเกิดมาในอีกภพหนึ่งจะมาตามล้างแค้นฆ่าพวกกลุ่มคนที่ฆ่าตนเอง พอเกิดมาอีกภพก็เกิดมาเป็นองคคูลีมาลไล่ฆ่าตัดนิ้วกลุ่มคนที่ทำตนเองในภพก่อน ซึ่งเป็นทำกรรมที่ข้ามภพข้ามชาติก็ว่าได้

๓.๒.๓ วิบากกรรมของพระโมคคัลลานเถระ

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

พระมหาโมคคัลลานะเป็นลูกชายของพ่อแม่ที่ทั้งพ่อและแม่ตาบอดทั้งคู่ พระโมคคัลลานะในเวลานั้น เป็นคนที่ประกอบไปด้วยความกตัญญูรู้คุณบิดาและมารดา เลี้ยงดูบิดามารดาด้วยดีทุกประการ เมื่อทำงานกลับมาแล้วก็ต้องมาหุงข้าวเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ คนคืออย่างนี้หายาก ต่อมาท่านพ่อท่านแม่เห็นว่าลูกชายลำบาก ก็อยากจะหาเมียให้จะได้ช่วยแบ่งเบาภาระ แต่ว่าพระมหาโมคคัลลานะก็คัดค้านว่าอย่าเลยหญิงที่นำมาดีไม่ได้เขาจะไม่รักพ่อไม่รักแม่ก็เป็นได้ แต่ว่าบิดาและมารดาทั้งสองนั้นไซ้ก็บอกว่า ไม่เป็นไรลูกจะหาคนที่มิตระกูลเสมอกัน คือตำแหน่งของท่านก็

เป็นเศรษฐีเป็นคนมั่งมีทรัพย์มาก จึงไปขอหญิงในตระกูลอื่นเข้ามา ในตอนแรก ๆ แม่ลูกสะใภ้คนดี ก็มีความกตัญญูทักเตือนที่ต่อบิดามารดาของผัวเป็นอย่างดี แต่ว่าพระมหาโมคคัลลანะท่านมีความรักในพ่อและแม่ท่านมาก เวลากลับมาจากทำงาน แทนที่จะเข้าไปจูจีกับเมียก่อน แต่กลับเข้าไปจูจีกับพ่อแม่เสียก่อน เหตุนี้เองเป็นเหตุให้นางเมียไม่พอใจคิดจะฆ่าทั้งสองคนเสีย จึงได้หาอุบายด้วยประการทั้งปวง ในที่สุดก็บอกกับโมคคัลลันะว่าบิดามารดาของท่านเป็นคนใจร้าย หุงข้าวให้กินก็ไม่กิน แต่ความจริงเวลาที่ทำอาหารให้ผัวมีรสอร่อย แต่ทำอาหารให้แก่พ่อผัวแม่ผัวบางทีก็เค็มจัดเกินไป เค็มจัดเกินไป เปรี้ยวจัดเกินไป พ่อผัวแม่ผัวกินไม่ไหวก็เลยไม่กิน นางก็ฟ้องบอกว่า นี่แหละอาหารมันเหมือนกัน แต่ว่าท่านทั้งสองไม่ยอมกิน ท่านลูกชายก็ยังไม่ว่าอะไร ต่อมานางในก็เอาใหม่อีกทำอาหารรสจัด ในเมื่อท่านทั้งสองไม่กินนางก็เทราดไปเต็มบ้าน เมื่อลูกชายกลับมาก็ฟ้องบอกว่าท่านผู้เฒ่าทั้งสองคนทำอาหารให้ก็ไม่กิน แล้วก็เทราดไปบนบ้านเต็มบ้านเต็มเมืองไปหมด ฉันทัดกวาดไม่ไหว เช็ดถูไม่ไหว อย่างนี้ไม่ไหวแล้ว ฉันทขอลากลับบ้าน อาศัยที่จอมมงคราญ ออกตัณญูไม่รู้คุณคน ทำให้พระโมคคัลลันะซึ่งเป็นคนกตัญญู รู้คุณ เป็นคนออกตัณญูไป เพราะการนั่งทูลนอนทูลของเมียสาว มันก็มีความสำคัญเหมือนกัน เป็นเหตุให้พระโมคคัลลันะคิดผิดในตอนนั้น เพราะอาศัยเมียออกอุบายสนับสนุนหาทางกั้นแกล้งด้วยประการทั้งปวง จนเห็นว่าบิดามารดาของตนนี้เป็นคนไม่ดี

วันหนึ่งคิดจะฆ่าพ่อฆ่าแม่เสียในป่า จึงได้บอกกับบิดาและมารดาว่า ญาติผู้ใหญ่ที่อยู่ทางฝั่งป่าทางโน้นเป็นญาติกัน ความจริงบิดามารดาที่รู้จัก ท่านสั่งให้ท่านทั้งสองไปเยี่ยมและเวลานี้ท่านก็เตรียมเกวียนไว้แล้ว จะให้บิดามารดาทั้งสองนั่งไปในเกวียน ท่านจะเป็นคนบังคับเกวียนไป เมื่อท่านบิดามารดาทั้งสองได้ฟังก็เห็นใจ คิดว่าลูกชายของเรานี้เป็นคนดี จึงให้ลูกชายประคองบิดามารดาทั้งสองศรีนังบนเกวียนพอเข้าไปถึงป่าลึก ท่านโมคคัลลันะคิดจะฆ่าพ่อฆ่าแม่ในป่า จึงได้บอกกับท่านบิดาว่า คุณพ่อช่วยจับเชือกบังคับวัวไว้ให้ที กระผมนี้กำลังปวดอุจจาระ จะไปถ่ายอุจจาระ ท่านพ่อก็จับเชือกเข้าไว้ บังคับวัวให้เดินตรงท่านโมคคัลลันะไปแล้ว ก็ทำเสียงดังเหมือนกับโจรจะเข้ามาปล้น ท่านพ่อท่านแม่ทั้งสองคนได้ยินเสียงเอะอะโวยวาย เข้าใจว่าโจรร้ายมาปล้น ห่วงลูกชายของตนคือพระโมคคัลลันะผู้เป็นลูกชาย ท่านทั้งสองจึงได้ร้องประกาศไปว่า ลูกเอ๋ย พ่อแม่ทั้งสองคนแก่แล้ว ปล่อยให้พ่อแม่ตายเถิด ลูกยังมีความเป็นหนุ่มอยู่ หนีเอาตัวรอดไปก่อน ไม่ต้องห่วงพ่อห่วงแม่ เมื่อพ่อแม่พูดอย่างนั้น ใจยังไม่อ่อน พ่อบังอรใช้ไม้ทุบพ่อและแม่ตายทั้งคู่ เมื่อพ่อโฉมตรูฆ่าพ่อและแม่ตายแล้ว ก็แจวอ้าวกลับบ้าน

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

พระโมคคัลลานะ ได้เกิดมาเป็นชายหนุ่ม เกิดในตระกูลของเศรษฐีที่มีพ่อแม่ที่ตาบอดทั้งคู่ ท่านเป็นผู้ที่มีความกตัญญูรู้คุณจนมาวันหนึ่ง พ่อแม่ทั้งสองสงสารลูกชายจึงคิดหาภรรยาให้โดยให้แต่งงานกับภรรยาที่เป็นลูกของเศรษฐี ในระยะแรกก็ไม่มีอะไร แต่เมื่อพระโมคคัลลานะให้ความสนใจภรรยา ภรรยาจึงคิดหาวิธีกลั่นแกล้งทุกอย่างจนในที่สุดก็บอกให้พระโมคคัลลานะพาพ่อแม่ไปฆ่าที่ในป่าจนทั้งสองตายทั้งคู่ อย่างที่เราเคยบ่นบอกว่าทำบุญให้ท่านแล้ว ก็มีความไม่สบาย เมื่อฟังเรื่องราวของพระมหาโมคคัลลานะแล้วไซ้ ก็โปรดทราบว่ กฎของกรรมเก่าของเราทำไว้มากเพียงใด เราไม่ทราบ ฉะนั้น ถ้ากรรมใดที่มันเกิดขึ้นกับเรา ทำให้เราได้รับความลำบาก ก็คิดไว้ในใจว่า เราจะใช้หนี้มันเอง

๓.๒.๔ วิบากกรรมของพระสีวลีเถระ

ก. ความเป็นมาแห่งบุพกรรม

พระราชากับประชาชนแข่งกันทำบุญ

ความตามพระบาลีมีอยู่ว่า ในขณะนั้นองค์สมเด็จพระทวงธรรมบรมศาสดาได้ทรงมีพระพุทธานุญาตตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ในกัปที่ ๙๑ กับ นับถอยหลังไปจากนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระนามว่า วิปัสสี ทรงอุบัติขึ้นแล้วในโลก สมัยหนึ่งเสด็จจาริกไปในชนบท กลับมาสู่พระนครของพระราชบิดาแล้วสมเด็จพระวิปัสสีท่านก็เป็นลูกของพระเจ้าแผ่นดินเหมือนกัน พระราชาทรงเตรียมอาคันตุกะท่าน”

อาคันตุกะท่านคือ ท่านแก่พระผู้มา หรือแขกผู้มา อาคันตุกะ แปลว่า แขกผู้มาพระท่านมาจากที่ไกล ไม่ได้ประจำอยู่เฉพาะ ถือว่าเป็นอาคันตุกะ ท่านง แปลว่า การให้ หมายความว่า ตั้งใจถวายทานแก่พระอาคันตุกะทั้งหมด มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เพื่อบรรดาพระสงฆ์ทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข แล้วก็ส่งข่าวให้แก่ชาวเมืองทั้งหลายว่า ชนทั้งหลายจงมาเป็นสหายในทานของเรา หมายความว่า พระองค์ให้ส่งข่าวให้ชาวบ้านมาร่วมกันบำเพ็ญทาน บรรดาชนทั้งหลายเหล่านั้นทำอย่างนั้นแล้ว คิดว่าเราก็จะต้องถวายทานแต่บรรดาพระสงฆ์ทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขเหมือนกัน แต่ชาวบ้านเขาคิดกันว่า พวกเราจักถวายทานนี้ให้ยิ่งกว่าทานที่พระราชากวายเป็นแล้ว เขาเรียกว่าแข่งกันดี หรืออวดดี ไม่ใช่อวดเลว เมื่อพระราชากวายเป็นแบบไหน เราจะทำไม่แพ้พระราชา อย่างนี้เขาเรียกว่าอวดดี ควรอวด

จึงนิมนต์องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าในวันรุ่งขึ้น แล้วก็แต่งทานถวาย แล้วก็ส่งข่าวไปพูลแต่พระราชบิดา พระราชบิดาเสด็จมาทอดพระเนตรทานของประชาชนเหล่านั้นแล้วดำริว่า เราจักถวายทานให้ยิ่งกว่าทานนี้ คือดีกว่า ประเสริฐกว่าที่บรรดาประชาชนถวายแล้ว

ในวันรุ่งขึ้น จึงนิมนต์องค์สมเด็จพระประทีปแก้ว พร้อมไปด้วยบรรดาพระสงฆ์ทั้งหลายพระราชทานไม่ทรงสามารถจะให้ชาวเมืองแพ้ได้เป็นอันว่าต่างคนต่างถวายแข่งกันพระราชทานถวายแบบนี้ได้ชาวเมืองก็ถวายได้ ทำให้ดีกว่าพระราชทาน พระราชทานก็ทำให้ยิ่งไปกว่าชาวเมือง ชาวเมืองก็ทำให้ยิ่งกว่าพระราชทานว่ากันอย่างนี้เป็นลำดับ

แล้วท่านกล่าวว่าถึงชาวเมืองก็ไม่สามารถให้พระราชทานแพ้ได้ ต่างคนต่างไม่มีใครแพ้ใครวันนี้เราถวายเพียงนี้ วันรุ่งขึ้นเขาถวายยิ่งไปกว่า วันรุ่งขึ้นอีกเราก็ถวายยิ่งไปกว่านั้น ฉะนั้นในครั้งที่ ๖ ชาวเมืองจึงมาคิดว่า บัดนี้พวกเราจักถวายทานในวันพรุ่งนี้ จะทำเรื่องของท่านที่เราทำทั้งหมดโดยที่ใคร ๆ ก็ไม่อาจจะพูดได้ว่า วัตถุชิ้นนี้ไม่มีในทานของเรา

เป็นอันว่าการแข่งการให้ทาน ยิ่งประเสริฐเท่าไร มากเท่าไร เกิดการไม่แพ้กันขึ้นมาแล้วชาวเมืองคิดใหม่ว่า ชื่นเชื่อว่าทานทั้งหมดที่เราจะถวายในวันพรุ่งนี้ไม่ว่าอะไรทั้งหมดจะไม่มีใครมาได้เลยว่สิ่งทั้งหลายเหล่านี้แหละหนึ่งมันไม่มีในที่นั้นจะต้องมีทุกอย่าง แต่ว่าขาดน้ำผึ้งดิบ เมื่อต่างคนต่างคิดแล้ว วันรุ่งขึ้นได้จัดแจงของถวาย เสร็จแล้วตรวจดูว่า มีอะไรหนอแต่ที่ยังไม่มีอยู่ในที่นี้อีก มองไปมองมากก็มองไม่เห็นน้ำผึ้งดิบ จะมีก็แต่น้ำผึ้งสุก น้ำผึ้งดิบไม่มี ส่วนน้ำผึ้งสุกมีมากบรรดาชนทั้งหลายเหล่านั้นจึงใช้ให้คน ๆ พวก นำทรัพย์ไปพวกละหนึ่งพันกหาปณะคือหนึ่งพันตำลึง ไปยื่นอยู่ที่ประตูพระนคร ๔ ประตู เพราะประตูเมืองมีอยู่ ๔ ประตู เพื่อต้องการน้ำผึ้งดิบหมายความว่า ถ้ามีคนเขาเอามาเราก็ไปซื้อ ครั้งนั้นคนบ้านนอกคนหนึ่ง มาเพื่อจะเยี่ยมพวกรชาวบ้านในเมือง ก็ไม่เห็นจะมีอะไรติดมือมาได้เพราะแกอยู่ป่า ก็ถือรวงผึ้งมา ๑ รวง ไล่ตัวผึ้งออกให้หนีไปหมดแล้ว จึงตัดกิ่งไม้แล้วก็ถือรวงผึ้งนั้นมา พร้อมทั้งไม้คอนเสร็จ จึงเข้ามาสู่เมือง ด้วยคิดตั้งใจว่า เราจะไปให้กับเพื่อนของเราในเมือง สำหรับคนที่ไปยื่นอยู่หน้าประตูเมือง เห็นบุรุษคนนี้ก็ถือรวงผึ้งมา เป็นคนบ้านนอก จึงถามว่า ท่านผู้เจริญ น้ำผึ้งนี้ท่านขายไหม คนบ้านนอกคนนั้นบอกว่า น้ำผึ้งฉันไม่ขาย ฉันจะไปให้เพื่อนของฉัน คนทั้งหลายเหล่านั้นก็บอกว่า ท่านผู้เจริญ ท่านรับเอากหาปณะเท่านี้ คือท่านขายน้ำผึ้งให้เรา เราจะให้ ๔ บาท หรือ ๑ ตำลึง คนบ้านนอกก็คิดว่า รวงผึ้งนี้ราคาไม่ถึงบาท แต่ว่าเจ้านี้จะให้สต่างคี่ถึง ๔ บาท น่ากลัวเจ้าคนนี้นั้นจะสติไม่ดี ให้มากเกินไป เรายังไม่ให้ ต้องขึ้นราคาก่อน แกก็เป็นนักฉวยโอกาสเหมือนกันแกจึงกล่าวว่า เราไม่ให้ เราให้ไม่ได้ ราคา ๑ ตำลึง น้ำผึ้งรวงนี้ให้ไม่ได้ ราคามันแพง พวกนั้นก็ขึ้นราคาเป็น ๒ ตำลึง ๓ ตำลึง ๔ ตำลึง ก็ว่ากันตะไป ผลที่สุดก็ขึ้นราคาถึง ๑,๐๐๐ ตำลึง สำหรับบุรุษผู้นั้นจึงคิดว่า คนพวกนี้น่ากลัวจะสติไม่ดี น้ำผึ้งรวงเดียวราคาไม่ถึงบาท มันดันให้ตั้งพัน และก็บอกด้วยว่า ฉันมีอยู่แค่ ๑,๐๐๐ ตำลึงเท่านั้นนะ หมด ขอท่านจงให้น้ำผึ้งแก่เรา แต่ว่าบุรุษผู้มาจากป่าแกก็เป็นคนมีปัญญา คิดว่าต้องมีอะไรพิเศษสักเรื่องหนึ่ง จึงได้ถามว่า ผู้

เจริญ ข้าพเจ้ารู้ว่ากรรมที่ข้าพเจ้าจะทำในน้ำฝิ่งนั้นมีอยู่ เพราะเหตุใดท่านจึงมาขึ้นราคาอย่างนี้ พวกนั้นก็ถามว่า น้ำฝิ่งท่านจะไปทำอะไร แกก็บอกว่า ฉันจะไปให้เพื่อนของฉัน ฉันเป็นคนอยู่ป่า มาคราวหนึ่งไม่มีอะไรติดมือมาฉันก็ไม่ได้ พวกนั้นก็บอกว่า ฉันเองก็มีความจำเป็นด้วยเรื่องน้ำฝิ่งดิบ อย่างอื่นมีครบ จึงให้ราคาถึง ๑,๐๐๐ ตำลึง ความจริงฉันรู้ว่า น้ำฝิ่งนี้ราคามันไม่ถึงบาท แต่ด้วยความจำเป็นจึงให้คนบ้านนอกจึงถามว่า เรื่องอะไรจึงได้ให้ราคาแพง บอกมาสิ อยากจะรู้ ถ้าควรจะให้ก็ให้ บรรดาคนพวกนั้นบอกว่า พวกข้าพเจ้าเตรียมการถวายทานเป็นการใหญ่ เพื่อสมเด็จพะสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า พระวิปัสสีศพล ผู้มีสมณะ คือพระรวมด้วยกันทั้งหมด พระที่เป็นบริวาร ๖,๘๐๐,๐๐๐ องค์ และก็มีพระพุทธรูปเจ้าอีก ๑ ในมหาทานครั้งนี้ อะไร ๆ ของเราก็มีหมด ไม่มีอยู่อย่างเดียวคือน้ำฝิ่งดิบเท่านั้น ข้าพเจ้าจึงขอซื้อรวงฝิ่งของท่านด้วยราคาแพง เพราะว่าต้องการจะเอาบุญ เพราะทานคราวนี้มีความประสงค์ว่าจะให้มีทุกอย่าง ขึ้นชื่อว่าอะไรในทานนั้นไม่มี เราไม่ต้องการ ต้องการให้มันครบ ฉะนั้นจึงยอมซื้อของแพงขอให้ชายเถิด

ทำบุญปิดท้าย

คนบ้านนอกแกก็บอกว่า ถ้าเป็นอย่างนั้นเพื่อนข้าพเจ้าก็จักไม่ให้ ด้วยราคาเรื่องการซื้อไม่ยอมขาย แต่ถ้าท่านทั้งหลายจะยอมให้เราร่วมบุญร่วมกุศลด้วยจะให้ บรรดาคนพวกนั้นจึงได้ส่งข่าวไปหาหัวหน้าในเมือง บอกว่าเวลานี้เจอะคนนำน้ำฝิ่งดิบมาแล้ว แต่ว่าเขาไม่ยอมขาย แต่ให้เขาร่วมบุญด้วยละก็เขาจะให้เมื่อชาวเมืองทราบที่ศรัทธาของเขามีจึงได้ยกมือสาธุดีแล้วๆ พ่อคุณเอ๋ยมาร่วมบุญร่วมกุศลด้วยกันเถิด เรื่องบุญนั้นไม่หวัง ที่ต้องการน้ำฝิ่งที่ต้องซื้อเพราะเกรงว่าจะไม่ยอมทำบุญด้วย จึงกล่าวว่า ขอเขาจงเป็นผู้มีส่วนได้บุญ มาร่วมบุญกัน บรรดาพวกชาวเมืองทั้งหลายเหล่านั้น เมื่อได้น้ำฝิ่งแล้ว ก็ได้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประธาน ให้มาเสวยอาหาร ถวายข้าวต้ม ถวายของเคี้ยวที่นี้เขาบอกว่า ให้คนนำเอาถาดทองคำใบใหญ่มาแล้ว แล้วก็บีบรวงฝิ่งลงไป เอาน้ำหวานออก แม้กระบอกนมส้มอันมนุษย์ทั้งหลายเหล่านั้นนำมาเพื่อต้องการจะเป็นของกำนัลมีอยู่ เขาก็เทนมส้มเหล่านั้นลงไปในถาดทองคำ เกล้ากับน้ำฝิ่งนั้น ได้ถวายแก่บรรดาพระภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข น้ำฝิ่งนั้นก็ทั่วถึงแก่บรรดาพระภิกษุทุกรูป อย่างลี้มว่ามีพระพุทธรูปเจ้าองค์เดียว มีพระสงฆ์ถึง ๖,๘๐๐,๐๐๐ องค์ น้ำฝิ่งรวงเดียวกับนมส้มหน้อยหนึ่งที่เขาผสมกันพอดิบพอดี คือเหลือจากพระเสี้ยอีก ท่านกล่าวว่า ผู้รับเอาจนพอความต้องการ หมายความว่า บรรดาพระสงฆ์ทั้งหลายพอมหมดแล้ว แกรมเหลือเสี้ยด้วยซ้ำตอนนี้พระบาลีท่านกล่าวว่า ใคร ๆ ก็คิดไม่ได้ว่า น้ำฝิ่งน้อยอย่างนั้นจะเพียงพอกับภิกษุ ๖,๘๐๐,๐๐๐ องค์ได้อย่างไร ท่านกล่าวต่อไปตามพระสูตรว่า จริงอยู่ น้ำฝิ่งนั้นถึงได้ด้วย

อานูภาพแห่งพระพุทธเจ้า น้ำผึ้งนั้นมีมากมายด้วยอำนาจของพระพุทธเจ้า แล้วท่านกล่าวต่อไปว่า ขึ้นชื่อว่าพุทธวิสัย ใคร ๆ ก็ไม่ควรคิด

อจินไตย

ท่านบอกว่า จริงอยู่ เหตุ ๔ อย่างที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เป็นเรื่องที่ใคร ๆ ไม่ควรคิด ใคร ๆ เมื่อคิดถึงเหตุเหล่านั้นเข้า ก็ยอมเป็นผู้มีส่วนแห่งความเป็นคนบ้าเออละสิ ท่านบอกว่า สิ่งที่เป็นอจินไตยไม่ควรคิด ถ้าคิดแล้วก็บ้าเปล่า ๆ ไม่รู้เรื่องรู้ราว เหตุ ๔ อย่างที่ไม่ควรคิด ที่พระพุทธเจ้ากล่าวก็คือ

๑. **พุทธวิสัย** วิสัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราคิดไม่ได้ ขึ้นคิดอยากจะทำเท่าทันพระพุทธเจ้า เราก็บ้า เพราะว่าเราทำไม่ได้

๒. **ฌานวิสัย** วิสัยของบุคคลผู้ทรงฌาน ถ้าเราไม่สามารถได้ฌานสมาบัติ เราอย่าไปคิดเรื่องฌานสมาบัติ ยิ่งคนสมัยปัจจุบันยอมอยากจะทำถึงเรื่องพระนิพพานบ้าง เรื่องวิสัยของอรหันต์บ้าง แต่ความจริงแค่ฌานโลกีย์เท่านั้น พระพุทธเจ้ากล่าวว่า ถ้าเรายังเข้าไม่ถึงก็ไม่ควรคิด คิดเท่าไรมันก็ผิด

๓. **กรรมวิสัย** คือกฎของกรรม เรื่องกฎของกรรมนี้ก็เหมือนกัน อย่าไปคิดมันคิดไม่ออกหรอก นอกจากว่าเราจะได้วิชาสาม อภิญญาหก แล้วก็พระอรหันต์ขั้นอรหันต์ จึงจะพอคิดถึงเรื่องกรรมได้ ถ้ายังไม่ถึงอย่าไปคิด คิดแล้วมันก็จะจบลงไม่ได้

๔. **โลกจินไตย** เรื่องของโลก เรื่องของโลกนี้ เราจะคิดว่ามันจะไปจบลงตรงไหน อย่าไปคิด มันไม่มีทางจบ คือโลกหาที่สุดไม่ได้

จำไว้ให้ดีว่า เหตุ ๔ อย่างที่พระพุทธเจ้าบอกว่า ไม่ควรคิด ถ้าคิดแล้วก็บ้าเปล่า ๆ นั่นก็คือ หนึ่งพุทธวิสัย สอง ฌานวิสัย สามกรรมวิสัย สี่ โลกจินไตย

กลับมาเกิดใหม่เป็นพระราชากรุงพาราณสี

สำหรับบุรุษนั้น เมื่อทำทานประมาณเท่านั้นแล้ว ท่านกล่าวว่า ในกาลเป็นที่สุดแห่งอายุ ก็บังเกิดในเทวโลกเป็นเทวดาท้องเที่ยวไป สิ้นกับมีประมาณเท่านั้น คือ ๙๑ กัป เป็นเทวดาเกะกะ ๆ อยู่ ๙๑ กัป ในสมัยหนึ่งจตุตถจากเทวโลกแล้ว ก็มาบังเกิดในกรุงพาราณสี โดยกาลที่พระชนกทิวงคตแล้ว เขามาเกิดเป็นลูกพระราชาในตระกูลพาราณสี เมื่อพระราชบิดาตาย ทิวงคต เขาแปลว่า ตาย สวรรคต จึงได้เสวยราชสมบัติแทนพระราชบิดา มาในครั้งหนึ่งท้าวเธอคิดว่า เราจะยึดเอาพระนครหนึ่ง ซึ่งมีกำลังน้อยกว่าให้ได้ จึงได้เสด็จไปแล้วก็ล้อมพระนครนั้นไว้ แล้วก็ส่งสาส์นกับชาวเมืองว่า ท่านจะให้ราชสมบัติคือสมบัติแก่เรา หรือจะให้เรารบ บรรดาชาวเมืองทั้งหลายเหล่านั้นตอบว่า เราจะไม่ให้ราชสมบัติ และเราก็จะไม่ให้ทั้งการรบ เราจะปิดประตูเมืองไม่让您เข้า ดังนี้

พระราชอาของคันั้นก็ล้อมไว้ แล้วก็ปิดประตูเมือง ประตูใหญ่ แต่ว่าชาวเมืองก็อาศัย ประตูเล็กออกไปหาพื้น หน้ำ มาทางประตูเล็ก ทำธุรกิจทุกอย่าง การล้อมของพระราชาก็ไม่มี ผล ต่อมาเมื่อพระราชาก็ปิดประตูเมืองของเขา ล้อมไม่ให้เขาออกไว้สิ้นเวลา ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน ล้อมไว้ ต้องการให้คนในเมืองเขาอดตาย จะได้ยอมแพ้ เขาก็ไม่ยอมแพ้ เพราะเขาออกทาง ประตูเล็กมาหากินกันได้

กรรมที่ล้อมเมือง

ในกาลต่อมา พระราชชนนีคือมารดาพระราชอาของคันั้น ตรัสถามบรรดาอำมาตย์ข้าราชการบริพารว่า ลูกชายของเราเขาทำอะไร บรรดาอำมาตย์ทั้งหลายกราบทูลว่า ไปล้อมเมืองไว้พระเจ้าข้า ล้อมประตูใหญ่หมด ท่านจึงตรัสว่า พุทโธเอ๋ย..ลูกชายของฉันนี้ มันไม่น่าจะโง่อย่างนี้เลย ก็ไปล้อมประตูใหญ่แล้วก็ไม่ล้อมประตูเล็ก คนเขาก็ออกมาหากินกันได้ จงล้อมประตูเล็ก ๆ เสีย ประตูช่องเล็ก ๆ ปิดมันเสีย ชาวเมืองออกมาไม่ได้ ประเดี๋ยวมันก็ยอมแพ้

อำมาตย์จึงได้ไปส่งข่าวพระราชอา ท้าวเธอทรงสดับคำของพระราชชนนีแล้ว ก็มีคำสั่งให้ปิดประตูเล็ก คือกันคนออกทางด้านประตูเล็กเสียอีก ฝ่ายชาวเมืองเมื่อออกไปหากินภายนอกไม่ได้ ก็เริ่มอด อดแล้วไม่รู้จะทำอย่างไร ในวันที่ ๗ จึงพากันปลงพระชนม์พระราชอาของตนเสีย แล้วก็เปิดประตูเมืองรับพระราชอาของคันั้น ถวายพระราชสมบัติแก่พระองค์

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

พระสืวลีทรงทำกรรมแบบนี้ ในกาลเป็นที่สุดแห่งอายุ หมายความว่าเวลาที่ตายแล้วก็ไปเกิดในอเวจีมหานรก ไหม้อยู่แล้วในอเวจีมหานรกนั้น ครอบงำหาปฐพี คือผืนแผ่นดินนี้ หนาขึ้นประมาณ ๑ โยชน์ โทษของการล้อมเมืองเขา ทำให้เขาฆ่าพระราชอาของเขา ลงนรกอเวจีด้วย แล้วให้แผ่นดินหนา ๑ โยชน์ ไม่รู้เวลาเท่าไร

ครั้งจตุจากอัตภาพ คือพ้นจากรกนั้น แล้วก็มาปฏิสนธิในท้องของมารดานั้น หมายความว่า มารดาในสมัยนั้นก็เป็นแม่สมัยนี้ เข้าไปอยู่ในท้องแม่สิ้น ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน แม่ต้องถูกทรมานด้วย ก็เพราะอาศัยที่ให้คำแนะนำกับลูก แต่บังเอิญแม่ไม่ได้ตกรกด้วย จึงได้คลอด เพราะโทษที่แม่ต้องรับโทษด้วย เพราะว่าสั่งให้ปิดประตูเล็ก ๔ ประตู นี้เป็นกรรมของพระสืวลีที่ต้องตกรก และก็อยู่ในท้องแม่

องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ภิกขเว ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย พระสืวลี ไหม้แล้วในนรกสิ้นกาลนานประมาณเท่านี้ เพราะกรรมที่เธอล้อมพระนคร และยึดไว้ในกาลนั้น และถือปฏิสนธิของมารดานั้นนั่นแหละ อยู่ในท้องสิ้นกาลประมาณเท่านี้ ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน ก็เพราะว่าความที่เธอปิดประตูเล็กทั้ง ๔ ต่อมา เป็นผู้ถึงความเป็นผู้มีลาภมากและมียศ เลิศ ก็เพราะว่าการที่เธอถวายน้ำผึ้ง ด้วยประการฉะนี้

ในวันรุ่งขึ้น ภิกษุทั้งหลายสนทนากันว่า แม้สามเณรผู้เดียว ทำเรือน ๕๐๐ หลัง เพื่อภิกษุ ๕๐๐ รูป มีลาภมีบุญน่าชมจริง ๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมา แล้วถามว่า ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เธอนั่งประชุมกันด้วยเรื่องอะไร เมื่อภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นรับถ้อยคำเช่นนั้นแล้ว จึงตรัสว่า“ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุตรของเราไม่มีบุญ ไม่มีบาป ก็เพราะว่าบุญบาปทั้งสองของเธอละเสียแล้ว”จึงตรัสพระธรรมเทศนาว่า“บุคคลใดในโลกนี้ พันเครื่องข้องทั้งสองอย่าง คือบุญและบาป เราเรียกบุคคลนั้นว่า เป็นผู้ไม่โศก ปราศจากกิเลสเพียงดังธูลี ผู้หมดจดว่าเป็นพราหฺม”

เป็นอันว่าท่านทั้งหลาย เรื่องราวของบุคคลตัวอย่าง จงจำไว้ด้วยว่า กฎของกรรมของพระสวัสดิทำนมีลาภมาก มียศยิ่งใหญ่มาก การที่มีลาภก็เพราะว่าถวายรวงผึ้ง แต่ว่าต้องลงในนรก เพราะอาศัยที่ไปปิดล้อมเมืองเขาไว้ และมารดาผู้เป็นต้นคิดก็มีปัจจัยร่วมเช่นเดียวกัน

๓.๓ วิภากกรรมของอุบาสก อุบาสิกา

อุบาสก แปลว่า ผู้นั่งใกล้พระรัตนตรัย หมายถึง ผู้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนา ผู้นับถือศาสนาอย่างมั่นคง ถ้าเป็นหญิง ใช้คำว่า อุบาสิกา

อุบาสก เรียกก่อนไปอีกว่า ประสภ คำว่าอุบาสิกา เรียกก่อนไปอีกว่า สีกา ก็มี เรียกชายหญิงที่รักษาอุโบสถศีลโดยตั้งคืนที่วัดในวันพระว่า อุบาสกอุบาสิกา

อุบาสกอุบาสิกา ปกติหมายถึงชาวบ้านทั่วไปที่นับถือพระพุทธศาสนา บำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนา ไปวัดทำบุญให้ทาน ถือศีล อุปถัมภ์บำรุงวัด ช่วยเหลือกิจการของวัดเป็นประจำ

๓.๓.๑ วิภากกรรมของกัณหา – ชาลี

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

เรื่องนี้เคยมีพระสาวกถามพระพุทธเจ้าบรรดาพระสงฆ์จึงได้กราบทูลองค์สมเด็จพระประทีปแก้วว่ากัณหาและชาลีทั้งสองศรีนีนี่ขึ้นชื่อว่าเป็นขัตติยราชเป็นบุตรกษัตริย์เป็นคนมีจริยาดี แสดงความเคารพนบนอบอ่อนโยนกับชุกด้วยดีแต่เมื่อองค์สมเด็จพระชินสีห์พระราชทานแล้วทำไมชุกจึงได้ทำอย่างนั้น

องค์สมเด็จพระภาควันต์จึงได้ทรงมีพระพุทธปฏิภาตรัสว่าภิกษุทั้งหลายเหตุที่จะเกิดขึ้นเช่นนั้นก็เพราะอาศัยกรรมเก่าของกัณหาและชาลี เดิมที่กัณหาและชาลีเป็นลูกของชาวบ้าน คือชานาธรรมชาติชุกตัวแก่เฒ่าชราคนนี้แก่เป็นควายแก่เมื่อต้นข้าวขึ้นมาใหม่ ๆบิดาและมารดาให้สองศรีนีนี่ไปเฝ้าต้นข้าวเพื่อกันควายไม่ให้เข้ามากินพอดีกสองคนนี้เผลอเมื่อไรเจ้าควายแก่ก็ย่อง

เข้ามากินเมื่อนั้น บิดาและมารดาทั้งคู่ว่าเด็กทั้งสองนี้บ้าง เขียนตีบ้าง หาวว่าละเลยหน้าที่ เมื่อจะไล่จะปาลักเท่าไรก็ตามที่ เจ้าควายแก่ตัวนี้มันไปไม่ไกลทำที่เหมือนว่าหันหน้าหนีไปแล้วกินหญ้า อยู่พอโฉมตริทั้งสองกุมารเผลอเมื่อไรมันก็ยกเข้ามากินต้นข้าวอ่อนเมื่อนั้นเป็นเหตุให้สองกุมารมีความโกรธจึงได้พากันจับควายเฒ่าตัวนั้นไปผูกไว้กับต้นไม้คือเอาเชือกผูกที่ตะพายแล้วก็ผูกติดกับต้นไม้ สองคนพี่น้องช่วยกันหาไม้เรียวหนามมาตีควายแก่ตัวนี้เสียจนหน้าใจเรียกว่าจนพอใจแล้ว จึงปล่อยควายแก่หนีไป

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

องค์สมเด็จพระจอมไตรบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า เพราะกรรมในอดีตที่กัณหาและชาติตีควายแก่ กรรมนั้นมันมาสนองเธอทั้งสองเจ้าควายแก่ตัวนั้นมันมาเกิดเป็นชูชก เมื่อมอบหมายให้ชูชกแล้วกรรมเก่ามันเข้าสนองใจทำให้ชูชกเห็นผิดคิดในใจว่าเราต้องปราบปรามให้เด็กพวกนี้เข็ดเสียก่อน กลัวเราไม่เช่นนั้นแล้วไปอยู่กับเราก็จะทำตัวเป็นนายเพราะจะถือตัวว่าเป็นลูกเจ้าใหญ่ นายโต

ตามที่องค์สมเด็จพระทศพลกล่าวถึงกฎของกรรมของกัณหาและชาติตีควายจริงถ้าจะคิดกันไปดูอีกที่เจ้าควายตัวนี้มันมาลักข้าวเขากิน การลงโทษประเภทนั้นควรจะมีผลเสมอกัน กล่าวคือหายกันไปแต่ความจริงมันไม่ได้เป็นเช่นนั้นมันไม่หายกลับติดตามมาเล่นกัณหาและชาติเข้าในชาติสุดท้ายตอนที่องค์สมเด็จพระจอมไตรบรมศาสดาเป็นพระเวสสันดรหน่อพระบรมวงศ์โพธิ์สัตว์ขอให้ท่านทั้งหลาย จงอย่าคิดว่า ยุงตัวเล็กๆ มันเป็นเด็ก ซ้ำแล้วไม่บาป หรือที่เขา กล่าวกันบอกว่า สัตว์ทั้งหลายเกิดมาเป็นอาหารของมนุษย์ แล้วก็ตั้งหน้าตั้งตาฆ่ากันกินแล้ว กรรมทั้งหลายเหล่านี้มันก็ไม่ให้อภัยกับบุคคลผู้ฆ่าเหมือนกัน ต่อไปในชาติเบื้องหน้า ถ้าเกิดใหม่ก็ต้องฆ่ากันไปฆ่ากันมา ผลัดกันฆ่าอยู่แบบนั้น เช่น เจ๊กกับหมู เจ๊กกับไก่ เป็นต้น

๓.๓.๒ วิบากกรรมของโกตุหลิเก

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

กรรมที่น่าคิดก็คือเรื่องโกตุหลิเก โกตุหลิเกนี้เป็นตอนหนึ่งของเรื่อง “สามาวดี” กรรมติดตามกันทั้งบุญและบาป เรื่องมีอยู่ว่า ท่านโกตุหลิเกนี้ท่านเป็นคนจน ทั้งสองตายายก็จนกันทั้งคู่ เขายังหนุ่มอยู่ มีลูกอยู่คนหนึ่งยังคลานไม่ได้ เวลานั้นเขาอยู่เมืองอาร์พกะ เขาอยู่แคว้นอาร์พกะ เป็นอันว่า เวลานั้นปรากฏว่าข้าวยากมากแพง ฝนแล้งไม่ตกต้องตามฤดูกาล ความจนเกิดขึ้น และก็ประกอบกับโรคคอหิวน้ำเกิดขึ้น ทั้งสองคนตายายและลูกน้อยคนหนึ่ง ก็ต่างคนต่างหนีจากเมื่อนั้นมา เมืองโกสัมพี ก็เป็นอันว่าคนจนนี้ก็มีอะไรไม่มาก ก็มี

ข้าวสุกติดมาเล็กน้อย กินน้อย ๆ อยู่ได้แค่สามวันแล้วก็ผ่านปามา ยังไม่ทันจะฟื้นปามา ข้าวหมด ต้องเดินอดมาอีกสามวัน อดอาหารสามวันนี้ต้องคิด

ทิ้งลูก

ต่อมาท่านสามีคือ โทตุหลิกะ แก่คิดว่าลูกเล็ก ๆ อุ้มไม่ไหว ทิ้งไว้บนอนตายกลางป่า ตึกว่า ต่อมา เมื่อท่านพ่อคิดว่าลูกนี้อุ้มไม่ไหว เพราะอดข้าวมาสามวัน ก็ต้องคิด ปรีกษารรยา บอกว่าทิ้งซะดีไหม เราก็ยังหนุ่มยังสาว อยู่ไม่ช้ำก็มีลูกใหม่ได้ สำหรับภรรยาที่มีความรักลูก บอกว่าไม่ได้ ทิ้งไม่ได้ ต่อมาวันที่สี่เธอไม่ไหวจริง ๆ ก็ปล่อยภรรยาเดินออกหน้า ไปไกลหน่อยในป่า เธออยู่ข้างหลังเห็นภรรยาไปไกล ก็เข้าไปโค่นต้นไม้ เอาใบไม้มารอง เอาลูกวางไว้ ทำเดินช้า ๆ ว่าจะทันภรรยาก็ไกล ภรรยาไม่เห็นลูก ก็ถามว่า ลูกไปไหน เธอก็บอกว่า เอาไปวางไว้ที่โคนต้นไม้โน้น ภรรยาบอกว่า ถ้าไม่มีลูกฉันไปไม่ไหว ก็กลับมากอดลูก พอดีลูกตายไปแล้ว ใต้นั้น เจตนาจริง ๆ เพราะฆ่าลูก แต่ความโกรธของเขาไม่มี มันไม่ไหวจริง ๆ ตุกฏของกรรมต่อไป เรื่องนี้มีกฏของกรรมตลอด จะได้ทราบเรื่องกฏของกรรม

บ้านนายโคบาล

หลังจากนั้นเดินออกจากป่าก็เข้าถึงเขตเมืองโกสัมพี เมื่อเข้าเขตโกสัมพี เขาก็เข้าไปถึงบ้านนายโคบาล คำว่าโคบาลนี้คนเลี้ยงวัวชาย เลี้ยงโคนม เขามีวัวมาก วันนั้นบังเอิญบ้านนายโคบาลเขามีงานประจำปี เป็นการฉลองทำบุญประจำปี แต่การทำบุญประจำปีครานั้น ก็มีพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่งที่เขาพนมได้ไว้ สองคนตายายออกจากเขตป่าแล้วหิวโซเซ ก็เดินเข้าไปในบ้านเขา เขาก็ถามว่าคุณสองคนมาจากไหน สองคนตอบว่า มาจากแคว้นอาร์พภกะ เขาถามว่า จะมาทำไม บอกว่า อยากจะมาทำงาน รับจ้างทำงาน นายโคบาลเห็นคนท่าทางทรุดโทรมมาก จึงคิดว่าเรื่องทำงานเป็นของไม่ยาก ที่นี้บ้านนี้มีงานให้ทำ แต่ขอให้สองคนรับประทานอาหารเสียก่อน คงจะหิวมากเขาก็จัดข้าวมธุปายาส เขามีงานประจำปีของเขา ทำบุญประจำปีมีข้าวมธุปายาสมาก เลี้ยงคนจำนวนมาก เขานำข้าวมธุปายาสสองชามใหญ่ ๆ มาให้สองสามีภรรยา นี่ความจริงข้าวมธุปายาสนี่คนจนกินไม่ได้ เห็นข้าวมธุปายาสก็ห่ม่าไม่ยั้งตัว กินนะ ไม่เรียกว่ากินนะคุณนะ ต้องห่ม่านะ ว่าไม่ยั้งตัว สำหรับท่านภรรยา กินน้อย ๆ ค่อย ๆ กิน ประเดี๋ยวเดียว โทตุหลิกะกินหมดชาม ภรรยาก็ห้วงสามี ถามว่า พอไหม แกบอกว่ายังไม่พอ ภรรยาก็ส่งส่วนของเธอให้ เธอก็กินต่ออีก ไม่ยั้งเหมือนกัน

สามีตายแล้วเกิดเป็นสุนัข

แต่ขณะที่กินข้าวมธุปายาส เวลานั้นนายโคบาลก็กินข้าวเหมือนกัน เขามีสุนัขตัวหนึ่งเป็นพันธุ์พื้นเมือง เป็นตัวเมีย เป็นหมาที่เขาเลี้ยง ในเวลาที่เขากินข้าวเขาก็แบ่งอาหารที่เขา กิน เป็นกับข้าวดี ๆ ให้สุนัขกิน เอาจานมาวางเข้าแบ่งอาหารให้กิน เป็นอาหารที่เขากินนะ โทตุ

หลิกะก็มีความรู้สึกที่ว่า เราเป็นคนยังไม่มีอาหารดี ๆ อย่างนี้กิน สุนัขตัวนี้มันดีกว่าเรา กำลังชมเชย สุนัขอยู่แบบนั้น ใ้โรคลมก็ดันขึ้นมาอืดตาย ตายปัจจุบัน อาศัยที่ใจเกาะสุนัขอยู่ก่อน จิตออกจากร่างก็เข้าห้องสุนัขทันที อาศัยที่เขาตายจากคน เป็นคนแล้วก็ เป็นสุนัข จึงรู้ภาษามนุษย์ มาก เกิดมาก็เป็นสุนัขแสนรู้ในระหว่างนั้น ตามปกตินายโคบาลก็มีพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ที่ เขามีความเคารพ เวลาพ้นจากฤดูฝนคือเดือนสิบสองมาแล้ว เขานิมนต์ท่านจากภูเขาคันธมาศน์ มาอยู่ประจำที่ภูเข้างบ้าน เข้าท่านก็ไปนิมนต์ท่านมาฉันภัตตาหาร พอเจ้าสุนัขตัวนี้โต เวลาเขา ไปนิมนต์พระปัจเจกพุทธเจ้าเขาก็พาไปด้วย ไปถึงที่ตรงเป็นสมุทพุ่มไม้รกมาก นายโคบาลก็เกรง ว่าสัตว์ร้ายจะอาศัยอยู่ เวลาที่พระปัจเจกพุทธเจ้าเดินมา อาจจะทำร้ายพระปัจเจกพุทธเจ้า ได้ แกะจิ้งเอาไม้ตีพุ่มไม้และก็ส่งเสียงดังเพื่อไล่สัตว์ ใ้เจ้าสุนัขตัวนั้นก็จำ พอไปถึงปากถ้ำพระ ปัจเจกพุทธเจ้า นายโคบาลก็หมอบคลานเข้าไปหาพระปัจเจกพุทธเจ้า แสดงความรักแสดงความ เคารพต่อมาบางวันที่นายโคบาลไปนิมนต์พระปัจเจกพุทธเจ้าไม่ได้ ก็สั่งเจ้าสุนัขตัวนี้บอกเจ้าจง ไปนิมนต์พระมาฉันเช้า เจ้าสุนัขตัวนั้นมันก็ไป ถึงที่พุ่มไม้ที่นายโคบาลเคยตี มันก็เห่าบ้างกระซิก บ้างเพื่อไล่สัตว์ พอไปถึงหน้าถ้ำพระปัจเจกพุทธเจ้าก็เห่าบ้าง หอนบ้าง เป็นการแสดงว่า เขามา นิมนต์ พระปัจเจกพุทธเจ้าห่มจีวร แล้วก็ตามเจ้าสุนัขมาเข้าบ้าน บางวันพระปัจเจกพุทธเจ้าท่าน ก็ลอง คิดว่าเจ้าสุนัขนี้จะรู้แน่หรือไม่รู้แน่ พอถึงทางเลี้ยวท่านทดลอง พอเจ้าสุนัขเลี้ยวท่านไม่ เลี้ยวตาม เลี้ยวจะเข้าบ้าน ท่านเดินเลยไป เจ้าสุนัขก็วิ่งไปกั้นหน้า ในเมื่อท่านไม่หยุดมันก็เลย คาบสบงดึงมา ถ้าคาบจีวรดึงไม่มาได้คะคุณนะ ถ้าสบงไม่มาสบงหลุดนะ ต้องมา มัน ฉลาด ฉลาดพอ

ตายจากสุนัขเกิดเป็นเทวดา

ต่อมาเมื่อถึงฤดูฝน พระปัจเจกพุทธเจ้าต้องไปจำพรรษาที่ภูเขาคันธมาศน์ อาศัยเจ้า สุนัขรักพระปัจเจกพุทธเจ้ามาก ท่านก็ให้นายโคบาลไป เมื่อลาเสร็จ ท่านก็ลาสุนัข แล้วท่านก็ เหาะไป เหาะไปช้า ๆ สุนัขตัวนี้ก็มองตามพระปัจเจกพุทธเจ้า เห่าบ้าง หอนบ้าง แสดงถึงความ อาลัย พอพระปัจเจกพุทธเจ้าสุดสายตา สุนัขก็ขาดใจตาย ที่นี้การนี้ถึงพระปัจเจกพุทธเจ้า ถ้า เป็นอย่างที่เราทำกันเขาเรียกว่า พุทธานุสสติกรรมฐาน เป็นการนึกถึงพระพุทธรูป พระปัจเจก พุทธเจ้าท่านก็เป็นพระพุทธรูปประเภทหนึ่งเหมือนกัน บรรลุเองเหมือนกัน มีบุญมาก อาศัยที่มี ความเคารพรักในพระปัจเจกพุทธเจ้า บุญอันนี้เป็นปัจจัยให้สุนัขตัวนั้นตายจากความเป็นสุนัขไป เกิดเป็นเทวดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เทวโลก มีวิมานทองคำเป็นที่อยู่ มีนางฟ้า ๑,๐๐๐ เป็น บริวาร อันนี้จากกฎของกรรมที่เป็นกุศล จำไว้ละว่าสุนัขที่ทำบุญ เป็นสัตว์เดรัจฉานก็ทำบุญได้

ต่อมาตามบาลีท่านบอกว่า อาศัยที่เฝ้าที่หอน แสดงความเคารพ และป้องกันพระปัจเจกพุทธเจ้า เทวดาองค์นี้จึงมีนามว่า โฆษกเทพบุตร โฆษก เขาแปลว่า กีก้อง เสียงดังมาก แค่วะชิบ ๆ เสียงดังไป ๑๖ โยชน์ ถ้าหากหัวเราะเต็มที่ตั้งก้องทั่วดาวดึงส์ แต่ว่าอาศัยที่สัตว์นี้บำเพ็ญกุศลในกำลังสูง คือมีพุทธานุสสติกรรมฐาน นี่ถึงพระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นอารมณ์ กำลังบุญใหญ่ แต่ว่าปริมาณบุญน้อย มีเวลาทำน้อย กำลังใจน้อย ไปเป็นเทวดาไม่ช้านานนัก ก็จุติจากความเป็นเทวดา เวลาที่เขาเป็นเทวดาอาศัยบุญที่เป็นกุศลนะ กรรมที่เป็นกุศลที่เรียกว่ากุศลกรรม คือเคารพในพระปัจเจกพุทธเจ้า บันดาลให้เขาเป็นเทวดา แล้วกรรมที่ทิ้งลูกให้ตายยังมาไม่ถึง ตอนนี่ถึงละ

กลับมาเกิดใหม่เป็นลูกโสเภณี

ต่อมาเขาจุติมาแล้ว มาเกิดในท้องหญิงโสเภณี สมัยนั้นเขาเป็นตระกูล ๆ หนึ่งที่มีความสำคัญเหมือนกัน ไม่เหมือนสมัยนี้ สมัยนี้เราเหยียดหยามว่าโสเภณีเป็นคนชั้นต่ำ แต่เวลานั้นเขาไม่เหยียดหยาม เขาถือว่าตระกูลนี้มีความสำคัญตระกูลหนึ่ง คราวนี้ตระกูลโสเภณีเขาไม่ต้องการลูกผู้ชาย เขาสืบตระกูลไม่ได้ เขาต้องการแต่ลูกผู้หญิง เธอมาเกิดแล้วก็มาเกิดเป็นลูกผู้ชาย พอคลอดจากครรภ์มารดา คุณแม่ก็ถามคนรับใช้ว่า ลูกฉันนะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย คนรับใช้ก็บอกว่าเป็นผู้ชาย ตอนนี่กรรมทิ้งลูกเข้ามาสนองเป็นครั้งที่หนึ่ง เธอก็บอกว่า คำว่าลูกผู้ชายฉันไม่ต้องการ เอมันใส่กระดิ่งเอาไปทิ้งที่กองหยากเยื่อ นี่ครั้งหนึ่งละนะ กรรมที่ทิ้งลูกมา

ขณะที่เขาใส่กระดิ่งไปที่กองหยากเยื่อ มีสุนัขกับกาดล้อมรอบ แต่ว่ากรรมที่มีความเคารพในพระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นกุศลกรรมช่วย อันนี้บาปกับบุญเข้าสนองพร้อมกัน คำว่าช่วยหมายความว่าสุนัขก็ดี กาก็ดี จะเข้าใกล้เด็กคนนี้ได้ไม่ได้เลย ทุกตัวเข้าใกล้ไม่ได้ ตอนสายวันนั้น ก็มีชายคนหนึ่งออกมาจากบ้านจะไปธุระ เห็นเด็กเข้า เห็นกากับสุนัขล้อมอยู่ก็มีความสงสัย จึงเข้าไปดู ไปเห็นเด็กเข้าจึงเกิดความรัก มีความรู้สึกว่าต่อไปนี้ไปเราได้ลูกชายแล้ว ก็นำเด็กไปบ้าน ท่านก็บอกว่าเป็นกฎของกรรมที่เป็นกุศล ที่มีความเคารพมีความรักเฝ้าหอนป้องกันพระปัจเจกพุทธเจ้า ตอนนี่กรรมของการทิ้งเด็กยังตามมาอีก คนนี้ยังถูกเขาทอดทิ้งจริง ๆ เพื่อฆ่านี้ ๗ ครั้ง แต่ว่ากรรมที่มีความเคารพในพระปัจเจกพุทธเจ้าก็ช่วย ๗ ครั้งเหมือนกัน ช่วยครั้งหลังเป็นมหาเศรษฐี

ปุโรหิตทำนาย

ต่อมาวันนั้นปรากฏว่า ท่านมหาเศรษฐีในเมืองนั้น ตอนเช้ากรรมตามมหาเศรษฐีต้องไปเฝ้าพระมหากษัตริย์เหมือนกับขุนนางต่าง ๆ ตอนเช้า ก่อนที่จะถึงวังพระมหากษัตริย์ก็พบปุโรหิตของพระมหากษัตริย์ก่อนมหาเศรษฐีถามว่า ท่านอาจารย์ เมื่อคืนนี้ดูดวงดาวหรือเปล่าว่าวันนี้จะมีอะไรบ้าง มีอะไรพิเศษบ้าง ท่านปุโรหิตก็บอกว่า ดูแล้ววันนี้ไม่มีอะไรเป็นกรณีพิเศษ เว้นไว้แต่เด็กเกิดวันนี้ ต่อไปจะเป็นมหาเศรษฐีที่มีชื่อเสียงมากในวันหน้า พอดีก็เป็นการ

บังเอิญภรรยามหาเศรษฐีกำลังตั้งครรภ์แก่ ท่านมหาเศรษฐีก็บอกคนรับใช้ว่า กลับไปบ้านซี ดูว่า เมียนั้นออกลูกหรือยัง คนรับใช้ก็กลับมาบอกว่า ยังไม่ออกขอรับ

ท่านมหาเศรษฐีกลับจากเฝ้าพระราชาก็มานั่งคอยวันเวลา วันนั้นทั้งวันปรากฏว่าตั้งแต่เข้ายันเย็นภรรยายังไม่คลอดบุตร จึงเรียกลูกใช้มีนามว่ากาฬี เข้ากาฬีเอาตั้งค้ไปพันกหาปณะ เท่ากับพันตำลึง ดูว่าเด็กคนไหนที่ปรากฏว่าเกิดวันนี้ที่มีอยู่ จงซื้อเขามาหนึ่งพันกหาปณะ พอตีกาฬีสาวใช้ไปที่บ้านนั้นก็ทราบ ไปสืบแล้ว เห็นว่ามีเด็กอยู่บ้านเดียว ก็ไปถามว่า เด็กคนนี้เกิดเมื่อไร แม่บ้านก็บอกเกิดวันนั้น เธอก็ต่อรองซื้อตั้งแต่ ๑ ตำลึงไปถึง ๑,๐๐๐ ตำลึง เขาก็ให้ ให้แล้วมหาเศรษฐีก็นำมา มาทิ้งไว้อยู่หลายวัน มหาเศรษฐีก็เลี้ยงไว้ ประมาณเวลาล่วงเลยมาประมาณ ๓-๔ วันข้างหน้า ก็ปรากฏว่าลูกของแก่ออกมาเป็นผู้ชาย ทีแรกตอนที่นำมาเลี้ยงก็มีความรู้สึก ว่า ลูกของเราเป็นผู้หญิง จะให้แต่งงานกัน ถ้าลูกเราเป็นผู้ชาย ใ้เด็กคน นี้ต้องฆ่า เพราะมันจะแย่งตำแหน่งมหาเศรษฐีของลูกเรา ในเมื่อลูกของแกเกิดมาเป็นผู้ชาย อารมณ์คิดฆ่าก็เกิดขึ้น นี่กรรมที่ทิ้งเด็ก

มหาเศรษฐีให้นำทารกไปให้โคเหยียบ

ต่อมาวันหนึ่ง คืนวันหนึ่งเธอก็เรียกนางกาฬีเข้ามาบอกว่า ตอนเช้าตรู่ก่อนที่เธอจะ ปล่อยัว้ว วัวของแกมีหลายร้อยตัว มหาเศรษฐีนะ เอ็งจงเอาใ้เด็กคนนี้ไปวางที่ปากคอกวัว แล้วเอาอะไรหมกไว้ เอาอะไรบังไว้ อย่าให้นายโคบาลเห็น อย่าให้คนเลี้ยงวัวเห็น เวลาเข้ามิด เขา ปล่อยัว้ว วัวจะเหยียบเด็กคนนี้ตาย บอกว่า เจ้าจงดูด้วยว่าเด็กมันจะตายหรือยังไม่ตาย แล้วแจ้งให้ฉันทราบ นางกาฬีก็ไปทำแบบนั้น นี่ถือว่าเป็นกรรมทิ้งลูก เมื่อเขาไปวางแล้ว ที่นี้กรรมที่มีความเคารพในพระปัจเจกพุทธเจ้าก็ช่วย เอาสองกรรมมาประสานกันเข้า คือว่ากรรมที่ช่วย สงเคราะห์พระปัจเจกพุทธเจ้าก็มา เกิดเป็นว่าวัวนายฝูงตามปกติมันออกที่หลังเพื่อน แต่วันนั้น พอเขาเอาเด็กไปวางไว้ มันออกก่อนตัวอื่น ออกมาแล้วก็ยื่นคร่อมเด็ก ไม่ยอมให้วัวต่าง ๆ เหยียบ วัวอื่นก็ต้องหลีกเลี่ยง เมื่อวัวตัวอื่นไปแล้วมันก็ยังไมไป ยังคร่อมอยู่ พอตีนายโคบาลนายเลี้ยงวัว ทราบเข้า เห็นแปลกใจจึงเข้าไปดู ไปเห็นเด็กเกิดความรักจึงคิดว่า เด็กคนนี้น่ารัก เราได้ลูกผู้ชาย แล้ว นี่กรรมที่เคารพพระปัจเจกพุทธเจ้า

ให้เกวียนทับ

ต่อมา มหาเศรษฐีก็มีความรู้สึก ว่า เด็กคนนี้ปล่อยัว้วไม่ได้ต้องฆ่า มันเป็นหนามยอก ออก จะแย่งตำแหน่งมหาเศรษฐีของลูกเรา วันหนึ่งก็คิดว่า วันนี้เกวียนหัวร้อยเล่มจะออกจากเมือง โกสัมพี และทางออกก็มีอยู่ทางเดียว จะไว้ได้ทั้งเกวียนหรือไม่ก็ให้วัวที่มันลากเกวียนมาเหยียบตาย จึงเรียกลูกกาฬี เธอก็พามาเด็กคนนี้แต่เช้าตรู่ เข้ามิดยังมีด ๆ อยู่ เกวียนเขาออกเข้าตรู่ เอาไปวางไว้ที่รอยเกวียน วัวอาจจะเหยียบตายก็ได้ ล้ออาจจะทับตายก็ได้ แล้วเจ้าจงสังเกตดูด้วย ก็

เป็นอันว่าเข้าตู่ก่อนหน้าเกวียนจะออกมา นางกาฬีไปวางไว้ตามนั้น ทีนี้เวลาเข้าตู่เกวียนออก ไข่เกวียนขบวนหน้าพอไปถึงเด็ก วัวไม่ยอมเดิน เจ้าของจะตีอย่างไรก็ตาม บังคับอย่างไรก็ตาม ก็ไม่ยอมเดิน เจ้าของเกวียนก็แปลกใจ ลงไปข้างล่างเห็นเด็กเข้า เกิดความรักในเด็ก เอาไปเป็นลูกอีก กรรมสองอย่างเข้ามาประสาน ที่เขาทิ้ง เป็นกรรมที่ทิ้งลูก ที่เจ้าของเกวียนเกิดความรัก เป็นกรรมที่เคารพในพระปัจเจกพุทธเจ้า

ทิ้งที่ป่าช้า

ต่อมามาหาเศรษฐีก็คิดว่า เด็กคนนี้จะทำอย่างไรดี คิดว่าป่าช้าผีดิบมีอยู่ เราควรจะไปเอาเด็กไปทิ้งที่ป่าช้าผีดิบ ตามธรรมดาป่าช้าผีดิบไม่มีคนเข้าไป จึงบอกนางกาฬีที่เป็นหญิงรับใช้บอก วันพรุ่งนี้แต่เช้าตู่ เธอจงเอาเด็กไปทิ้งที่ป่าช้าผีดิบ เอาไปทิ้งเข้าป่าลึก ๆ หน่อย คนจะได้มองไม่เห็น ปกติคนไม่เข้าไปอยู่แล้ว นางกาฬีก็นำไปวางไว้ตามนั้น แต่ว่าเป็นการบังเอิญ ตอนเช้าวันนั้นคนเลี้ยงแพะนำฝูงแพะมาเลี้ยงใกล้ ๆ ป่าช้า เมื่อฝูงแพะเข้ามาใกล้ป่าช้าผีดิบ แพะตัวอื่นไม่ได้สนใจ แต่บังเอิญมีแพะลูกอ่อนตัวหนึ่งเข้าไปในป่าช้าผีดิบ ตรงเข้าไปย่ำตัวเองเอานมให้เด็กกิน จะเห็นได้ว่าบุญกับบาปมันใกล้เคียงกันเลย เรื่องนี้ดีมาก ๆ คราวนี้เวลาตอนเย็น คนเลี้ยงแพะเห็นแพะหายไปตัวหนึ่งก็สงสัย เข้าไปดูในป่า เห็นแม่แพะตัวนั้นยืนยอลง ก็เห็นเด็กอยู่ข้างล่าง กำลังกินนม เมื่อไปเห็นเด็กก็เกิดความรักว่า เวลานี้คิดว่าเราได้ลูกผู้ชายแล้ว อานิสสังนะ เป็นเป็นอันว่า เอาเด็กคนนั้นไปเลี้ยง นางกาฬีสังเกตแล้วก็บอกท่านมหาเศรษฐีทราบว่าเป็นเด็กคนนี้ไม่ตาย คนเลี้ยงแพะเอาไปเลี้ยงอีกแล้ว ท่านมหาเศรษฐีก็มีหน้าที่จ่ายสตางค์ จ่ายอีกพันกหาปณะ อีกหนึ่งพันตำลึง เอ็งไปซื้อกลับมาหนึ่งพันตำลึง กาฬีก็ไปซื้อมา

ทิ้งเหว

ต่อมาก็ต้องใช้เวลา ไม่ใช่วันต่อวันนะ ใช้เวลานาน ท่านมหาเศรษฐีก็คิดว่าเหวลึกประมาณสองร้อยเมตรมีอยู่ ถ้าเอาเด็กคนนี้ไปทิ้งที่เหว ข้างล่างมีหินมันต้องตายกันแน่ ถ้าไม่กระแทกหินตายก็ต้องอดตาย เพราะไม่มีใครเข้าไป ก็สั่งนางกาฬี บอกว่า วันพรุ่งนี้ก็เอาเด็กไปทิ้งที่เหวมันต้องตายแน่ นางกาฬีก็ไปทำแบบนั้น เป็นอันว่าบุญที่ป้องกันพระปัจเจกพุทธเจ้า และเคารพพระปัจเจกพุทธเจ้าก็บังเกิดขึ้นอีก คือว่าในเหวนั้นมีกอไผ่แต่ในหลังกอไผ่มีเถาวัลย์หนามากทับอยู่ พอเขาโยนเด็กลงไป เด็กตกลงในเถาวัลย์ เด็กไม่ตายอีก วันนั้นก็ปรากฏว่า มีคนสองคนพอลูกเป็นช่างจักสาน เผอิญตอกขาดมือจะต้องตัดไผ่เอาตอก จะเข้าไปในเหวนั้น ปรากฏว่าได้ยินเสียงเด็กก็สงสัย เอาไม้พาดขึ้นไปพบเด็ก ก็เกิดความรักคิดว่าเราได้ลูกผู้ชายอีกแล้ว นี่บุญช่วยนะ นางกาฬีเรียนให้เจ้านายทราบว่าเป็นช่างจักสานไปนำมา ก็เป็นอันว่าท่านมหาเศรษฐีต้องจ่ายอีกพันกหาปณะ

ให้ทุกข์แก่ท่านทุกข์นั้นถึงตัว

ไปซื้อมาแล้ว ที่นี้ปล่อยไว้นาน คิดไม่ออกว่าจะฆ่าแบบไหนดี เด็กคนนี่ชื่อโฆษก ชื่อตามเดิมเหมือนกับชื่อที่เป็นเทวดา เขาให้นามว่าโฆษก ต่อมาก็มีความรู้สึกที่ว่า เรามีเพื่อนเป็นช่างหม้ออยู่คนหนึ่ง ก็จึงได้เข้าไปติดต่อนายช่างหม้อ ในเมื่อไปหาช่างหม้อแล้วเอาเงินไปพันกหาปณะ คุยไปคุยมาก็ให้สตาจหนึ่งพันกหาปณะ นายช่างหม้อถามว่าให้เงินเพื่ออะไร เธอก็บอกว่าไม่ใช่เพื่อเรา คิดถึงกันเป็นเพื่อนกัน ฉันมีสตาจมากฉันก็แบ่งให้ใช้ ก็เกิดความรัก ความชอบใจเกิดขึ้น

ต่อมาท่านมหาเศรษฐีก็บอกความต้องการว่า ฉันมีลูกชู้วอยู่คนหนึ่งมันเลวแสนเลว ดื้อด่าทอพาลเกรทุทุกอย่าง ว่านอนสอนยาก หมายความว่ามันไม่เชื่อฟัง ต้องการจะฆ่าให้มันตาย แต่ว่าฉันจะฆ่าเองในฐานะที่เป็นพ่อก็เสียศักดิ์ศรีเสียชื่อ ใครเขารู้ก็แย่ ต้องวานมือนายช่างหม้อฆ่า นายช่างหม้อถามว่าจะให้ทำอย่างไร เอาอย่างนี้ก็แล้วกัน วันพรุ่งนี้ฉันจะให้เด็กคนนั้นมา พอเด็กมาถึงเธอก็นำเข้าไปในห้องปิดให้มิดชิด ลับมิดให้คม ตัดเป็นท่อน ๆ เป็นท่อนเล็กท่อนใหญ่ใส่ตุ่มแล้วก็เผาไปกับหม้อเลย นายช่างหม้อก็รับคำ บอกว่าผมพร้อมรับปฏิบัติตามครับ เพราะได้สตาจก็ไปพันกหาปณะ ท่านมหาเศรษฐีบอกว่าถ้าเธอทำได้ฉันจะให้รางวัลมากไปกว่านี้ ช่างหม้อตกลงตามนั้น

วันรุ่งขึ้นมหาเศรษฐีก็เรียกโฆษกลูกเลี้ยงมา แต่ความจริงโฆษกไม่ทราบว่าเป็นลูกเลี้ยงเขาคิดว่าเป็นลูกตัว เพราะไม่รู้ไม่มีใครบอกเขา บอกว่าวันนี้พ่อมีธุระกับนายช่างหม้อ สั่งงานเขาไว้ แต่สงสัยว่านายช่างหม้อจะทำหรือไม่ทำก็ไม่ทราบ แต่งานนั้นเป็นงานมีธุระด่วน เธอจึงไปบ้านนายช่างหม้อวางงานที่พ่อสั่งไว้ทำแล้วหรือยัง ถ้ายังไม่ทำพ่อสั่งให้รีบทำด่วนทำไว ๆ เธอก็ไม่เข้าใจว่าเรื่องอะไรกัน ก็ไปตามคำสั่งพ่อ แต่อาศัยที่บุญบารมีมีอยู่ คือบุญเคารพพระปัจเจกพุทธเจ้ามีอยู่ ลงไปจากบ้านก็เจอลูกชายจริง ๆ ของมหาเศรษฐี ลูกชายแท้ ๆ กำลังเล่นตีคลีกับเพื่อน แพ้เพื่อน แต่ตามปกติเขาบอกว่าโฆษกเก่งในการตีคลี แต่น้องชายก็บอกว่าพี่โฆษกมาช่วยฉันดี ฉันแพ้เขา โฆษกก็บอกว่าไม่ได้หรอก พ่อสั่งให้พี่ไปบ้านนายช่างหม้อ ลูกชายจริง ๆ ของมหาเศรษฐีก็บอกว่าไม่เป็นไร งานอะไรที่พ่อสั่งบอกฉัน ฉันจะไปแทน ฉันจะทำแทน พี่ตีคลีแก้ตัวฉันที่เถอะ ก็เป็นอันว่าลูกชายมหาเศรษฐีก็ไปแทนโฆษก โฆษกก็เล่นตีคลีแทนน้องชาย ถึงเวลาเย็นขึ้นมาเห็นว่าน้องชายยังไม่กลับก็ขึ้นบ้านก่อน

ท่านมหาเศรษฐีเห็นเข้าถามว่า เธอไม่ได้ไปบ้านนายช่างหม้อหรือ โฆษกก็บอกว่าไม่ได้ไป น้องชายไปแทนครับ เท่านั้นแหละท่านมหาเศรษฐีจะตายให้ได้ วิ่งแจ้นไปเลย ออกวิ่งแจ้นไปร้องตะโกนไป บอกว่าซ้าก่อน ๆ ช่างหม้อ อย่าเพิ่งทำ อย่าเพิ่งทำ แก่ร้องจากบ้าน

แก พอถึงบ้านนายช่างหม้อ ช่างหม้อก็ดีจริง ๆ พอถึงแล้วบ๊อบ ท่านมหาเศรษฐีร้องไปนั้น นายช่าง ก็บอกว่าเรื่องอื่นทิ้งไว้ก่อนครับท่านมหาเศรษฐี งานที่ท่านสั่งทำเรียบร้อยแล้วครับ เรียบร้อยไป นานแล้ว เค้าไปเรียบร้อยไปนานแล้ว อีตานั้นจะบ้าตาย แกก็กลับบ้าน

ถือจดหมายมรณะ

ต่อมาใ้การคิดขำยังไม่หมด เห็นใหม่ บาบทิ้งเด็กนะ แต่ว่าที่พันไปเพราะพุทธา นุสสติกรรมฐาน ใช้ใหม่ เคารพพระปัจเจกพุทธเจ้า ต่อมาก็เป็นครั้งสุดท้าย ครั้งสุดท้ายนี้คิดรวม ตั้งแต่แม่ทิ้ง เป็นครั้งที่ ๗ นะ ครั้งสุดท้ายนี้ด้วยนะ ครั้งสุดท้ายท่านมหาเศรษฐีก็คิดว่า เรามีบ้าน ส่วยอยู่สิบหลัง ต้องการให้คนเก็บส่วยให้นายโฆษกคนนี้ ก็เขียนจดหมาย โฆษกนั้นไม่รู้หนังสือ ก็คิดฆ่าอย่างเดียว ไม่ได้เรียนหนังสือ เขียนจดหมายบอกว่า บอกคนเก็บส่วยบอกว่า ลูกชายคนนี้ ของเรามันเกเรมาก มีความประพฤติเลวมาก เมื่อมาถึงที่นี่แล้วให้ฆ่าทันที ฆ่าแล้วเอาศพทิ้งใน ส้วม ในหลุมส้วมเขียนแล้วก็ห่อผ้าให้โฆษกถือไป เอาผ้าขาวม้าคาดพุงไป บอกว่านำจดหมายนี้ ไปให้นายเสมียนเก็บส่วย โฆษกก็บอกว่าอาหารระหว่างเดินทางผมไม่มีครับ บ้านมันไกล ท่าน มหาเศรษฐีก็บอกว่า ในเมืองชนบทจากนี้ไปพอดีวัน มีอนุเศรษฐีเพื่อนของฉันอยู่ที่นั่น ให้ไปแวะที่ นั้น แล้วบอกว่าเป็นลูกชายฉัน เขาจะให้อาหารเอง โฆษกก็ไปด้วยความเชื่อในบาบที่ทิ้งเด็ก

บุพเพสันนิวาส

พอไปถึงบ้านนั้น บังเอิญอยู่แต่ภรรยามหาเศรษฐี ภรรยามหาเศรษฐีเห็นเข้าก็เกิด ความรักคิดว่าเหมือนกับเป็นลูก นี่บุญช่วยนะ จำให้ดินะ ฟังไปคิดตามไปด้วยนะ และบังเอิญที่ นมหาเศรษฐีมีลูกสาวอยู่คน อายุตามบาลีบอกว่าสิบห้าหรือสิบหก ในเมื่อเป็นสาว พ่อและแม่ให้ อยู่บนปราสาทเจ็ดชั้นบ้านชั้นที่เจ็ด และมีสาวใช้ประจำอยู่คนหนึ่ง ขณะที่โฆษกเข้าไปที่นั่น เมีย ท่านอนุเศรษฐีก็ตั้งใจจะเลี้ยงอาหารก็พอดีสาวใช้ของลูกสาว ลูกสาวกำลังใช้ให้ไปตลาดลงมา พอดี เธอก็เรียกให้ช่วยจัดอาหารเลี้ยงโฆษกด้วย จัดที่พักให้ด้วย เธอทำเสร็จก็ไปตลาด เมื่อไป ตลาดกลับมาแล้วนายอยู่ชั้นบน เห็นว่าสาวใช้ไปเข้าเฝ้าไปก็เริ่มโกรธ พอเริ่มจะด่าสาวใช้ก็บอกว่า อย่าเพิ่งด่า ที่เข้าเฝ้าไปไม่ใช่ไปเที่ยว ไม่ใช่แหวะเที่ยว เห็นว่ามีแขกเข้ามาที่บ้าน แม่ใหญ่ใช้รับแขก ก่อน

ลูกสาวเศรษฐีก็ถามว่าคนที่มานะชื่ออะไร เธอก็ตอบว่า ชื่อโฆษก พอได้ยินว่า โฆษก ความรักก็เกิดทันที ทั้งนี้เพราะอะไร เพราะว่าลูกสาวอนุเศรษฐีคนนี้เป็นภรรยาเดิมของเขา สมัยที่เป็นโกตูลิกะ เมื่อโกตูลิกะตายแล้ว ตามบาลีท่านบอกว่าเธอไม่ได้ไปจากบ้านนั้น เธอ คิดว่าถ้าเราอยู่บ้านนี้มีพระปัจเจกพุทธเจ้าเพื่อถวายน เธอก็ถวายนด้วยข้าวหนึ่ง ทะนาน ต่อมาก็แสดงความเคารพ วันหลังเธอก็คิดว่าเราไม่มีของถวาย เราไหว้ท่านก็ดีแล้ว อาศัย

ที่ถวายเป็นทานกับพระปัจเจกพุทธเจ้าด้วยข้าวหนึ่งทะนาน มาเกิดเป็นลูกสาวท่านอนุ
เศรษฐี เป็นอันว่าเป็นคู่ครองเก่าที่เรียกว่าบุพเพสันนิวาส เพียงว่าได้ยินชื่อก็เกิดความรัก

ลูกสาวเศรษฐีแปลงสาสน์

เมื่อคนเผลอก็ยกองมาดูห้องของโฆษก เห็นโฆษกหลับ เห็นห่อผ้าก็มาแกะดู อ่าน
จดหมายก็ตกใจคิดว่าคนเขลาอะไรแบบนี้ จดหมายคิดฆ่าตัวเองก็หอบมาด้วย จึงแปลงสาสน์
เสียใหม่ เขียนถึงนายเสมียนบอกว่า ผู้ชายคนนี้เป็นที่รักสุดยอดของเรา เราต้องการให้แต่งงาน
กับลูกสาวอนุเศรษฐี คือว่า พอมาถึงให้จัดการปลุกบ้านให้อยู่อย่างมิดชิด ให้อุบัติภัย ตั้งแต่งวั
รรอบขอบเขตให้ดี ตั้งคนรักษาความปลอดภัยไม่น้อยกว่าเวรละสิบคน หลังจากนั้น ให้เอาเครื่อง
บรรณาการจากบ้านส่วยร้อยหลังมาเป็นทุนสำรองขอลูกสาวอนุเศรษฐีแต่งงาน แล้วพยายาม
รักษาให้ดี อย่าให้มีอันตราย เขียนเรียบร้อย สาวแปลงสาสน์นะ ไม่ใช่ถาษีแปลงสาสน์นะ พอตื่น
ขึ้นเช้า โฆษกไม่ได้แก้หนังสือดูเพราะอ่านไม่ออก ไม่ได้สงสัย ก็เดินทางต่อไปพอไปถึง
ปลายทาง นายเสมียนแก้จดหมายอ่าน ตกใจคิดว่า เจ้านายไว้วางใจเราขนาดนี้เสียหรือ ขนาด
ให้จัดที่ให้ลูกชายอยู่ เป็นเจ้าแกขอลูกสาวอนุเศรษฐีให้ ไซ้ใหม่ ก็ประกาศให้บรรดาเจ้าส่วยต่าง
ๆ มาพร้อมกัน ต่างคนต่างก็ช่วยปลุกบ้านให้สองชั้น ทำรั้วรอบขอบชิดเป็นอย่างดี ตั้งเวรยาม
รักษาเวรละสิบกว่าคน ต่อมาก็นำเครื่องบรรณาการนายบ้านส่วยร้อยหลังไปขอลูกสาวอนุเศรษฐี
แต่งงานเรียบร้อย นี้ลูกสาวอนุเศรษฐีท่านทราบความเป็นมาของโฆษกเป็นอย่างไร เมื่อแต่งงาน
อยู่บ้านใหม่ก็สั่งคนใช้ทั้งหมด คนรักษาทั้งหมดว่า คนที่มาหาท่านเศรษฐีคือสามีนะ จงอย่าให้
พบสามีก่อน ให้พบฉันก่อน เพราะเขารู้เรื่องดี

มหาเศรษฐีส่งคนมาฟังข่าว

ต่อมาไม่ช้าท่านมหาเศรษฐีก็ให้คนมาถามข่าวว่า โฆษกเวลานี้ตายแล้วหรือยัง ให้
ถามว่าโฆษกมีความเป็นอยู่อย่างไร ถามนายเสมียน อีตาคนเก็บส่วยก็บอกตามความเป็นจริง
ว่า เรียบร้อยดีครับ ปลุกบ้านสองชั้นให้อยู่ ตั้งเวรยามรักษาเป็นอย่างดี อีตาเศรษฐีฟังแล้วปวย
เลย ขนาดป่วยนี้ แต่ว่าต่อมาก็ส่งคนที่สองมาอีก คนที่สองมาก็สังเกตการณ์ เพราะว่าคนที่สอง
มา ภรรยาโฆษกก็ถามว่า ท่านมหาเศรษฐีสบายดีอยู่หรือ คนที่มาบอกว่า ท่านเริ่มป่วยหลายวัน
มาแล้ว เขาถามว่าป่วยมากไหม ก็บอกว่าป่วยน้อย ก็เลยบอกว่าเธอยังกลับไม่ได้นะ จะกลับได้
ต่อเมื่อฉันสั่งให้กลับคนที่หนึ่งไม่กลับ ก็ส่งคนที่สองมาอีก ก็คนที่สองมาเธอก็ถามว่าป่วยมากหรือ
ยัง เขาก็บอกว่าป่วยมากกว่าเก่า แต่พอพูดถึงเรื่อง เขาก็สั่งเก็บไว้อีก สั่งให้พักยังไม่ไปไม่ได้ ต่อมา
เมื่อมหาเศรษฐีป่วยหนักจริง ๆ พูดไม่รู้เรื่อง ส่งคนที่สามมา เมียโฆษกก็ถามว่าป่วยมากไหม ก็
บอกว่าไม่ได้เรื่องแล้วครับ เธอก็บอกว่าถ้าอย่างนั้นพักอยู่ก่อน ฉันจะเตรียมตัวไปเยี่ยม ตอนนั้นก็
บอกกับโฆษกว่า บิดาของคุณกำลังป่วยหนัก ตอนที่จะไปเยี่ยมบิดาทั้งที่ต้องมีเครื่องบรรณาการ

ไปด้วย มีของไปฝาก นำของมีอะไรบ้างทุกอย่างกว่าจะเต็มเกวียนก็ใช้เวลาหลายวัน คนใช้ก็ป่วยหนักขึ้นขณะที่เดินทางไปครึ่งทางเธอก็บอกว่า มีของมาหนักอย่างนี้เกวียนเดินช้า พอก็ป่วยหนักเอาของไปเก็บก่อนเถอะ เกวียนจะได้เบา กลับไปชะอีก ไซ้ใหม่ แล้วก็เดินทางกลับมา ก่อนจะถึงให้สัญญาแก่ท่านโฆษกบอกว่า ถ้าไปถึงพอของคุณ คุณยืนที่ปลายเท้านะ ฉันจะนั่งข้าง ๆ กลางตัว ทำตามนั้นก็แล้วกัน พอเข้าไปถึงก็ทำตามนั้น ท่านมหาเศรษฐีเมื่อโฆษกเข้าไปถึง ก็ถามท่านทนายประจำบ้านว่า เจ้าโฆษกมันมาแล้วหรือยัง เขาก็ตอบว่ามาแล้ว ท่านถามว่าเวลานี้อยู่ที่ไหน เขาก็บอกว่ายืนอยู่ด้านปลายเท้า ท่านมหาเศรษฐีก็อยากจะพูดว่า ทรัพย์สมบัติทั้งหมดดูไม่หิ้ง ไซ้ใหม่ แต่กลับพูดว่า ทรัพย์สมบัติกูให้ คราวนี้จึงเลย ยายนั่นแถมแสดงความเสียใจ เอาหัวกระแทกอกตายไปเลย แยกแกลงร้องให้ไซ้ใหม่ ร้องให้หัวกระแทกอกมหาเศรษฐีตายเลย ก็เป็นอันว่าได้ทรัพย์สมบัติเป็นมหาเศรษฐี

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

จะเห็นได้ว่าเป็นเพราะกรรมที่เคารพพระปัจเจกพุทธเจ้า ซึ่งก็มีทั้งกรรมดีและกรรมชั่วมาพร้อม ๆ กัน แต่สุดท้ายก็ได้ผลกรรมที่ดีช่วยจนได้ ซึ่งกรรมดีจะมาช่วย กรรมชั่วจะเป็นตัวทำลายทำลาย ไม่ว่าจะกรรมนั้นจะมาจากความตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เมื่อทำไปแล้วก็ต้องรับในผลที่ตัวเองได้กระทำเอาไว้ตามแต่สมควรกับกรรมเหล่านั้น

๓.๓.๓ วิบากกรรมของอุปตตเศรษฐี

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

เมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ เวลานั้นองค์สมเด็จพระบรมครูปรารถนาเสวยพระสัจจธรรมที่เมืองสาวัตถี ในเวลานั้น องค์สมเด็จพระมหาโมหิยะประทับอยู่ในพระมหาวิหาร ปรากฏว่าตอนกลางวันเวลายังไม่เย็นยังไม่ค่ำ เป็นเวลาแปลกกว่าวันอื่นตามธรรมดา พระเจ้าปเสนทิโกศลบรมกษัตริย์ พระบาทท้าวเธอจะทรงเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเฉพาะเวลาใกล้ค่ำหรือเวลาค่ำ บรรดาพระสงฆ์เสด็จภารกิจแล้ว แต่ทว่าวันนั้นพระเจ้าปเสนทิโกศลได้เข้าเฝ้าองค์สมเด็จพระประทีปแก้วเป็นเวลากลางวัน คือบ่ายเพียงเล็กน้อยเมื่อตะวันคล้อยไปไม่มาก เสด็จภารกิจก็เข้าไปเฝ้าขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อพระพุทธเจ้าเห็นพระเจ้าปเสนทิโกศลมาเวลาแปลก คือมาผิดเวลากว่าวันอื่น จึงมีพระพุทธานุญาตว่า มหาราชา ขอถวายพรพระมหาบพิตรพระราชสมภาร วันนี้มีเวลาว่างจากกิจการงานหรือไรจึงมาแต่วันสมบัติเป็นของหลวงผ่านมา ๖ ซาติแล้ว

พระเจ้าปเสนทิโกศลก็กราบทูลองค์สมเด็จพระภาควันต์ว่า ภัณฑะ ภควา ข้าแต่องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เจริญพระพุทธเจ้าข้า วันนี้ข้าพระพุทธเจ้าไปจัดการให้เจ้าหน้าที่ชน

ทรัพย์สมบัติของอุปตตกเศรษฐี คือว่าเศรษฐี มหาเศรษฐีที่ไม่มีบุตร ที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงรู้จักดี เวลานี้เธอตายจากความเป็นคนไปแล้ว ครั้นเมื่อเธอตายจากความเป็นคนแล้ว ก็ประกาศหาญาติเป็นผู้รับมรดก แต่ปรากฏว่าไม่มีใครเป็นญาติของเธอ เธอไม่มีลูก เธอไม่มีหลาน เธอไม่มีใครทั้งหมด ฉะนั้น เมื่อทรัพย์ทั้งหลายของบุคคลใดก็ตาม ไม่ปรากฏทายาทเป็นผู้รับมรดก จึงจะให้บรรดาข้าทาสชายหญิงทั้งหลายเป็นอิสระ แล้วก็นทรัพย์ของมหาเศรษฐีนั้น ต้องขนทั้งสิ้นเวลา ๗ วันจึงจะหมด เมื่อทรัพย์หมดวันนี้ ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้แวะมาหาคณะสมเด็จ พระชินสีห์

แล้วพระพุทธเจ้าก็กล่าวว่า มหาราชา ขอถวายพระพรพระมหาบพิตรพระราช สมภาร แต่ความจริงเศรษฐีคนนี้เป็นมหาเศรษฐีแล้ว ตายแล้วก็ต้องนำทรัพย์เข้าเป็นของ หลวงนั้นถึง ๗ ชาติด้วยกัน คือชาติก่อน ๆ ผ่านมาแล้ว ๖ ชาติ ก็มีสภาพแบบนี้ เมื่อเธอเป็นมหา เศรษฐีแล้วตายก็ไม่มีใครรับมรดก คือไม่มีลูกรับมรดก ถ้าไม่มีลูกเขาก็ถือว่า หลานที่ใกล้ชิดมี ใหม่ หลานที่ใกล้ชิดก็มี แต่ว่าหลานนี้ต้องเป็นลูกของลูก ในเมื่อไม่มีลูกก็ต้องไม่มีหลาน เมื่อลูก ไม่มีจะรับมรดก หลานไม่มีรับมรดก ก็ต้องตกเป็นของหลวง พระพุทธเจ้าบอกว่า อการอย่างนี้ เป็นมาแล้ว เป็นชาติที่ ๗ แล้ว สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงมีพระพุทธรูปภาควิวว่า มหา ราชา ขอถวายพระพรพระมหาบพิตรพระราชาสมภาร เหตุความเป็นมาของมหาเศรษฐีมีดังนี้

กรรมที่ทำให้ไม่มีลูก

คือว่าในกาลนานมาแล้ว ในสมัยของสมเด็จพระประทับแก้ว คือพระพุทธเจ้าองค์ ก่อน ๆ เศรษฐีคนนี้เกิดขึ้นมาเป็นคนแบบนี้ เป็นคนร่ำรวยแบบนี้ แต่ทว่าเขามีพี่ชายอยู่คน หนึ่ง ต่อมาพี่ชายก็มีลูกเล็ก ๆ คนหนึ่ง ในเมื่อพี่ชายมีลูกเล็ก ๆ พี่ชายก็ตายหมดอายุขัย หลังจากนั้น เขาจะไปทางไหนเขาก็นำลูกชายของพี่ชายไปด้วย สำหรับลูกชายของพี่ชายนั้นก็เป็เด็กพูด เก่ง เป็นเด็กที่มีความฉลาด เมื่อไปถึงทิศไหนพบใครก็บอกว่า“นี่คุณอาของผมครับ รถที่ขี่มานี้เป็น รถของพ่อของผม บ้านที่ผมอยู่ก็เป็นบ้านของพ่อผม ทรัพย์สินต่าง ๆ ก็เป็นทรัพย์สินของพ่อผม” เธอก็พูดอย่างนี้ตลอดเวลา ปรากฏว่าต่อมามหาเศรษฐีคนนี้ซึ่งเป็นอาต้องเลี้ยงเด็กคนนั้น ก็มาคิด ในใจว่า เจ้าหลานชายคนนี้ ในเมื่ออายุมันแค่เล็ก ๆ แค่ ๓-๔ ปี ขณะนี้ มันยังพูดอย่างนี้ว่า โน่นก็ ทรัพย์ของพ่อผม นี่ก็ของพ่อของผม ทุกสิ่งทุกอย่างของพ่อมันทั้งหมด ขนาดที่เป็นเด็กมันพูด อย่างนี้ แล้วถ้าโตขึ้นไปเป็นผู้ใหญ่เป็นหนุ่มเป็นสาว ทรัพย์สมบัติทั้งหลายเหล่านี้ทั้งหมดเราก็ไม่มี สิทธิจะครอง เพราะเจ้าเด็กคนนี้นั้นก็ต้องครองทรัพย์สินแทนพ่อของมัน แต่ความจริงเราเป็นน้อง เราก็มีสิทธิรับมรดก แต่ว่าการอย่างนี้จะปรากฏถึงความเดือดร้อนจะมีกับเรา จึงหาทางตัด

ไฟแต่ต้นลม วันหนึ่งก็นำเด็กคนนี้ นำหลานชายเข้าไปเที่ยวในป่าหลังบ้าน พอไปที่ลับหูลับตาของคนแล้ว ก็จัดการบีบคอเด็ก บีบคอเสียจนตายก็ซุกไว้ เอาไปไม่พบแล้วกลับบ้าน

องค์สมเด็จพระพิชิตมารบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า กฎของกรรมอย่างนี้ติดตามเขามานาน แต่องค์สมเด็จพระพิชิตมารยังไม่กล่าวถึงกฎของกรรมชั่วหรือบาปในตอนนี้ องค์สมเด็จพระมหามุนีก็กล่าวว่า การที่เขาจะเป็นมหาเศรษฐีได้เพราะมีบุญเก่าอย่างนี้ **บุญที่ทำให้เป็นมหาเศรษฐี**

ท่านกล่าวว่า ในสมัยครั้งหนึ่ง มีพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ท่านมาบิณฑบาตใกล้บ้านของเขา เข้ามาในเขตของบ้าน เจ้าของบ้านคนนั้นปรากฏว่าไม่เคยให้ท่านมาในกาลก่อน ขึ้นชื่อว่าต้องควรจะให้ อย่างนั้นกับคนนั้น ควรจะให้ อย่างนี้กับคนนี้ก็ดี ควรจะนำของถวายพระก็ดี ไม่เคยออกปากมาก่อน คือไม่เคยให้ท่าน แต่ทว่าวันนั้น พระปัจเจกพุทธเจ้าท่านเสด็จมา เขาก็เกิดความรำคาญว่า สมณะไล่นคนนี้พยายามรบกวนเราอยู่เสมอ แต่ความจริงท่านไม่เคยมา เขาจึงกล่าววาจาด้วยความไม่ตั้งใจว่า เอ้า..ใครอยากจะให้อะไรก็ให้ไปก็แล้วกันนะ แล้วเขาก็ลุกหนีไปด้วยความรำคาญเป็นอันว่าแม่บ้านคือภรรยาของเขา ได้ฟังคำว่าใครจะให้อะไรกับพระก็ให้เกิดอย่างนี้ เธอคิดว่าถ้าอย่างนี้ไม่เคยมีแก่บุคคลคนนี้ แต่ทว่าวันนี้คนนี้ใจดี แนะนำบอกให้เราให้อะไรก็ได้ จึงนิมนต์พระปัจเจกพุทธเจ้าเข้ามาในบ้าน นิมนต์ท่านนั่งแล้วก็รับบาตร เมื่อรับบาตรแล้วก็จัดอาหารอย่างดีที่สุดที่ตนเองก็ไม่ค่อยจะได้กินนัก เป็นธรรมดาของชาวบ้านที่เวลาที่จะทำบุญ บางทีตนเองก็ไม่มีอะไรจะกิน มีเล็ก ๆ น้อย ๆ มีผักบ้าง มีพริกบ้าง มีปลาทูบ้าง บางทีปลาทูก็กไม่มีบ้าง กินกันไปแค่อิ่ม ๆ แต่ทว่าเวลาจะทำบุญนี้จริง ๆ จัดอาหารที่มีรสเลิศที่ดีที่สุดที่คิดว่าจะมีได้ บางทีตนเองก็ไม่ได้กินอย่างนั้น นี่เป็นเวลาของคนที่ทำบุญด้วยศรัทธาแท้ เมื่อแม่บ้านจัดอาหารอย่างดีเสร็จ ก็บรรจุลงในบาตรของพระปัจเจกพุทธเจ้า เมื่อใส่ของเต็มเป็นที่พอใจแล้ว ก็ประเคนพระปัจเจกพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าก็รับบาตรไป ก็เดินออกไปจากบ้าน ก็พอดีนายบ้านคือพ่อบ้านเดินสวนทางมาพอดี

ท่านที่ให้ขาดเจตนาแต่ก็มีอานิสงส์

เขาก็คิดในใจว่า สมณะไล่นคนนี้ได้อะไรบ้างนี้ เขาไม่เต็มใจ จึงถามท่านว่า ท่านได้อะไรมาบ้าง พระปัจเจกพุทธเจ้าก็บอกว่า ได้ตามที่เขาให้มา เขาจึงขอดูบาตร พระปัจเจกพุทธเจ้าก็ให้ดูบาตร เขามีความรู้สึกว่าอาหารที่มีรสเลิศ อาหารชั้นเลิศดี ๆ ทั้งหมดที่คนในบ้านให้พระปัจเจกพุทธเจ้าไป รู้สึกเสียดยายในอาหาร ขาดเจตนาหลัง แล้วก็มีความรู้สึกในใจว่า อาหารอย่างนี้แบบนี้ไม่ควรจะมีแก่สมณะไล่น เพราะว่าสมณะไล่นนี้กินแล้วกินนอน ไม่มีการมีงาน ไม่เป็นประโยชน์กับเรา ถ้าหากอาหารทั้งหลายเหล่านี้ทำให้แก่ทาสกรรมกรของเราจึงจะมีประโยชน์กว่า เพราะว่าเธอกินแล้วเธอก็ทำงานให้กับเรา เขาคิดอย่างนี้นะ แค่คิดแต่ว่าเขาไม่ได้ทำ คือ

ไม่ได้แย่งข้าวมา หลังจากนั้นแล้วก็ส่งบาตรให้พระปัจเจกพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าก็หลีกไป เขาก็กลับเข้ามาบ้านของคัมภีร์พระพิชิตมารบรมศาสดาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า มหาราชา ขอถวายพระพรพระมหาราชาพิตรพระราชสมภาร เพราะอาศัยบุญที่เขาบำเพ็ญกับพระปัจเจกพุทธเจ้าโดยไม่มีการเต็มใจ นั่นคือเขาไม่ได้ให้กับมือของเขา ที่เขาพูดไปก็กล่าววจาหลอกลอย ๆ ว่า ใครจะให้อะไรก็จงให้ แต่เขาพูดด้วยความไม่เต็มใจ ด้วยความไม่อยากจะให้ หลังจากที่พระปัจเจกพุทธเจ้ารับทานแล้ว เขาก็ยังมีความเสียดายว่า ให้กับสมณะโล้นไม่มีประโยชน์ไม่ทำงานให้กับเรา ถ้าให้กับทาสกรรมกรของเราจะมีประโยชน์กว่า เธอกินอิ่มแล้วก็ทำงานให้กับเรา นี่ความจริงอาการอย่างนี้บรรดาท่านพุทธบริษัททุกคนอาจจะคิดว่า บุญนี้ไม่มีอานิสงส์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า บุญนี้ก็มีอานิสงส์

๑. เขาไม่ตั้งใจ (จำให้ดีนะ)

๒. พูดล้อหลอ ๆ ว่า ใครจะให้อะไรก็ให้ โดยไม่มีความเต็มใจ

๓. มีความรู้สึกเสียดาย เวลาที่พระปัจเจกพุทธเจ้ารับไปเห็นว่าเป็นของดี

อันนี้ ถ้าเราจะถามกันระหว่างนักเทศน์ ก็ตอบว่าไม่มีอานิสงส์ แต่ความจริงตอบอย่างนี้ผิดพระพุทธเจ้ากล่าววจาว่า พระมหาราชาพิตรพระราชสมภาร บุญอย่างนี้ก็มีอานิสงส์ เป็นเหตุให้บุคคลคนนั้นพร้อมด้วยครอบครัวที่บำเพ็ญกุศลแล้ว ไปเกิดเป็นเทวดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เทวโลกถึง ๗ ครั้ง เห็นไหม แต่ว่าการเป็นเทวดาของบรรดาท่านพุทธบริษัททั้งหลาย การบำเพ็ญกุศลโดยไม่เต็มใจ สภาพความเป็นทิพย์ก็เศร้าหมองเล็กน้อย แต่ว่าถึงอย่างไรเขาก็เป็นเทวดา ด้วก็เป็นเทวดา เมียก็เป็นนางฟ้า ลูกเด่าก็เป็นเทวดาบ้าง นางฟ้าบ้างร่วมกัน ตลอดจนกระทั่งคนรับใช้ที่เขาช่วยจัดการงาน จัดอาหารให้พระปัจเจกพุทธเจ้า ช่วยกันบรรจุในบาตร ทุกคนก็เป็นนางฟ้าเป็นเทวดาร่วมกัน พระพุทธเจ้ากล่าววจาว่า บุญประเภทแค่นี้เล็กน้อยเท่านั้น ถึงเขาไม่เต็มใจ ก็บันดาลให้เขาเกิดเป็นเทวดาเป็นถึงนางฟ้า ๗ ครั้ง แล้วก็ลงมาเป็นมหาเศรษฐีในเมืองมนุษย์ในกรุงสาวัตถีนี่จริง ๆ โดยเฉพาะเมืองนี้ ๗ ครั้งเหมือนกัน

ผลของท่าน

แต่ละคราวที่เขาเป็นมหาเศรษฐี องค์สมเด็จพระมหาราชาพิตรตรัสอย่างนี้ บุคคลคนนี้ใช้ของดีไม่ได้ กินของดีที่มีรสเลิศไม่ได้ กินข้าวปกติไม่ได้ กินข้าวมีเม็ด ๆ เต็มเม็ดไม่ได้ กินข้าวหักก็ไม่ได้ ต้องกินปลายข้าวละเอียด อาหารที่เขากินประจำวันก็คือ ปลายข้างต้มกับน้ำผักดองเป็นกับ เขากินได้เท่านั้นเอร็ดอร่อยมากเป็นที่พอใจ ครั้นเวลาคนทั้งหลายนำถาดทองคำใส่อาหารมาให้ เขาก็หาว่าประศดประชันเขา เขาก็ไล่ขว้าง ไล่ตีบ้าง ถ้านำผ้าใหม่ ๆ มาให้ เขาก็หาว่าประศดประชันเขา เขาไล่ขว้าง ไล่ตีบ้าง ก็โยนทิ้งไป ต้องนุ่งผ้าเก่า ๆ ที่ชาวบ้านใช้ซ้ำแล้วซ้ำอีกนั่น

แหละ เขาอยู่ได้ รัชมรรมาที่คนใช้จะกางร่มให้เวลาร้อน เขาก็ไม่ต้องการ ไล่ทุบไล่ตี หาวว่าประชดประชัน แต่ว่าเขานั้นจะใช้แค่กิ่งไม้ที่มีใบไม้บ้างบังแดดเท่านั้น เป็นที่พอใจ

องค์สมเด็จพระจอมไตรกล่าวว่ ความเป็นมหาเศรษฐีที่มีขึ้นมาได้ เพราะอานิสงส์ที่มีคำสั่งให้ทุกคนใครก็ได้ ไล่บาตรแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า แต่ว่าเขาสั่งด้วยความไม่เต็มใจ แต่นั่นเป็นคำสั่ง ผลทานเกิดแก่เขา อันนี้ บันดาลให้เขาเป็นมหาเศรษฐี แต่ว่าการเกิดเป็นมหาเศรษฐีแต่ละครั้งก็ใช้ของดีไม่ได้ เพราะการไม่เต็มใจถวายพระ ความไม่เต็มใจนี้ แทนที่จะกินอาหาร มีมธุปายาส เป็นต้น นี่กินไม่ได้ อาหารที่ข้าวที่เป็นเม็ดเต็มก็กินไม่ได้ เม็ดหักก็กินไม่ได้ ต้องกินปลายข้าวกับน้ำผักดอง นี่การถวายภัตตาหารแก่บรรดาพระสงฆ์ พระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นประธาน อันนี้เพราะความไม่เต็มใจ

ต่อมา พระพุทธเจ้าก็ทรงบอกว่า เขาไม่มีบุตร เกิดทุกชาติ ๗ ชาติ นี่เขาไม่มีบุตร เพราะโทษฆ่าลูกของพี่ชาย การฆ่าลูกชายของพี่ชายนี้เป็นปัจจัยให้เขาเองไม่มีบุตร ไม่มีใครรับมรดก ฉะนั้น การเป็นมหาเศรษฐีในเมืองสาวัตถีของเขา ๗ ครั้ง ลงจากความเป็นเทวดามา บุญหย่อนหน้อยหนึ่งก็มาเกิดเป็นมหาเศรษฐี ตายจากความเป็นคนก็ไปเกิดเป็นเทวดา ลงจากเทวดาก็เป็นมหาเศรษฐี สลับกันไปสลับกันมาอย่างนี้เป็นครั้งที่ ๗ เพราะกำลังบุญที่ถวายกับพระปัจเจกพุทธเจ้าครั้งเดียว โดยความไม่เต็มใจ

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

แต่องค์สมเด็จพระจอมไตรก็บอกว่า เขาเป็นมหาเศรษฐีอย่างนี้เพราะอาศัยการไม่มีบุตร เมื่อเขาตายแล้วต้องขนทรัพย์เป็นของหลวง ๗ ชาติ ที่ผ่านมาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากล่าวว่า การที่เขาเป็นเทวดาเกิดบนสวรรค์ได้ถึง ๗ ครั้ง แล้วเกิดเป็นมนุษย์ ๗ ครั้ง สลับกันไปสลับกันมาอย่างนี้ กฎของกรรมที่เป็นอกุศลยังไม่ให้ผล นั่นคือเป็นผลของความดีที่ถวายทานกับพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้ง ๆ ที่ไม่เต็มใจต่อมาชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย นั่นคือ เขาลงมาจากความ เป็นเทวดาแล้วก็เกิดเป็นคน เป็นมหาเศรษฐี ต้องใช้ของเลว ๆ กินของเลว ๆ แบบนี้ เพราะไม่เต็มใจถวายทานเมื่อเขาตายชาตินี้แล้ว องค์สมเด็จพระพิชิตมารก็กล่าวกับพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า มหาราชา ขอถวายพระพรพระมหาบพิตรพระราชสมภาร ต่อแต่นี้ไปที่เขาตายแล้วนั้น เขาไม่กลับไปเป็นเทวดาอีก เพราะบุญบารมีที่ถวายแก่พระปัจเจกพุทธเจ้านั้นหมดแล้ว ครั้งที่ ๗ หมดกัน เกิดเป็นเทวดา ๗ ครั้ง เกิดเป็นคน ๗ ครั้ง ถวายทานครั้งเดียวหมดกัน บุญหมดไป ต่อนี้ เขาได้รับผลภพของกรรมใหญ่ คือฆ่าลูกของพี่ชาย เวลานั้นมหาเศรษฐีคนนี้เป็นบุตรเศรษฐี ไปเกิดในนรกชื่อว่า มหาโรจวนรก เป็นนรกขุมที่ ๗ มีอายุเสวยกฏของกรรมอยู่ที่นรกขุมนั้นสิ้นเวลาครึ่ง

กับ เมื่อพ้นจากกฎของกรรมในนรกขุมที่ ๗ แล้ว ก็ต้องผ่านนรกบริวาร ๔ ขุม เวลานับไม่ได้ ก็ เรียงลำดับมากว่าจะเกิดเป็นคนก้นาน

เป็นอย่างนี้แหละทุกท่าน ได้นำพระสูตรเรื่องสั้น ๆ มาวิเคราะห์ให้ทราบ เพราะว่า บรรดาท่านพุทธบริษัททั้งหลาย จะได้ฟังทราบกฎของกรรมว่า กรรมที่เราทำความดีคือ ทำบุญ บุญ ก็แปลว่าดี หรือกรรมที่กระทำความชั่ว คือ บาป มันไม่ทิ้งจากเราไป ขณะใดที่กรรม ที่เป็นกุศลให้ผลอยู่เวลานั้นเราก็มีความสุข ถ้าตายจากความเป็นคนก็ไปเสวยความสุขในสุคติ มี สวรรค์บ้าง พรหมบ้าง เป็นต้น ทั้งนี้ ถ้ากำลังใจยังไม่ถึงที่สุด แต่ถ้าหากว่าบุญนั้นยังไม่ส่งผล ที่สุดเพียงใด ถ้าบุญคลายตัวลงมาเป็นเทวดาหรือเป็นนางฟ้าไม่ได้ อ่อนไป บุญอ่อนไปก็มาเกิด เป็นคน หลังจากเกิดเป็นคน ประกอบความดีบ้างเล็กน้อยพอสมควร อาศัยบุญเก่ายังไม่สิ้น ไป ตายจากความเป็นคนก็ไปเกิดเป็นเทวดาเกิดเป็นนางฟ้าอย่างนี้ย่อมมีอยู่ อาการอย่างนี้เป็น ปัจจัยให้บุคคลตกอยู่ในความประมาท คิดว่าการเป็นเทวดา การเป็นนางฟ้าของเราจะยืน นาน จะทรงตัวนานตลอดกาลตลอดสมัย แต่ก็ลืมไปว่ากฎของกรรมเก่าของเรามีที่เป็นอกุศล คือ

๑. การฆ่าสัตว์ เรามี
๒. การลักทรัพย์ ขโมยทรัพย์ ยักยอกทรัพย์ อาจจะมีก็ได้
๓. กาเมสุมิฉฉาจาร เราอาจจะมียูบ้าง
๔. การพุดมูสาวาท เราอาจจะมียูบ้าง
๕. การดื่มสุราเมรัย เรายังมีอยู่

ว่าเฉพาะ ปัญจเวร ๕ ประการนี้ยังหยาบเกินไป กฎของกรรมที่ทำให้เราตกนรกยิ่ง กว่านี้มีอยู่อีกฝ่ายธรรมะ แต่ก็ยังไม่พูดในวันนี้ เพราะเวลานั้นเหลือนิดหน่อย ฉะนั้น ในเมื่อ ความดีที่เราทำอยู่ แต่กฎของกรรมความชั่วยังไม่ให้ผล เราก็หลงระเริงคิดว่าเรามี ความสุข ต่อไป ถ้าเราเผลอเมื่อไร หรือว่ามีความประมาท คิดว่าความดีมีมากพอแล้ว ไม่ ส่งเสริมต่อ ถ้ากฎของความดีนั้นหมดไปเมื่อไหร่ ก็เหมือนกับอุปตตเกษตรฐิต้องลงนรก ไกล้อเวจี เหลืออีกขุมเดียวก็ถึงอเวจี การทำบาปที่เป็นอาชิตยกรรม ที่เป็นปาณาติบาต เป็นต้น สามารถลด บันดาลให้คนลงอเวจีได้

๓.๓.๔ วิบากกรรมของพระนางสามาวดี, ขุดจุดตรา

ก. ความเป็นมาแห่งบุพพกรรม

คนที่เกิดมาในโลกนี้จะมีบุญวาสนาบาปมีแบบไหนก็ตาม ต้องถูกกฎของกรรมเดิม ลงโทษท่านจงอย่าคิดว่าเราเจริญกรรมฐานแล้ว เราให้ทานแล้ว จะเกิดมาใหม่ มีแต่ความสุข อันนี้ ขอยืนยันว่า คนที่ถวายสังฆทานแล้วมาเกิดใหม่เป็นมหาเศรษฐีทุกคน ถ้าไม่เชื่อให้มาต่อว่าฉัน จะ

เอาสัญญา จะปรับไหมยังงัยก็ยอม แต่แกต้องตายไปก่อนเถอะ ตายไปแล้วไปเป็นเทวดาเป็นนางฟ้าที่ไหนก็ไปเถอะ แล้วกลับมาเป็นคนใหม่ ถ้าไม่เป็นมหาเศรษฐีแล้ว จะชำระหนี้ให้จะยกตัวอย่างให้ฟัง ถึงแม้จะเป็นพระอริยเจ้าก็ไม่พ้นกฎของกรรม เอาเรื่องย่อ ๆ เวลาที่มีนิดเดียว เรื่องของพระนางสามาวดี มีหญิงคนใช้คนหนึ่งเป็นหญิงหลังค่อม รูปร่างหน้าตาดี ๆ ใช้ออกจากวังไม่ได้ ก็ได้แต่หญิงค่อมคนเดียวใช้ไปซื้อดอกไม้ หญิงหลังค่อมคนนี้ชื่อว่า ชุตชุตตรา แกก็เป็นคนฉลาด วันหนึ่งพระเจ้าอุเทนให้ค่าดอกไม้พระนางสามาวดีวันละ ๘ ตำลึง แต่ว่าแม่ค่อมนี้ก็บอกแล้วว่าฉลาด ไม่ใช่คนโง่ แกก็เก็บไว้ ๔ ตำลึง ซื่อ ๔ ตำลึง ต่อมาวันสุดท้าย พระพุทธเจ้าเสด็จเมื่อนั้น ก็พอดีนายมาลาการคนประจำสวนดอกไม้ของมหาเศรษฐี ได้นิมนต์ พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยสาวก ว่าพຸ່งนี้ขอเลี้ยงพระ ขอถวายทานกับพระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน พระพุทธเจ้าก็ทรงรับ นางชุตชุตตราก็เอาเงิน ๘ ตำลึงไป อีก ๔ ตำลึงยังไม่ได้เก็บ ไว้เก็บทีหลัง ไปถึงนายมาลาการก็บอกว่า เรื่องดอกไม้ไม่ใช่ของแปลก เตรียมไว้แล้ว แต่ว่าการถวายทานมีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน มีพระอรหันต์สาวกหาไม่ได้ หายาก ช่วยกันถวายทานก่อน เสร็จแล้วจะจัดดอกไม้ให้ เธอก็ช่วย เมื่อพระพุทธเจ้าฉันเสร็จท่านก็เทศน์ คำว่าโมทนาก็คือเทศน์ โมทนาบอกถึงอันใดสิ่งที่ดีที่ทำ ชุตชุตตราฟังจบเดียวเป็นพระโสดาบัน ทำยังไง พระโสดาบันศีล ๕ ต้องครบ วันนั้นเลยซื้อดอกไม้ ๘ ตำลึง

พอมาถึงพระนางสามาวดีก็แปลกใจ ถามว่า ทำไมพระราชาให้ค่าดอกไม้มากกว่าวันก่อนนี้ เธอก็บอกว่าเป็นเท่ากัน แต่ทว่าวันก่อนฉันแบ่งให้ ๔ ตำลึง บอกตรงไปตรงมา พระโสดาบันนี้ไม่คิดแล้ว คนที่พอจะเชื่อได้ทางคณะสงฆ์เขาถือว่าต้องเป็นพระโสดาบันที่จะเป็นพยานนะ พระนางสามาวดีก็เลยบอกว่าอีก ๔ ตำลึงที่เธอเก็บแล้ว ให้เก็บไว้ได้ อนุญาต แค่ ๔ ตำลึงก็พอ บอกไม่ได้ พระพุทธเจ้าเทศน์แล้ว บอกบาป ที่เอาไว้ก่อนคืนหรือเปล่าไม่ทราบ บาปไม่ได้บอกนะ ก็เป็นอันว่าถามว่าทำไมจึงไม่เอา ก็บอกว่าวันนี้ไปซื้อของ ไปพบพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอรหันต์ เลี้ยงพระ พอเลี้ยงเสร็จเทศน์จบ ฉันเป็นพระโสดาบันหญิงทั้ง ๕๐๐ มีพระนางสามาวดีเป็นประธาน ก็ขออยากจะฟังเทศน์บ้าง เธอก็บอกว่าฟังเทศน์นะฟังได้ แต่ต้องมีอาสนะสูงกว่า เวลาพระพุทธเจ้าเทศน์ต้องมีอาสนะสูงกว่าคนธรรมดา ประการที่ ๒ ต้องแต่งตัวสวย ประการที่ ๓ ต้องอาบน้ำก่อน เธอก็เอาน้ำหอมอาบ ๑๖ หม้อ แต่งตัวสวย จัดธรรมาสน์ให้ เธอก็เทศน์ ความจริงเทศน์ดีมาก พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญภายหลัง ทรงยกย่องว่า เป็นผู้เลิศในการแสดงธรรมฝ่ายสตรี เธอก็เทศน์ในลีลาเช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า ไม่ใช่เล่า ในใจความ พระพุทธเจ้าพูดแบบไหนจำหมดทุกคำ ว่าเรื่อย ลีลาเหมือนกัน ผู้หญิงทุกคนฟังก็จับใจ พอเทศน์จบ อีก ๕๐๐ คน เป็นพระโสดาบันเมื่อฟังเทศน์จบ ต่างคนต่างเป็นพระโสดาบัน ต่างคนต่าง

ตั้งใจเคารพพระพุทธเจ้า เป็นอันว่าการเคารพของหญิง ๕๐๐ กับ ๑ คน คือหญิงเป็นบริวาร ๕๐๐ คน แล้วพระนางสามารถดี ๑ เป็น ๕๐๐ กับ ๑ คน เคารพในพระพุทธเจ้ามาก ทีนี้มีเมียมากอีกคนหนึ่ง ไม่ใช่เมียน้อย พระเจ้าอุเทน มีเมีย ๓ คน มีพระนางवासุนัตตรา เป็นคนแรก ๒ ก็พระนางสามารถดี ๓ พระนางมาคันทิยา เมียคนแรกไม่มีเรื่องยุ่ง

พระนางสามารถดีกับหญิง ๕๐๐ ถูกพระนางมาคันทิยาให้น้ำชายไปเผาปราสาท เอน้ำมันไปบอกว่า เอน้ำมันไปทาเสาทำให้มันคง เกรงปลวกจะกิน ปราสาทเป็นไม้ ขอบรรดาพระแม่เจ้าทั้งหลายจึงอยู่ข้างใน เขาอยู่ข้างหน้าก็เอาตะปุดีหน้าต่างก็ไม่มี ประตูก็ออกไม่ได้ เขาก็เอาไฟจุด พอจุดไฟเสร็จ พระนางสามารถดีพอเห็นแสงไฟก็ประกาศว่า“พวกเราจงอย่าโกรธในพระนางมาคันทิยา อย่าโกรธในน้ำชายของพระนางมาคันทิยา พวกเราที่ถูกไฟไหม้ครั้งนี้ เพราะอาศัยมีกรรมเป็นเหตุ”แต่ความจริงท่านเป็นพระอริยเจ้าหมดแล้ว คือ เป็นพระโสดาบัน อาศัยที่ไฟที่จะไหม้เข้ามา จิตก็นึกถึงความตายเป็นอารมณ์ นึกถึงพระพุทธเจ้า นึกว่าความตายจะเข้ามาถึง เราจะไม่มีชีวิตต่อไป จิตใจก็ละเอียด บางท่านก็เป็นสภิกษาคามี บางท่านก็เป็นอนาคามี รวมความว่าเขาเผาพระอริยเจ้า ๕๐๐ กับ ๑ คน ต่อมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่ บรรดาพระสงฆ์ก็เข้าไปถามองค์สมเด็จพระบรมครู ถามว่า“กันแต่ ภาควา ข้าแต่องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เจริญพระพุทธเจ้าข้า เพราะเหตุใด หญิง ๕๐๐ มีพระนางสามารถดีเป็นประธาน เป็นพระอริยเจ้าด้วย เป็นคนดีมาก และมีความเลื่อมใสในองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้ามาก ทำไมถูกไฟเผา”

พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า “ภิกขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย หญิง ๕๐๐ นี้ สมัยชาติก่อนเป็นบริวารของพระราชาองค์หนึ่ง” ฟังแล้วก็นึกไปด้วยเป็นวิปัสสนาญาณ วิปัสสนาญาณ คือตัวปัญญา ให้รู้ว่าถ้ากลับมาเกิดอีกมันมีความทุกข์อย่างนี้ กฎของกรรมมันมีความทุกข์อย่างนี้ กฎของกรรมมันตามทัน ถ้าเราไม่มาเกิดมันตามไม่ทันหรอก เป็นเทวดาอยู่ก็ดี เป็นพรหมอยู่ก็ดี มันตามไม่ทัน ถ้าไปนิพพานเสียเลยยังไม่ทันใหญ่ท่านบอกว่า “ในสมัยนั้นพระราชามีความเคารพในพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง แต่บังเอิญพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์นั้นหลังค่อม วันหนึ่งพระราชาจะไปสงวนน้ำที่ชายทะเล ชายทะเลมันก็เป็นป่า เผอิญพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์นั้นท่านเข้านิโรธสมาบัติ อยู่ที่ชายทะเลในพุ่มไม้มองไม่เห็นตัว เมื่ออาบน้ำเสร็จบรรดาชาววังทั้งหลายก็สูมไฟ เอาฟืนมากอง ๆ แล้วก็สูมไฟ เอาไปกองทับพระปัจเจกพุทธเจ้าเข้า มองไม่เห็นหรอก พอไฟไหม้มอดลงไปแล้ว ก็เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้านั่งดำอยู่ นึกในใจว่านี่เป็นพระผู้เป็นเจ้าของที่พระราชาเรามีความเคารพ ถ้าพระราชาทรงทราบบว่าเราเผาพระปัจเจกพุทธเจ้า เราต้องถูกประหารชีวิตแน่ อีต่อนก่อนไม่ได้ตั้งใจ ท่านบอกว่าไม่บาป ไหน ๆ ท่านก็ตายแล้ว เผาให้หมดซากไปเลย เอาฟืนมาทับให้

มาก เผาอีก คราวนี้บาปแน่ พอหลังจากนั้น ๗ วัน พระปัจเจกพุทธเจ้าท่านก็ถูกเดินไปตามสบาย นิโรธสมาบัตินี้ทำอะไรไม่ได้นะ จนก็ไม่ไหม้ นะ ผมก็ไม่ไหม้ อาศัยที่หญิงทั้ง ๕๐๐ ในตอนหลังมีเจตนาเผาพระปัจเจกพุทธเจ้า จึงถูกเผาในชาตินี้” นี่ถ้าเรากลับมาเกิดเป็นมนุษย์

พระก็ถามต่อไปว่า ยังมีสาวใช้อยู่คนหนึ่งชื่อ ชุตตตตรา ทำไมจึงเป็นคนมีปัญญาดี พระพุทธเจ้าก็บอกว่า “ในฐานะที่พระปัจเจกพุทธเจ้าพระองค์นั้น พระราชามีความเคารพ วันหนึ่งเมื่อเข้าไปในเมืองใหม่ ๆ มีคนเขาใส่ข้าวต้มร้อน ๆ ท่านก็เอามือซ้ายถือบ้าง มือขวาถือบ้าง ผลัดกันไปผลัดกันมา ชุตตตตราออกไปจากวงเห็นเข้า ก็ถอดกำไลมือถวายท่านเพื่อรองไม่ให้มือร้อน เมื่อถอดกำไลมือถวายท่าน ท่านก็มองหน้าเธอ ก็บอกว่าถวายเลยเจ้าคะ แล้วก็ขอพรว่า “ธรรมใดที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าบรรลุแล้ว...อย่าลืมนะ คำนี้สำคัญมากนะ ธรรมใดที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าบรรลุแล้ว ขอฉันบรรลุดวงนั้นด้วยเถิดเจ้าคะ” พระปัจเจกพุทธเจ้าก็ให้พรว่า เอวัง โหตุ ซึ่งแปลว่า เจ้าปรารถนาสิ่งใดขอให้ได้สิ่งนั้นสมความปรารถนา อันนี้เป็นปัจจัยให้นางชุตตตตราเกิดในชาติหลังเป็นหญิงที่มีปัญญามาก หญิงทั้ง ๕๐๐ คน มีพระนางสามาวดีเป็นประธานต้องอาศัยคนนี้ พระก็ถามว่า “ในเมื่อชุตตตตราเป็นอย่างนั้นแล้ว ทำไมชุตตตตราจึงได้เป็นคนหลังค่อม” เผาอีกแล้วพระก็แน่เหมือนกัน ไม่แน่เราก็ไม่รู้ ท่านสงสัย มีบุญมากนี่นะ พระพุทธเจ้าก็บอกว่า วันหนึ่งบรรดาสาวใช้ทั้งหลาย เวลาที่พระปัจเจกพุทธเจ้ามา ชุตตตตราเป็นคนคล่องตัวมาก แต่หญิงสาวใช้คนอื่น ๆ ไม่เคยเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ก็อยากจะทราบว่ พระปัจเจกพุทธเจ้ารูปร่างเป็นยังไง เธอก็ไม่พูดเฉย ๆ ไปหยิบผ้ามาสบู่เชียงเข้า เอาขันมาลุ่มเข้า ทำเดินหลังค่อม ๆ นี่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าที่พระราชาคารพมีลักษณะเป็นอย่างนี้ เลยเกิดเป็นหญิงค่อม ๕๐๐ ชาติท่านก็ถามต่อไปอีกว่า ทำไมเป็นคนรับใช้ของพระราชาร พระพุทธเจ้าก็บอกว่า ในสมัยหนึ่ง ชุตตตตราเป็นลูกสาวของมหาเศรษฐี จำให้ดีนะ กรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ นี้ เวลานั้น มีพระพุทธรูปเกิดขึ้นมาในโลก ก็มีนางภิกษุณีองค์หนึ่ง เพื่อนของนางชุตตตตราเป็นสาวรุ่นเดียวกัน เป็นพระอรหันต์ ตอนเย็นก็มาเยี่ยมที่บ้าน พอตีกระเช้าเครื่องแต่งตัวมันวางอยู่ นางภิกษุณีก็มานั่งคั่นกลางพอดี เธอก็ยกมือไหว้บอกว่า ขอประทานอภัยพระแม่เจ้า ช่วยหยิบกระเช้าเครื่องแต่งตัวที่เออะ แค่นี้เองนะ ขออภัยแล้วนะ พระอรหันต์เจ้าก็อย่าลืมนะ ทำบุญนิตหนึ่งก็บุญมหาศาล มันมีค่าเท่ากัน ในเมื่อเธอพูดแบบนั้น นางภิกษุณีก็คิดว่าเราจะหยิบให้เธอดีหรือไม่หยิบดี ถ้าเราหยิบให้เธอ เธอตายจากความเป็นคนแล้วต้องเป็นทาสเขา ๕๐๐ ชาติ ขนาดขออภัยแล้วนะ ถ้าเราไม่หยิบให้เธอ เธอโกรธในเรา เธอต้องลงนรก ฉะนั้น การเกิดเป็นคน เป็นทาสเขา ดีกว่าลงนรก จึงหยิบให้เรียกว่าด้วยกรรมเมตตา

ข. วิเคราะห์วิบากกรรม

ก็สรุปว่า ถ้าเรายังกลับมาเกิดมนุษย์ ท่านทุกคนที่คิดว่าการถวายสังฆทานกันแล้ว ทุกคน หรือว่าสังฆทานทุกบาทที่เราเอามาถวาย ไม่ได้ถวายสังฆทานก็เป็นสังฆทาน ถือว่าเป็นสังฆทานหมด เป็นสังฆทานด้วย เป็นนิทานด้วย ก็ถือว่าทุกคนมีสังฆทานแล้ว มีนิทานทานแล้ว มีบุญมหาศาลแล้ว ถ้าเกิดมาใหม่ ยิ่งไงก็ตามต้องเป็นมหาเศรษฐี ถ้ามาเกิดใหม่ก็ต้องถูกกฎของกรรม เพราะอะไร เพราะทุกคนมีบาป ฉะนั้น เมื่อเราทำบุญ บุญพาไปสวรรค์ บุญพาไปพรหมโลก บุญพาไปนิพพาน ถ้าพาไปนิพพานไม่เป็นไร ถ้าไปอยู่แค่สวรรค์ก็ดี พรหมโลกก็ดี ถ้าหมดบุญวาสนาบารมี ก็ต้องมาโดนกรรมประเภทนั้นอีกอย่างปาณาติบาตเป็นเหตุให้คนมีอายุสั้น ตายบ้าง มีโรคภัยไข้เจ็บบ้าง อทินนาทาน ไฟไหม้บ้านบ้าง ขโมยลักของหายบ้าง ลมพัดให้บ้านพัง น้ำท่วมบ้านบ้าง กาเมสุมิฉฉาจารย์ คนในปกครองคือด้านว่ายากสอนยาก มุสาวาท จะพูดดีแสนจะดีเขาก็ไม่ยอมจะเชื่อ สุราเมรัย อย่างเขาเป็นคนปวดหัว ปวดหัวมาก ปวดหัวบ่อย ๆ อย่างกลางเป็นโรคเส้นประสาท อย่างดีก็เตอร์เป็นบ้ารวมความว่า กรรมทุกอย่างมันติดตาม เมื่อเรามาเกิดเป็นมนุษย์ ฉะนั้น ขอให้ท่านทุกคน ตัดสินใจเสียเวลานี้ จนกว่าจะถึงวันตาย เวลาทำความดีทุกอย่าง ใจมี ๑๐ นิ้วนี้มันไม่สึกเวลาไหว้พระ เวลาตื่นขึ้นมาตอนเช้ายังไม่ มีเรื่องอะไร กราบพระที่หมอนก็ได้ ไม่ต้องลุกไปที่ห้องพระก็ได้ ใจนึกถึงพระที่ไหน พระถึงเราที่นั่น เคารพพระพุทธรูปด้วยความเคารพ ด้วยความจริงใจ แล้วตั้งใจอธิษฐานว่า “เวลานี้ พระพุทธรูปอยู่ที่ไหน ข้าพระพุทธรูปเจ้าขอไปที่นั่น เวลาตายแล้ว” เขากันแค่นี้ เวลาใส่บาตร เวลาทำบุญ ทำทุกอย่าง ทำหวังนิพพานทั้งหมด ไม่ต้องการหวังผลตอบแทน ให้ข้าวกับคน จะทำงานตอบแทนหรือไม่ก็ตาม เราต้องการนิพพาน อะไรก็ตาม เราต้องการนิพพาน เมื่อเป็นอย่างนี้ทุกคนตายแล้ว อย่างต่ำต้องเป็นเทวดาเป็นนางฟ้า ต้องเป็น เว้นไว้แต่คนดีคือ คนฉลาด เป็นคนฉลาด ก็อย่างคนที่เอาพระห้อยคอแล้วอย่าเขลา อย่าห้อยแบบเขลาปัญญา ห้อยแบบฉลาด ๆ พระห้อยคอตอนเช้าก่อนออกจากบ้านก็ยกมือ สาธุ ตั้งนะโม ๓ จบ แล้วก็นึกด้วยความเคารพว่าต้องการผลอะไรวันนี้ ตั้งใจยังงี้ก็ตามใจ คำขायหรือมีเมตตามหานิยมอะไรก็ตามไปเถอะ ทุกอย่างบารมี พระพุทธรูปเจ้าช่วยได้ถ้าไม่เกินวิสัย ถ้าทำอย่างนี้ทุกวันทุกคนมีพุทธานุสสติประจำใจเสมอ ถ้าเวลาจะตายลงไป ภาพพระจะปรากฏเบื้องหน้า อันดับแรก แหงหน้าอยู่ไม่มองเห็น จะเห็นพระที่คอ ต่อไปพระก็จะกลายเป็นพระสงฆ์ หรือเป็นพระพุทธรูปก่อนก็ได้ แล้วกลายเป็นพระสงฆ์ ไม่ช้าถ้าเราตายในขณะนั้น อารมณ์เราอย่างต่ำเราก็ไปสวรรค์แน่นอน

บทสรุป จากการศึกษาวิเคราะห์ในบทนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อสรุปเฉพาะของตนเองว่า การที่ผู้วิจัยได้อธิบายเรื่องวิบากกรรมที่ดี (กุศลวิบาก) และวิบากกรรมที่ไม่ดี (อกุศลวิบาก) ของ

พระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา ไว้ในการวิจัยนี้ ก็เนื่องจากว่าวิบากฝ่ายกุศลของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา นั้นมีอยู่มาก เพราะกว่าจะได้บรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระอรหันต์ หรือ บรรลุโสดาผลนั้นก็ลำบากเพียบว่ามีมากมาย ซึ่งมีทั้งกุศล และอกุศล ไปพร้อม ๆ กัน การพรรณนาถึงวิบากกรรมที่ดีในส่วนของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา ก็มากพอที่จะเป็นงานวิจัยได้อีกชิ้นหนึ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เสนอไว้ในงานวิจัยนี้ ส่วนอกุศลวิบากนั้นเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญเพราะจะเป็นกรณีศึกษาว่าเป็นเรื่องน่าอัศจรรย์ที่แม้แต่พระพุทธเจ้าผู้มีบารมียิ่งใหญ่เช่นนี้ หรือ พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา ก็ยังต้องได้รับวิบากกรรมที่เป็นอกุศลเหมือนกัน ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าศึกษาเพราะจะทำให้ทราบความเป็นไปของวิบากกรรมและกฎแห่งกรรมในพุทธศาสนาดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะกฎที่ยุติธรรมสำหรับทุกคนเสมอเหมือนกันโดยไม่มีข้อยกเว้นแก่ผู้ใด แม้กระทั่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา ซึ่งเป็นผู้ที่หาบุคคลเปรียบไม่ได้ในโลกนี้ก็ตาม โดยศึกษาวิจัยเรื่องวิบากกรรมของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา ในพระไตรปิฎก และในอรรถกถาธรรมบท ซึ่งการศึกษาวินิจฉัยเรื่องวิบากกรรมก็จะเป็นแนวทางในการลดละสิ่งที่ไม่ดี ให้กระทำสร้างเสริมแต่สิ่งที่เป็นคุณงามความดีต่อไป

บทที่ ๔

วิเคราะห์วิบากกรรมในสังคัมปัจจุบัน

๔.๑ วิบากกรรมที่เกิดจากภัยธรรมชาติ

วิบากกรรมเหล่านี้อาจกล่าวได้ว่า เกิดจากสาเหตุหลัก ๒ ประการ คือ

- ๑) เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติเอง ตามกฎของไตรลักษณ์
- ๒) เกิดจากการกระทำของมนุษย์

โดยสาเหตุประการแรกนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปตามระบบการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงของกฎธรรมชาติซึ่งดำเนินไปภายใต้แห่งความไม่เที่ยง ภาวะการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องปกติ ที่อยู่นอกเหนือจากการควบคุม ส่วนสาเหตุประการที่สองนั้นเป็นความแปรปรวนผิดปกติของธรรมชาติที่เกิดจากฝีมือมนุษย์ วิฤติการณโลกเหล่านี้เป็นภาพสะท้อนผลของกรรมที่มนุษย์ได้กระทำต่อธรรมชาติ และวิบากนั้นได้ส่งผลกลับมาอย่างร้ายแรงต่อมนุษยชาติทุกคน ธรรมชาติเปรียบเหมือนบิดามารดาที่ทำหน้าที่ในการสร้างและเลี้ยงดูมนุษย์ ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า เป็นกรรมหนักมากและให้ผลเร็ว ซึ่งมีผลกระทำต่อชีวิตและความเป็นอยู่ และคุณภาพของมนุษย์ทุกคนบนโลกใบนี้ เพราะการดำรงชีวิตของมนุษย์ สังคมและธรรมชาติแวดล้อมไม่ประสานสัมพันธ์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ในลักษณะที่กลมกลืนและสมดุล สิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยสร้างมนุษย์ที่ดีและเอื้ออำนวยประโยชน์ ตลอดจนให้ความคุ้มครองต่อมนุษย์ แต่เมื่อมนุษย์ทำลายสิ่งแวดล้อมถึงขั้นวิฤติ ธรรมชาติย่อมลงโทษมนุษย์ด้วยการเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ

พุทธศาสนาเถรวาทมี พระพุทธพจน์ตรัสไว้ในพระไตรปิฎกว่า ถ้าประชาชนไม่ประพฤติธรรม การโคจรของพระจันทร์ พระอาทิตย์ก็วิปริต อากาศก็วิปริต ฝนไม่ต้องต้องตามฤดูกาล การผลิตก็ไม่ได้ผล ทำให้วิถีชีวิตของคนต้องมีปัญหา หรือ พวกมนุษย์เป็นผู้ไม่ดำรงอยู่ในธรรม นี่เป็นอันตรายของฝนประการที่ ๕ ในอนาคตกาลเมื่อมนุษย์ขาดศีลธรรม สังคมอันวิปริตทำให้ประเพณีที่งามต้องคลาดเคลื่อนไปจากเดิม ชาวประชาไม่สนใจไม่ศรัทธา พวกกันเสื่อมถอยไปจากสิ่งอันควรบูชา ทำให้เกิดทุกข์เวทนาเดือดร้อนไปทุกย่อมหญ้า ทั้งนี้เพราะพระเลื้อเมืองซึ่งเป็นเทวดารักษาเมือง ได้พากันถอยห่างฤดูกาลก็จะผันแปร ถึงฤดูหนาวก็ไม่หนาว ถึงฤดูฝนฝนก็ไม่ตก ต้องตามฤดูกาล ถึงฤดูร้อนก็มิวซีมเซีย และบางครั้งก็ร้อนแรงแผดเผาไปทั่ว ผู้เป็นใหญ่ก็คิดอคติ

แบ่งเป็นก๊กเป็นเหล่า เห็นชั่วเป็นดี เห็นธรรมเป็นอธรรม คนดี มีสัจจะกตัญญู จะถูกสังคมรังเกียจ หาว่าเป็นคนโกงงา โบราณ งามายไม่ทันสมัย ไม่มีใครคบหาสมาคมด้วย พระดีมีวินัยก็ถูกเมิน แม้ญาติมิตรก็ห่างเหินไม่จริงใจต่อกัน บรรดาเสนาบดีผู้มีอำนาจ มียศจะถือเอาความคดโกงเป็นที่ตั้ง ใครโกงได้คือคนฉลาด ต่อไปพระสงฆ์องค์ใดไม่คล้อยตามสังคมของมนุษย์ พระสงฆ์นั้นก็จะมีใครใส่บาตรหรือนำปัจจัยไปถวาย

ศัตรูอันร้ายกาจที่สุดที่เป็นตัวการหลักไสโลกใบนี้ให้ถึงความดับสูญเร็วเกินกว่าที่จะคาดถึงได้ คือ กิเลสภายในใจอันได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง กิเลสสามตัวนี้เผาผลาญมนุษย์ให้ไหม้แต่ความทุกข์ เมื่อมนุษย์ถูกกิเลสสามตัวนี้เผาไหม้ออกจากร่างกายและจิตใจของเขา ก็จะออกมาเผาผลาญเพื่อนมนุษย์และโลกใบนี้เมื่อถึงตอนนั้นวันสิ้นโลกคงจะมา ถึงรวดเร็วอย่างแน่นอน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงเหตุที่ทำให้โลกพินาศว่า โลกและจักรวาลจะถูกทำลายด้วย ๓ สิ่ง คือ ด้วยไฟ ด้วยน้ำ ด้วยลม สมัยใดมนุษย์ทั้งหลายหนาแน่นด้วย โลภะ สมัยนั้นโลกย่อมถึงคราวพินาศด้วยไฟ สมัยใดมนุษย์มีสันดานหนาด้วย โทสะ สมัยนั้นมนุษย์ย่อมถึงความพินาศด้วยน้ำ สมัยใดมนุษย์มีสันดานมากด้วย โมหะ สมัยนั้นโลกย่อมถึงความพินาศด้วยลม เหตุด้วย โมหะแผ่ครอบงำจิตใจมนุษย์ทั้งปวงให้หลงใหลอยู่ในวิภวาททุกข์ ความแผ่ขยายของโมหะจึงมีลักษณะคล้ายลม ด้วยเหตุนี้ โมหะจึงเปรียบเสมือนลมกรด

ในสังคมปัจจุบันนี้เป็นสังคมแห่งวัตถุนิยม อุตสาหกรรม เศรษฐกิจมีการเจริญเติบโต แต่จิตใจมนุษย์กลับเสื่อมถอยลงจากศีลธรรม จะเห็นว่า ช่วงหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นมา จนเศรษฐกิจมีการเจริญเติบโต เป็นสมัยที่มีวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญแบบก้าวกระโดด จนนำไปสู่การสร้างสังคมอุตสาหกรรมที่มีสร้างสิ่งปรนเปรอด้านวัตถุให้กับมนุษย์มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทำให้เกิดสังคมบริโภคนิยม มีการแข่งขันและขาดจริยธรรม ซึ่งในสังคมยุคบริโภคนิยมนี้ มีการซูด การเจาะทรัพยากรธรรมชาติ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและพลังงาน เชื้อเพลิงอย่างเกินความจำเป็น และระบายของเสียไม่ว่าจะเป็นภาคอุตสาหกรรมหรือภาคครัวเรือนกลับสู่ธรรมชาติ ในปริมาณที่มากเกินไปที่ธรรมชาติจะขจัดได้ในเวลาอันควร ความสัมพันธ์ของมนุษย์และธรรมชาติจึงอยู่ในลักษณะที่ทำลายซึ่งกันและกัน มนุษย์อยู่ในฐานะที่เอาเปรียบธรรมชาติและทำลายธรรมชาติมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการนำทรัพยากรมาใช้เกินความจำเป็นหรือผลผลิตของเสียกลับคืนสู่ ธรรมชาติ ธรรมชาติเองก็เบียดเบียนและลงโทษมนุษย์เป็นการตอบแทน ไม่ว่าจะโดยการเกิดเหตุการณ์วิปริตในธรรมชาติต่าง ๆ เช่นเหตุการณ์สึนามิ ปรากฏการณ์ปรากฏการณ์เรือนกระจก ที่มีผลต่อคนทั่วโลก เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้เกิดจากน้ำมือมนุษย์ที่ขาดจริยธรรม จากจิตใจที่ขาดความรัก ความเมตตา ความกรุณาต่อธรรมชาติและมนุษย์

ด้วยกัน ขาดความรู้ถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงของสรรพสิ่งว่าล้วนอาศัยกันเหมือนหลัก ปฏิภาณสมุปบาท การดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและความหมายนั้นต้องมีความรักต่อธรรมชาติเป็นพื้นฐานของชีวิต

๔.๑.๑ แผ่นดินไหว

จากในอดีตมนุษย์มีชีวิตที่พึ่งพิงอยู่กับธรรมชาติ มีการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติทั้งบนพื้นดิน และใต้ดิน อย่างจำกัด มีประโยชน์สูงสุดในการใช้ทรัพยากร การสร้างบ้านเรือนก็ปลูกใกล้กับแหล่งน้ำ การปลูกพืชไร่ก็ใช้แรงงานจากคน สัตว์ ส่วนวิธีการกำจัดศัตรูก็ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการกำจัด ทำให้ทรัพยากรสามารถซ่อมแซมส่วนที่เสียหายให้กลับมาเป็นสภาพดั้งเดิมได้

การเกิดแผ่นดินไหวเป็น ปรากฏการณ์การสั่นสะเทือนหรือเขย่าของพื้นผิวโลก เพื่อปรับตัวให้อยู่ในสภาวะสมดุลซึ่งแผ่นดินไหวสามารถก่อให้เกิดความเสียหาย และภัยพิบัติต่อบ้านเมือง ที่อยู่อาศัย สิ่งมีชีวิต ส่วนสาเหตุของการเกิดแผ่นดินไหวนั้นส่วนใหญ่เกิดจากธรรมชาติ โดยแผ่นดินไหวบางลักษณะสามารถเกิดจากการกระทำของมนุษย์ได้ นักธรณีวิทยาประมาณกันว่าในวันหนึ่ง ๆ จะเกิดแผ่นดินไหวประมาณ ๑,๐๐๐ ครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแผ่นดินไหวที่มีการสั่นสะเทือนเพียงเบา ๆ เท่านั้น คนทั่วไปไม่รู้สึกรู้สึกลงแผ่นดินไหวเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดจากการเคลื่อนที่ ของแผ่นเปลือกโลก แผ่นเปลือกโลกมีการเคลื่อนที่อยู่ตลอดเวลา และแบ่งการเคลื่อนที่ของแผ่นโลกออกเป็น ๓ แบบคือการชนกัน การแยกจากกัน และแบบรอยเลื่อน ซึ่งมีผลทำให้เกิดกระบวนการทางธรณีวิทยา ดังนี้

๑. การคดโค้งโก่งงอ การ คดโค้งโก่งงอ เกิดจากแผ่นเปลือกโลก ๒ แผ่นเคลื่อนที่ชนกันด้วยแรงดันมหาศาลทำให้ชั้นหินตรงบริเวณที่แผ่นเปลือกโลกชน กันเกิดการคดโค้งโก่งงอ แต่การเกิดรอยคดโค้งโก่งงอจะใช้เวลาเป็นพันปีและต้องได้รับพลังงานอย่างต่อเนื่องรอยคดโค้งโก่งงอของชั้นหินเกิดติดต่อกันเป็นบริเวณกว้างกินพื้นที่มาก จะกลายเป็นเทือกเขา เช่น เทือกเขาหิมาลัยในทวีปเอเชีย เทือกเขาแอลป์ในทวีปยุโรป เทือกเขาภูพานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นต้น

๒. การยกตัวและการยุบตัว การยกตัวและการยุบตัว เกิดจากพลังงานที่สะสมอยู่ในเปลือกโลก จะเริ่มแตกและแยกออกจากกันในทิศทางที่เป็นเส้นตรงหรือแนวราบ ทำให้เกิดรอยเลื่อนในลักษณะต่าง ๆ เช่น การยกตัวของแผ่นเปลือกโลกที่เกิดจากรอยเลื่อนแบบปกติเป็นภูเขา เรียกว่า Block Mountain โดยยอดเขาจะมีลักษณะราบและไหล่เขาชัน

มาก เช่น ภูเขาไฟ และอีกแบบคือ การยุบตัวของแผ่นเปลือกโลก กลายเป็นแอ่งหรือหุบเขา เรียกว่า Rift valleys ซึ่งเกิดจากรอยเลื่อนแบบย้อน

๓. การยุบตัวอยู่กับที่ การยุบตัวอยู่กับที่เป็นกระบวนการที่ทำให้วัสดุสลายออกเป็นชิ้นเล็ก ๆ โดยมีการเปลี่ยนแปลงขนาดและองค์ประกอบเคมีของอนุภาคที่สลายตัว ปัจจัยทำให้เกิดการยุบตัวอยู่กับที่ มีดังนี้

- ปัจจัยทางกายภาพ เกิดจากน้ำที่แทรกตัวเข้าไปอยู่ในชั้นหินที่มีรอยแยกหรือรอยแตกเมื่ออุณหภูมิ มีการเปลี่ยนแปลง เช่น ในเวลากลางคืนอากาศเย็นจัด น้ำจะกลายเป็นน้ำแข็งมีปริมาณเพิ่มขึ้น ดันรอยแยกให้ขยายตัวมากขึ้น ทำให้ชั้นหินที่อยู่ด้านล่างแตก และเมื่อถึงตอนกลางวันน้ำแข็งละลาย น้ำจะแทรกไปตามรอยแตกใหม่ จะเกิดเป็นวัฏจักรอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ จนในที่สุดเกิดการยุบตัวเกิดขึ้น

- ปัจจัยทางเคมี เกิดจากน้ำฝนที่เป็นปัจจัยสำคัญโดยการเกิดกระบวนการปฏิกิริยาไฮโดรไลซิส ปฏิกิริยาออกซิเดชัน และปฏิกิริยาคาร์บอนเนชัน ที่เป็นสาเหตุของการยุบตัว

- ปัจจัยชีวภาพ เกิดจากพืชเป็นตัวกลางที่ทำให้ชั้นหินเกิดการยุบตัว เช่น รากพืชที่ไปซอนไซไปในรอยแตกของหิน เมื่อพืชโตขึ้นรากพืชจะทำให้หินแตกเป็นชั้น ๆ

๔. การกร่อน การกร่อน เป็นการพังทลายของชั้นหินเนื่องจากลม ฝน แม่น้ำ ลำธาร ธารน้ำแข็ง คลื่น เป็นต้น

๕. การพัดพาและทับถม ดิน หิน เมื่อเกิดการกัดกร่อน จะถูกน้ำหรือลมพัดไปสู่ที่ต่ำกว่า เกิดการทับถมเป็นลักษณะต่าง ๆ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา เกิดจากการพัดพาตะกอนไปทับถมที่ปากน้ำ เกิดเป็นดินดอนปากแม่น้ำ เป็นต้น

๖. เกิดจากการกระทำของมนุษย์ แผ่นดินไหวจากการกระทำของมนุษย์ จากการกระทำของมนุษย์ มีทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การระเบิด การทำเหมือง สร้างอ่างเก็บน้ำหรือเขื่อนใกล้รอยเลื่อน การทำงานของเครื่องจักรกล การจราจร รวมถึงการเก็บขยะนิวเคลียร์ไว้ใต้ดิน เป็นต้น

- การสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งอาจพบปัญหาการเกิดแผ่นดินไหวเนื่องจากน้ำหนักของน้ำในเขื่อนกระตุ้นให้เกิดการปลดปล่อยพลังงาน ทำให้สภาวะความเครียดของแรงในบริเวณนั้นเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งทำให้แรงดันของน้ำเพิ่มสูงขึ้นส่งผลให้เกิดพลังงานต้านทานที่สะสมตัวในชั้นหิน เรียกแผ่นดินไหวลักษณะนี้ว่า แผ่นดินไหว

ท้องถิ่น ส่วนมากจะมีศูนย์กลางอยู่ที่ระดับความลึก ๕-๑๐ กิโลเมตร ขนาดและความถี่ของการเกิดแผ่นดินไหวจะลดลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งเข้าสู่ภาวะปกติ รายงานการเกิดแผ่นดินไหวในลักษณะเช่นนี้เคยมีที่ เช็อนฮูเวอร์ ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ แต่มีความรุนแรงเพียงเล็กน้อย เช็อนกาريبا ประเทศซิมบับเว เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ เช็อนครีมีส์ต้า ประเทศกรีซ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ และครั้งที่มีความรุนแรงครั้งหนึ่งเกิดจากเช็อนคอยน่า ในประเทศอินเดีย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งมีขนาดถึง ๖.๕ ริกเตอร์ ทำให้มีผู้เสียชีวิตกว่า ๑๘๐ คน

- การทำเหมืองในระดับลึกซึ่งในการทำเหมืองจะมีการระเบิดหินซึ่งอาจทำให้เกิดแรงสั่นสะเทือนขึ้นได้

- การสูบน้ำใต้ดิน การสูบน้ำใต้ดินขึ้นมาใช้มากเกินไปรวมถึงการสูบน้ำมัน และแก๊สธรรมชาติ ซึ่งอาจทำให้ชั้นหินที่รองรับเกิดการเคลื่อนตัวได้

- การทดลองระเบิดนิวเคลียร์ใต้ดิน ก่อให้เกิดความสั่นสะเทือนจากการทดลองระเบิด ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดผลกระทบต่อชั้นหินที่อยู่ใต้เปลือกโลกได้

๗. การปลดปล่อยพลังงานเพื่อระบายความเครียด แผ่นดินไหวจากธรรมชาติ เป็นธรณีพิบัติภัยชนิดหนึ่ง ส่วนมากเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดจากการสั่นสะเทือนของพื้นดิน อันเนื่องมาจากการปลดปล่อยพลังงานเพื่อระบายความเครียด ที่สะสมไว้ภายในโลกออกอย่างฉับพลันเพื่อปรับสมดุลของเปลือกโลกให้คงที่

๘. การเปลี่ยนแปลงสนามไฟฟ้า สนามแม่เหล็ก สนามโน้มถ่วง

๙. ปริมาณก๊าซเรดอน เพิ่มขึ้น

๑๐. การส่งคลื่นวิทยุความยาวคลื่นสูง ๆ

การกระทำสิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดแผ่นดินไหว ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทรัพย์สิน ชีวิตของมนุษย์มากมายที่ต้องล้มตายไปเป็นจำนวนมาก ส่งผลมาให้มนุษย์ต้องรับวิบากกรรมที่ทาบสิ่งเหล่านี้ไว้ โดยการรับผลของวิบากกรรมก็เป็นการรับผลกรรมหมู่ คือ พุติกรรมดี หรือ พุติกรรมชั่วที่คนร่วมกันทำเป็นหมู่ อาจมีผู้ร่วมทำมากบ้างน้อยบ้าง โดยให้ผลไม่ใช่เฉพาะผู้ทำเองแต่ยังให้ผลถึงสังคมด้วย

๔.๑.๒ สึนามิ

การใช้ชีวิตของมนุษย์ในอดีตมีความสัมพันธ์อยู่กับธรรมชาติ มีความหวงแหนในธรรมชาติถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ การใช้ชีวิต หรือ อาหาร สิ่งปลูกสร้าง ก็ล้วนแล้วแต่มาจากธรรมชาติ เป็นผู้ให้แทบทั้งสิ้น การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติก็เพียงแค่เลี้ยงดูกันภายในครอบครัว และการแลกเปลี่ยนกับสิ่งอุปโภค บริโภค ที่จำเป็นเท่านั้น แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดสภาวะทางธรรมชาติที่แปรปรวนไป มีการบุกรุกผืนป่า การระเบิดถ่านหิน การทดลองอาวุธนิวเคลียร์ใต้ทะเล ทำให้เกิดการเคลื่อนตัวของเปลือกโลกก่อให้เกิดเป็นคลื่นสึนามิ ซึ่งคลื่นสึนามิเกิดขึ้นจากการกระทบกระเทือนที่ทำให้มีน้ำปริมาณมากเกิดการเคลื่อนตัว เช่น แผ่นดินไหว แผ่นดินถล่ม หรืออุกกาบาตพุ่งชน สามารถทำให้เกิดเป็นคลื่นสึนามิได้ เมื่อแผ่นดินใต้ทะเลเกิดการเปลี่ยนรูปร่างอย่างกะทันหัน จะทำให้น้ำทะเลเกิดการเคลื่อนตัวเพื่อปรับระดับให้เข้าสู่จุดสมดุลและจะก่อให้เกิดคลื่นสึนามิ การเปลี่ยนแปลงรูปร่างของพื้นผิวทะเลมักเกิดขึ้นเมื่อเกิดแผ่นดินไหวเนื่องจากการ ขยับตัวของเปลือกโลก ซึ่งจะเกิดบริเวณที่ขอบของเปลือกโลกหลายแผ่นเชื่อมต่อกันที่เราเรียกกันว่า รอยเลื่อน เช่น บริเวณขอบของมหาสมุทรแปซิฟิก นอกจากแผ่นดินไหวแล้ว ดินถล่มใต้น้ำที่มักเกิดร่วมกับแผ่นดินไหว สามารถทำให้เกิดคลื่นสึนามิได้ การเกิดสึนามิก่อให้เกิดความเสียหายด้านชีวิตและทรัพย์สิน เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมมากมาย จะเห็นได้ว่าการใช้ชีวิตของคนในอดีตภัยธรรมชาติเหล่านี้จะไม่เคยเกิดขึ้นเลย แต่ในปัจจุบันมนุษย์มีการบุกรุกทำลายธรรมชาติทำให้ธรรมชาติย้อนกลับมาทำลายมนุษย์ในรูปแบบของภัยธรรมชาติ ซึ่งการเกิดขึ้นในแต่ละครั้งก่อให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินมากมายเกินที่จะคิดคำนวณออกมาได้ สิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากวิบากกรรมที่มนุษย์ได้กระทำร่วมกันมาแม้แต่ละคนจะอยู่กันคนละประเทศ คนละจังหวัด มากันในแต่ละทิศก็ต้องมาตายด้วยกัน การรับวิบากกรรมแบบนี้เป็นการรับวิบากกรรมหมู่ ไม่ว่ามนุษย์เหล่านั้นจะทำมาช้านานเพียงใดก็ตามก็ต้องได้รับผลของวิบากกรรมเหมือนกัน

๔.๑.๓ ภัยแล้ง หรือทุพภิกขภัย (Droughts)

ในอดีตมนุษย์กับธรรมชาติมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นมานานแสนนาน ตั้งแต่มนุษย์แรกปรากฏขึ้นมาบนพื้นโลก มนุษย์เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของธรรมชาติ มนุษย์อาศัยอยู่ในธรรมชาติ มนุษย์อาศัยธรรมชาติเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต ธรรมชาติจึงเป็นส่วนหนึ่งของ

ชีวิตมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติเป็นส่วนของมันและกัน มนุษย์กับธรรมชาติไม่อาจแยกตัวออกจากกันและกันได้ เมื่อใดที่มีเหตุมีผลกำหนดให้ต้องแยกจากกัน เมื่อนั้นย่อมวิวินิจฉัยได้ว่าทั้งมนุษย์และธรรมชาติกำลังมุ่งวิถีการเปลี่ยนแปลงสู่หายนะด้วยกันทั้งสองฝ่าย เป็นที่แน่ชัดว่าปัจจัยทั้งสิ้นของชีวิตซึ่งเป็นปัจจัยวัตถุ ย่อมได้มาจากการแปรสภาพหรือการทำลายส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ในอดีตผู้คนในยุคต้นๆ นั้นมีชีวิตอยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงธรรมชาติเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป จึงอยู่ในวิสัยที่ธรรมชาติจะปรับสมดุลในตัวของมันเองได้ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจึงยังไม่ปรากฏให้เห็น แต่เมื่อมนุษย์มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากขึ้น ธรรมชาติถูกเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายและรวดเร็วเพื่อสนองต่อความต้องการของ มนุษย์ และในปัจจุบันโลกได้ก้าวเข้ามาสู่ยุคแห่งการแข่งขันกันพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้มีการทำลายล้างธรรมชาติอย่างรุนแรงจนถึงระดับที่ธรรมชาติเริ่มเสีย สมดุล และก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่มนุษย์ที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น ในวันนี้เรามีคำถามที่จะต้องขบคิดกันว่า มนุษย์ในที่สุดจะถึงกับทำลายธรรมชาติที่ตนได้อาศัยเลี้ยงชีวิตมาตั้งแต่สมัย ดึกดำบรรพ์ จนสุดท้ายชีวิตของมนุษย์เองก็ต้องถูกทำลายตามไปด้วยหรือไม่

ความสัมพันธ์ในลักษณะที่มนุษย์ถูกควบคุมโดยธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติในลักษณะเช่นนี้กินเวลายาวนานมาก นับตั้งแต่บรรพบุรุษของมนุษย์แบบปัจจุบันได้กำเนิดขึ้นมาบนโลกนี้เมื่อ ประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว มนุษย์ในสมัยเริ่มแรกนั้นอยู่ในโลกที่ปราศจากขอบเขต เมื่อถิ่นที่อยู่ของเขาไม่มีอาหาร หรือสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิต ก็ย้ายไปหาที่อยู่ใหม่ พวกเขาจะแสวงหาที่อยู่ใหม่ไปเรื่อยๆ เพื่อให้ชีวิตสามารถอยู่รอดต่อไปได้ มนุษย์ในสมัยนี้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการล่าสัตว์และเก็บพืชพันธุ์ต่างๆ ที่หาได้จากธรรมชาติ เริ่มแรกของการล่าสัตว์ก็ใช้มือเปล่าในการจับสัตว์เล็กๆ และต่อมารู้จักใช้อาวุธง่ายๆ ในการล่าสัตว์ใหญ่ มนุษย์เริ่มแรกยังไม่รู้จักการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ พวกเขารู้จักทำอาวุธและเครื่องมือต่างๆ ด้วยหิน กระดูก และเขาสัตว์ ใช้หนังสัตว์เป็นเครื่องนุ่งห่ม รู้จักใช้ไฟ อาศัยอยู่ในถ้ำ วิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในระยะแรกๆ ยังไม่ดีไปกว่าสัตว์อื่นๆ มากนัก มนุษย์ใช้พลังงานของร่างกายทั้งหมดไปในการแสวงหาอาหารมาบริโภค ความปลอดภัยในชีวิตมีน้อย เนื่องจากการที่ต้องเคลื่อนย้ายอยู่ตลอดเวลาเพื่อหาอาหาร ทำให้เวลาว่างน้อย ในระยะเริ่มแรกของการมีมนุษย์ ธรรมชาติยังไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงด้วยน้ำมือของมนุษย์ ทั้งนี้เพราะในขณะนั้นประชากรยังมีจำนวนน้อยและอยู่กันอย่างกระจัดกระจาย ประกอบกับมีวิธีการดำเนินชีวิตแบบง่ายๆ ชีตความสามารถในการดัดแปลงธรรมชาติยังมีน้อย

วิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสมัยเริ่มแรกจะตกอยู่ภายใต้ อิทธิพลของธรรมชาติ อย่างแท้จริง ปัจจัยในการดำรงชีวิตทุกอย่างได้มาโดยตรงจากธรรมชาติ ความเป็นอยู่ต่างๆ ถูก กำหนดโดยธรรมชาติ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของธรรมชาติยังมีน้อย แต่ความใกล้ชิดหรือ ความผูกพันในธรรมชาติมีมาก พวกเขาให้ความสำคัญแก่ธรรมชาติอย่างมาก พวกเขาอยู่กับ ธรรมชาติในลักษณะที่รักและห่วงใย รักเพราะรู้ว่าธรรมชาติมีคุณต่อเขา ให้อาหารและทุกสิ่งทุก อย่างแก่เขา แต่กลัวเพราะรู้ว่าธรรมชาติอาจทำลายเขาและทุกสิ่งทุกอย่างได้เช่นกัน เหล่านี้ล้วน เป็นป่อเกิดแห่งความเชื่อ พิธีกรรม เพื่อแสดงความขอบคุณ แสดงความคารวะ ขอโทษ ขอ อนุญาต แก่พระเป็นเจ้า เทพเจ้า วิญญาณที่เป็นเจ้าของธรรมชาติ เมื่อมนุษย์เรียนรู้ธรรมชาติมาก ขึ้น มีความเข้าใจในธรรมชาติมากขึ้น วิวัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ จึงก้าวเข้ามาสู่ระดับ ที่มนุษย์ปรับตัวเข้ากับธรรมชาติ พวกเขาเรียนรู้และเข้าใจ ธรรมชาติของพืช และสัตว์ ได้ผ่านการลองผิดลองถูกในสิ่งที่พวกเขากินเข้าไป ไม่ว่าจะเป็พืชหรือสัตว์ การ เปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์คือการที่มนุษย์ รู้จักปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อราว ๑๐,๐๐๐ - ๑๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว มนุษย์รู้จักใช้ไฟเผาป่าเพื่อเอาพื้นที่มาทำการ เพาะปลูก รู้จักใช้เครื่องมือในการขุดพรวนดิน เช่น จอบ เสียม ฯลฯ

การเพาะปลูกก็เริ่มด้วยการเก็บเอาเมล็ดพืชจากป่าหรือที่อยู่ตามธรรมชาติมา ปลูก ในบริเวณที่ต้องการ ต่อมาก็รู้จักเก็บเมล็ดพันธุ์พืชที่ปลูกเอาไว้ใช้ในครั้งต่อไปได้ การเลี้ยงสัตว์ก็ เช่นเดียวกัน เริ่มต้นโดยการจับสัตว์มาเลี้ยงไว้ในบริเวณใกล้ที่พัก เมื่อสัตว์ป่าออกลูกออกหลาน ต่อๆ ไป ก็กลายเป็นสัตว์เลี้ยงของมนุษย์ การเปลี่ยนสภาพการดำเนินชีวิตของมนุษย์ จากการ เก็บของป่าล่าสัตว์ มาเป็นการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ นับเป็นการวางรากฐานสำคัญของรูปแบบ วิถีการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นของมนุษยชาติ แต่ก่อนนี้ชีวิตมนุษย์มีวงจำกัดอยู่กับจำนวนสัตว์ที่ล่าและ จำนวนพืชผลที่ไป เสาะแสวงหามาได้ ในสมัยนี้มนุษย์มีผลิตผลจากพืชและสัตว์ที่ผลิตขึ้นใน ปริมาณที่มากกว่า อาหารการกินอุดมสมบูรณ์มากขึ้น ความเป็นอยู่ต่างๆ ดีขึ้น มีความปลอดภัย สูงขึ้น ประชากรมีจำนวนมากขึ้น มนุษย์ในสมัยนี้มีเวลาร่างมากขึ้น ทำให้มีเวลาคิดประดิษฐ์ สิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตมากขึ้น มีการทำเครื่องปั้นดินเผา รู้จักใช้โลหะทำเครื่องมือในการ เกษตรกรรม รู้จักทอผ้า รู้จักปลูกบ้านเป็นที่อยู่อาศัย บริเวณใดที่มีความอุดมสมบูรณ์ดีมีน้ำใช้ ตลอดปี มนุษย์ก็จะสร้างบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านและอยู่แบบถาวร บางบริเวณที่มี กิจกรรมมีหน้าที่ซับซ้อนขึ้นก็จะกลายเป็นเมือง การที่มนุษย์เริ่มเอาชนะธรรมชาติ เริ่มรู้จักดัดแปลง ธรรมชาติมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมเดิมให้เป็นสภาพแวดล้อมใหม่ เช่น การ ทำลายป่าไม้เพื่อนำมาทำพื้นที่เพาะปลูก ทำให้พืชพันธุ์ธรรมชาติเดิมถูกทำลายและบางชนิดสูญ

พันธุ์ สัตว์ป่าได้รับอันตราย ไร่ที่อยู่ ขาดแคลนอาหาร และบางชนิดก็สูญพันธุ์ไปในที่สุด และยังส่งผลไปสู่ธรรมชาติส่วนอื่นๆ เช่น ดินเกิดการชะล้างพังทลาย ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ โรคและแมลงบางชนิดระบาด ครอบคลุมพืชผลทางการเกษตร ภาวะอากาศแปรปรวน ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกิดอุทกภัย แต่ความรุนแรงในการทำลายธรรมชาติในระยะนี้ยังมีไม่มากเท่ากับในระยะต่อมา ทั้งนี้เนื่องจากในขณะนั้นจำนวนประชากรยังมีจำนวนน้อยกว่า เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ก็ยังมีประสิทธิภาพน้อยกว่า ธรรมชาติยังมีโอกาสฟื้นตัวและปรับตัวให้เข้าสู่ภาวะสมดุลได้

ด้วยพลังความคิดที่มีอย่างมากมาย มนุษย์สามารถพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ขึ้นมาตามลำดับ จากเครื่องมือแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน มาเป็นเครื่องมือขั้นสูงที่มีความซับซ้อนและมีประสิทธิภาพในการทำงานสูง มนุษย์มีความก้าวหน้าทางวิทยาการมากขึ้นมาเป็นลำดับ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทำให้มนุษย์รู้จักและเข้าใจธรรมชาติมากขึ้น ความลับต่างๆ ในธรรมชาติถูกเปิดเผยมากขึ้น เหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดความรู้ความคิดใหม่ ๆ แก่มนุษย์โดยทั่วไป ความรู้ทางวิทยาการสมัยใหม่เปรียบเสมือนดาบสองคม ด้านหนึ่งจะช่วยทำให้มนุษย์มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น โดยการดัดแปลงธรรมชาติรอบๆ ตัวให้เป็นประโยชน์กับตนเอง แต่อีกด้านหนึ่งจะทำให้เกิดการทำลายธรรมชาติ ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมหรือสูญสิ้นจนไม่เหลือประโยชน์ใดๆ ให้แก่มนุษย์เลย วิวัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ได้ก้าวมาถึงระดับที่มนุษย์ทำลายธรรมชาติอย่างแท้จริง เมื่อตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ มีการนำเครื่องจักรมาแทนเครื่องมือที่เคยใช้กันมาแต่เดิม เครื่องจักรไอน้ำที่เกิดขึ้นครั้งแรกนั้นเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความสามารถของมนุษย์ที่รู้จักวิธีการเก็บกัก พลังงานไว้ เพื่อใช้หมุนหรือเดินเครื่องจักร เป็นพลังงานที่ยิ่งใหญ่กว่าพลังงานจากลม น้ำ มนุษย์ และสัตว์ ที่เคยใช้กันมาแต่เดิม มนุษย์ในสมัยนี้รู้จักการนำเอาพลังงานเคมีที่เก็บสะสมไว้ในถ่านหิน น้ำมัน และก๊าซธรรมชาติมาใช้ รู้จักการนำแร่ธาตุต่างๆ มาใช้ประโยชน์ สังคมมนุษย์เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม มนุษย์มีความเป็นอยู่ดีมากขึ้น อายุขัยของมนุษย์ยาวนานขึ้น จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว การแพทย์สาธารณสุขที่ดีขึ้นทำให้อัตราการตายลดน้อยลง ในระยะต้นของการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมนั้น โลกมีประชากรประมาณ ๗๐๐ กว่าล้านคน และหลังจากที่ได้พัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมมาประมาณ ๒๐๐ ปี ผู้คนก็เพิ่มจำนวนเป็น ๓,๐๐๐ กว่าล้านคน ต่อจากนั้นอีกประมาณ ๔๐ ปีต่อมา คือในปัจจุบัน โลกมีประชากรประมาณ ๖,๐๐๐ กว่าล้านคน

ปัจจุบันจากการที่มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่พัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง ทำให้เกิดปัญหาทางด้านการทำลาย

ธรรมชาติอย่างรุนแรง การเพิ่มของประชากรที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตมีอัตรา สูงตามไปด้วย ประกอบกับการบริโภค นั้นมิได้เป็นไปเพื่อสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของการ ดำรงชีวิตแต่เพียงอย่างเดียว การบริโภค ในปัจจุบันนั้นมีลักษณะที่เรียกได้ว่าเป็นไปอย่างฟุ่มเฟือย ไม่ประหยัด บริโภคเกินความจำเป็นขั้น พื้นฐาน ซึ่งเป็นไปตามแรงกระตุ้นของวัฒนธรรมการบริโภคแบบทุนนิยม ซึ่งขยายขอบเขตออกไป ทั่วโลก การแข่งขันกันทางการผลิตสินค้าและบริการเพื่อสนองความต้องการของผู้ บริโภค นำไปสู่การล้างผลาญทรัพยากร ธรรมชาติอย่างมากมาย จนยากที่ธรรมชาติจะสร้างขึ้น ใหม่ได้ทัน ทรัพยากรธรรมชาติบางอย่างแม้จะมีปริมาณมากมายเหลือเฟือ ใช้ไม่มีวันหมด แต่ก็ สามารถเสื่อมโทรมลงได้ หากมนุษย์ใช้อย่างไม่ถูกวิธี ใช้อย่างไม่ระมัดระวัง ใช้อย่างไม่ถูกต้อง เมื่อ มนุษย์ทำลายธรรมชาติมาจนถึงระดับหนึ่งคือระดับที่ธรรมชาติไม่สามารถ ปรับสมดุลในตัวเองได้ ทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์ใช้ไปไม่สามารถเกิดขึ้นใหม่ หรือไม่สามารถเจริญเติบโตได้ทันความ ต้องการของมนุษย์ อีกทั้งทรัพยากรธรรมชาติประเภทที่เสื่อมโทรมลง หมดสภาพที่จะใช้ประโยชน์ ก็ไม่สามารถฟื้นตัวได้ทัน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติจึงได้เข้าสู่ระดับที่มนุษย์ถูก ทำลายโดยธรรมชาติ

ปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าความสามารถของโลกในการรองรับมนุษย์และ สิ่งมีชีวิตอื่นๆ ได้ถูกบั่นทอนลงไปอย่างมากมาย นับตั้งแต่เริ่มมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ จนถึงปัจจุบัน โลกต้องสูญเสียป่าไม้ไปถึง ๖ ล้านตารางกิโลเมตร การตกตะกอนเนื่องจากหน้าดิน ถูกกัดเซาะพังทลายตามลุ่มน้ำสำคัญๆ ของโลกเพิ่มมากขึ้น ๓ เท่าตัว และในลุ่มน้ำขนาดเล็กลงไป เพิ่มขึ้นถึง ๘ เท่าตัว กิจกรรมการผลิตของมนุษย์ได้เพิ่มก๊าซมีเทนในบรรยากาศขึ้นมากกว่า ๒ เท่าตัว เพิ่มความเข้มข้นของก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ราวร้อยละ ๒๗ และทำลายก๊าซโอโซนใน บรรยากาศชั้นสเตรโตสเฟียร์ลง มนุษย์ได้ทิ้งสารพิษ สารเคมีต่างๆ เข้าสู่ธรรมชาติเป็นจำนวนมาก การทำลายป่าไม้อย่างรุนแรงของมนุษย์ ได้ทำลายความสมดุลในระบบนิเวศ ทำให้สัตว์ป่าไร้ที่อยู่ อาศัย เป็นการทำลายแหล่งต้นน้ำลำธาร ทำให้เกิดการสูญเสียหน้าดินอย่างมาก เพิ่มความรุนแรง ของภัยธรรมชาติ อันได้แก่ภัยจากความแห้งแล้ง จากอุทกภัย บั่นทอนความอุดมสมบูรณ์ของดิน ลง อีกทั้งเกิดปัญหาขาดแคลนไม้เพื่อใช้สอย เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหลายประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย เป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดีถึงผลที่มนุษย์เราได้รับจากการทำลาย ธรรมชาติที่กระทำติดต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เหตุการณ์หนึ่งที่ถือได้ว่าเป็นอุทกภัยหรืออย่างดี ของผลที่ได้รับ จากการตัดไม้ทำลายป่า คือเหตุการณ์ในวันที่ ๑๙ - ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๑ ได้เกิดฝนตกหนักในภาคใต้ โดยเฉพาะที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เกิดน้ำท่วมฉับพลัน

น้ำป่าไหลป่าพายุลงมาพังบ้านเรือนของประชาชน ค่าเสียหายประมาณ ๖ พันล้านบาท

สาเหตุสำคัญเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อปลูกยางพาราที่รากไม่ลึก เมื่อฝนตกลงมาหน้าดินถูกชะล้างไหลเป็นโคลน พัดพาสิ่งต่างๆ ไหลลงมาด้วยพลังมหาศาล จึงเกิดความเสียหายที่รุนแรงต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนในบริเวณนั้น ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ประเทศไทยต้องประสบปัญหาภัยแล้งอย่างรุนแรง เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค การเกษตรกรรม และอื่นๆ อย่างกว้างขวางในหลายพื้นที่ ในปีนี้รัฐบาลได้ประกาศงดจ่ายน้ำให้เกษตรกรทำนาปรัง และประกาศให้เกษตรกรลดการทำนาปรังให้มากที่สุด ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ประเทศไทยกลับประสบปัญหาน้ำท่วมอย่างรุนแรงโดยเฉพาะในภาคกลาง ทำให้เกิดความเสียหายแก่พื้นที่ เกษตรกรรมเป็นจำนวนมาก ผู้คนที่อาศัยอยู่สองฝั่งแม่น้ำและพื้นที่ที่น้ำท่วมถึงได้รับความเดือดร้อน เป็นอันมาก สร้างความเสียหายทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ประเทศชาติ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ภัยพิบัติครั้งใหญ่ก็เกิดขึ้นอีกที่บ้านน้ำก้อ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ กล่าวคือได้มีกระแสน้ำป่าจำนวนมากมายมหาศาล รวมทั้งซากต้นไม้และโคลน ไหลทะลักลงมาจากเทือกเขาเข้าทำลายทรัพย์สินและชีวิตผู้คนในหมู่บ้าน สาเหตุเกิดจากนายทุนและชาวบ้านเข้าไปบุกรุกแผ้วถางทำลายป่าบนเทือกเขาสูง ใกล้หมู่บ้าน เพื่อทำไร่ข้าวโพดและไร่เชิง เมื่อฝนตกหนัก จึงได้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว จึงเห็นได้ว่าภัยพิบัติที่เกิดขึ้นครั้งนี้เป็นผลมาจากกิจกรรมที่มนุษย์ทำลายความสมดุลแห่งธรรมชาติของมนุษย์นั่นเอง

๔.๑.๔ สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ

จากในอดีตมนุษย์มีความใกล้ชิดกับธรรมชาติเป็นอย่างมาก การใช้ทรัพยากรธรรมชาติก็จะคำนึงผลกระทบที่ตามมาว่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะนี้จะมีผลกระทบเป็นอย่างไร แล้วธรรมชาติสามารถกลับมาฟื้นตัวได้หรือไม่ การใช้สอยของใช้ต่าง ๆ ก็ยังได้มาจากธรรมชาติทั้งนั้น เช่น ถ้วย ช้อน ทัพพี ได้มาจากกะละมะพร้าว , ใบตอง ใช้ห่อขนม , ไม้ไผ่ นำมาสานเป็นตะกร้า ฯลฯ และมีอีกมากมายที่ได้มาจากทรัพยากรธรรมชาติ จะเห็นได้ว่ามนุษย์ได้นำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์อย่างสูงสุด และสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ แต่ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาไปเป็นอย่างมาก มนุษย์สามารถสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันมากมาย การสร้างมาก็เท่ากับการสร้างมลพิษขึ้นมาเพิ่มเติมให้เกิดความเสียหายเป็นทวีคูณมากขึ้น แต่ในปัจจุบันสภาพที่เราทั้งหลายทราบก็คงจะเข้าใจว่ามันเกิดขึ้นอะไรกับธรรมชาติว่าเป็นไปในสภาพไหน การใช้ถุงพลาสติก โฟม หรือสิ่งที่เป็นขยะมลพิษก็ตาม

ก่อให้เกิดเป็นมลพิษทางธรรมชาติ แต่คำว่าสิ่งแวดล้อม ถ้าให้แต่ละคนนึก บางคนก็อาจจะนึกถึงสภาพสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป เช่น บางคนอาจจะนึกถึงน้ำในแม่น้ำลำคลองที่เน่าเสีย น้ำขุ่นขึ้นด้วยโคลนตมและขยะมากมาย จะใช้อาบหรือใช้ดื่มกินเหมือนแต่ก่อนนั้นไม่ได้ บางคนอาจจะบอกว่า ปัจจุบันดินที่ใช้ปลูกพืชนั้นเสียเพาะปลูกพืชก็ไม่เจริญเติบโต บางคนอาจจะนึกถึงอากาศที่หายใจในชุมชนที่แออัด ไม่สดชื่นเหมือนในชนบทในที่มีทุ่งนา ป่า เขาโล่งกว้าง ที่มีผู้คนอยู่กันไม่มากนัก เพราะกลิ่นที่ไม่สดชื่นนั้น มีกลิ่นเหม็นของขยะที่มนุษย์นำมากองสุมกันไว้ และยังมีกลิ่นเหม็นจากควั่นรถยนต์และจักรยานยนต์ นอกจากนั้นก็มีเขม่าและควันไฟจากปล่องของโรงงานอุตสาหกรรมอีกมากมาย เหล่านี้เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเราคงยังจำกันได้ถึงน้ำท่วมและลมพายุในภาคใต้ ซึ่งทำให้ผู้คนตลอดจนวัว ควาย สัตว์เลี้ยง ล้มหายตายจากเป็นจำนวนมาก แทนชุดเจาะน้ำมันในอ่าวไทยพลิกคว่ำ และเรือกสวนไร่นาล่มเสียหาย ครั้นต่อมา พ.ศ. ๒๕๓๓ น้ำไหลบ่ามาท่วมภาคกลางเป็นเวลานาน ทำลายบ้านเรือน ถนนหนทาง สะพาน และพืชผัก ตลอดจนข้าวปลาอาหาร น้ำมากมายมหาศาลนี้มาจากไหน ทำไมจึงเกิดขึ้นบ่อยครั้ง และลมพายุแรงที่ไม่เคยพบเคยเห็น สิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากวิบากกรรมเพราะเราช่วยกันตัดไม้ทำลายป่า และทำให้สิ่งแวดล้อมเป็นพิษคนละไม้คนละมือ คำตอบก็คือว่า ป่าไม้ที่หายไป และพิษภัยในสิ่งแวดล้อมเริ่มแสดงผล เป็นปัญหาในวงกว้างเกินกว่าที่เคยคิดกันไว้ ไกลจากตัวเราออกไป กระทบต่อเพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมโลก แล้วย้อนกลับมากระทบตัวเราด้วยในที่สุด มนุษย์เราช่วยกันสร้างมลพิษขึ้นมา จนกระทั่งทำลายสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติให้เสียไป เราทุกคนจะต้องช่วยกันแก้ไขเสียตั้งแต่วันนี้ จะทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษลดลงได้มากในวันข้างหน้า ถ้าทุกคนเห็นด้วย พร้อมและเต็มใจที่จะช่วยกันลดมลพิษในสิ่งแวดล้อม จึงปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑. ช่วยกันปลูกต้นไม้และดูแลรักษาต้นไม้ในบริเวณบ้าน โรงเรียน สวนสาธารณะ และ ตามถนนหนทางทั่วไป

๒. ทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นที่ คือทิ้งลงในถังขยะ ไม่ทิ้งลงในแม่น้ำลำคลอง และจงกำจัดขยะให้ถูก วิธี

๓. ใช้ไฟฟ้าอย่างประหยัด อย่าเปิดไฟฟ้าทิ้งไว้ หรือใช้เกินจำเป็นเพราะมีผลกระทบต่อ การผลิตไฟฟ้าเพิ่มขึ้น ซึ่งจะมีผลกระทบย้อนกลับบางประการมาสู่สิ่งแวดล้อมและมนุษย์ได้เช่นกัน

๔. เลือกลงมืออย่างประหยัด เพราะนอกจากต้องซื้อหามาแล้ว ในการผลิตยังใช้พลังงาน อีกไม่น้อย เมื่อทิ้งขว้างก็กลายเป็นของเสีย เกิดพิษภัยต่อสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ต้นจนจบ จึงควรคิดให้รอบคอบเสียก่อนทุกครั้งไป ดังนั้นขอชวนให้ทุกคนได้หลายต่อหลายครั้งจึงดีกว่า

กระป๋อง เพราะเราทิ้งกระป๋องเป็นขยะทุกครั้ง แต่เราเอาขวดมาล้างแล้วใช้ใหม่ได้

๕. ชักชวนกันใช้ของธรรมชาติ เช่น ใบตอง ดีกว่าของทำเทียมขึ้นมา ซึ่งได้แก่ ถูกลาสติก ก่อ้งโฟมเก็บความร้อนหรือความเย็น เพราะช่วยลดภัยในสิ่งแวดล้อมในระหว่างการผลิตและเมื่อทิ้งเป็นขยะ

๖. ควบคุมการผลิตและการใช้สารมลพิษซึ่งมีผลกว้างไกล เช่น น้ำยาบางชนิดในเครื่องทำ ความเย็น น้ำยาดับเพลิงแบบใหม่ (ฮาโลน) เป็นต้น

สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเราที่มีปริมาณมากมายมหาศาลสุดที่จะนับได้ ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ พืช สัตว์ คน และสารต่าง ๆ ซึ่งมีมากมายหลายชนิดที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ นอกจากนั้นยังมีสิ่งที่มีมนุษย์มองไม่เห็น แต่ก็สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ได้แก่ พลังงานต่าง ๆ เช่น พลังงานความร้อน แสง เสียง และแม่เหล็กไฟฟ้า เป็นต้น เมื่อก้าวถึงสิ่งแวดล้อมเสียหรือเป็นพิษ หมายความว่า สภาพของสิ่งแวดล้อมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจนเกิดผลกระทบต่อการดำรงชีพของมนุษย์ ในปัจจุบันเรามักจะได้ยินที่กล่าวกันว่า ดินเสีย น้ำเสีย อากาศเป็นพิษ และแสง เสียงเป็นพิษ สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของมนุษย์นั่นเอง เป็นต้นว่า

๑. มนุษย์ตัดไม้ทำลายป่ากันมากขึ้น
๒. มนุษย์เผาเชื้อเพลิงตามบ้านเรือน และตามโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น
๓. มนุษย์ผลิตสารสังเคราะห์บางอย่างที่ไม่สลายตัว และสลายตัวยากมากขึ้น เช่น พลาสติก โฟม จึงทำให้เกิดขยะเหล่านี้มากขึ้น ส่วนสารบางอย่างที่เป็นก๊าซ เช่น ฟรีออน ซึ่งใช้ช่วยในการฉีดสเปรย์ และใช้ในเครื่องทำความเย็น ก็จะมีปริมาณเพิ่มขึ้นในอากาศฟุ้งกระจายทั่วไป ซึ่งจะไปทำลายโอโซนในบรรยากาศที่ห่อหุ้มโลกไว้ และมีผลกระทบทำให้อุณหภูมิของโลกสูงขึ้น

๔. มนุษย์สร้างผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นใช้แทนวัตถุดิบที่ได้จากธรรมชาติ เช่น ใช้ไฟเบอร์กลาสแทนไม้ ใช้ฟรีออนแทนแอมโมเนียเหลวในตู้เย็น และใช้ผงซักฟอกแทนสบู่ เป็นต้น เมื่อใช้แล้วมีสิ่งตกค้างเป็นมลพิษอยู่ในอากาศ ในน้ำ และในดิน ทำให้เกิดผลเสียหายต่อพืช สัตว์และมนุษย์ด้วยกันเองในที่สุด

๕. มนุษย์สร้างอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าบางชนิดที่ให้ความร้อน แสง เสียง ที่ทำให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์ได้มากขึ้น

๖. มนุษย์สร้างยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง เช่น จักรยานยนต์ รถยนต์ และยานอวกาศ เพื่อออกไปสำรวจอวกาศภายนอกโลกมากขึ้น ก๊าซที่เหลือจากการเผาไหม้ของ

เชื้อเพลิง ได้แก่ ออกไซด์ของไนโตรเจนและคาร์บอนจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นในอากาศ

ส่วน สารมลพิษ หมายถึงสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ในดิน ในน้ำ และในอากาศ มีปริมาณมากกว่าปกติ ทำให้เกิดผลกระทบต่อการทำงานของมนุษย์ พืชและสัตว์ ถ้าแยกประเภทสารมลพิษออกตามสถานะจะมีอยู่ ๓ กลุ่ม คือ

๑. สารมลพิษที่อยู่ในสถานะก๊าซ เช่น ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ คาร์บอนไดออกไซด์ ของธาตุกำมะถัน ไนโตรเจน และคลอรีน เป็นต้น

๒. สารมลพิษที่อยู่ในสถานะของเหลว เช่น ละอองน้ำกรดต่าง ๆ ของธาตุกำมะถัน ไนโตรเจนที่ละลายอยู่ในน้ำฝน หรือละลายอยู่ในน้ำใต้ดิน หรืออยู่ในน้ำเสียจากน้ำทิ้งตามบ้านเรือน และจากโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ เมื่อไหลลงสู่แม่น้ำลำคลองก็จะทำให้น้ำเสีย ทำให้พืชและสัตว์น้ำบางชนิดตายและสูญพันธุ์

๓. สารมลพิษที่อยู่ในสถานะของแข็ง เช่น เขม่า ควัน สารสังเคราะห์บางอย่างที่ใช้แล้ว สลายตัวยาก เช่น ถุงพลาสติก โฟม และไฟเบอร์ เป็นต้น ทำให้มีขยะปะปนอยู่ในน้ำและในดินอยู่ทั่วไป สภาวะที่เป็นพิษและที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์

๑. อากาศที่หายใจไม่บริสุทธิ์ มีเขม่า ควัน ปะปนมา ตลอดจนมีกลิ่นเหม็น และมีก๊าซที่เป็นอันตรายต่อระบบหายใจของมนุษย์

๒. น้ำท่วมไร่นา บ้านเรือน ถนน เสียหายโดยฉับพลัน

๓. น้ำแข็งที่ขั้วโลกละลายมากขึ้น ทำให้น้ำทะเลมีระดับสูง และไหลเข้ามาปนกับน้ำจืดใน แม่น้ำลำคลองมากขึ้น ซึ่งจะเป็นอันตรายต่อบ้านเรือนและพืชที่ปลูกไว้ริมน้ำ

๔. ฝนกรด ทำลายพืชพันธุ์ธัญญาหาร ทำลายดิน ทำให้ปลูกพืชไม่ออกงาม

๕. โลกจะร้อนขึ้น

๖. ฤดูกาลจะแปรปรวน

๗. ชั้นโอโซนถูกทำลาย และไม่ช่วยกรองรังสีอันตราย ทำให้ตาเป็นต้อ และผิวหนังเป็นมะเร็ง การเกิดมลพิษในสิ่งแวดล้อม

๑. มลพิษที่เป็นก๊าซ ของเหลว และของแข็ง จะเกิดขึ้นจากธรรมชาติ จากการเผาไหม้ ของเชื้อเพลิง จากการตัดไม้ทำลายป่า และจากการปนเปื้อนแทรกซึมของสารสังเคราะห์บางชนิดที่มนุษย์เราผลิตใช้กันมากขึ้น

๒. มลพิษที่เป็นพลังงาน เช่น พลังงานความร้อนที่ทำให้โลกมีอุณหภูมิสูงขึ้น เนื่องมาจาก การตัดไม้ทำลายป่า การทำลายโอโซนในบรรยากาศที่ห่อหุ้มโลกไว้ การสร้างยานพาหนะที่มีการเผาไหม้สูง หรือมีการเผาไหม้ที่ไม่สมบูรณ์ เป็นต้น ส่วนมลพิษที่เป็นพลังงาน

ชนิดอื่น เช่น แสง เสียง และแม่เหล็กไฟฟ้า นั้น ก็เกิดจากการที่มนุษย์ผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่ไปทำลายประสาทหู ตา และประสาทสัมผัสอื่นของมนุษย์มากขึ้น

ในอนาคตถ้าหากมนุษย์ยังคงทำลายทรัพยากรธรรมชาติโดยไม่ยั้งคิดอยู่ ก็จะเป็นวิบากกรรมที่ส่งผลมาจากการกระทำของมนุษย์ในลักษณะที่เกิดเป็นภัยธรรมชาติกลับมาทำลายล้างมวลมนุษย์นั่นเอง

สรุป จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นมา เช่น แผ่นดินไหว สึนามิ ภัยแล้ง และสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ สิ่งเหล่านี้เกิดมาจากฝีมือของมวลมนุษย์เองที่ได้กระทำต่อธรรมชาติ ทำให้ธรรมกลับมาทำลายมนุษย์เอง ภัยพิบัติต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้คนในหลายๆ ส่วนของโลก รวมทั้งประเทศไทยเป็นวิบากกรรมที่มวลมนุษย์เองได้กระทำลงไปกับธรรมชาติ และยอมเป็นเครื่องชี้ชัดถึงผลของการทำลายธรรมชาติของมนุษย์ โดยทั่วไปมนุษย์มักมองเห็นว่าการเร่งรัดพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี ด้านอุตสาหกรรม และด้านเศรษฐกิจ เป็นการนำสิ่งที่ดีมาสู่มวลมนุษย์ ทำให้ชีวิตมีความสะดวกสบายมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการมองเพียงด้านเดียว แต่ที่จริงแล้วการพัฒนาอย่างไร้ขอบเขตอย่างไร้ขีดจำกัด และไม่คำนึงถึงความสมดุลของธรรมชาติ ล้วนแล้วแต่สร้างปัญหาให้กับมวลมนุษย์เอง ยิ่งมีการพัฒนามากขึ้นเท่าใด ปัญหาต่างๆ ก็จะเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ มนุษย์จะต้องเปลี่ยนวิถีทางการดำเนินชีวิตมาสู่การใช้ชีวิตอย่างยั่งยืน ในการเริ่มต้นดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืนนั้น ก่อนอื่นเราจะต้องเข้าใจและยอมรับพันธุกรรมในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของ สังคมชีวิตอันยิ่งใหญ่ มนุษย์จะต้องมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบในผลของการกระทำและการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมรุ่นต่อไป การพัฒนาของมนุษย์จะต้องไม่กระทบกระเทือนหรือทำลายความเป็นเอกภาพของ ธรรมชาติ มนุษย์ทุกคนต้องมีความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่ตนก่อให้เกิดแก่ธรรมชาติ มนุษย์ต้องอนุรักษ์ความหลากหลายของธรรมชาติ ความหลากหลายในธรรมชาติเป็นรากฐานสำคัญของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด เป็นสิ่งที่จะทำให้สิ่งมีชีวิตทุกชนิดสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ มนุษย์กับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ จะอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุลและมีความสุขต่อไป

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

งานวิจัย เรื่อง การศึกษาเรื่องวิบากกรรมในพุทธศาสนาเถรวาทนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องวิบากกรรมในพุทธศาสนาเถรวาท ๒. เพื่อศึกษาตัวอย่างผู้ได้รับวิบากกรรมในคัมภีร์พระพุทธรศาสนาเถรวาท ๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรมในสังคมปัจจุบัน

จากการวิจัยพบว่าพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ได้ให้แนวคิดและความหมายของคำว่า “วิบาก” คือ ผลของกรรม แต่ตามนัยอภิธรรม “วิบาก” เอาเฉพาะวิบากของจิตเท่านั้น ส่วนที่เป็นรูป เรียกว่า “กรรมขรูป” หรือ “กฏัตตารูป” ซึ่งแปลว่า “รูปที่เกิดจากกรรม” เราไม่ได้เรียกว่า “วิบาก” ดังที่ คัมภีร์มัคค์สังคณี อธิบายว่า “สภาวะธรรมที่ไม่เป็นวิบากและไม่เป็นเหตุเกิดวิบากคือ สภาวะธรรมที่เป็นกิริยา รูป และธาตุที่ปัจจัยไม่ปรุงแต่ง” ซึ่งแนวคิดนี้แสดงว่า รูปไม่ใช่วิบากในความหมายที่คัมภีร์กำลังพูดถึงซึ่งมีความมุ่งหมายไปในเรื่องของจิตไม่ได้มุ่งกล่าวถึงเรื่องกรรม แต่รูปก็จัดเป็นผลของกรรมอย่างหนึ่งเหมือนกันดังเช่นที่กล่าวถึงการให้ผลของกรรมในขณะปฏิสนธิในภพใหม่ ซึ่งมีรูปรวมอยู่ในการให้ผลนั้นด้วย จึงเรียกรูปในขณะปฏิสนธินั้นว่าเป็นรูปที่เกิดแต่กรรม (กรรมขรูป) แต่โดยทั่วไปคำว่า “วิบาก” ก็ใช้ในความหมายที่รวมเอาผลของกรรมทุกอย่างได้เช่นกัน เช่น ในอังคุตตรนิกาย เอกกนิบาตมีข้อความแสดงว่า สุจริตทางทวาร ๓ ให้แต่ผลที่น่าปรารถนา โดยแปลคำว่า “ผล” จากคำว่า “วิบาก” ในภาษาบาลี และในอรรถกถาธรรมบทตอนหนึ่งที่ว่าด้วยเรื่องอนาถปิณฑวัตถุก็มีข้อความที่พูดถึงการให้ผลของกรรมดีและกรรมชั่วในภพนี้หรือภพหน้าโดยใช้คำว่า “วิบาก” ซึ่งแสดงคำว่า “วิบาก” มีความหมายที่ครอบคลุมผลของกรรมทุกอย่างที่ไม่ใช่เฉพาะวิบากจิต โดยจำแนกประเภทของวิบากกรรมได้ ดังนี้

๑) วิบากภายในหรือวิบากที่เกี่ยวกับจิต คือ ผลของกรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้กระทำความผิด อันได้แก่สภาวะทางจิตมีความเมตตา และความเสียสละหรือความริษยา และความไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น ดังที่คำอธิบายเรื่องของปัจจุสมุปบาทในคัมภีร์วิภังคได้กล่าวถึงการเกิดของสังขาร (เจตนา) ทำให้สภาวะทางจิตอื่น ๆ มีวิจิกฉาเป็นต้น เกิดขึ้นด้วย กล่าวอีกอย่างก็คือสังขารหรือเจตสิกที่เป็นกุศลหรืออกุศลที่เกิดขึ้นภายในใจซึ่งส่งผลต่อนิสัยหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมาด้วย ผลของกรรมประเภทนี้เกิดขึ้นทันทีที่ทำการ ส่วนวิบากจิตที่เกิดขึ้นในขณะรับอารมณ์ภายนอกที่เป็นวิบากของกรรมในภายนอกก็เป็นวิบากของกรรมอย่างหนึ่งดังที่คัมภีร์อภิธรรมัตถ

สังคหะกล่าวถึงการที่กรรมให้ผลเป็นวิบากประเภทนี้ซึ่งอาจจะเกิดในชาตินี้หรือชาติหน้าก็ได้ แต่แต่การให้ผลของกรรม ส่วนความสุขใจและความทุกข์ใจที่เกิดหลังจากการทำกรรมสำเร็จก็สามารถจัดเป็นวิบากประเภทนี้ได้ แต่ต้องไม่สับสนกับความสุขใจและความทุกข์ใจที่ไม่ใช่ผลของกรรมโดยตรง กล่าวคือ ความสุขใจและความทุกข์ใจมีอยู่ ๒ ชนิด คือความสุขใจและความทุกข์ใจที่เกิดจากความสมหวังหรือความผิดหวังในการได้กระทำกรรมนั้น เช่นความสุขใจที่เกิดจากความสมหวังหรือความผิดหวังในการได้ทำกรรมนั้น เช่น ความสุขใจที่เกิดจากการฆ่าผู้อื่นสำเร็จ และความสุขใจความทุกข์ใจที่เป็นวิบากของกรรมที่ทาลงไป คือความสุขใจและความทุกข์ใจที่เกิดตามมาในภายหลังในฐานะเป็นผลที่ตรงกับลักษณะของกรรมที่ทำไปจริง ๆ เช่นความสุขใจที่ได้บริจาคทรัพย์ช่วยเหลือผู้อื่น และความทุกข์ใจที่เกิดจากการทำผิดแล้วถูกจำคุกจากการฆ่าคน ความสุขใจและความทุกข์ใจชนิดนี้จึงจัดเป็นวิบากของกรรมที่แท้จริง

๒) วิบากภายนอกหรือวิบากที่ไม่เกี่ยวกับจิต คือผลของวิบากกรรมที่เกิดภายนอกจิตของผู้กระทำกรรม ได้แก่สภาพร่างกาย เช่น ความสมบูรณ์หรือความพิการของร่างกาย และเหตุการณ์ภายนอกหรือสิ่งของ (อภิสัมผัส) สิ่งเหล่านี้มีค่ายกของสรรพเสริญ ความมีทรัพย์มาก และความมีอายุยืนยาว เป็นต้น และผลที่ไม่น่าพอใจ (อนิภิสัมผัส) มีค่านินทา ความยากจน และความมีอายุสั้น เป็นต้น ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงผลของกรรมลักษณะต่าง ๆ ไว้ในจุฬามณีวงศ์สูตร เช่น การเบียดเบียนหรือทำร้ายผู้อื่นทำให้ไปเกิดมาเป็นมนุษย์มีอายุสั้นหรือมีโรคมาก และในปฐมปุณณภาสิตนตสูตรพระพุทธเจ้าก็ตรัสถึงการให้ผลประเภทในลักษณะนี้เป็นแบบข้ามภพข้ามชาติว่า “ภิกษุทั้งหลาย หวังบุญ ๔ ประการนี้แลนำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดีมีสุขเป็นผล ให้เกิดสวรรค์ เป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เพื่อสุขที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ” พุทธพจน์นี้แสดงถึงการให้ผลในเชิงรูปธรรมเพราะตรัสถึงการส่งผลให้ได้ไปเกิดในสวรรค์ซึ่งเป็นการให้ผลของวิบากกรรมในชาติหน้า นอกจากนั้น ในมหากัมมวิภังคสูตรพระพุทธเจ้ายังตรัสถึงการให้ผลกรรมประเภทนี้ในแบบข้ามภพข้ามชาติโดยทรงชี้ให้เห็นว่าวิบากกรรมที่บุคคลทำนั้นอาจให้ผลในชาตินี้ ชาติหน้า หรือชาติต่อ ๆ ไป เช่น บุคคลบางคนมักทำแต่กรรมดีในชาตินี้แต่ตายไปแล้วเกิดในอบายเพราะอำนาจบาปกรรมที่ทำไว้ในอดีตหรือในเวลาใกล้จะตาย ดังนั้นผลของวิบากกรรมประเภทนี้จึงอาจเกิดขึ้นในปัจจุบัน และอนาคต แล้วแต่เงื่อนไขของการให้ผลของวิบากกรรม

๓) วิบากกรรมตามธรรมชาติที่เป็นมูลเหตุ อันเป็นการจำแนกตามคุณภาพมี ๒ ประการ คือ อกุศลกรรม และกุศลกรรม

๔) จำแนกตามทางที่แสดงออกของวิบากกรรม คือ จำแนกตามทวารที่ทำการกรรมมี ๓ ทางคือ ๑) กายกรรม กรรมทำด้วยกาย ๒) วาจากรรม กรรมทำด้วยวาจา ๓) มโนกรรม กรรมทำด้วยใจ

๕) จำแนกตามสภาพที่สัมพันธ์กับการให้ผลคือการจำแนกวิบากกรรมตามสภาพที่สัมพันธ์กับวิบาก จัดเป็น ๔ อย่างคือ ๑) กรรมดำ มีวิบากดำ ๒) กรรมขาว มีวิบากขาว ๓) กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว ๔) กรรมไม่มีดำไม่มีขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว

๖) กรรม ๑๒ คือวิบากกรรมประเภทต่าง ๆ พร้อมทั้งหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้ผลของกรรมเหล่านั้นมี ๑๒ ประการ

ส่วนในกรณีตัวอย่างผู้ที่ได้รับวิบากกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ที่เป็นวิบากกรรมของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา อุบาสก อุบาสิกา บุคคลทั่วไปนั้น โดยจากการศึกษาวิจัยแล้ว เราสามารถแบ่งเป็นหลักใหญ่ ๆ แบ่งออกได้เป็น ๒ อย่าง คือ

๑) วิบากกรรมฝ่ายที่เป็นอกุศล หรือ กุศลกรรม คือกรรมชั่ว หรือบาป หมายถึงการกระทำที่เกิดจากเจตนาที่ประกอบด้วยอกุศลสังขาร (เจตสิกฝ่ายไม่ดี) คือเกิดจากเจตนาที่เป็นอุปฺยุญาภิสังขาร หรือกรรมที่เกิดจากอกุศลมูลหรือกิเลส คือโลภะ (ความโลภ) โทสะ (ความโกรธ) และโมหะ (ความหลง) ในอภิธรรมปิฎก เพราะอัพยากตธรรมไม่ปรากฏในพระไตรปิฎกดังที่คัมภีร์มัสมสังคณีกถาถึงสภาวะธรรมที่เป็นอัพยากตได้ว่า

วิบากแห่งสภาวะธรรมที่เป็นกุศลและอกุศลซึ่งเป็นกามวจร รูปาวจร อรูปาวจร และที่ไม่นับเนื่องในวิภูฏทุกข์ ได้แก่ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ และวิญญาขันธ สภาวะธรรมที่เป็นกิริยา ไม่เป็นกุศล ไม่เป็นอกุศล และไม่ใช่วิบากแห่งกรรม และธาตุที่ปัจจัยไม่ปรุงแต่ง สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่าเป็นอัพยากต

๒) วิบากกรรมที่เป็นกุศล คือกรรมดี หรือบุญ หมายถึงการกระทำที่เกิดจากเจตนาที่ประกอบด้วยกุศลสังขาร (เจตสิกฝ่ายดี) คือเกิดจากเจตนาที่เป็นอุปฺยุญาภิสังขารหรืออเนญชาภิสังขาร หรือกรรมที่เกิดจากกุศลมูล (สังขารหรือเจตสิกที่เป็นความรู้สึกนึกคิดหรือสภาพจิตที่ดีอันเป็นพื้นฐานของการกระทำที่ดี) คือ อโลภะ (ความไม่โลภ) อโทสะ (ความไม่โกรธ) และอโมหะ (ความไม่หลง)

ทั้งสองประการนี้ปรากฏค่อนข้างมากในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท แม้ในบางครั้งจะเป็นวิบากกรรมที่เป็นฝ่ายอกุศล หรือวิบากกรรมที่เป็นกุศล เพียงเศษกรรมเล็กน้อยก็ตามแต่ก็มีผลข้ามภพข้ามชาติไม่รู้จักจบสิ้น จนกว่าวิบากกรรมเหล่านั้นจะได้รับการชดใช้จนหมดไป

แต่ในวิบากกรรมในสังคมปัจจุบันที่เราได้พบเห็นกันตลอดเวลา เช่น การเกิดแผ่นดินไหว , การเกิดคลื่นสึนามิ , การเกิดภัยแล้ง หรือทุพภิกขภัย (Droughts) , การเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เกิดมาจากสาเหตุหลัก ๒ ประการ คือ ๑.เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติเอง ตามกฎของไตรลักษณ์ ๒.เกิดจากการกระทำของมนุษย์ แต่ไม่ว่าจะ

เกิดโดยสาเหตุใดก็ตามก็ย่อมได้รับผลของวิบากกรรมร่วมกัน ผู้ที่ได้รับวิบากกรรมเล็กน้อย ก็คือ การสูญเสียทรัพย์สินเงินทอง บาดเจ็บสาหัสบ้าง ไปจนกระทั่งเสียชีวิต แต่บางครั้งก็ปลอดภัย ซึ่ง เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังความจริง ก็คือ วิบากกรรมที่ดี ก็คือ กุศลกรรม และวิบากกรรมที่ไม่ดี ก็คือ อกุศลกรรม ของแต่ละคนที่ได้สั่งสมกันมาไม่เหมือนกันจึงได้รับผลที่ไม่เหมือนกัน ผู้ที่มีเศษกรรมก็ จะได้รับบาดเจ็บ แต่ถ้าใครมีวิบากกรรมที่หนักมากก็ต้องเสียชีวิต แต่ทั้งนี้การที่คนต่างชาติ ต่าง ศาสนา ต่างเพศ ต่างวัย จำนวนมากมายต้องมาตายพร้อมกัน ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะเคย ทำวิบากกรรมร่วมกันมาทั้งหมด บางคนก็ทำกรรมแบบต่างกรรมต่างวาระกัน คือทำวิบากกรรมกัน คนละสถานที่ คนละอย่าง แต่พอวิบากกรรมมาถึงส่งผลพร้อมกันก็เลยต้องมาตายด้วยกัน การรับ วิบากกรรมแบบนี้รับวิบากกรรมหมู่ ไม่ว่าจะมนุษย์เหล่านั้นจะทำมามากน้อยเพียงใดก็ตามก็ต้อง ได้รับผลของวิบากกรรมเหมือนกันทุกคน ในทุกวันนี้มนุษย์เราแม้จะต่างชาติ ต่างศาสนา ต่างเพศ ต่างวัย ล้วนกำลังสร้างกรรมร่วมกันอยู่ในหลายๆ เรื่อง ยกตัวอย่าง เช่น เมื่อเกิดเหตุการณ์คลื่น ยักษ์สึนามิเกิดขึ้น คนทั่วโลกก็ร่วมมือ ร่วมใจกันช่วยเหลือผู้ประสบภัย ทั้งด้วยการให้แรงงาน ช่วยเหลือด้วยกำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา กำลังใจ เหล่านี้ก็เป็นการสร้างกรรมดีหรือกุศลกรรม ร่วมกันหรือยกตัวอย่างในกรณีสงครามอิรัก มีประชาชนจากหลายชาติ หลายศาสนา ร่วมกัน สนับสนุนสหรัฐอเมริกาให้ทำสงครามต่อต้านอิรัก ไม่ว่าจะ เป็นด้วยกายกรรม การส่งเงิน ส่งทหาร อาวุธ ไปช่วยรบ วจีกรรม การตำหนิฝ่ายอิรัก พุดสนับสนุนฝ่ายสหรัฐ หรือ มโนกรรม การคิด สถาปนาแข่งอิรักให้แพ้สงคราม หรือคิดสนับสนุนก็ตามย่อมเป็นการกระทำที่ทำร่วมกันโดยได้รับผล ของวิบากกรรมร่วมกันด้วย

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

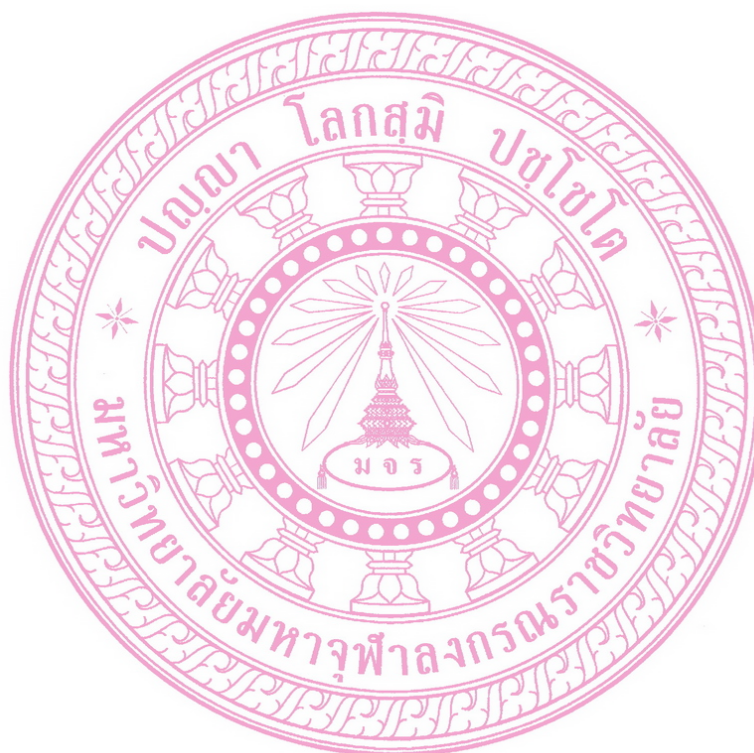
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การศึกษาเรื่องวิบากกรรมนี้สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันโดยการปฏิบัติ ตามเพื่อการสร้างสมกรรมดีอันจะนำไปสู่การรับวิบากกรรมที่ดีในอนาคตได้ ด้วยการตระหนักถึง กรรมดีต่าง ๆ ที่จะส่งผลเป็นผลดีต่าง ๆ แล้วก็ปฏิบัติตามกรรมดีนั้น ๆ เช่น การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา เป็นต้น

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องวิบากกรรมในพุทธศาสนาเถรวาท ตามที่ได้ทำการวิจัยนี้ เป็นการศึกษา เพื่อแสวงหาแนวคิดเรื่องวิบากกรรมในพุทธศาสนาเถรวาทที่สืบค้นจากเอกสารคัมภีร์และตำราต่างๆทาง

พระพุทธศาสนา ขอบข่ายของการศึกษาจึงยังจำกัดอยู่ในประเภทปรัชญาบริสุทธิ์เท่านั้น ควรที่จะมีการวิจัยเรื่องกรรมวิบากกรรม และสังสารวัฏฏ์ในแง่พุทธปรัชญาเปรียบเทียบกับทฤษฎีของปรัชญาหรือลัทธิความเชื่ออื่นๆ ว่ามีลักษณะเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อให้เห็นมุมมองเกี่ยวกับวิบากกรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ :

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๓๙.

..... **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์**. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๓๕.

..... **ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, โรงพิมพ์วิบูลย์, ๒๕๓๙ – ๒๕๔๕.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. **วิสุทธิมคฺคสฺส นาม ปกรณวิเสสสฺส ตติโย ภาค**. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๔๐.

..... **ธรรมบทอรรถกถา แปล เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๔๒.

..... **ธรรมบทอรรถกถา แปล เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๔๒.

..... **ธรรมบทอรรถกถา แปล เล่ม ๓**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๔๒.

..... **ธรรมบทอรรถกถา แปล เล่ม ๔**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๔๒.

..... **ธรรมบทอรรถกถา แปล เล่ม ๕**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๔๒.

..... **ธรรมบทอรรถกถา แปล เล่ม ๖**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๔๒.

..... **ธรรมบทอรรถกถา แปล เล่ม ๗**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๔๒.

..... **ธรรมบทอรรถกถา แปล เล่ม ๘**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๔๒.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. **พระธัมมปทัฏฐกถา แปล ภาค ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๔. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๕๑.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดาลัย. พระธัมมปัทมฐกถา แปล ภาค ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดาลัย, ๒๕๔๙.

..... พระธัมมปัทมฐกถา แปล ภาค ๓. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดาลัย, ๒๕๔๙.

..... พระธัมมปัทมฐกถา แปล ภาค ๔. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดาลัย, ๒๕๕๐.

..... พระธัมมปัทมฐกถา แปล ภาค ๕. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดาลัย, ๒๕๕๐.

..... พระธัมมปัทมฐกถา แปล ภาค ๖. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดาลัย, ๒๕๒๙.

..... พระธัมมปัทมฐกถา แปล ภาค ๗. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดาลัย, ๒๕๓๒.

..... พระธัมมปัทมฐกถา แปล ภาค ๘. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดาลัย, ๒๕๔๖.

ข. ข้อมูลหุติยภูมิ :

(๑) หนังสือ :

กิตติคุณโคม ภิกขุ. กรรมเวร. พิมพ์ครั้งที่ ๘ กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิอิทธิธรรมมหาธาตุวิทยาลัย,
๒๕๓๒.

ขุนสรรค์กิจโกศล (โกวิท ปัทมะสุนทร). คู่มือการศึกษาพระอิทธิธรรมทางอากาศ ปริเฉทที่ ๕.

กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด. ๒๕๓๗.

คณะสหทัยธรรม. กรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๕ กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิอิทธิธรรมมหาธาตุวิทยาลัย,
๒๕๔๐.

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. ประเทศจีนกับพระพุทธศาสนา (ฝ่ายมหายาน). กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดาลัย, ๒๕๒๕

ชยติลเลเก, เค.เอิน. จริยศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดาลัย,
๒๕๓๗.

พระญาณโพนิกเถระ. **หัวใจกรรมฐาน**. แปลโดย ชาญ สุวรรณรัช พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพมหานคร:

เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๔.

พระคุณฐิติ เมธงูโร. **กรรมและการสิ้นกรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทธรรมสาร จำกัด, มปป.

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร สุตวณฺโณ). **กฎแห่งกรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร:

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

พระเทพมุนี (วิลาศ ญาณวโร). **วรรณกรรมไทยเรื่องภูมิวิลาสินี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๒๗.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่**. กรุงเทพมหานคร:

อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๑

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม (ฉบับขยายความ)**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____ . **พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงขยายความ)**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: โรง-

พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต). **กรรมกับโรคพันธุกรรมในทัศนะพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่

๔, กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๓.

ธัมมวัชโร โภกิชู. **กรรมลิขิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓ กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิอิทธิธรรมมหาธาตุวิทยาลัย,

๒๕๔๒.

ธรรมรักษา. **นิทานกฎแห่งกรรมก่อนนอน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กัณโฑมอรัณ, ๒๕๔๘.

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร สุตวณฺโณ). **จิตวิทยาในพระอภิธรรม**. กรุงเทพมหานคร:

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

ธรรมสภา. **กรรมการเวียนว่ายตายเกิด กฎแห่งกรรมและการกลับชาติมาเกิดของลามะ**

น้อย

น้อย. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ไม่ทราบ พ.ศ.ที่พิมพ์

นรญาณ. **เป็นไปตามกรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไพลินบุ๊กเน็ต, ๒๕๔๗.

ปริญญาโยคีวิทยุ, หลวง. เรียบเรียง **คนเราตายแล้วเกิดอีกหรือไม่**. พิมพ์ครั้งที่ ๕

กรุงเทพมหานคร: สัมมาชีวิตศิลปมูลนิธิ. ๒๕๑๗.

ปางบรรพ์. **วิถีแห่งกรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไพลินบุ๊คเน็ต, ๒๕๔๘.

_____ . **ครรลองกรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไพลินบุ๊คเน็ต, ๒๕๔๘.

พ.ต.อ.ประยูร ดิษฐานพงศ์. **ทุกชีวิตลิขิตไว้ “ด้วยกรรม” ของตนเอง**. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์บุ๊คไดมอนด์, ๒๕๕๓.

พระพุทโธโฆษจารย์ วจนา. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับภาษาไทย**. ตรวจชำระและแปลโดย

วงศ์ ชาญบาลี. กรุงเทพมหานคร: พิศาลบรรณนิติ. ๒๕๔๘.

หลวงพ่อพุทธ สุวานियो. **กรรมกับผลแห่งวิบากกรรม**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๙.

พุทธทาสภิกขุ, (นามแฝง). **กฎแห่งกรรมตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร:

ธรรมสภา, มปป.

_____ . **กรรมและการอยู่เหนือกรรม**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา. ๒๕๓๙.

พุทธมามิกา, (นามแฝง). **กรรมและผลแห่งกรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๗, กรุงเทพมหานคร: บริษัท

สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๔.

พงษ์ ฌพัฒน์. **กรรมติดจรวด**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไพลินบุ๊คเน็ต, ๒๕๔๘.

พระมนัส ญาณวฑฺฒโน. **พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยานุสรณ์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สี

ไทย, ๒๕๑๐.

มูลนิธิปภาณี สำเร็จราชย์. **รวมเรื่องกรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๒

พระราชวิสุทธิ (วิลาส ญาณวโร). **กรรมที่ปณี**. กรุงเทพมหานคร: พิษณุเศ. ๒๕๒๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร:

นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์. ๒๕๔๖.

_____ . **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๓**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

การศาสนา. ๒๕๑๖.

รู้ทันกรรม, อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายพัน คำปลื้ม ๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๑,

กรุงเทพมหานคร: หจก.สามลดดา, ๒๕๕๑.

วศิน อินทสระ. **หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ กรุงเทพมหานคร:

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

ศรีวิสุทธิกวี, พระ (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). **กฎแห่งกรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย,

๒๕๓๑.

พระสังฆราชมณฑล , แยม ประพัฒน์ทอง. **โลกบัญญัติของพระสังฆราชมณฑล**.

กรุงเทพมหานคร: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๒๘.

พระสังฆราชมณฑล , แยม ประพัฒน์ทอง. **โลกบัญญัติของพระสังฆราชมณฑล**.

กรุงเทพมหานคร

: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๒๙.

สัทธัมมโชติก ฐัมมาจริยะ. **มหาปฏฐานสาธิปายสุปัตถนิสสย ปัจจยโชติก**. เรียบเรียง

โดย วรณี โกเมศ. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๔๙.

..... **ภูมิจตุกกะและปฏิสนธิจตุกกะ**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ. ๒๕๓๕.

..... **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริเฉทที่ ๕ เล่ม ๒ กัมม – จตุกกะ**

มรณุปัตติจตุกกะ. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: ทิพยวิสุทธ – มูลนิธิสัทธัมม

โชติกะ. ๒๕๓๙.

..... **ปรมัตถโชติกะ ปริเฉทที่ ๔ วิธิสังคหะและนามรูปวิธินิจัยพร้อมด้วยภาพวิถี**.

พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพยวิสุทธการพิมพ์. ๒๕๔๐.

สุวฑฒโน ภิกขุ. **กฎแห่งกรรม**. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายเผยแพร่ศูนย์วิปัสสนา วัดสุวรรณประสิทธิ์,

๒๕๓๙.

ผศ.สุมาลี มหณรงค์ชัย. **อินดู-พุทธ จุดยืนที่แตกต่าง**. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ. ๒๕๔๖.

สมภาร พรหมทา. **พุทธศาสนากับจริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พุทธชาติ, ๒๕๓๕.

สมสถาพร. **ธรรมะลดกรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไฟลีนบุ๊กเน็ต, ๒๕๕๐.

สม สุจีรา. **เกิดเพราะกรรมหรือความชวย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๐ กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พ

ริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๓.

อาสภเถระ ฐัมมาจริยะ , พระอาจารย์. **แนวทางปฏิบัติวิปัสสนา**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

อภิมหามงคลคาถา เหตุต้น – ผลกรรม (รวมยอดโอวาท), อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ

นางสาววรรณี สุนทรเวช ๑๖ มีนาคม ๒๕๔๐, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร

, ๒๕๔๐.

อนุรุธาจารย์และสุมังคลาจารย์, พระ. **อภิธัมมัตถสังคหะและอภิธัมมัตถวิภาวินิฎีกา ปริเฉท**

ที่ ๓ ชื่อปกิณณสังคหะ ปริเฉทที่ ๔ ชื่อวิธิสังคหวิภาคและอภิธรรม

ภาคผนวก, เรียบเรียงโดย สมพร ศรีวราทิพย์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพยวิสุทธ,

๒๕๔๐.

(๒) บทความ :

จักเรศ อภิภูรัตน์. “กรรมที่ทำตามหน้าที่มีวิบากหรือไม่”. วารสารพุทธศาสนศึกษา.

ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๐.

พระมหาวิชัย ผลเจริญ. “เสรีภาพในทัศนะของมอง ปอล ชาร์ตร์และพระธรรมปิฎก

(ประยุทธ์ ปยุตโต).” พุทธศาสนศึกษา ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๔๕).

(๓) วิทยานิพนธ์ :

นางกัณห์ทิพย์ ชลวิสุทธิ “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระอภิธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่นำไปใช้ใน
ชีวิตประจำวันได้”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๖.

นางนัฏกร อาชะวะบูล. “ศึกษาหลักกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ :

ศึกษาเฉพาะกรณีเรื่อง เจ้ากรรมนายเวร”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๕.

ประกายแก้ว งานทวี. “การศึกษาวิเคราะห์หลักกรรมตามนัยพระอภิธรรม”.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

๒๕๕๐.

พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา (วันจันทร์). “นรกและสวรรค์ในพุทธศาสนาเถรวาท”. วิทยานิพนธ์

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย. ๒๕๓๓.

พระมหาบุญชิต สุดโปร่ง. “คุณสมบัติของพระอรหันต์ในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท”.

วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๖.

พระมหาประสงค์ อคฺคฺปัญญา (ชั่งแสง). “ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์กับกฎแห่งกรรมของชาวพุทธ

ไทยในปัจจุบัน”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๑.

พระมหาสมพงษ์ สุขุมมาโล (สิงห์สุพรรณ), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ เรื่อง สังสารวัฏในพุทธศาสนาเถรวาท” **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๘.

พระมหาพิเชษฐ ธีรวโธ (ดอกกรัก), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องกรรมและสังสารวัฏ ในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

พระอุทัย จิรภูมิ (เอกสะพัง) “ทัศนะเรื่องกรรมในพระพุทธานุศาสนนาเถรวาทและปัญหาเรื่องกรรมในสังคมไทยยุคปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

นางสาวรพีพรรณ โชษฐา. “การศึกษาแนวความคิดเรื่องเจตนาในพระพุทธานุศาสนนาในฐานะเป็นบูรณาการสำหรับปัญหาเรื่องเจตนาในกฎหมายไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

สิริสุข แพสุวรรณ. “ทัศนะเรื่องกรรมในพระพุทธานุศาสนนาเถรวาทและปัญหาเรื่องกรรมในสังคมชาวพุทธไทยยุคปัจจุบัน”. **สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต** วิทยาลัยศาสนศึกษา : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕.

สุทัศน์ ปึงศิริพัฒนา. “เจตจำนงเสรีและลัทธิเหตุวิสัยในพุทธปรัชญาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์** : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

นางสาวสุจิต พงศ์วิระสาท. “การศึกษาวิเคราะห์กฎแห่งกรรม : ศึกษาเฉพาะงานเขียนของ ท. เลียงพิบูลย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ** : พระอินทรีย์ อตฺถยุตฺโต (กัณฑ์วงศ์)
- เกิด** : ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๒๗
- สถานที่เกิด** : โรงพยาบาลปง
- การศึกษา** : - พ.ศ.๒๕๔๑ สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
ณ โรงเรียนบ้านปากกล้วยแท้ จังหวัดพะเยา
- พ.ศ.๒๕๔๔ สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
ณ โรงเรียนบ้านทุ่งต้นศรี จังหวัดพะเยา
- พ.ศ.๒๕๔๗ สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
ณ โรงเรียนสุวรรณคณานุสรณ์ จังหวัดพะเยา
- พ.ศ.๒๕๕๐ จบหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต
คณะครุศาสตร์ สาขาหลักสูตรและการสอน เอกสังคมศึกษา
จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
- พ.ศ.๒๕๕๒ เข้าศึกษาต่อหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธรูปศึกษา
ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- สมณศักดิ์** : - พ.ศ.๒๕๕๔ ได้รับแต่งตั้งฐานานุกรมของพระเมธีธรรมาลังการ
เจ้าคณะจังหวัดแพร่ ในฐานานุกรม “ พระสมุห์ ”
- ประสบการณ์ทำงาน** : - พ.ศ.๒๕๔๙ – พ.ศ.๒๕๕๑ ทำงานเป็นเลขานุการรองเจ้าคณะ
อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
- พ.ศ.๒๕๕๒ ทำงานเป็นผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาส
วัดหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่
- พ.ศ.๒๕๕๒ ทำงานเป็นครูสอนศีลธรรมในโรงเรียน
ประจำโรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม จังหวัดแพร่
- พ.ศ.๒๕๕๓ ทำงานเป็นผู้ช่วยเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดแพร่
ฝ่ายปกครอง
- พ.ศ.๒๕๕๔ เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

- อุปสมบท : วัน ๒๙ ค่ำ ปี วันที่ ๑๐ เดือน มกราคม พ.ศ.๒๕๔๘
วัดแท่นค้ำ ตำบลห้วยลาน อำเภอคอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
พระอุปัชฌาย์ พระครูสุวรรณธรรมนิวิฐ วัดแท่นค้ำ
ตำบลห้วยลาน อำเภอคอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
- สังกัด : วัดหนองม่วงไข่ ตำบลหนองม่วงไข่ อำเภอหนองม่วงไข่
จังหวัดแพร่
- หน้าที่ : ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดแพร่ ฝ่ายปกครอง,
ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาสวัดหนองม่วงไข่,
ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม,
ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม
- ปีที่เข้าศึกษา : พ.ศ.๒๕๕๒
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๓ ตุลาคม ๒๕๕๔